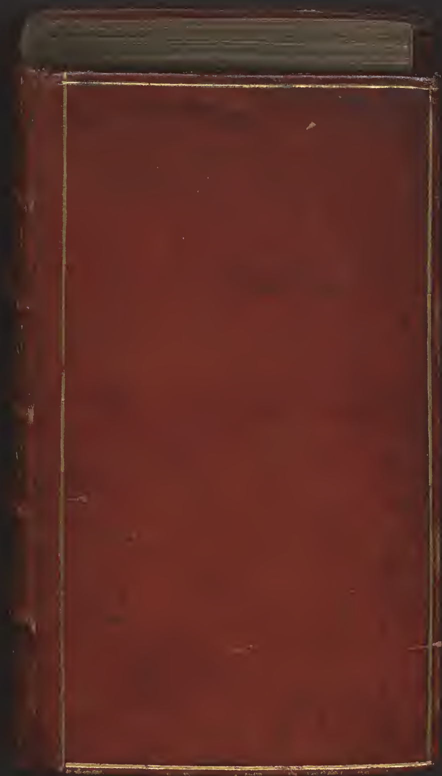
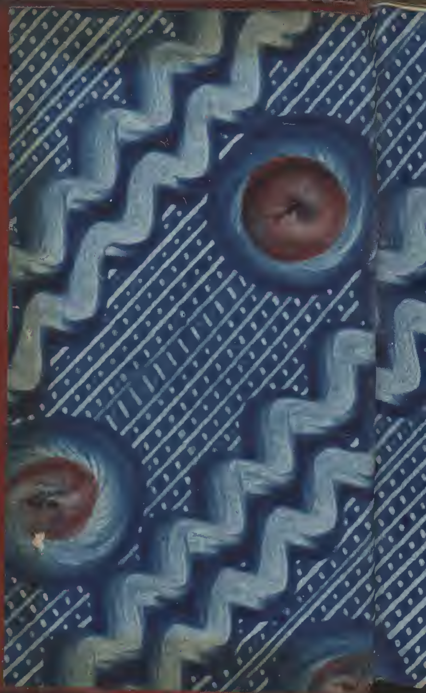
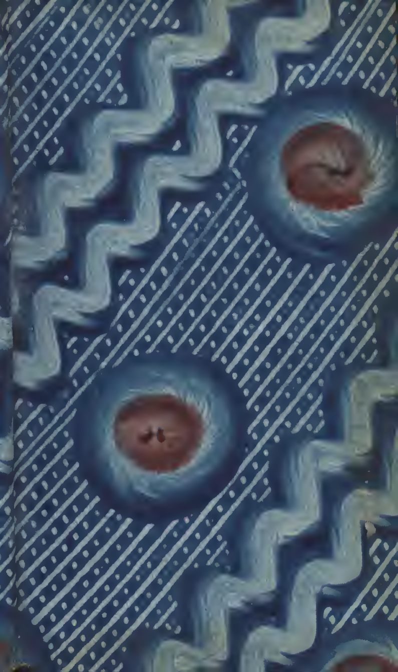

Det Islandske

JUS CRIMINALE

eller

Misgiernigers Ret

tilligemed

Criminal-Processen

efter

Landets gamle og nye Love,

confereret med de derhen hørende

Danske og Norske Recesser, Love og Forordninger.

Forfattet af

Svend Sølvesen

Lavmand Norden og Vesten i Island.

Kiøbenhavn, 1776.

Trykt hos August Friderich Stein,

boende i Skidenstrædet No. 171.

Til

Arveprindsen.

Deres Kongelige Høihed
Naadigste
Arveprinds og Herre!

Det første Forsøg jeg giorde med at skrive en Indleedning til den Islandske Lovkyndighed, under Titel af Tyro Juris, udgivet i Trykken i Kiøbenhavn Aar 1754, blev allerunderdanigst tilskrevet vor nu regierende allernaadigste Konge, da Hans Majestæt endnu var Kronprinds.

Denne min anden Prøve, over Jus Criminale, beder jeg nu underdanigst, at maatte ligeledes naadigst tillades at tilegnes Deres Kongelige Høihed.

Vel maae jeg erkiende, at min Fortieneste ved dette Skrift, og den Anseelse, som det kunde vinde ved mig, er ikkun meget ringe; men naar det maae, som jeg underdanigst fordrister mig at haabe, vederfares den Naade, at nyde Beskyttelse af Deres Kongelige Høiheds for alle troe Undersaatter saa dyrebare Navn, saa tvivler jeg ikke paa, at det jo med al Tillid kan fremstille sig for Publici Øine. I denne underdanigste Fortrøstning henlever jeg

Deres Kongelige Høiheds
Min Naadigste
Arveprinds og Herres

Munchetveraae Kloster,
den 25 Sept. 1775.

underdanigste Tiener
Svend Solvesen.

Til Læseren.

Ligesom man ikke gierne foretager en lang Reise, helst til fremmede Steder, uden at være forsynet med Reisepas, saa lader man ikke heller Skrifter, der første Gang udgives, gaae ud iblant Folk, uden at de maa melde sig ved en Fortale. Nogle af mine Landsmænd, der for have skrevet eller forfattet noget af lærde Sager, ere blevne saa lykkelige, at høilærde og berømmelige Mænd i Kiøbenhavn have ziret deres Skrifter med mærkelige Fortaler, og gid jeg maatte have den samme Lykke; Men som dette er for mig meer at ønske, end haabe, maa jeg selv forsøge at tale for mit Skrift, saa godt som jeg kan.

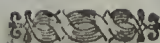

Det første da, som jeg maa give den Gunstige Læser Underretning om, er hvad som gav Anledning til dette Skrift.

Jeg var iblant mine Landsmænd den næst første, som tog Attestats in Jure, og kom tilbage fra Academiet Aar 1742. Men her vare adskillige, som holdte for, at den Romersk-Tydske Jurisprudents var noget fremmed, som ikke passede sig paa vore Love, og følgelig maatte jeg være kommen lige klog tilbage, som da jeg reiste. Som der nu vare mange ledige Timer for mig, tog jeg mig for at conferere den Islandske Lov med den Justinianske Ret, og fandt derudi endnu meere Overeensstemmelse, end jeg tilforn havde tænkt. Da dette Udkast var blevet forfattet, og forevüst nogle, paa hvis Indsigt jeg kunde forlade mig, blev det endelig trykt, under Titel af *Tyro Juris*, i Kiøbenh. 1754; og skiønt det var kort, og indholdt ikkun de første Elementa af den borgerlige Lov-

kyn-

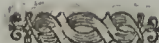
kyndighed, blev det dog vel antaget hos mine fornemste Landsmænd, iblant hvilke jeg især maa navngive Sal. Hr. Magnus Gislesen, Amtmand over Island, som tilkiendegav sin store Behag derover. Og da jeg nu havde skrevet udi Fortalen, at Jus Criminale var en Deel for sig selv, som ikke vel lod sig afhandle tillige og under eet med den Civile Ret, saa ønskede han, og meer end engang forlangede, at jeg og vilde lægge Haand paa vort *Jus Criminale*. Jeg maatte undskylde mig med min Uformuenhed og Mangel af tienlige Bøger til saadant Arbeide, men det hialp intet: Han lod endog udaf sit Bibliotheqve tilbringe mig Carpzows Criminalret (en særdeles rar Bog her til Lands,) og hvorledes skulde jeg da vegre mig for en saadan Mands Begiering, der i en vis Maade kunde være for mig som en Befaling, uden i en høi Grad at vise mig uhøflig og egensindig.

For det andet vilde mine kiere Lands-mænd maaskee vide, hvorfor Skriftet udgives heller paa Dansk end Islandsk? hvortil jeg ligeledes kan vise nogle rimelige Aarsager. Den fornemste bestaaer derudi, at Skriftet kunde endog læses udenfor Island; thi endskiønt jeg vel veed, at Danske og Norske Jurister ingenlunde behøve min ringe Underviisning i deres Videnskab, hvor en Mængde af dem ere langt beder beløbne, end jeg eller mine Lige, da ere de dog ofte saa curieuse, at de gierne læse Islandske Bøger, og kunde altsaa endog finde Fornøielse udi dette Skrift, endskiønt det ikke er at ligne med deres egne.

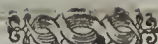
Men hvad mine Landsmænd angaaer, da foruden de verdslige Betiente, ere her adskillige baade Studerede og Ustuderede, der gierne forstaae Danske Bøger, og giøre sig Ære af at overvinde den Vanskelighed, der undertiden kunde møde udi Sproget. Dog ere de ikke saa mange, og vi behøve

heller

heller ikke saa mange Lovkyndige, at man aleene for deres Skyld skulde bekoste et Oplag af en Islandsk Bog af samme Indhold, som denne er. Det vilde ikke nær erstatte Umagen og Omkostningerne. Jeg haver derfor betænkt mig, og oversatte mit første Udkast til dette Skrift paa Dansk, skiont jeg maa kiende og tilstaae min Svaghed i det Danske Sprog, særdeles som det nu omstunder er bleven pyntet med nette Udtrykke og smukke Vendinger. Dog lever jeg i den Forhaabning, at det Gunstige Publicum holder min simple Skrivemaade tilgode.

Dette er da det fornemste, som jeg haver fundet fornødent at erindre; men hvad det øvrige udi Skriftet, dets Inddeeling, Orden, og enhver Materies Afhandling, angaaer, da synes mig overflødigt at melde noget videre derom: det vil vise sig selv ved Giennemlæsningen, ligesom det og villigen underkastes Publici billigste Dom. Men til Sikkerhed haver jeg dog tilforn ladet det igiennemsee af en høilærd og lovkyndig

dig Landsmand, (hvilken jeg gierne vilde navngive, hvis det maatte skee med Hans Tilladelse:) den samme haver alvorligen tilskyndet mig at give det ud i Trykken, og paa Hans Ord haver jeg vovet det, i beste Forhaabning at det Høitærede Publicum ikke skal finde sig derved bedraget.

Foruden Indhold over Capitlerne i enhver Deel af Skriftet, er og et Register tilføiet over Ord og Ting, som der handles om, skiønt jeg maae tilstaae, det ikke er saa fuldstændigt, som nogle maaskee kunde have ønsket; men da jeg selv ikke kunde være ved Haanden paa det Sted, hvor Bogen blev trykt, var det ikke saa let for mig at giøre dette anderledes, og Umagen derved var større, end at jeg kunde bemøie en anden dermed.

Den Forklaring over nogle gamle Ord og Navne udi den Islandske Lov, som her udi Skriftet paa adskillige Steder forekomme, haaber jeg at vil blive de fremmede Læsere behagelig.

Capit-

Capitlernes Indhold.

I den første Deel.

17. Om

I den anden Deel.

20. Om

Første

Første Deel
af
Criminal-Retten udi Island

I Cap.
Om det Islandske Jus Criminale i Almindelighed.

Jus Criminale er den Ret eller Lov, som handler om Misgierninger, og hvorledes de skal blive straffede.

Saadan Ret var hos os i gamle Dage indbefattet udi Landsloven selv, som endnu kan findes udi den saakaldede Graagaas.

Men efter at Christendommen var bleven antagen, blev og en Deel af *Jure Crim.* som samme

me Sæders Forandring medførte, anordnet udi den Christen-Ret, som Biskopperne foreskreve, og besynderlig udi den sidste, som Biskop Arne lod paabyde.

Og endnu, siden Island kom under Kongelig Regiering, blev vort *Jus Crim.* merkelig forandret og forøget, saa at adskilligt, der ikke tilforn var anført udi Loven, eller og næsten var uskyldigt, er nu blevet til Ubodemaal, og paa en dobbelt Maade, saavel til Kongen som den Forurettede, straffældigt.

Det *Jus Crim.* som nuomstunder vedgaaes i Landet, er for Størstedeelen navngivet udi det Kongl. Rescript af 19 Febr. 1734. Som for det første er Kong Magn. Lagabæters Lovbog, hvilken haver at indeholde adskillige Misgierninger og Ubodemaal; dog ikke udi nogen vis Orden, men hist og her, er at finde inden om Bogen.

Vel ere de fleste opregnede udi Mandh. B. 2 Cap., men ingen tilstrekkelig Definition over de samme.

Manh.

Manh. Balk. 2 Cap. handler i Almindelighed om Drab, Afhug og andre Saar, og personlig Uret udi Tale og Gierning.

Udi Tyvebalken handles om Tyverie, Ran og Meeneed.

Udi Landsl. B. om Brandssager.

Udi Kiøbeb. 11 og 26 Cap. om Fals.

Udi Qvinders Giftemaals 5 Cap. om Hoersager; men som der, for saadan Misgierning, er ingen Straf besluttet, saa haver man siden i den Henseende giort en nyere og fuldstændigere Lov.

Nu i vore Dage er den saakaldet Storedom, forfattet paa Øxeraa Laugthing den 30 Junii 1564, og stadfestet af Kong Frid. 2, den eeneste og visseste Regel, hvorefter alle Leiermaals Sager bør ansees og dømmes.

Men siden bemeldte Love ere blevne saa gammeldags, at de ikke kan passe sig allevegne efter vore Tiders Maade, saa er der udi visse Sager skeet nogen Forandring i Følge Kongl. Rescript af forbemeldte 19 Febr. 1734, saa lydende:

Angaaende Criminelle Sager: da ville Vi allernaadigst, alt saasom der paa Island haves en og anden Retterboed eller Anordning, og i Særdeleshed den saakaldede Storedom, som Anno 1565 er bleven confirmeret, og dicterer Straf i adskillige Tilfælde af Løsagtighed, hvorhen de fleste Forseelser og Misgierninger skal kunde regnes; da skal det i deslige Sager forblive ved de forrige Love og Anordninger. Men i Drabs- og Tyve-Sager skal, i Henseende til den Forskiel der findes imellem de Islandske og disse Tiders Love, den Norske Lov følges 2c.

Derfor er det, som man skal nu rette sig efter:

1) N. L. i alle Drabssager. Aarsagen skal være denne, at den Isl. Lov synes ikke at sette nogen tilstrekkelig Straf, som passede sig efter Misgierningen; da en Manddrabsmand skulde fare som fredløs ud af Landet; endskiønt det maa findes andensteds, og særdeles udi Manh. 14 Cap., at en Manddraber skal have forbrudt Livet.

2) Udi alle Tyvnetssager: siden det blev eragtet for ubilligt og alt for grovt, at den, som begik

begik Smaatyverie en anden gang, skulde straffes med Galgen, efter T. B. 1 Cap., saa skulde man følge den N. L., som langt billigere og mildere udi Straffens Bestemmelse.

3) Udi alle de andre Criminelle Sager, hvorudi den gamle Lov enten intet haver, eller ikke er saa udførlig, at man kan rette sig derefter; da er det i Kraft af forbemeldte Rescript blevet vedtaget, at følge den N. L., saasom og alt det fornemste udaf de gamle Recesser, Rettebøder og Anordninger kan derinde findes.

Hvad fleere udi adskillige Forordninger, Criminelle Sager vedkommende, kan være at finde, bliver anført paa sine Steder, da der tales især om enhver Misgierning.

---

2 Cap.

Om Misgierninger i Almindelighed.

En Misgierning er alt hvis man forbryder imod Loven, enten i det at ikke lyde hvis den

paabyder, eller at bedrive noget, som den under Straf forbyder.

Misgierninger kaldes hos Juristerne *Delicta* og *Crimina*, hvilke Navne have vel lige Bemerkning, men dog ikke den samme: thi *Delictum* kan tages i en saa vidtløftig Bemerkning, at det indbefatter alslags mindre og større Forseelser; men *Crimen* ikkuns de groveste: saasom man siger ikke *Delictum*, men *Crimen falsi*, *Crim. læsæ Majest.* ꝛc.

Delicta adskilles almindelig udi *publica* og *privata*.

Ved *publicum* forstaaes alt hvad som Regieringen og Landets almindelige Beste er vedkommende, og altsaa kaldes *Del. publ.* de Misgierninger, hvorved Regieringens Rettigheder eller det almindelige Beste bliver fornærmet.

Derimod *privatum*; hvad som en eller anden af Undersaatterne især er vedkommende, og altsaa ere *Del. priv.* saadanne Fornærmelser, som en Undersaat giør imod den anden.

De, som endda vilde være meere accurate, sige, at der ere ingen *Del. privata* til, saasom Regieringen skal tilkomme Bøder af alle Forseelser, og udi dets Sted giøre andre Distinctioner.

1) *Delicta levia*, hvorunder forstaaes alle de mindre Forbrydelser, som ikkun Pengebøder ere vedheftede.

2) *Delicta gravia* eller *atrocia*, som ere alle de større Misgierninger, hvor enten Straf paa Liv eller Lemmer, Ære, Frihed eller Boeslod paafølger.

Disse adskilles igien udi *Delicta atrociora* og *atrocissima*, som ere af de groveste Ubodemaal, hvilke ligeledes kaldes Nidingsverk, Manh. 2 Cap. og N. L. 1 B. 22 Cap. 12 Art.

Men omendskiønt dette forholder sig vel og rigtig nok, saa er dog den første Distinction imellem *Del. publica* og *privata* authoriseret ved den Kongel. Danske Forordn. af 21 Maii 1651 7 Art., og kan derfor gierne bruges, som den og mange Steder passer sig efter vore Love: thi

hvad som fordum er bleven kaldet Ubødemaal, Stormæle eller Criminelsager, det er i Almindelighed *Del. publ.*, hvorpaa Regieringen og Publicum haver den høieste Sag; endskiønt og en af Undersaatterne, for saavidt han lider ved samme Misgierning, skal og især have Bøder derved. For Ex. dersom en bliver bestiaalen, da tilkommer ham igien Igield og Tvigield af den som stiæl; men derimod haver Tyven forbrudt sin Hud og Boeslod til Publicum.

Del. privata er næsten det samme som *Del. levia*, de ringere Forbrydelser, hvorpaa den Forurettede tilkommer Bøderne aleene, saasom Haandran og Fornæme (Forgribelse) efter den Islandske Lov. I nogle Tilfælde henhører og vel en Deel af Bøderne til Kongen, men Skadegielden til den Forurettede bliver dog Hovedsagen.

Paa anden Maade adskilles Misgierninger udi *Delicta simplicia* og *qvalificata*.

Del. simplex er en enkelt Misgierning, som den i og for sig selv er at ansee og betragte.

Del.

Del. qvalificatum er saadan Misgierning, som er geleidet med saadanne Beskaffenheder, der giøre endnu meere til Sagen, end den er i sig selv.

Der ere syv Slags Omstændigheder, som Juristerne lære at ved ethvert Slags Misgierning er at iagttage, nemlig:

1) *Causa*, eller Aarsag og Anledning, hvorfor den er begangen. For Ex. en Drabssag, om den er skeet udi Heede og Hidsighed, eller formedelst Had og Avind, eller og for Pengegierrigheds Skyld, som paa gammeldags Sprog hedder at myrde en til Fe; eller tage Fe til Hovedsen anden.

2) *Persona*, det er i Henseende til Personerne: Saa seer man allevegne udi Loven, hvor større Sag det er, at forgribe sig paa sine Forældre, Præster, eller Øvrighed, end som andre gemeene Personer. Item at røve eller stiele fra en Skibbrudsmand er meget grovere, end enten Ran eller Tyverie imod en anden.

3) *Locus* eller Stedet. Saadanne Steder ere særdeles Kongens Gaard, Kirker, Tingste-

der; saa er det en større Sag, at røve eller stiele ud af en Kirke, end som andensteds.

4) *Tempus* eller Tiden, saasom alle hellige Dage; derfor skal og betales Helligbrøde for alle de Forbrydelser, som begaaes udi slige Dage.

5) *Qvantitas*, eller Misgierningens Størrelse, kommer til Overveielse udi de fleste criminelle Sager, eller og hvor ofte en haver begaaet samme Slags Misgierning.

6) *Qvalitas*, hvilket er det samme som Beskaffenheden, eller paa hvilken Maade en Misgierning er bedreven; f. Ex. udi Tyvs Sager, om en har giort Indbrud, eller og stieler levende Kreature paa Marken.

7) *Eventus*, som er egentlig Udfaldet af en Misgierning, hvilket udi visse Tilfælde iagttages, i Besynderlighed udi Drabs Sager, som endnu siden videre forklares og udføres.

Paa tredie Maade adskilles Misgierninger endnu i *Delicta inchoata v. attentata* og *consummata*.

Del.

Del. inch. v. attentatum kaldes den Misgierning, som der er allereede begyndt med, men forhindres ved nogen sær Hendelse. For Ex. dersom nogen havde lagt Haand paa en Qvindesperson for at voldtage hende, men siden kommer der en anden hende til Hielp. Item: om en Tyv bliver greben førend han haver fuldbyrdet sit Tyverie.

Del. consummatum derimod den Misgierning, som bliver fuldført.

Denne Forskiel bliver i nogle Tilfælde iagttagen udi vore gamle Islandske Love; men den Norske Lov gior udi de fleste Sager ingen Forskiel imellem, enten en Misgierning er bleven fuldført eller ikke, naar det ikkun er kiendeligt, at Gierningsmanden havde fuld Forsæt og Stræben at udøve den.

For det Fierde giøres Forskiel imellem *Delicta transeuntia* og *permanentia.*

Del. transiens er saadan en Misgierning, hvoraf ingen Kiendetegn eller Efterlevninger kan haves, hvilket ere alle de Slags, der begaaes

udi

udi Ord, som Gudsbespottelse, Meeneederie, Skieldsord ꝛc.

Del. permanens den Misgierning, hvorefter nogen Kiendsgierning eller *Corpus delicti* kan sees, som et Manddrab eller Mordbrand.

Corpus delicti er det samme som Forordn. af 21 Maii 1751 A. 2. kalder en Kiendsgierning, og udviser at en Misgierning er skeet, saasom udi Drabssager et dødt eller saaret Legeme; udi Leiermaalssager et Barn som fødes; udi Tyvesager de stiaalne Koster, som kaldes Fole i T. B. 2 Cap.

Tilsidst gieres Forskiel imellem *Del. ordinaria* og *extraordinaria.*

Ordinaria kaldes de samme, som udi Loven fastsettes under visse Navne og under en bestemt Straf.

Extraordinaria, de som udi Loven ikke ere udtrykkelig navngivne, og hvorved Straffen kan være nogenledes vilkaarlig, efter Forbrydelsens Beskaffenhed.

---

3 Cap.

3 Cap.

Om Gudlastelse.

I Anledning af den Norske Lov begyndes her først paa de Misgierninger, som ere *Crimina læsæ Majestat. Divinæ*, eller imod den guddommelige Majestet, hvoriblant først opregnes *Blasphemia*, udi N. L. 6 B. 1 Cap. Guds-bespottelse.

Denne Synd beskrives saaledes: naar man enten laster eller bespotter de guddommelige Personer, eller Guds Navn, Ord eller Sacramenter, hvad heller det skeer mundtlig eller skriftlig.

I Almindelighed giøres Forskiel imellem *Blasphemia immediata*, det er saadan Last, som skeer lige imod Guddommen selv, eller om nogen forbander Gud, hvorom er at læse udi hans egen Lov Levit. 24 Cap. v. 16.

Eller *mediata*, som bestaaer i at misbruge Guds Navn udi letfærdig Snak, eller til Forbandelser imod sig selv eller sin Næste.

Det første Slags af Gudlastelse er det da som M. L. udi 6 B. 1 Cap. ommelder, og tillegger en saadan forfærdelig Straf, at udaf dens Mund, som haver talet, skal Tungen levende udskæres; men af den, som haver skrevet, Haanden afhugges, og tilligemed Hovedet settes paa en Stage. 7 og 8 Art.

Vel kan nu Gudlastelse skee ved forskiellige Talemaader, og ikke altid lige grovt; og da er der og en stor Betænkning ved, om samme Straf uden Exception skulde gielde, hvilket vel ikke kan skikke sig; men man maa egentlig forstaae her ved Bespottelser og skammelige Ord, som af fuld Forset og imod bedre Vidende blive udøfte om Gud eller guddommelige Ting. F. Ex. da Jøderne skiendte vor Frelsere Jesus Christus for en Bedrager: de sagde, at han havde Dievelen, og formedelst Dievelen giorde han sine Mirakler. Og for ikke at støde nogen med flere saadanne Exempler, maa jeg aleene erindre det, som berettes at Carlstadt udi Tydskland skal have kaldet Børnedagben (*sit honor auribus*)

et

et Hundebad. Slige Talemaader ere da egentlig det, som Loven forstaaer under Gudsbespottelse.

Men det synes anderledes, om nogen taler urettelig om Gud eller hans Egenskaber, saasom at han ikke var alvidende eller almægtig ꝛc., da er det endelig at tale den guddommelige Majestet til Forkleinelse, men dog ikke til Spot eller Last (som de Gloser gemeenlig antages,) og da synes det ikke heller, at den ovenanførte Straf kan høre derhen; i Særdeleshed om slige Domme fremkomme af Vantroe eller Vanvittighed, da vare deslige Mennesker meere Medynk end Straf værdige.

Det andet Slags af Blasphemie, som tilforn er erindret, bestaaer udi Misbrug af Guds Navn til Eeder og Forbandelser.

Om saadanne Forseelser tales udi N. L. 6 B. 2 Cap., hvorved heftes en vilkaarlig Straf efter enhvers Grovhed og idelige Øvelse.

1) Straffen er: at de som giøre en Vane af saadant, skal ikke staae til troende; hvilket er at ansee som en *Infamia facti.*

2) At ikke forfremmes til noget Ære-Embede, som ligeledes er *Infamia facti*.

3) *Relegatio*, eller at forvises Byen.

4) At settes udi Gabestok paa et offentligt Sted.

5) At straffes udi Fængsel paa Vand og Brød. Det synes og ufeilbarligt, at Kirkens Disciplin skulde komme hertil, efter N. L. 2 B. 5 Cap. 24 Art. og 9 Cap. 8 Art.

Fremdeles kan det blive til et Spørsmaal, om den som gudlaster, og bliver straffet paa Livet, skal have forbrudt sin Boeslod: det er en Sag, som jeg finder ingensteds anrørt. Udi Manhelge tales ikke om Gudlastelse især: den N. L., som ellers pleier at sige udi hvilke Tilfælde Boeslod skal være forbrudt, gaaer det forbi udi *Crim. blasphemiæ;* medmindre det skulde ansees efter 1 B. 22 Cap. 12 Art. Den Isl. Lov, udi Manh. 4 Cap., siger og at udi alle Ubødemaal er Boeslod forbrudt til Kongen: og nu er Gudlastelse et Ubødemaal.

Til-

Tilsidst, om det skulde blive et Tvivlsmaal, hvad enten *Crimen blasph.* skulde høre under geistlig eller verdslig Rettergang, eller begge tildeels: da er det en afgiort Sag og upaatvivlelig i Følge N. L., at det, ligesom andre Misgierninger, hører under den verdslige, 1 B. 5 Cap. 20 Art. conf. 2 B. 9 Cap. 15 Art. Men hvad Præster eller andre Geistlige angaaer, da kom vel deres Sag for geistlig Ret til Undersøgning; men siden, naar de der befindes skyldige, og blive fra deres geistlige Friheder fældede, da henvises Sagen under verdslig Jurisdiction.

Vil nogen sige, at ulærde Mænd ikke kunde dømme over Gudlastelse, men at det i Forveien maae af Gudlærde paakiendes, da er det i visse Henseender ikke at laste; i Besynderlighed, om Ordene vare udi et fremmed Sprog, som Dommeren eller Domsmændene ikke forstode, da vilde det blive nødvendigt.

---

4 Cap.

Om falsk Lærdom.

De som vide vor Evangeliske Kirkes Troes-Artikle, og hvorudi samme bestaae; de maae og vide, hvad en vildfarende Lærdom er, nemlig: en besynderlig Meening om en eller anden Troens Hoved-Artikel, der viger fra den almindelige Bekiendelse, som udi vore Evangeliske Kirker er bleven antagen.

Men at skrive om adskillige Vildfarelser, troer jeg ikke at henhøre til *Jus Crim.*, men meget heller til det theologiske *Forum*.

Under det Pavelige Aag var det en Religions-Artikel, at troe hverken meer eller mindre, end som den Hellige Romerske Kirke lærde og befalede; og dersom nogen lod sig forlyde med en anden Meening, maatte han være underkastet enten Baal og Brand, eller en anden forsmædelig Straf.

En

En Deel af de Tiders Nidkierhed er endog bleven beholdet under de første Reformatores; men dog lidt efter lidt tagen af. Man brugte først Bandsettelse imod de Vildfarende, og siden, efterat de ikke ved de Geistliges Formaninger løde sig rette, skulde de straffes af den verdslige Øvrighed. Kong Frid. 3. Rescript af 3 Maii 1650, hvilket her udi Landet blev anseet og udøvet, ved at lade Synderen miste sin Hud, dog det Kongel. Rescript viser det ikke.

Endnu siden haver den N. Lov 6 B. 1 Cap. anordnet, at om nogen af Undersaatterne, som er bleven opdragen udi den vedtagne Evangeliske Troesbekiendelse, overgaaer til den Papistiske, tvende Slags Straf: 1) Exhæreditation, hvilket er det samme som at miste al ventendes Arv. 2) Exilium, eller at forvises Kongens Lande og Riger.

Om de, som kunde henfalde til andre Religioner, skulde paa den samme Maade straffes, er ikke klart af Loven, og maatte derfor henstilles til Kongelig Resolution.

Siden udi 3 Art. ibid., om Munke og Jesuiter, trues under Livsstraf, om de lade sig finde hos os, saasom de ere bekiendte for farlige og forferiske Mennesker.

Hid kunde og henføres andre fleere, som udstrøe deres Lærdom til Utroeskab eller Opstand imod Øvrigheden, ligesom den ikke var beskikket af Gud, at de rettelig bør straffes paa Livet, som Th. Müntzer udi Tydskland, og fleere hans Lige.

Alt saadant maae især holdes for en falsk Lærdom og Criminel, som af den verdslige Øvrighed paadømmes og straffes.

Tilsidst, eftersom dette Capitel er af en meget kort og ringe Indhold, maatte den gunstige Læser behage at see de tvende Efterretninger, som udaf sorrige Seculo haves.

1) At en Bondemand Søndenlands havde foretaget sig, ved et *Poëma* (eller som paa Isl. kaldes Qvæde,) at give Efterretninger om Skabelsens Bog, hvorfor han blev tildømt at miste

sin

sin Hud til Tinge. Navnet erindrer jeg ikke; men Historien er tagen af en Provstes *M. S.*

2) Den anden, Jon Gudmandson, som ligeledes haver giort et *Poëma* om Aander og underjordiske Folk, med videre, hvilket blev af ham kaldet Fiandafæla (Dievelens Skræk), hvorimod hans lærde Præst, saavelsom fleere overtroiske Sager, skrev *ex professo*. Og som han desuden havde udgivet sig enten for en Prophet eller Hexemester, skal han være bleven dømt til at rømme Island; men da der var ingen som understod sig til at føre ham ud af Landet, blev han deporteret til Papøe, hvor han endede sit Liv udi en høi Alder, og skal endog have avlet der en Søn udi sit Alders 80 Aar, men døde 1663. Denne er den samme, som anføres udi Res. Fortale til *Eddam Isl.* 1665 under Navn af Jon Lærde.

---

5 Cap.

Om falske Eeder.

Meeneed, som hos Juristerne kaldes *Perjurium*, forklares saaledes: at det er en Løgn, som bliver bekræftet ved Eed, *Carpz. p. 1. quæst. 46. n. 2.*; hvilken Forklaring synes saa fuldkommen, at den passer sig paa alle falske Eeder, enten de af Vidnerne eller Parterne udi Sagen blive aflagte.

Der gives vel og *Juramenta promissoria*, eller Forbindelses-Eeder, hvilke, naar de ikke blive holdne, agtes for Meeneederie, N. Lov 6 B. 13 Cap. 11 Art., og udi Eedens Forklaring bag i Loven lignes det at sværge falskelig, og at holde ikke sin svoren Eed.

Perjurium kaldes baade udi den Danske og Norske Lov en falsk Eed (Isl. Meinsære), som ikke aleene indbefatter det som tilforn er bleven sagt; men derunder maa ligeledes forstaaes Paaskuds-Eed, som Isl. bleve kaldne Yfer-

skots

skots Eidar, det er, naar man med underfundige eller tvetydige Ord søger at forvilde Sandheden udi den Sag, som han skal giøre sin Eed paa, og vil derved have en anden forbeholden Meening, end som Retten udfordrer.

Det siges, at slige underfundige Eeder skal være skeete udi gamle Dage, imedens Rettergangen blev ikke haandhævet med saadan nøie Jagttagelse som nu. For Ex. At en Kone havde giort sin Eed for alle Mandspersoner baade i og over Jorden, men at den samme, hvoraf hun var berygtet, opholdt sig samme Dag enten paa Iisen eller Søen, samt andet og fleere af samme Slags, som ikke er værd at anføres; ved hvilke Underfundigheder Folk da haver tænkt at faae sin Samvittighed befriet.

Men som Hensigten saavelsom Udfaldet af slige Eeder er det samme, som de andre, der ligefrem ere løgnagtige og Sandheden tvertimod; saa ere de ikke mindre falske og strafværdige, ikke alene *in foro poli*, men og for den verdslige Dom.

Udi den Islandske Lov T. B. tales om Meeneederie, hvoraf man ei skal kunne slutte saa lige, om det blev agtet for Ubodemaal udi de Dage, da samme Lov var giengs; thi 1) skulde en Meeneeder ikke være landflygtig udenfor det heele Norges Rige, men aleene udaf Island, og opholde sig aleene 3 Vintre udi Norge; 2) var det ikke en Boeslods-Sag, men ikkun 4 Markers Boder til Kongen. (Her ved meenes ikke Dansk Mark, men heller saadan Islandsk Mark, som i gamle Dage gieldt lige med 1⅓ Rigsdaler). 3) Skiønt en Meeneeder var uærlig, som bevises af K. B. 2 Cap., saa folger deraf ikke, at han var en Ubodemand meer end som udi andre Sager; hvor 4 Mk. skulde bodes til Kongen, hvilke udi de Dage vare altid at ansee for Faldsmaal. 4) En Meeneeder maatte ikke føre Vidner udi sin Sag, (hvilket var noget besynderlig Straf,) uden aleene udi de groveste Ubodemaal, da Dommeren maatte tilstæde det til hans Forsvar.

Efter

Efter den N. Lov er der mindre Tvivl om, at Meeneederie er et *Del. publ.* eller Ubødemaal, thi hvad angaaer

1) Vidner, som aflegge falsk Eed eller Vidnesbyrd, da viser 1 Bog 13 Cap. 10 Art., at det er en Sag som gielder Ære, Boeslod, og Straf paa deres to Fingre.

Men før et Vidne kan agtes for falskt Vidne, udfordres, at det af fri Forsæt, og imod bedre Vidende, haver fremsagt Løgn og Usandfærdighed; hvorfor de ikke altid ere falske Vidner, som vidne urigtigt, naar det enten skeer af Vildfarelse eller Uvidenhed, eller paa andres Ord og Sigende, som gierne kan skee udi Markeskiels-Sager, da Vidnerne skal sige hvad de af andre hørt have, og da kan ikke foranførte Straf paa deslige hentydes.

2) Om anden Slags Meeneederie er det vel ikke saa udførligt udi Loven, uden i det eene Tilfælde, naar en krænker en Qvinde ved Kongens Hof, hvor han haver svoret troe Tieneste, da straffes han paa sine to Fingre.

Af disse tvende Tilfælde sluttes da rimelig til alle andre Meeneederier, saasom der heller ingen andensteds findes nogen anden fastsat Straf udi Loven paa denne Misgierning. Rimelig kan det og sluttes af den som underkiøber en anden til at vidne Løgn, da straffes den samme paa Ære og Boeslod, 1 B. 13 Cap. 11 Art., dog ikke paa sine to Fingre. *Ratio* er denne, at han ikke oprakte dem selv, til at giøre Eeden, Christ. 4. Forordn. af 14 Aug. 1590. Da det nu i sig agtes for en grov Misgierning, at underkiøbe en anden, saa maae det være endnu grovere at aflegge udi egen Person en falsk Eed, og Straffen derefter forøges.

Det er ellers et vigtigt Spørsmaal, om der efter den Danske og Norske Rettergang kan gives *actio perjurii*, eller Klage paa Meeneederie: hvilket af en Deel af vore Tiders Jurister bliver nægtet, saasom Eeden skal giøre en Ende paa enhver Sag; og dette maa saaledes vel være vedtaget *in praxi*, som grundes derpaa, at udi Rettergangen bliver ingen Eed antagen eller

aflagt,

aflagt, saa længe noget andet Beviis, hvorved Sagen kunde afgiøres, var at vente, og imedens Vederparten havde noget at erindre derimod, see Forordn. af 5 November 1723. Altsaa, naar saadan en Eed efter Lovens Formalitet bliver aflagt, kan det meget ugierne skee, at der siden kunde opkomme de Omstændigheder, som give Anledning til at Sagen igien skulde opprippes.

Ikke desmindre ere dog saadanne Tilfælde muelige; og det synes som N. L. 1 B. 6 Cap. 15 A. tillader at paatale en Sag, endog efter lovlig Termin, at indstevne sin Contrapart for Over-Hofretten eller Høieste Ret for Falsk, hvorved og rimelig maatte forstaaes falske Eeder.

Men dersom nu en Meeneederies Sag skulde forefalde her indenlands, da staaer det endnu til Betænkning, om den skulde dømmes efter den Norske eller Islandske Lov.

Hvad Vidner er angaaende, da er det ved Forordn. af 3 Martii 1741 udtrykkelig befalet, at handle med dem udi alle Maader efter den

Norske

Norske Lov; og derfor gielder det samme om falske Vidner, og i det øvrige indstille Sagen under Kongelig Resolution.

6 Cap.

Om Troldom.

Til de Misgierninger som ere imod den guddommelige Majestet, henføres endnu *Crimen magiæ*, som udi den Norske Lov navngives af Troldom, hvilket Navn ligeledes haver sin Grund udi den Islandske Lov, Manh. 2 Cap., hvor det hedder at vekia upp Troll. Ligesaa kaldes det sammesteds og udi den gamle Christ. R. Heidne, d. e. Hedendom; item Fordæda, *Veneficium*, og i Almindelighed Galdur og Fiølkyngi.

Men som de fleste af de Lærde udi vore Dage ville ikke vide, at nogen af slige Konster ere til, eller i det høieste bestaae ikkun i galne Indbildninger, uden at have nogen Virkning, saa maatte

maatte det synes ganske unyttigt at røre derved med et eeneste Ord: Ikke desmindre, siden ikke aleene store Jurister have skrevet derom vidtløftig; men endog Regentere udi alle Lande sat Loven imod slige forbudne Konster, foruden hvis derom udi den Hell. Skrift er at finde; da hvis disse have taget feil, kan det passere for mig at tage den samme Vei.

Troldom underskedes paa forskiellige Maader, saa alt det Slags kan ikke indbefattes under een og den samme Definition, maa derfor handles om enhver især.

1) Er *Dæmonomania*, *Struv. Lib.* 3. *Tit.* 8. *Aph.* 9. af det groveste Slags Troldom, og bestaaer derudi, at fornægte Gud og sine Saligheds-midler, men giøre et *pactum expressum*, eller udtrykkeligt Forbund med Dievelen, enten mundtlig eller skriftlig, N. L. 6 B. 1 C. 9 Art.

Neppe skulde man troe, at der vare saa ugudelige Mennesker til, men Erfarenheden haver dog lært andet. For Exempel: Jørgen Forthammer, som var i Kiøbenhavn tilig udi

dette

dette Seculum. Saa og skriver *Carpz. p. 1. qv.* 48. at nogle have ladet dem omdøbe *in omnium diabolorum nomine.* Slige Troldmænd, omendskiønt de ikke ved Phythons Kraft havde tilføiet nogen Skade, bør levende brændes.

2) *Veneficium* (Isl. Fordæda). Omendskiønt en ikke haver giort udtrykkelig Forbund med Dievelen, vil dog dyrke og holde sig til ham, og af hans Kraft benytte sig til at udrette de Ting, som han selv ikke formaaer, besynderlig i det at paaføre andre noget ondt. Saadant Slags Troldom holder jeg for det som staaer udi Mannh. 2. Cap. at vekia upp Troll, d. e. at opmane Spøgelser, ligesom der fortælles udi Kiøge Huuskors. Straffes efter N. L. 6 B. 1 Cap. 10 Art. paa Boeslod og at gaae udi evig Fængsel.

Nu spørges, om det kunde bevises, at nogen paa saadan Maade havde forhexet en anden paa Liv eller Legems Sundhed, om da samme Straf skulle gielde? og da synes at han burde straffes paa Livet, ibid. 22 Art.

Carpz.

Carpz. p. 1. *qv.* 50. *n.* 13. vil at de som forhexe Qvæg eller Kreaturer, bør lide samme Straf. Men da der er største Forskiel imellem et Menneskes og et Kreaturs Liv, saa kan man ikke giøre dette til en lige Sag, med mindre det var udi saadant Tilfælde, som han fortæller, at nogen havde ved sit Hexerie ødelagt en Mængde Fæ, eller en heel Hiord.

Udi gamle Dage, og paa et hundrede Aar nær, bleve de, som haandterede Hexerie her i Landet, straffede med Baal og Brand, men efter hvad Lov, finder jeg ikke: thi Chr. 4. Reces siger ikkun, at de skal straffes paa sin Hals.

3) *Sortilegium* (Spaafarer) Mannh. 2 C. Det maae være overhoved alleslags overtroiske Ceremonier, som bleve brugte til at vide skiulte Ting, helbrede Syge, eller giøre noget andet overnaturligt, dog uden Henseende at tilføie nogen Skade, som Signen, Maalen, Manen &c. 6 Bog 1 Cap. 12 Art., hvorefter slige Synder straffes paa Boeslod og Forviisning af Kongens Riger.

Udi forrige Aarhundrede bleve slige gierne straffede med Hudstrygelse hos os. Men jeg finder og, at en og anden, som havde magiske Caracterer med at fare, er bleven brændt; og hvis nogen havde Liste paa alle dem, som bleve lagte paa Baalet udi de Dage, maatte den Tid kaldes en Brændealder.

Nu omstunder skal Straf for Runer og Ristingar (der skulde betyde det samme som magiske Caracterer) ikke gaae videre, end til at staae aabenbare Skrifte, Forordn. af 3 Junii 1746 Art. 31.

4) Det fierde Slags af Troldom, hvorom handles udi den Romerske og Tydske Ret, og hvorpaa Carpzow anfører adskillige Exempler, efter en Deel Hexekierlingers Bekiendelse, gaaer jeg med Forset og Villie forbi: deels fordi den ingensteds anrøres udi vor N. Lov, eller den Isl.: deels at den er saa uhørlig, som ikke burde tales eller skrives om. Dog jeg kan see den ikke haver været ubekiendt udi Engeland, som vises af *Oveni Epigr. lib. 2.*

Illudat formosa viro si succuba dæmon. &c.

Men

Men hvad, om et saadant Exempel kan være passeret udi Island, hvilket vises af Laugtings-Acterne 1671, ved den Bekiendelse som en Delinqvent giorde for Laugmændene, der siden ved Ilden blev afstraffet.

5) Er der endnu et Slags Troldom, som kaldes Berserksgang, om hvis Beskaffenhed allerbeſt kan læses udi *Bartholini Antiqvit. Dan.*

Man kan af Historierne slutte, at den var et Slags *rabies* eller Raserie, som paakom visse Mennesker imellemstunder. Ligesom *Thorm. Torfæus* udi *Hist. Norv. p.* 1. *lib.* 10. *cap.* 10. anfører om Arngrims Sønner, at saa ofte de vare til Skibs, og bleve angrebne af saadant Raserie, men der var ingen Fiende forhaanden at slaaes med, da, for at de ikke skulle omkomme deres egne Folk, gik de paa Land, hvor de kunde, og udøvede deres Rasenhed paa store Steene og Klipper, eller store Skovtræer, hvorpaa, efterat den første Heede og Hidsighed havde udraset, de bleve afmægtige.

Paa et andet Sted, nemlig *lib.* 3. *cap.* 17, taler bemeldte Historicus om Berserkiagang, som en Virkning af den Konst, Odin og hans Folk skal have indført udi Norden, og i den Henseende maa den være bleven anseet for et Slags Troldom, hvorpaa de geistlige Lovgivere have fundet for Got at sette Straf. Chr. R. g. Ef madr geingur berserksgang, oc vardar hønum fiørbaugsgard &c.; thi ellers var det ikke ret rimeligt, at paalegge rasende Mennesker en criminel Straf, at forstaae for Raseriet eller den Skrøbelighed i og for sig selv, uden aleene at bøde for Skaden som de kunde giøre; medmindre det maatte have forholdet sig saaledes, at en Deel havde simuleret og forstillet sig rasende, for under saadan Prætext at giøre en Ulykke, og at man til at hemme og forekomme saadant, haver ved Loven fundet for Got, at giøre det til en Criminelsag, og derved lader jeg min Meening blive.

Ikke aleene de, som selv ere Hexemestere, bør straffes, men endog deres Medvidere.

For

For Medvidere forstaaes her de, som betiene sig af Hexemesteres Raad og Konster til at faae derved noget udrettet, hvilket kan være tvende Slags.

1) De som have udi Forset at paaføre andre noget Ont eller Skade.

Slige ansees ligesaa fuldt, som de giorde det selv, *Carpz. p.* 1. *qv.* 50. *n.* 32., og saadan en Meening finder noksom Grund udi vores N. L. 6 B. 6 C. 12 Art.; thi omendskiønt der ikke navngives Troldom i Særdeleshed, da forstaaes dog derunder al Slags Forset, at giøre en anden Skade paa Livet, ved hvad Slags Middel det maatte være, conf. ibid. 22 Art.; thi saasom den, der underkiøber en anden til at giøre en falsk Eed, straffes noget nær som Meeneederen selv, eller og en Tyvs Medvider ligesom Tyven, saa maatte her gielde den samme Raison.

2) Andre som bruge Hexemesteres Raad enten til at helbrede, eller til at udrette noget andet, som ikke sigter til at giøre nogen Skade,

f. Ex. at vide, hvo der haver stiaalet etc. Det synes som N. L. 6 B. 1 Cap. 13 Art. handler om deslige, og hefter derved den største Pengestraf, som nogensteds udi Loven kan være at finde, nemlig 1000 Rdlr., hvilket i Henseende til adelige og rige Folk maa være at forstaae, Chr. 4. Reces 2 B. 28 Cap., men gemeene og fattige Folk maatte komme til at lide paa Kroppen; og hvis dette skeede en anden gang, skulde de straffes som Hexemesteren selv.

Siden den N. Lovs Formalitet er bleven indført hos os, haver man ikke hørt sige af nogen Troldomssag, hvoraf sluttes, at mangen en udi gamle Dage maa være bleven straffet for ugrundede og ubetydelige Sager; men nu vilde der høre noget meere til, end blotte Beskyldninger, hvoraf det følger, at slige Sager og Processer skulde neppe begive sig i Eftertiden, da den christelige Lærdom saaledes er bleven rodfæstet overalt, at Hexerie og Overtroe bliver foragtet og anseet som Abespil.

---

7 Cap.

7 Cap.

Om Landraadesager eller Forgribelse imod Kongelig Majestæt.

Næst paa de Misgierninger, som ansees især imod den Guddommelige, følge udi Criminel-Retten de, som ere imod den Kongelige Majestæt.

Slige Forgribelser kunde skee paa adskillige Maader: thi ligesom Kongen haver mange og store Rettigheder for andre private Mænd, som kaldes *jura majestatica*, hvilke udi N. L. 1 B. 1 Cap. ere anførte; saa er det *Crimen læsæ Majestatis*, at giøre Indgreb eller Forhindring udi nogen af dem, hvorved ikke aleene ansees Gierningen og Udøvelsen selv, men endog al Forsæt, Villie, Medvidende eller Overseende, N. L. 6 B. 4 Cap. 2, 14 Art.

Jeg giver mig Frihed at bruge her den gamle Glose Landraad eller Landraadesag, skiønt jeg ikke veed om den er antagen i det Danske

Sprog; men den er dog en gammel god Norsk og Islandsk Talemaade, som siden skal vises.

Det groveste Slags af Forgribelse imod Kongen er *Crimen perduellionis*, som paa tvende Maader kan begaaes.

1) Imod Kongens allerhøieste Person, eller andre som ere af det Kongelige Arvehuus, i det at giøre eller foretage noget, som sigter paa deres Liv, Frihed eller høie Værdighed, 6 B. 4 Cap. 1 Art. I Almindelighed alt hvad som hedder personlig Uret, enten udi Ord eller Gierninger, naar samme skeer imod andre Folk, det bliver til *Crimen l. Majest.*, om det skeer imod Kongen eller hans Huus.

2) Er *Crimen perduellionis* det samme som vi udi den egentligste Forstand kalde Landraadesag, Manh. 2 Cap. at rada land og þegna undann Kongi sinum, d. e. at raade Land eller Undersaatter fra sin rette Herre og Konge, som udi Norge kaldtes Nidingsverk, *Osterf. Weiles Gloss. p.* 479. *hinc* Landraadesag *ibid.* Ligeledes er det en Landraadesag, at ville indskrænke

skrænke eller forhindre Kongens Arverettighed over hans Riger og Lande, 6 B. 4 C. 2 Art.

Ligeledes at foretage indenlands Feide eller Krig, eller giøre Stempling med Kongens Fiender, 3 Art., hvilket udi gamle Dage blev kaldet Avindsskiold.

Alle saadanne Sager navngives af Nidingsverk, hvorpaa følger den største Straf.

a) Paa Liv og Legeme, i det at den Skyldiges høire Haand skal først afhugges, siden Hovedet, og begge Deele fæstes paa en Stage; dernæst Kroppen udi fire Deele parteres, og legges paa Steile og Hiul.

b) Om Misdæderen undviger, da skeer der Execution *in effigie*, hvorom videre paa et andet Sted, da der tales om Execution.

c) Paa Æren: hvad enten han er af Adel eller ikke, da taber han al sin Ære og Værdighed. Hans Afkom mister og Æren, eller sin Ypperlighed, saa at den kan ikke til Ære-Embeder forfremmes, hvoraf dog ikke nødvendig følger, de kunde jo gielde for Vidner.

d) Paa baade løst og fast Gods, endog Odel, Norske Lov 1 B. 22 Cap. 12 Art. og Manh. 4 Cap.

De andre *Crimina læsæ M.*, som ere af mindre Betydenhed, straffes forskielligviis efter deres Grovhed, enten paa Liv eller Ære og Gods, saasom:

1) At samle Krigsfolk uden Kongelig Ordre, 6 Bog 4 Cap. 4 Art., hvilket kan see ud til *perduellion*. ibid. 7 Art.

2) Ligeledes at holde sine underhavende Krigsfolk tilsammen, naar Kongen befaler at aftakke dem, 8 Art.

3) At sidde hiemme udi Feidetid, naar Kongen paabyder en almindelig Landeværn. Eller og frivillig at begive sig udi Fiendens Tieneste, ibid. 5 og 6 Art. Ere begge Deele en Landraadesag.

4) At laste eller tale ilde om Regieringen, ibid. 9 Art.

5) At sette sig op imod Kongens Befalinger, naar de skal forkyndes eller fuldføres, ibid. 13 Art.

6) At

6) At forfalske Kongens Brev og Signet, ibid. 10 Art. og Manh. 2 Cap. Hid henhører det og, falskelig at give sig an med nogen Kongelig Bestilling, N. L. 6 B. 18 Cap. 8 Art.

7) Svigagtig at omgaaes med betroet Gods eller Opbørsel, som skal være til Kongens Tieneste, 6 B. 4 C. 12 Art.

8) At falsa stedia Kongs, Manh. 2 Cap., som hos Juristerne hedder *Crimen falsificatæ monetæ*, d. e. at forfalske Kongens Myndt, Præg og Stempel, hvilket kan skee paa tvende Maader.

a) Formaliter: om nogen tager sig for at slaae eller myndte Penge, da det aleene er et Regale, som ingen uden Kongen; og dem han det betroer, kan tilkomme.

b) Materialiter: at giøre Penge af falsk eller Blandings Metal, som oftere end engang haver kommet for Dagen her i Landet, see Laugthings-Acterne af 1726 No. 16. og af 1750 No. 14; hvorom videre, naar der handles om Falsk udi 39 Cap.

 9) Er

9) Er det endnu *Crim. l. M.* at beſtige Kongens Huus, N. L. 6 B. 9 Cap. 10 Art., hvilket maa forſtaaes om Slottene og de Huſe, hvor Kongen eller nogen af det Kongelige Herſkab holde Hof, og kan altſaa ikke hentydes paa alle de Huſe, ſom Kongen tilhører paa hans Landgodſer inden Rigerne.

Endnu et andet Slags *Crimen læſæ M.* er det, at overfalde paa en formaſtelig Maade (dog jeg veed ikke, om Ord derved egentlig ere meente,) viſſe høie Standsperſoner inden Kongens Riger.

1) Geſandter fra udenlandſke Potentater ved Kongens Hof, baade fordi de foreſtille ſin Herres høie Perſon, ſom og at de efter den almindelige Folkeret kaldes Fredhellige.

2) Raadsherrer og ſlige høie Miniſtre, naar de ere udi deres Embeds Ærende.

Slige Misgierninger ſtraffes efter ſin Størrelſe, enten paa Liv, eller Ære og Gods, 6 B. 4 Cap. 15 Art.

3) Andre

3) Andre Embedspersoner af mindre Stand, naar de overfaldes udi Embedsforretninger, hvilket dog forstaaes for extra-judicielle Forretninger, eller uden Retten; thi

4) Dersom Dommere udi siddende Ret blive overfaldne, da er det en Sag, som gielder Liv og Boeslod, ibid. 17 Art. Og som en Commission agtes lige med anden ordinaire siddende Ret, 1 B. 12 Cap. 1 og 3 Art., da gielder her det samme i Henseende til Commissarier, naar de sidde udi Retten.

Udi Mannh. 2 Cap. skal det hedde Nidingsverk: at dræbe en Laugmand for hans retfærdig Dom; og der er endnu en Forordning af 25 Febr. 1609, hvorved forbydes at overfalde Laugmændene, naar de paa Embeds Vegne reiste over Landet, ligesom det i andre Tilfælde var en Ligegyldig Sag.

I gamle Dage vare der og en Deel andre Tilfælde, som bleve anseete for Landraadesager, nemlig: adskillig Slags Ulydighed og Overtrædelser imod Kongelige Befalinger, see Biskop

Arnes

Arnes Historie, og Christ. 1. saakaldede lange Retterbod af 1450, hvorudi saadanne Sager ofte blive ommeldte; og Strafboderne for de Skyldige vare gierne 13 Marker, eller 8 Ortuger og 13 Mark Solv.

Men nu omstunder ansees de ikke længer som *Crimen l. M.*, men heller som andre ordinaire Overtrædelser, og straffes vilkaarlig, eller ligesom Kongen finder for got at resolvere.

Den eeneste og rette Landraadesag, som vi kunde vide at have passeret her Indenlands, er den bekiendte Bisstop John Aresøns, som tilligemed sine tvende Sønner blev dømt som Landraademand ved Oddøres Dom af 15 Jun. 1551. Dog det er uvist, om han havde søgt at forraade Island under en fremmed Krone, som nogle have foregivet; men hans store Oprør her Indenlands, da han med væbnet Magt ikke aleene tog den af Kongen beskikkede Bisstop Morten paa Skalholt til Fange, og førte ham ud af Stiftet, men endog afsatte Laugmanden fra sit Embede, og trængte sin egen Søn derind igien; endelig

endelig paa samme Maade forjagede Kongens Landsfoged ud af Bidøe, hvor da uden Tvivl er skeet stor Voldsomhed og Plyndren paa Kongens Gods og Penge sammesteds. Dette med andre flere utallige Excesser (siger jeg) maatte være meere end nok, for at udgiøre en fuldkommen Landraadesag.

8 Cap.

Om Manddrab i Almindelighed.

Manddrab, Lat. *homicidium*, er en saa bekiendt Misgierning, som endog bliver forklaret for smaa Børn udaf Catechismo.

Det er overhoved enhver saadan Gierning og Foretagende, hvorved nogen mister Livet paa en ulovlig og utilladelig Maade; altsaa forstaaes ikke herunder de Mandslage, som skee paa Fienden udi Krig, heller ikke Executioner paa Livet, efter Rettens affagde Domme.

Men nu skeer Manddrab paa adskillige andre Maader, hvorefter det pleier at underskeedes.

1) *Homicidium voluntarium* og *non voluntarium*. Det første er Drab, som skeer med frivillig Gierning, hvilket atter distingveres udi

2) *Homicid. dolosum* og *necessarium*. *Dolosum* er det som skeer vreed Hu og med ond Villie, hvilket igien deeles

3) Udi *simplex* og *qvalificatum*.

Simplex homicid. er enkelt Drab, hvorom udi næstfølgende Capitel bliver handlet.

Qvalificatum, det Drab som skeer med besynderlig grove Omstændiheder, saasom alslags Mord, der udi Loven kaldes Nidingsverk, hvorom siden handles.

4) *Homicidium necessarium* er det Drab, som skeer udi Nødværge.

5) *Homicidium non volunt.* det Drab, som skeer uden Gierningsmandens Villie og Forset, hvilket deeles udi *culposum* og *casuale*.

Cul-

Culposum er det Drab, som skeer af Forseelse eller Vanvare.

Casuale det som skeer af Hendelse eller uformodentlig Tilfælde.

Forhen udi det 1ste Capitel er det bleven sagt, at Drabssager her i Landet bør dømmes efter den Norske Lov, siden den Islandske Lov ikke syntes at legge derved nogen tilbørlig eller tilstrækkelig Straf; thi efter Mannh. 1 Cap. skulde en Mandsdraber fare landflygtig, og betale til Kongen 13 Markers Bøder, men Mandebod til den Dræbtes Arvinger: hvorudaf det kunde ansees, som en Drabssag ikke blev agtet for Ubødemaal, uden Nidingsverk og skammelig Drab, Mannh. 2 og 4 Cap.

Ikke desmindre er det klart udaf Mannh. 14 Cap., at den som stikker en anden ihiel med Kniv, eller skyder med Skydegevær, da skal Gierningsmanden dræbes og dødes. Ligeledes den, som paa Tinge eller anden Samqvem saarer anden til Døds, Mannh. 7 Cap., da hedder det saa: at Sysselmanden skal faae en Mand

til

til at revse (det er straffe) ham, og Bønderne skal være pligtige til at følge med til Executionen; hvilket her er at forstaae om Straf paa Livet, Ligesom andensteds udi Loven, Mannh. 14 Cap. og T. B. 2 Cap.

Den 13 Markers Bod for Manddrab, som henfaldt til Kongen, blev kaldet Pegngiøld, eller, som det hedder hos Østers. Weile, Tegengiæld. Raisonen dertil er saaledes: at paa gammel Dansk eller Norsk blev enhver Undersaat kaldet Pegn eller Thegn, og altsaa vare disse Bøder at ansee som en Satisfaction til Regieringen, for at den blev skillet af med en Undersaat.

Manngiøld, eller Mandebod, var Satisfaction for Mandens Mistelse, til hans Slægt eller Arvinger, hvilke dog ikke til nogen vis Sum vare ansatte, men bleve dømte efter den Dræbtes Vilkaar eller Værdighed; dog det af Loven andensteds, saasom Tingf. B. 8 Cap., og endnu meere udaf de ældre Love og andre Monumenter kan sluttes, at man haver hos sig selv beholdet

en

en Slags Regel om Mandebod, hvor heit samme i Almindelighed skulde ansees. Iblant andet udviser den saakaldte Liosvetn. Saga 29 Cap. at et Hundred Solv haver passeret for en stiv Mandebod udi de Dage, nemlig i det 10 og 11 Seculo. Det samme kan og sees af Nials-Saga 38 Cap.

Men det er heller ikke afgiort, hvad et Hundred Solv haver været. Nogle lærde Mænd hos os have skrevet derom det, som er megen Eftertanke værd, men deres Meeninger komme ikke overeens; thi ligesom Mandebod haver varieret efter Personernes Omstændigheder, saa ikke mindre efter Tidernes Omvexlinger. Man seer derfor, at da de vare som allerrigeste og mægtigste her udi Landet, at Mandebod er bleven ansat til halvandet Hundred Hundrede, og vel iblant til to Hundred Hundrede; men det er rimeligt, at da Landet kom under Kongelig Regiering, og der skulde bødes for ethvert Drab til Kongen 13 Marker udi Thegngield, at hine store Bøder fandt da ikke længer Sted.

Udi Tydſkland haver Mandebod (eller ſom der blev kaldet Wergeld) været 20 Rigsdaler, efter ſom Carpzow ſiger, og *Vinnius in notis in Juſtin. Inſtit. Wergeldum autem* Manngeld, Suhngeld, *eſt ſumma* 60 *Solidorum, ſeu* 24 *Sexaginarum Veterum*, ɔ: 20 *Thalerorum Imperialium.*

I Danmark var Mandebod trende atten Mark Penning, Jydſke Lov 2 B. 9 Cap. og 3 B. 21 Cap. Skulde man diſputere om, hvad Slags Marke det haver været, da kunde det blive til en temmelig Afhandling, ſaaſom jeg har hørt nogle ſige, at Mark udi de Dage galdt det ſamme, ſom vi kalde Lod nu omſtunder, maaſkee fordi Kong Chr. 5. Lov ſetter Lod i Steden for Mark; men andre ville, at derved forſtaaes Lybſke Marke, ligeſom Oſterſ. Weile udi ſit *Gloſſar.* ſiger, at i gamle Dage meenes at Mark Danſk og Lybſk have været eet; og naar den Meening antages, da kommer Sagen overeens med K. Chr. 4. Reces 10 Cap. ſom ſiger, at fuld Mandebod er atten Currente Daler.

Da

Da nu Mandebod udi Danmark og Tydskland ikke haver steget høiere, end som her er viist; da maatte det komme underligt for, at den aleene udi Island var bleven saa meget høiere ansat, som nogle holde for, at et Hundred Sølv skal have været Hundrede vægtige Øre Sølv, hvilket var det samme som 100 Rdlr.: da den dog, i Henseende til den Forskiel der var imellem Landenes Rigdom, maatte heller have været en Deel ringere hos os, hvorfor jeg udi *Tyro Juris* 3 B. 15 Cap. har erklæret mig af deres Meening, som holde for, at et Hundred Sølv haver været det samme som 20 Rigsdaler, men Rimelighed og nogenledes Raison for samme Meening, gives siden paa et beqvemmere Sted; og hvis man vil indvende, at det var noget for lidet at betale 20 Rdlr. eller Øre Sølv udi Mandebod for en fornemme Mand, som blev ihielslagen: da svares, at det var ikkun ordinaire Bod for en gemeen Mand; men naar der skulde bødes for en merkelig og fornemme Mands Drab, da bleve Boderne tre til fire

doblede, ja endog undertiden til sex gange Hundrede Sølv, see Nials S. 124 og 146 Capitel.

Endelig gik dette endnu videre imod Enden af vores selvraadige Republique, da her galdt ingen anden Lov, end de stolte Høvdingers Magt og Overmod, og de lode en Mandebod stige til to Hundrede Hundrede.

En velbaaren Mand og Kongelig Betient, som for Exempel Thorgils Skarde, blev dræbt, der havde adskillige fornemme Slægtninger til Eftermaalsmænd: det var da ikke nok dermed, at betale Mandebod til een af dem, men og at fornøie og tilfredsstille dem allesammen; thi ellers kunde den Skyldige hverken inden- eller udenlands vide sig sikker paa sit Liv, som der ere meere end mange Exempler paa, at skiønt en, for at undgaae Hevn, forføiede sig ud af Landet, saa kom den dog over ham, da han allermindst tænkte derpaa, ikke aleene udi de nærmeste Riger, som Engeland, men endog udi Constantinopel; hvilket siden, som en Misbrug,

ved den Kongelige Lov blev forbudet og afskaffet, som der staaer udi Mannh. 1 Cap. 1 men alle andre Frændeboder og Sagsmaal frafaldes rc.

Endnu var det giengs udi Norge, at betale Boder til den Dræbtes Enke, som der kaldtes Sengeroe, Chr. 4. N. Lov og Mannh. Balk 11 Cap.

Men alt saadant er nu bleven sat paa en anden Fod ved Christ. 5. Norske Lov, hvorefter Mandebod skal være trende atten Lod Sølv, hvilket dog ikkun i visse Tilfælde iagttages; thi i Almindelighed, nemlig, hvor der er om et frivilligt Drab at giøre, skal Manddraberens halve Boeslod henfalde til den Dræbtes Arvinger; men udi nogle andre Tilfælde dømmes Mandebod fyrretyve Lod Sølv til Arvingerne, hvilket da kommer overeens med det Tydske Wergeld.

Vor gamle Lov giør Forskiel imellem Vig, hvilket er enkelt Drab, og Skemdarviig eller skammeligt Drab, hvilket er det samme som *homici-*

micidium qvalificatum, eller Mord. Det samme giør og N. Lov 6 B. 9 Cap. 14 Art., hvor der baade navngives Drab og Mord som forskiellige Sager, hvilken Forskiel udi følgende Capitel skal vises.

---

9 Cap.

Om enkelt Manddrab.

Al Manddrab, som ikke skeer af Vaade eller Nødværge, tager vor Lov for *Homicidium voluntarium*, det er Drab med Villie, N. L. 6 B. 6 Cap. 1 Art. Men Villien betragtes herudi paa tvende Maader:

1) *Directe*, naar en med fuld Forset overfalder den anden, til at dræbe eller giøre noget saadant, hvorved han endelig maa døe, som enten at indgive Forgift eller brænde ham inde ꝛc.

2) *Indirecte*, naar man uden kiendelig Forset til at dræbe, beskader eller saarer den anden med Villie og Haandgierning udi Vrede, saa at

han

han døer deraf; for Ex. naar en udi Hidsighed eller Vrede slaaer anden med Vaaben, Stav, eller Steen, og rammer saadan et Sted, hvoraf den anden enten falder strax død, eller bliver saaledes beskadiget, at han døer nogen Tid derefter: da er vel den, som saaledes slog, en Banemand, men dog kan det ikke siges tilvisse, om det var udi Forstningen hans Forset at dræbe. Herudaf kommer den Forskiel, som Loven setter imellem Viig, eller enkelt Drab, og Mord eller skammeligt Drab.

Homicidium simplex, eller enkelt Drab, er det, hvorom Loven taler 6 B. 6 Cap., og hvorefter det aldeles bør dømmes og straffes.

Juristerne give derpaa saadan en Definition, at det er *Homicidium in rixa:* det er, naar en udi Vrede eller Slagsmaal saarer eller beskader anden til Døde, *Carpz. p.* 1. *qv.* 7. *n.* 1., *Schaumb. l.* 3. *tit.* 28. *art.* 30. Det er da at sætte saaledes forud, som Mændene komme sammen uden Forset udi nogen Slags Tvistighed eller Klammerie, 6 B. 6 Cap. 13 Art.,

hvilket siden bliver til Slagsmaal, ibid. 9 Cap. 3 Art.; og den anden deer deraf. Thi hvis den eene skulde dødelig overfalde den anden udi første Færd, og uden nogen Anledning eller Tildragelse, da var det ikke længer enkelt Manddrab, men Mord, som siden visses. Eller om den, som saaledes overfaldes, dræber den anden, da er det heller ikke Drabssag, men Nødværge; og endelig, dersom de komme begge sammen til at slaaes, beskade eller dræbe hverandre, saa er det Duel, hvilket Loven heller ikke paa dette Sted meener. Derfor maae alle saadanne Sager fraskilles, naar der handles om enkelt Manddrab.

En Deel Jurister ville, at der skal iagttages, hvilke Slags Vaaben eller Verktoi der bleve brugte til at beskade eller omkomme en anden, for at kunde dømme om, hvad heller det var Gierningsmandens Forset at saare, eller dræbe, hvilket endelig er ikke at forkaste; thi naar en omkommer anden med skadelige Vaaben, som enten Kniv, Øxe, eller skyder af Bøsse, da er

det

det troeligt, at hans Forset har været at dræbe. Men vor Lov taler intet derom, saasom den udi enkelte Drabssager ikke reflecterer saa meget paa Gierningsmandens Maade eller Haandgreb, som Virkningen og Udfaldet af Gierningen; thi en kan endog med bare Hænder eller Knæer og Fødder omkomme den anden, hvilket dog er ligefuldt en Drabssag.

En hugger enten Haand eller Fod af den anden, og den Saarede lever det dog over, da straffes Gierningsmanden vel ikke paa Livet; men hvad, om den Saarede døer, som let kan skee? da bliver den anden anseet for Banemand. Ligeledes, om en styrter den anden i Vand af vred Hu, da skal han betale halv Mandebod, 6 B. 7 Cap. 10 Art.; men hvad, om den anden drukner ved det samme: mon det da ikke blev anseet som andet Drab? og dog er Gierningen den samme.

Videre bekræftes dette af 6 B. 11 C. 5 Art., naar nogen hugger eller stikker til en, men det rammer en anden, da dømmes der om ikke

efter Gierningsmandens Forset, men efter Udfaldet.

Det betænkeligste er, om en slaaer den anden med flad Haand, og han falder død: om samme skal agtes for Drabssag? udi hvilket Tilfælde Carpzow vidner, at man har dømt Penge-straf og Landflygtighed.

Fremdeles tages i Agt, dersom en efter udstaaet Slagsmaal ikke døer strax, men lever en rom Tid derefter: om den da, som giorde Skaden paa ham, skal agtes for Banemand? hvorover adskillige Meeninger have faldet, og gives adskillige Omstændigheder, saavel i Henseende til Saarenes eller Skadens Beskaffenhed, som og den Tids Længde han lever. Til at undersøge Saarenes Beskaffenhed, betiener man sig i andre Lande af Læger og Chirurgis, som og kan nu paa sine Steder passe sig hos os; men hvor slige Folk ikke haves, bør dog Dommeren selv med de kyndigste Mænd, som han kan faae, besigte den Døde eller Saarede, og giøre derover en skriftlig Forretning, som kaldes Obductions-

Attest,

Atteſt, hvilken ſkal indeholde ſaavel Saarenes Mængde, ſom heele Beſkaffenheden med det øvrige, ſom derved kan være at obſervere, Fororb. af 21 Maii 1751. Naar en Obductions-Forretning ikke er giort af eedſvorne Mænd, kommer de ſiden til at beeedige den udi Retten.

Angaaende Tiden, inden hvilken den Saarede kan døe, for den andens Giernings Skyld, da er det vanſkeligt, og forſkiellige Meeninger underkaſtet, at faſtſette noget derudi. Nogle vil ſette 3 Dage, andre 5, og endnu andre 8 Dages Friſt; derſom nu den Saarede ikke døer inden den Tid, da vil de frikiende den, ſom ſaarede, for Drabsſag, omendſkiønt den anden døer ſiden efter. *Carpz. p. 1. qv. 26.*

Andre ere herudi endnu ſtrængere, og ſette Tiden ud til 8 Maaneder, ja vel endog et heelt Aar; og jeg tilſtaaer, at udi vore gamle Hiſtorier kan findes et eller andet Exempel paa, at en ſkal være død af Saar næſten efter heelt Aar; men dog ſynes denne Tid i Almindelighed at være noget lang, thi det kan læt hende ſig, at den

Saa-

Saarede fik imidlertid en anden Slags Sygdom, der skiller ham ved Livet.

Loven kan vel ikke give nogen fast Regel om saadan Tids Længde, men det kommer an paa Saarenes Beskaffenhed, samt hvilken Pleie og Lægedom den Saarede kan faae; og udi en Uvished er det sikkrere at frikiende end fordømme.

Den som bliver skyldig udi enkelt Manddrab, straffes, som tilforn er meldt, paa Livet, det er, at halshugges, hvilket skeer med en Øxe.

En Manddrabers Boeslod er forbrudt til lige Deeling imellem Kongen og den Dræbtes Arvinger, 6 B. 6 Cap. 1 Art.; da deres Andeel er at ansee som Frændebøder, som dennem tilkomme med saa Skiel de paatale og forfølge Sagen imod Manddraberen; hvilket, om de enten ikke ville eller kunde, da skal Stedets Øvrighed eller den Jorddrot, paa hvis Grund Drabet er begaaet, tage sig Sagen an, og den halve Boeslod henfaldet til dem, ibid. 3 Art.

Nu spørges, om Arvingerne skulle da ingen Bøder have? Det synes vel svært, at de Arvinger, som fattes Evne og Drift til at forfølge en Drabssag, skulle derfor tabe sin Ret; men i Grunden ansees det paa Arvingernes Side for Efterladenhed: thi en som ikke af sig selv er duelig til at paatale Sagen, kan vel faae en anden i sit Sted, og derfor er dette saaledes anordnet, at enhver lader sig være angelegent at paatale Drabssager, eftersom Loven vil ingenlunde at de skal henligge ustraffede.

10 Cap.

Om Mord og skammelig Drab.

Udi vor Islandske Lov ere de Termini Mord og Skemdarviig af eens Bemærkelse, Mannh. 2 Capitel, hvorfor vi vil beholde samme gamle Terminus, hvilken paa Dansk betyder det samme som skammelig Drab.

J Særs

I Særdeleshed meener N. L. for Mord det Drab, som begaaes af en Stiemand, der ligger ude for at dræbe og røve, 6 B. 9 C. 12 A., som egentlig kaldes *latrocinium*, og er et Slags af Mordsager.

Efter den Danske Forordn. af 16 Oct. 1697 er og *parricidium* et Mord, det er saadant Drab, som en begaaer paa sine Forældre &c., hvorom siden videre.

Endelig er ved den Kongelige Anordning af 7 Febr. 1749 Ordets Bemerkelse bleven saa vidt udstrakt, at nu kaldes og ansees for Mord alt det Drab, som skeer af Forset, og uden foregaaende Tvistighed eller Anledning, hvoraf Gierningsmanden kunde opirres: saasom at overfalde uskyldige Mennesker, eller værgeløse Børn, for at slaae dem ihiel.

Mord er derfor et skammeligt Drab, og svarer aldeles til det, som Juristerne kalde *homicidium qvalificatum*, hvilket indbefatter alle Slags grove Mord. *Schaumb. Annot. lib.* 3. *tit.* 28. *aph.* 30.

I.) Ho-

I.) *Homicidium deliberatum v. præmeditatum*, det er forsetlig Mord, see Norske L. 6 B. 9 Cap. 1 Art. Hvo som far med oplagt Raad ꝛc.; item Forord. af 7 Febr. 1749. Naar nogen efterdags befindes med fri Forset og beraad Hu ꝛc. Og derudi bestaaer meest Forskielen imellem Mörd og enkelt Manddrab, at det sidste skeer udi Klammerie og Slagsmaal, men det første, uden foregaaende Anledning, paa et uskyldigt Menneske.

Hvilken Underskeed der er imellem, at giøre nogen ont med Raad og Forset, eller det samme tildrager sig udi Hidsighed og Slagsmaal, viser best N. Lov 6 B. 7 Cap. 1 Art.; thi den som forsetligviis hugger et Lem af en anden, straffes paa sin Boeslod, og mister enten Fred eller Frihed; men den som giør det samme udi Slagsmaal, slipper med at betale Mandebod. Heraf kan man da dømme, hvor meget der skiller imellem Drab og Mord.

Homicidium præmeditatum kan ellers skee paa tvende Maader: enten

1) at sigte paa nogen vis Person, og efterstræbe dens Liv, hvilket især kaldes *homicidium insidiosum;* eller

2) at sette sig for at dræbe nogen, hvem der først forekommer, hvorom Forordningen melder.

Vel kan man ikke vide en andens Tanke og Sindsbevægelse, men saadant Foretagende viser dog bag efter, at den, som satte det i Verk, haver forud været betænkt paa det samme, og derfor hedder det *præmeditatum*, det er forsetligt.

Nu sperges: Om to Mænd tilforn havde været Uvenner eller uenige, og de nu sees engang igien, og den eene uformodentlig overfalder og omkommer den anden, om det da skal ansees for Mord paa en sageløs Mand? Hvorpaa svares: at hvis de imidlertid vare blevne forligte med hinanden, da er det Nidingsverk at dræbe en Udi Fred og Tryghed, Mannh. 2 Cap. Men om de aldrig vare forligte, da er dog at agte, at saasom ingen maa selv tage sig Ret, N. Lov 1 B. 1 C. 3 Art., saa heller ikke hevne sig selv, men

men søge sin Sag ved Loven. Langt mindre kan det da forsvares, at hevne sig med den andens Død; og thi kan det ikke anderledes ansees, end som at omkomme en sagesløs Mand. Hermed kan sammenbæres N. Lov 6 Bog 12 Cap. 5 og 6 Art.

Paa en forøget Misgierning følger og forøget Straf; derfor bliver og Mord meget haardere og grummere straffet, end enkelt Drab. Samme Straf er endelig fastsat ved Forordningen af 7 Febr. 1749.

1) At en Morder, uden pyntelige Klæder, med blottet Hoved og Hænderne bagbundne, skal paa Natmandens Sluffe udføres til Retterstedet.

2) At han skal 5 gange knibes med gloende Tænger: først paa det Sted, hvor Mordet er begaaet; men dersom samme Sted er meget langt borte, da lader man gielde, at knibe første gang uden for Fængselet; siden 3 gange underveis, og tilsidst paa Retterstedet.

3) Skal hans høire Haand og siden Hovedet afhugges, ikke med Sverdet, men en Øxe.

4) Skal baade Hovedet og Haanden opsettes paa en Stage, men Kroppen legges paa Steile.

5) Er ikke aleene en Morders Boeslod, ligesom en Manddrabers, forbrudt, men endog Jordegods til Kongen, see Kong Haagens Retterbod samt N. L. 1 B. 22 Cap. 12 Art.

Mordsager ansees efter Morderens Forehavende, men ikke efter Udfaldet, med mindre det svarer til Forsettet.

Der have faldet adskillige Meeninger imellem Juristerne, om en, der haver viist sig udi Forset og Foretagende til at myrde en anden, skiønt det anderledes er faldet ud, og Gierningen ikke kunde blive fuldført, skal ansees eller dømmes som Morder?

Herpaa gives den almindelige Regel udi vores Lov 6 B. 6 Cap. 22 Art., at den, som befindes at have villet ombragt nogen med Forgift, eller i andre Maader, (dette, i andre Maader, har meget at betyde,) skal straffes paa Livet.

Nu

Nu kan man vel ikke dømme om eens Villie og Forset, med mindre det bliver røbet ved visse Kiendemerker. Slige Kiendemerker ere da enten Ord eller Gierninger; og derfor dømmes en Morder enten af sine Ord eller Gierninger.

Hvad Ordene angaaer, da kunde de være trende Slags, saasom:

1) Baneraad, om nogen taler de Ord, hvorved man er Livet fiær, Manuh. 11 Cap., det er, raader eller tilskynder at omkomme en anden, N. Lov 6 B. 6 Cap. 11 Art. Mangen raader en anden til de Ting, som ham selv ere slet intet angelegne, og desuden forpligter et Raad slet ingen til at efterleve det samme. En som raader Baneraad, bliver derfor ikke anseet som en Gierningsmand, men aleene som en Vedkommende, og straffes ikkun med Pengebøder.

2) Trusler, naar en truer at omkomme den anden. Det findes ingensteds, at for blotte Trusels-Ord skal nogen kunde straffes, med mindre hans Forehavende udviises i Gierningen. Det samme efter vor Lov, N. L. 1 B. 21 Cap. 1 Art. Om

nogen truer anden med Feide, Brand ꝛc. da skal han gribes og settes ind til han stiller Borgen for sig: hvilket endelig maae forstaaes paa den Maade, at han tilstrekkelig forsikkrer sin Vederpart om Fred og Tryghed. Conf. K. Haag. Retterb. um heitingar.

3) At befale, eller underkiøbe nogen til at myrde: Ingen kan befale en anden, uden at have Magt og Myndighed over den samme, saa at han nødvendig maa adlyde, thi ellers er det ikke Befaling, men ikkun Raad eller Tilskyndelse.

Den som befaler at foretage en Gierning, er Hovedmand for samme, derfor ligeledes den som befaler et Mord. Iligemaade den som underkiøber en anden til at myrde, viser derved sin Villie og Forset, som endog bestaaer meere end udi blotte Ord, hvorfor de udi begge Tilfælde straffes, ligesom de havde fuldført Mordet med egen Haand, 6 B. 6 Cap. 12 Art.

Af Stræben og Gierninger kan endnu videre dømmes om en Morders Villie og Forset.

En Misgierning skilles i *delictum inchoatum* eller *attentatum*, det er en begyndt eller foretagen Gierning; og *consummatum*, den som er fuldført.

Et *homicidium consummatum* er da naar Drabsmanden har fuldkommen skillet den Dræbte af med Livet. Men her handles især om det første, som er begyndt eller forsøgt.

De Foretagender, som høre til Begyndelsen, kaldes *actus remoti*, men hine, som høre til Fuldførelsen, *actus proximi*. For Ex. En drager Kniv eller Kaarde, det er *actus remotus*, hvorved hans Forset er endnu ikke afgiort; men naar han siden giennemborer en anden dermed, da er det *actus proximus*, men dog ikke fuldført endnu. Derfor, jo videre en kommer med sine Haandgrebe, jo kiendeligere bliver hans Forset; og dette er det, som Juristerne ville i Henseende til Straffen have iagttaget. Altsaa, om et Mord kommer ikke videre, end til de første Haandgrebe, at Gierningsmanden da slipper med lettere, end sædvanlig Straf. Derimod,

hvis han er kommen vidt udi sit Foretagende, omendskiønt Mordet ikke var ganske fuldbyrdet, da at lide den sædvanlige Straf.

Saadan Straf er ikke, og kan vel ikke heller, udi Loven blive saa lige fastsat; alene udfordres der, at en af sit Foretagende og Haandgreb kan være overbeviist om sin Villie og Forset til at myrde, hvilket siden er overladt til Dommerens Skiønsomhed, at overveie og paakiende af saadanne Foretagender, som ovenbemeldte; og naar slige Foretagender befindes saa grove, og have gaaet saa vidt, at de vise det mordiske Forset øiensynlig, skiønt Gierningen var ikke ganske fuldført, og for andre imellemkommende Aarsager, der ikke dependerede af Gierningsmanden selv, ikke havde opnaaet sit Maal, da gielder det sædvanlig Livsstraf, N. Lov 6 B. 6 Cap. 22 Art.

For ydermeere at bekræfte denne Meening, giver Loven selv et skinbarligt Exempel.

Den som bær eller henlegger et Barn ude paa vild Mark, skal som en Manddraber straffes

ſes paa Livet, omendſkiønt Barnet ſiden uformodentlig kunde findes og i Live erholdes, 6 B. 6 Cap. 10 Art. Af ſamme Raiſon den ſom fører noget Menneſke udi en øde Holme eller Skier, Mannh. 11 Cap.

Hvad ſkulde man vel dømme andet om den, ſom var i Arbeide med at hænge en anden, eller ſkiære over Struben, men der kommer uformodentlig Mandehielp, inden Mordet bliver fuldbyrdet; ſandelig, endſkiønt Loven ikke taler om ſaadanne Omſtændigheder iſær, kan man ſlutte ſig det til af andre lige Tilfælde, ſaaſom naar en vil voldtage et Qvindfolk, men formedelſt andres Hielp kan ikke fuldkomme ſin Villie, da ſtraffes han ligefuldt, ſom han havde den fuldkommet, 6 B. 13 Cap. 18 Art.

Endnu et Spørsmaal tilbage: om et foreſat og begyndt Mord bør i alle Maader ſtraffes ſom det var blevet fuldbyrdet og tilendebragt? hvilket paa begge Sider er blevet diſputeret.

For det førſte maa agtes det, ſom Loven ſiger; at den, ſom har havt Villie og Forſet at

ombringe en anden, skal straffes paa Livet; hvorved ikke nødvendig forstaaes *poena qualificata*, men ikkun enkelt Livstraf.

Derneſt, at Forordningen af 7 Febr. 1749 synes egentlig at sigte paa saadant Mord, som i Gierningen bliver fuldført. Derfor er det bedre, udi en uvis eller vilkaarlig Sag, at antage den Meening, som falder ud paa det mildere.

Saavidt om Mord i Almindelighed. Men her forekomme endnu besynderlige Omstændigheder, hvorved Mord underskedes i adskillige Slags, saasom:

II.) Assassinium, det er saadant Mord, som en leier eller underkiøber en anden til at begaae, og er alt det samme efter Juristernes Meening, hvad heller en tager sin Betaling forud, eller den bliver lovet naar Gierningen er skeet; it. enten der loves noget vist eller uvist.

Assassinator kaldes den, som underkiøber en anden til at myrde, men *Assassinus* den, som

lader

lader sig underkiøbe til Gierningen, det er paa gammel Islandsk det samme som Flugumadur, Mannh. 2 Cap. Oprindelsen til dette *compositum* Flugumann, er neppe at finde udi det Danske Sprog, med mindre det er samme som flygtig Mand, hvilket endog kan salveres, naar det settes forud, at ingen ærlig Mand haver ladet sig bruge til en saa skammelig Gierning, og altsaa vare de Landstrygere og for sine Misgierninger flygtige Skielmere, som paatoge sig saadan Tieneste, hvilket nokſom kan vises af de gamle Islandske Historier.

Assäsinium skilles fra et andet Mord paa den Maade, at her ere paa den eene Side tvende Vedkommende, som ved den mellemgaaende Handling, *do ut facias*, beslutte at myrde den tredie Mand.

Der er ingen Vanskelighed ved, at en, som for Betaling omkommer en anden Mand, er intet bedre end den, som paa egen Haand, og uden Begiering eller Betaling, begaaer et Mord; og det er ikke Umagen værd, at vise

hvor skammelig saadan Handling er, hvorfor en *Assasinus* i alle Maader maa være samme Straf underkastet, som nogen anden Morder. Ligeledes er det klart udaf Loven, at den, som underkiøber en anden til at myrde, straffes lige saa fuldt, som det var hans egen Haandgierning, 6 B. 6 Cap. 12 Art. Men her ved ere endnu fleere Omstændigheder, som ei udi Loven ere til fulde afgiorte.

a) Hvis saadant et Mord er begyndt, men formedelst en tilfældig Forhindring bliver ikke fuldført, om da saavel *Assasinator*, som *Assasinus*, skal straffes lige fuldt? hvorom kan iagttages det samme, som tilforn er skrevet; og i Henseende til *Assasinator* siger det sig selv, at hans Sag er den samme, hvorledes end Mordet falder ud.

b) Dersom *Assasinus* holder ikke Contracten, og giør ingen Forsøg at sette Mordet i Verk, da bliver han enten fri, eller i det ringeste slipper for Livsstraf; men hvorledes den første skal ansees, derom har vi heller ingen Regel; dog det

er klart nok, han kan ikke slippe ustraffet, og det er heller ikke nok, at han straffes, som en der giver Baneraad, paa enkelte Mandebod. Derfor, om Dommeren tager i Betænkning at dømme ham fra Livet, efter 6 B. 6 C. 22 Art., da kunde han finde en Middelvei; og enten dømme ham landsflygtig eller til evig Fængsel og Slaverie.

c) Om en underkiøber den anden aleene til at prygle eller skamfere nogen, men *Assasinus* gaaer alt for vidt til Verks, og dræber den samme. Hvis *Assasinator* skulde nøiagtig kunde bevise, at han havde taget den anden vare for at dræbe, (som dog neppe kan have Sted i en saa fordekt Handel,) da synes vel han kunde slippe med ringere Straf end sædvanlig.

Det Mord, som en bliver befalet at udøve, kaldes *homicidium mandatum*, og skilles fra *Assasinio* aleene derudi, at det eene skeer for Contract, men det andet efter Befaling.

Den, som befaler, kaldes *Mandans*, hvilken udi alt ansees som *Assasinator*.

Den

Den, som bliver befalet, *Mandatarius*, hvilken ansees som *Assasinus*.

Dog kunde en *Mandatarius* ansees mindre straffældig end den første, siden han maaskee nødig, og af Frygt for sin Overmand, lader sig bruge til at begaae den Ugierning, som den anden frivillig, og i Henseende til en skammelig Vinding, paatager sig; for Exempel kan man forestille sig Joab som en *Mandatarium*, i det at forraade Uriam, men Judas som en *Assasinum*, i det at forraade Christum.

III.) *Latrocinium.* *Latro* er det samme som paa Islandsk Utelegumadur, det ere saadanne udædiske Mennesker, som begive sig bort fra andet Bøigde Folk, og opholde sig udi Skove eller paa andre øde Steder, for at stiele og røve, ligevel at myrde veifarende Mænd, for at optage hvis de have med at fare.

De kaldes og udi den N. Lov Stiemænd, og derfor kunde et Mord, som begaaes af en Stiemand, til Forskiel fra andet Slags Mord, næv=

nævnes Stiemord. Om Røverie bliver handlet paa et andet Sted, men her ikkun om Stiemord for sig selv.

Latrocinium kaldes hos Juristerne alt det Mord, som skeer for at røve andres Gods, og derfor hører det ikke aleene til dem, som ere virkelige Stiemænd, men og alle de andre, som myrde Folk for at bemægtige sig deres Midler.

Loven giør ingen Forskiel imellem, hvad heller saadant Mord begaaes paa en Reisende, eller den, der er hiemme i sit Huus, 6 Bog 9 Cap. 12 Art., eller og han er Giest, ibid. Art. 1.

Og efterdi saadant Mord er ikke mindre Nidingsverk end som de andre Slags, som tilforn er ommeldt, følgelig hænger derved samme Slags Straf.

Vel siger Loven, at en Mord-Røver skal miste Livet og legges paa Steile og Hiul, men som det siden er blevet anordnet, at alle grove Mordere skal knibes med gloende Tænger, med hvis videre Forord. af 7 Febr. 1749 foreskriver,

saa

saa er rimeligst, at en Røver-Morder skulde straffes paa samme Maade.

Alleene er det endnu et Spørsmaal, om en Stiemand eller Røver, som haver begyndt men ikke fuldført et Mord, skal ansees og straffes som det var bragt til Ende? Hvortil ligger det samme Svar og Jagttagelse, som forhen om andre Mordsager er erindret; dog er Loven herudi endnu klarere, og siger udtrykkelig, at en Stiemand, som giør nogen Saar, skal miste Livet, hvormed dog synes ikkun enkelt Livsstraf at være meent.

IV.) *Veneficium*, som hos Juristerne tages baade for det Slags Mord, som skeer ved Troldom og Hexerie, ligesaa for det som skeer ved Forgift. Men som der alt i Forveien er talt om det første Slags udi 6te Capitel, saa falder her til at handle om det sidste.

Den som bruger Forgift for at omkomme nogen dermed, han giør det af oplagt Raad, og derfor er *veneficium* et forsetligt Mord, som

bliver

bliver anseet for et af det groveste Slags, som det er vanskeligere at hytte sig for, end noget andet; hvoraf følger, at *veneficium* bør straffes som andet grovt Mord, efter Forord. af 7 Febr. 1749.

Der pleier ellers at giøres Forskiel imellem, hvorledes en Forgift er beskaffen, og i hvad Henſigt den bliver given.

Et Slags Forgift er den, som holdes for aldeles dødelig, og paa en stakket Tid skiller en af med Livet, som Cicuta.

Et andet Slags er den, som ikke er saa dødelig, og kan iblant udi visse Tilfælde tiene for Lægedom.

Derfor maa Dommeren udi saadanne Sager grandske og efterforske paa det nøieste, hvad Slags Gift en haver brugt, hvorudaf man kan siden desto bedre slutte sig til, udi hvilken Henseende den er bleven given; thi dersom det er saadan Forgift, som af alle holdes for dødelig, da er det nogenledes Beviis, eller vis Formodning, at den var given for at dræbe, eller beskade paa Liv eller Sundhed.

Derimod, om det er det andet Slags Forgift, da er derved en anden Betænkning, særdeles om den Skyldige anfører andre Aarsager, hvorfor han havde brugt saadant Middel, uden mindste Forset at giøre nogen Skade dermed; og skiønt han ikke staaer til troende, saa at han i Følge af sit Paaskud kan blive frikiendt: saa kan han endelig ikke heller sagfældes, saalænge hans onde Forset ikke bevises. Thi

1) En kan i Vankundighed, skiønt god Meening, ordinere en anden Lægedrik, som bekommer ham ilde, og kan blive til en Banedrik, hvilket udi Mannh. 13 Cap. ansees for Vaade og uskyldig Gierning.

Dog mig synes det ikke saa let en Sag, med mindre det skede ved en som er authoriseret til at skikke Folk ind i den anden Verden.

2) Gives der Kierligheds-Drikke, eller som skulde tiene til at oplive en kold Natur og Appetit hos Mand eller Qvinde, hvorved enten Død eller Sygdom skal være bleven foraarsaget. *Carpz. p.* 1. *qv.* 21.

At

. At bruge Midler imod saadan en naturlig Brøst, kan vel ikke være lastværdigt i sig selv, og finder endnu Bifald udi N. L. 3 B. 18 Cap. 15 Art. No. 3., naar samme skeer af en Physicus, der forstaaer sin Profession. Men hvis det skede for at drive retskaffen naturlig Tilbøielighed til umaadelig Lyst, og utilladelig Elskov, da er det en ond Gierning; altsaa, om en Uforfaren befatter sig med saadan, og den anden døde deraf, da maatte det i det ringeste ansees som et *homicidium culposum*, eller Forseelses-Drab.

3) En giver den anden, uden Begiering og Vidende, Dvaledrik, hvilken virker saa sterkt, at han ikke vaagner op igien.

At komme en paa saadan Maade til at sove, kan ikke være giort udi en god Meening, og derfor er det utilladeligt. Naar nu et ilde meent eller utilladeligt Foretagende foraarsager en andens Død, da kan det ikke ansees for mindre end enkelt Manddrab. Ligesom naar en ikkun agter at hugge eller saare en anden,

men det bliver til Banesaar. *Carpz. p.* I. *qv. n.* 53.

4) Om nogen indgiver en svanger Qvindesperson de Midler, som skulde tiene til at procurere *abortum*, eller fordrive Fostret, men Konen selv kommer og af Dage ved det samme.

Udi saadant Tilfælde kan det eeneste være Forsettet, at fordrive Fosteret; men som det i og for sig selv er en Misgierning, saa kan det langt mindre tiene til at undskylde en anden Misgierning, meget meere hedder det, at legge en Ulykke til den anden; hvorfor en saadan Gierning, saavel i Henseende til Forsettet, som Udfaldet, bliver anseet for virkeligt *veneficium*.

V.) *Parricidium*, hvilket fornemmelig bemerker det Mord eller Drab, som nogen begaaer paa sine naturlige Forældre, men i Almindelighed strekkes det endnu videre, og tages for Mord paa enhver af de nærmeste Paarørende udi Slægteller Svogerskab, hvad heller de ere i Op- eller Nedstigende, eller udi Side-Linierne fra Giernings-

ningsmanden. *Carpz.* Item om nogen myrder sin Herre, Husbond, Madmoder, eller deres Børn. Forordningen af 16 October 1697 og 7 Febr. 1749.

Om *parricidium* tales udi Isl. Lov Mannh. 2 Cap., skiønt det ikke agtes der større end andet Drab.

Den N. Lov taler ingensteds om *parricidium*, uden Tvivl, fordi Lovgiveren har ei villet sette forud saadan en naturstridig Ugierning, som ikke burde paatænkes. Ikke desmindre haver dog Tidens Fordervelse udpresset siden de strenge Anordninger, som ovenanførte ere, og lyde paa, om nogen myrder sin Husbond, Madmoder rc.

Den som nu begaaer Mord paa nogen af saadanne Personer, straffes i alle Maader som forhen er sagt udi den første Afdeeling af dette Capitel.

Men som der ingensteds tales om Forældres Mord især, saa maatte man spørge, hvorledes samme skulde straffes.

At slaae sine Forældre, naar det skeer med Forset og vreed Hu, er aleene en halsløs Gierning, 6 B. 5 Cap. 3 Art.; og kan deraf sluttes, hvilken Forbrydelse det maae være at slaae dem ihiel.

Den Kongel. Anordning af 16 October 1697 siger: Om nogen grovere Mordsager kunde forefalde, end de som derinde ere satte, (hvorunder Forældres Mord endelig maa forstaaes,) da skulle Dommerne indhente Kongens Resolution, hvorledes Straffen udi saadanne Tilfælde skal skierpes.

Iligemaade synes det som herunder forstaaes, om nogen Ægteqvinde myrder sin Husbond: thi Forordningen nævner ikkun Hustrues Mord; og skiønt det eene maa ansees af samme Beskaffenhed som det andet, siden Mand og Kone holdes lige værdige udi vore Dage, da var det i fordum Tid anderledes anseet.

Saasom det regnes for *parricidium* at myrde sin Husbond, Madmoder rc., saa kan det være samme i Henseende til Fosterfader, Værge

eller

eller Formynder, saalænge en er under deres Ave og Opsigt. Ligeledes fleere Personer, hvilke man er meer end almindelige Pligter skyldige, saasom geistlig eller verdslig Øvrighed og sine Lærere; som let kan sluttes, saa vel af det som forhen udi 7 Capitel er skrevet, som af N. Lov 6 B. 9 Cap. 21 Art.

Endnu er det Spørsmaal tilbage: Dersom en ikke af Forset omkommer nogen af disse, men det skeer udi Hidsighed og Slagsmaal: om hans Sag skulde da ansees som virkeligt Mord, eller ikkun som enkelt Drab?

Efter de fleste gamle Juristers Meening vil Carpzow, at den skal ansees som enkelt Drab, og man kan ikke heller andet slutte af forbemeldte Anordning, hvor aleene nævnes saadant Mord, som skeer med fri Forset og beraad Hu. Dog, hvad Forældres Drab er angaaende, maa man betænke, at siden det fortiener aleene Livsstraf at slaae sine Forældre, saa skulde det efter al Rimelighed straffes endnu haardere, at saare dem eller beskade paa Legeme eller Lemmer, men allermeest,

meest, at slaae dem ihiel, og i saadant Fald maatte da Morderes Straf endelig have Sted.

VI.) Infanticidium, eller Barnemord, som ligeledes er et af de groveste Nidingsverke, siden et Smaabarn kan ikke andet end for sig selv være ganske uskyldigt imod alle Mennesker.

Et Barn kaldes almindelig *infans* indtil det er sine 7 Aar, og altsaa er det *infanticidium*, at omkomme et Barn inden den Alder.

Loven melder om tvende Slags *infanticidia*.

1) I Forordningen af 7 Febr. 1749 i Almindelighed om dem, der overfalde og dræbe uskyldige og værgeløse Børn.

2) Især om dem, som ombringe deres eget Livs Afkvæm, N. L. 6 B. 6 C. 7 Art.

Det er unødvendigt at vise, hvor saadan Misgierning er unaturlig, som neppe findes hos de grummeste Bester, hvorfor det er et større Under, at den skulle vedgaaes blant Mennesker; men der ere dog tvende bekiendte Aarsager, som drive dem til saadan Ugudelighed.

1) Naar

1) Naar et Barn er avlet paa en utilladelig Maade, da for at undgaaae enten Straf eller Vanære, som derpaa pleier at følge, have nogle onde Mennesker forstukket sit Livs Afkvæm; og er det egentlig saadant Tilfælde, som forbemeldte Lovens 7 Art. paagielder.

2) Have nogle omkommet sit Barn, for at befries derved fra dets Opfostring og Omsorg.

Loven byder at letfærdige Qvindfolk, som deres Foster ombringe, skal halshugges, og Hovedet settes paa Stage, hvilket efter den N. L. er de almindelige Morderes Straf.

Men siden nu Morderes Straf i Almindelighed er bleven skierpet, da kan intet være imod, at samme skal ligeledes gielde udi slige Tilfælde: thi er det en grovere Sag, (som det og visselig er et *parricidium* tillige,) at omkomme sit eget end som andens Barn, saa kan den heller ikke slippe med mildere Straf.

Nu kommer et Spørsmaal for: om en Barnefader, som veed og samtykker Mordet, skiønt

han ikke var selv i Gierningen med, skulde straffes paa samme Maade?

skiønt Loven har der intet om især, kan man med god Grund slutte af andre Sager, som om Tyves og Troldmænds Medvidere, hvilke ansees lige, eller hart ad, som de vare Gierningsmænd, saa mantte da det samme gielde udi ommeldte Tilfælde.

Til *infanticidium* henregnes ogsaa Dolgsmaal. Hvorved forstaaes naar en frugtsommelig Kone dølger sin Barnefødsel, og søger ikke de ordentlige Hielpemidler ved Jordemoders eller andre nærværende Folkes Tieneste, hvorom see N. L. 6 B. 6 C. 8 Art.

Dog kunde herudi forefalde adskillige Omstændigheder, som enhver fornuftig Dommer maa vel iagttage. Barselssygen kan pludselig overfalde en Kone paa et saadant Sted, hvor ingen er hende til Hielp. Ligesom det skede paa Vestmanøe udi Aaret 1753, da en fattig Fiskeres Kone gik ned til Stranden, for at hielpe sin Mand tilrette med hans Fangst, og blev underveis

veis forløst med et Barn, hvor hun paa Stedet maatte blive liggende, indtil hun blev seet af andre Folk, men Fosteret var blevet koldt: hvorpaa hun siden af ubeskedne Dommere blev tilfunden at miste Livet, og Ordre begiert til Execution. Men Amtmanden, i Steden for at udstede Ordre, befalede at Sagen skulde indstevnes til Laugtinget, hvor da den stakkels Kone blev frikiendt for Dølgsmaal.

Expositio infantis henregnes hos de Tydske Jurister til de overordentlige Misgierninger; men hos os synes mig den skiller intet fra andre almindelige Misgierninger, som Loven omhandler, og at den paa sin Viis og Maade er et Slags *infanticidium*.

Under Hedenskabet synes det haver været ret vilkaarligt, enten man vilde lade et Barn leve, eller kaste det ud paa Marken; ja det var en saa vigtig Sag, som vor første christen *Legislator*, nemlig Thorgeir Liosvetninga Gode, ikke understod sig at afskaffe. Christendoms Hist. 7 Cap. og Kong Ol. Tryggvес. P. 2. Cap. 67. Vel

siger Historien, at det siden inden saa Aar blev til en Afvane, men jeg finder intet derimod udi vores verdslige Landslov, og derfor haver det været en Sag, der hørte under den geistlige Ret, som der staaer udi Begyndelsen af Biskop Arnes Christen-Ret: Man skal opfostre ethvert Barn som bliver født.

Ved *Expositio infantis* ere særdeles tvende Omstændigheder at agte.

1) Om et Barn settes ud i den Henseende, at det skal døe for Mangel af Hielp.

2) Om det skeer aleene for at dølge Barnets Forældre, men dog til den Ende at Barnet skal af andre blive hittet og optaget.

Den som legger et Barn efter, langt fra Huus eller alfar Vei, ansees for at giøre det i Henssigt at Barnet skal døe; og endskiønt det falder anderledes ud, og Barnet beholdes i Live, skal han ligefuldt straffes som en Manddraber, 6 B. 6 Cap. 10 Art.

Men den som henlegger et Barn enten paa alfar Vei eller nær ved nogen Gaard, hvor det lette-

lettelig kan hittes, da slipper han med at kagstryges og brændemerkes, ibid.; thi det ansees som han ikke har villet at Barnet skulde omkomme.

Dog kan i Anledning heraf giøres et Spørsmaal, nemlig: Om der skal gielde det samme, hvad heller Barnet er dødt eller i Live, naar det ikkun findes paa alfar Vei, eller ikke langt fra en Gaard?

Udi saadant Tilfælde maa iagttages saavel Tidens som Stedets Beskaffenhed: thi hvis et Barn blev nedlagt paa alfar Vei imellem Gaarde, i Frost eller Snee, om Nattetide, og findes siden dødt, eller af Rovdyr beskadiget, da kan jeg ikke see, hvorledes den, der saaledes henlagde Barnet, kunde fra Livsstraf befries.

Endnu, om et Barn bliver lagt udi Huus, hvor det kan snart findes af Folk, da skal den, det giorde, kagstryges uden Brændemerke. Derfor maa her ved Huus forstaaes saadanne Huse, hvor Folk haver sin daglig Omgang, men hverken Sætter eller Fæhytter ude paa Marken.

VII.)

VII.) Propricidium, eller Selvmord ɔ: Naar en omkommer sig selv, hvilket kan snart skee udi ligesaa mange Maader, som at omkomme en anden.

Her maa man tage saavel Aarsagen som Udfaldet i Agt.

Juristerne sette trende Slags Aarsager, der kan forleede eller drive nogen til saadant Foretagende, som ere:

1) *Mala conscientia*, eller ond Samvittighed.

2) *Tædium vitæ*, eller Kiedsomhed af Livet.

3) *Furor aut Melancholia*, det er Raserie eller Sindsſvaghed.

Om *propricidium* tales udi Mannh. 4 Cap., hvor der giøres ingen Forskiel paa, af hvad Aarsag det skeer.

Den Norske Lov synes at sette *propricidium* twende Slags, nemlig: *voluntarium* det som skeer med Villie og Forset, og *non voluntarium* det som skeer udi Raserie eller Svaghed: thi

thi den som er rasende, eller i nogen anden Maade affindig, kan ansees ligesom en Blind, der raver enten udi Ild eller Vand.

Den som engang er død, kan ikke udstaae nogen videre Straf, og altsaa er det, egentlig at tale, ikke til Straf, men andre til Exempel og Advarsel, som Loven setter her ved, nemlig:

1) *Confiscatio bonorum*, det er, at hans efterladte Boeslod henfalder til Kongen.

2) Ikke at tilstedes Begravelse i Christenjord, conf. N. Lov 2 B. 10 Cap. 4 Art. Men hans Venner og Slægt maa begrave ham en andensteds.

Dette gielder udi det første Tilfælde, naar en ansees for at have ombragt sig selv med Villie og Forset; men udi det sidste Tilfælde er det en anden Sag, som hverken kommer den Afdøde eller hans Arvinger til nogen Hinder.

Det er den sunde Forstand og naturlige Egenkierlighed meget modstridigt, at ombringe sig selv, som ikke lettelig kan forud settes, om nogen som be=

beholder sine fem Sandser, og altsaa maa nøiagtig bevises, forinden den Dødes Arvinger komme til at miste hans Efterladenskab; men om saa skeer, da tilkommer dem derimod at vise og gotgiøre, at det haver skeet udi Afsindighed eller Raserie, hvis de vil beholde Godset.

Hvad nu Udfaldet er angaaende, da kan det lettelig skee, og haver vel meer end engang hendet sig, at den som enten haver hængt, skaaret over Struben, eller paa nogen anden Maade villet faae sig ombragt, er bleven derudi forhindret ved andre Overkommendes Hielp; og da er Spørsmaalet, om eller hvorledes en udi saadant Tilfælde bør straffes?

Et afsindigt eller rasende Menneske kan ikke straffes, men bør bindes, og i øvrigt medhandles efter N. L. 1 B. 17 C. 7 Art. Men hvad, om en er ved sin fulde Forstand?

Carpzow fører Exempler til, at slige Mennesker ere paa forskiellige Maader blevne straffede, enten med at pidskes eller gaae i Landflygtighed. Men omendskiønt saaledes er blevet practiseret i

Ju-

Juristernes Land, saa er min Tænkemaade der langt fra: Jeg meener heller, der skulde ingen Proces foretages imod saadant et Menneske, uden aleene hans Tilfælde og Omstændigheder med Tingsvidne refereres, og Kongelig Resolution udbedes.

Dens Boeslod, som ombringer sig selv, er efter N. L. forbrudt til hans Herskab, som hos os er Kongen aleene. Men efter den Isl. Lov skal den halve Deel henfalde til Kongen, og den anden halve til Arvingerne.

Engang er det bleven omtvistet, efter hvilken af Lovene dermed skulde forholdes, see Laugth. Act. 1732 No. 18. Dog det kan ikke være saa vanskelig en Sag, naar man setter, at her skal udi alle Drabssager dømmes efter den N. Lov: Nu er *propricidium* en Drabssag, altsaa bør den ligeledes efter den N. L. paadømmes.

---

11 Cap.

11 Cap.

Om Drab og Mord, hvor der ere fleere i Gierning med.

Udi foregaaende Capitel er den Forskiel bleven viist, som giøres imellem Mord og enkelt Drab, hvilken her ligeledes er at iagttage.

Naar der ere fleere udi Gierningen i et Drab, hvad heller de slaae, giøre Saar eller Beenbrud paa den som dræbes, da skulle de alle fare fredløse, 6 Bog 6 Cap. 2 Art. Her giøres ingen Forskiel imellem, hvad heller de kunde være to eller fleere: thi man kan ligesaavel forstaae her under *numerum pluralem* som *dualem*.

Dersom nu nogen vil spørge efter, hvad *ratio legis* kan være, at alle disse ikke skal straffes paa Livet, siden det maatte dog synes endnu større Nidingsverk, naar fleere komme tilsammen at ombringe et eeneste Menneske; da svares:

1) Loven

1) Loven setter ikke forud, at saadant Drab skeer af Forset eller oplagt Raad, men udi Vrede og Hidsighed.

2) At siden tvende eller trende Mænds Liv naturligviis maa være kostbarere, end en eeneste, saa kan det rimelig ansees alt for stort, at udøse mange Menneskers Blod for et eeneste.

3) Kan det neppe skee, at naar fleere ere om et Drab, at de alle, og enhver for sig kan være Banemand, men at en af dem især maa være Hovedmand udi Gierningen, hvilket dog ikke vil være saa let at udforske, at en skulde straffes frem for den anden. Altsaa, naar en Obductions-Attest over et dødsaaret Legeme bliver forfattet, og et Saar eller Hug befindes saa stort og skadeligt, som kunde være nok til at skille en af med Livet, og det derhos bliver beviist, hvem der haver giort det; saa kan det blive til et Spørsmaal, om den samme skal ansees lige som de andre, der vare udi Gierningen.

Ovenanførte Lovens 6 B. 6 Cap. 2 Art. som siger, at de skal alle miste deres Fred, maae

efter al Rimeligheb forstaaes saaledes, at det skal gielde udi saadan Tilfælde, hvor ingen frem for den anden kan sigtes eller overbevises for Banemand. Udi Almindelighed ansees det for bedre, at en, omendskiønt han kunde holdes for skyldig udi saadan Gierning, maa spares paa Livet, end at fordømme udi Uvished andre mindre skyldige.

Forskrevne, er aleene at forstaae om dem som ved Haandgierning ere udi et Drabsmaal, men ikke de, som kunde være overværende uden at foretage noget; hvilke vel ere pligtige til at dæmpe Oprøret og forekomme et Drab: men hvis det forsømmes eller misgelinger for dem, saa komme de til at svare Pengebøder, nemlig fuld Mandebod, 6 B. 6 Cap. 13 Art. og 8 Cap. 7 Art.

Hvad nu Mord angaaer, hvor ved vi nu, lige som tilforn, forstaae *homicidium præmeditatum* eller et forsetligt Drab, da straffes alle de, saa mange som de ere udi Gierningen, lige som Hovedmanden selv, Norske L. 6 B. 9 Cap. 1 Art.

Men

Men her kan endnu giøres et Spørsmaal, om de, som forsetligviis komme over en med oplagt Raad til at dræbe, skiønt nu en eller nogle af dem ikke række Hænderne til at omkomme ham, om de da skal ansees ligesom de vare udi Gierningen med?

I Følge af ovenanførte Lovens Artikel kan man sikkert svare Ja derpaa, og *Carpz. p. 1. qv. 25. n.* 12. og 13. er af samme Meening: thi omendskiønt en af dem (siger han) ikke haver saaret den som blev myrdet, da have de dog alle udi Villien og Tankerne, samt ved deres Følgeskab og Overværelse bestyrket Morderen udi hans Foretagende. Endelig maa dog iagttages, at hvis nogen var i Følge med, som ikke vidste det oplagte Raad, eller og, at han nødig og med Frygt blev tvungen til at giøre Selskab med, da maatte den samme tilstedes at vise sin Uskyldighed, hvilket kommer an paa Dommerens Skiønnende.

12 Cap.

Om Udfordring og Duell.

Saadant Slagsmaal, som andensteds kaldes *Monomachia*, eller Duell, udtrykkes meget net paa Islandsk ved det Navn Einviig, hvorunder forstaaes, naar tvende Mænd forsetligviis møde hinanden for at slages med Vaaben, og giøre hinanden Skade paa Liv eller Lemmer.

Udi saadan en Gierning er da at forstaae tvende Hovedmænd, nemlig den Søgende eller den som udfordrer, og paa hin Side den Værgende, eller den som udfordres.

Det kan ellers skee, at de have fleere udi Lauget med paa begge Sider, som kaldes Secundanter.

Det er bekiendt, at Udfordringer og Dueller vare meget giængs udi gamle Dage, hvorfor de vare strengelig forbudne hos os ved Kong Chr. 1. Forordning af Dato 1450, dens 18 Art., dog aller=

allermeſt ved den N. L. 6 B. 8 Cap., under hosføiet Straf paa Beſtilling, alt Gods, baade faſt og løſt, vel endog Livet med; og at den, ſom omkommes udi Duell, ſkal ikke begraves i chriſten Jord, Art. 4.

Saadan Straf ſetter Loven aleene for Udfordringen, eller at møde til Duell, hvorfor man maa ſlutte ſig til endnu ſtrængere Straf for den, ſom nedlegger en anden ved Duell. Vel kan man ikke paaſtaae, at han ſtraffes ſom en Morder, ſiden Loven ikke giver nogen Anledning dertil, altſaa forbliver det ved ſædvanlig Livsſtraf, eller ſaaledes ſom Kongen vil reſolvere.

En ſom begiver ſig udi Duell, haver ingen Ret paa ſig, hvad for en Skade han tager derved, ſee forbemeldte Forordn. 18 Art.: altſaa, om han bliver der paa Stedet, kan hans Arvinger ikke tilkomme nogen Mandebod, men alt hans Gods ſkal være forbrudt.

13 Cap.

Om Mandskade ved Forseelse og Vaadesgierning.

Hidindtil ere de Manddrabe, som skee med Villie og udi vred Hu, eller af oplagt Raad og Forset, blevne afhandlede; nu efterfølger at tale om de andre, som uden al Villie eller Forset kunde tildrage sig, hvilke udi vores Lov kaldes Vodaverk, eller paa Dansk Vaadesgierning.

Det er ikke forgieves, at vores Lov udi Mannh. 13 Cap. siger, at Vodesverk maae med stor Medlidenhed og Skiønsomhed underskedes; thi neppe er der nogen af andre Slags Sager, udi hvilke saa forskiellige Tilfælde og Omstændigheder kunde gives, som disse: hvorfor det er nesten umueligt at forudsette dem alle udi Loven, og altsaa maa de efter Dommerens beste Skiønnende og Samvittighed paakiendes. Ikke destomindre ere der, som de store

Jurister

Jurister have lært os, visse Hoved-Distinctioner udi Vaadesgierninger, hvilke her maatte nu endelig iagttages, og til vores Lov henledes.

Overhoved er at iagttage den Forskiel, som giøres imellem *Homicidium Culposum* og *Casuale*.

Culpa betyder egentlig Skiødesløshed og Vanvare udi de Ting, som man er pligtig at iagttage; og siden hedder det *culposum*, hvad som ved saadan Skiødesløshed kan foraarsages.

Altsaa er et *homicidium culposum* en Skade paa Menneskers Liv, der ved saadan Skiødesløshed kan tildrage sig.

Men siden der ikke allevegne udi Loven findes tillagt den samme Straf hos ethvert *homicidium culposum;* da maae man betænke, at *culpa* gives paa trende Maader.

I.) *Culpa lata:* det er en stor Skiødesløshed eller Forseelse, i det at tage ikke vare paa saadanne Ting, som enhver Fornuftig burde have iagttaget.

Saadan en Forseelse er det at qvæle under sig et spæd Barn udi Seng eller Søvne, som kaldes at ligge Barn ihiel, N. L. 6 B. 11 C. 14 og 15 Art. Item at føre en Umage, det er et vanfør Menneske, udi et øde Sted, eller der hen, hvor den bliver ude, og omkommes. Frammſ. Balk 7 Cap. og N. L. 3 B. 12 Cap. 24 Art. Men hvis saadant ſkeer med Villie og Forset til at omkomme nogen, da burde det med Rette endnu alvorligere ſtraffes.

Hid henhøre ligeledes alle unyttige Gierninger, som enten uden nogen Aarſag at kaſte eller ſkyde over Huus eller Skib, og paa hvilken helſt Maade ſligt ſkeer, af Kaadhed og uden nogen Nytte, men en anden derved kommer til Bane. Mannh. 13 Cap. og N. L. 6 B. 11 Cap. 4 Art. eller og, at kiøre eller ride af Fremfuſenhed paa noget Menneſke, 6 B. 7 Cap. 19 Art.

Naar nu et Manddrab ſkeer ved deslige Aarſager, da ſkal den, ſom anſees for ſkyldig, befrie ſig ved ſin Eed, at han ikke havde noget Forſet, derved at giøre Skade, og paa ſaa-

dan

dan Maade slipper han med Pengebøder fra sin Forseelse.

Bøderne udi saadanne Tilfælde vare, efter Mannh. 13 Cap.; halv Mandebod, men nu, efter N. L.; i Almindelighed 40 Lod Sølv, til den Dødes Arvinger; og til Kongen 20 Lod, hvilket er lidet over fuld Mandebod. Undtagen den som rider eller kiører en anden til døde, den skal straffes i Jern og Fængsel; dog, hvis det var en formuende Mand, tænker jeg han skulde slippe med at bøde for sig.

Siden rasende Mennesker, og Børn under deres 10 Aar, ikke ansees at være af fuld Forstand, og altsaa heller ikke af fuld fri Villie, saa ansees deres Gierninger ligesom de skede af Forseelse; og derfor, om der begaaes af dem noget Drab, straffes det ikkun med Mandebod. N. L. 6 B. 6 Cap. 17 og 18 Art.

II.) *Culpa levis*, som indbegriber i sig de mindre Forseelser, hvilket Loven udi Mannh. 13 Cap. setter ligeledes forud: Nu arbeider

 man

man til sin Tarv, eller forretter noget nyttigt: hvorved forstaaes alle tilladelige og nyttige Gierninger, som Folk forretter, men nogen anden, enten ved deres Verktøi eller andre Ting, som de håndtere, kommer til Skade. F. Ex. dersom nogen var i Verk med, enten at affælde, eller opbygge et Huus, og en anden som gaaer der under, eller nær ved, kom til Skade, enten af Træ eller Steen. Saaledes ere og flere Tilfælde, som udi Lovens 6 Bog 11 Cap. fra 7 til 10 Art. anføres.

De Bøder, som ligge her til, ere 40 Lod Sølv, hvilke aleene henfalde til Arvingerne, naar nogen kommer til Skade paa Livet; men ingen publique Bøder, ligesom der staaer udi Mannh. 13 Cap.: Kongen tager ingen Ret paa Vaadesgierninger.

III.) *Culpa leviſſima*, som er den ringeste Forseelse, og neppe saa stor, at jo den, som kommer til Skade derved, kunde vel selv have taget sig vare. For Ex. man legger sin Bøsse

eller

eller Pistol, som er ladt eller spendt, fra sig; men en anden rører ved den samme, og kommer til Skade paa Livet; da skal den, som saaledes lagde Geværet fra sig, betale halve Bøder, nemlig 20 Löd Sølv, 7 Art.

Overalt er det i Henseende til *homicidium culposum*, og den som Skaden eller Ulykken rammer, at betænke:

a) Om det var et Barn eller Taabe, som selv ikke kunde tage sig vare, da bliver Ansvaret desto større for den første, hos hvilken Forsømmelsen findes, 6 B. 11 Cap. 13 Art.

b) Men er det et fuldvoxen Menneske, og af moeden Forstand, da bliver det en anden Sag.

c) Om saadant et ulykkeligt Tilfælde skeer paa det Sted, hvor han havde noget Ærende at staae eller gaae; eller

d) Om han havde der intet at forrette, og da synes det billigt, han maatte have passet paa sig selv, meer end den anden, som ikkun var geskæftiget udi sit Arbeide. Man forestiller sig

en,

en, som slaaer sit Høe; hvad kan han dertil, om en løber i Veien, naar han svinger sin Høe-lee i Græsset.

Nu komme vi til *Homicidium Casuale*.

Casus fortuitus kaldes ethvert uformodentligt Tilfælde eller Hændelse, som man i Forveien ikke kunde tage sig vare for.

Altsaa er *Homicidium casuale* et Drab eller Skade paa eens Liv, som skeer ved saadant et hændeligt Tilfælde.

Et Exempel herpaa: Om to Mænd tilsammen hugger Træ udi Skoven, og den eenes Øxe slipper af Skaftet paa den anden, N. L. 6 B. 11 Cap. 3 Art. og Mannh. 13 Cap. Og man kan endnu forestille sig adskillige saadanne fleere Tilfælde.

Slige Hændelser ere det som vi egentlig kalde Vaade eller Vodaverk, Mannh. 13 Cap., og skulde bødes af den, som de hændte sig for, med en Fierdedeel af Mandebod. Men den Norske Lov er endnu billigere herudi, og setter

ingen

ingen Boder; aleene at den, som holdt paa Øren, skal befrie sig ved sin Eed fra alt ondt Forset at giøre hinanden Skade.

Men hvis det nu befindes, at en, som var vedkommende udi en Vaadeshændelse, havde taget nogen Skyld eller Forsømmelse derudi, da er det ikke længer Vaade, men enten *culpa levis* eller *levissima* (en liden eller mindste Forseelse). F. Ex. den som imod Advarsel lader et brøstfældigt Huus staae indtil det falder over noget Menneske, N. L. 6 B. 11 Cap. 12 Art.

14 Cap.

Om Drab udi Nødværge.

Nødværge er saadan en Tilstand, som driver en Mand udi yderste Nødvendighed til at forsvare sit Liv eller Gods; og hvis det gaaer saa vidt, at den Værgende omkommer den Forfølgende, da hedder det et *Homicidium necessarium*, eller nødvendigt Drab.

At Nødværge er ret og tilladeligt efter Naturens Lov, er en afgiort Sag, som ikke nu først behøver at bevises; aleene hører det til den borgerlige Lov, at foreskrive udi hvilke Omstændigheder og paa hvilke Maader den maa gielde, og hvorvidt den kan gaae.

Vor gamle Islandske Lov taler saa godt som slet intet herom, og saavidt som sluttes kan af vore gamle Historier, haver det neppe kommet udi Betragtning, hvad enten et Drab skede nødig eller villig Viis. Blant mange Exempler viser Nials Saga, at den tappre Mand Gunnar paa Hlydarenda, som saa ofte og mangen gang blev ansat og overfalden af sine Fiender, og til at redde sit eget Liv maatte adskillige gange omkomme dem; kom ikke desmindre til at lide, som om han havde dræbt dem uskyldige, paa store Pengebøder, og endelig til at miste sin Fred og Livet med tilsidst.

Udi Mannh. 18 Cap. tales om Viig, d. e. Drab eller Gierninger, hvor saadan Aarsag eller Nødvendighed havde foranlediget Giernings-

ningsmanden til, at han maa beholde Liv og Lemmer: hvorunder Nødværge billig kunde tilligemed forstaaes; men om Nødværgens ustraffelig Maade, hvorved jeg forstaaer det samme, som kaldes *moderamen inculpatæ tutelæ*, er der aldeles intet videre at finde, hvorfor samme maa søges udi den N. Lov.

Der ere særdeles tvende Hovedposter, som ved ustraffelig Nødværge ere at iagttage.

1) *Causa*, d. e. den Aarsag, som driver en at gribe til Nødværge.

a) At man først bliver angreben eller forfulgt af en anden, 6 B. 12 C. 2 Art.; thi hvis han selv yttrer Ufred eller Slagsmaal, bliver han vel ikke længere anseet for Værgende, 6 Art.

b) At han ingen anden Udvei har, end at gribe til Værge, som, naar man befinder sig paa et Sted, hvor der er ingen Folk at anraabe om Hielp, eller tage sin Tilflugt til; thi hvis der var nogen Leilighed til Mandehielp, saa er der ingen Nød til at give sig udi Slagsmaal.

c) At

c) At han haver at forsvare sit Liv eller Gods imod en, som med Hug eller Saar overfalder, eller vil bemægtige sig hans medhavende Gods, ibid. 1 Art. Altsaa kommer det herved ikke, om nogen griber til Værge imod Rettens Indførsel: thi udi saadant Fald er hans Modstand ulovlig, og han selv uhellig, 1 Bog 22 Cap. 31 Art.

Men i Anledning af foregaaende kan endnu videre spørges: om man paa samme Maade maatte forsvare en andens Liv, som sit eget? Hvor paa svares: at endskiønt Loven ikke haver sat det udtrykkelig, da, siden det skal være tilladt og uskyldigt, at forsvare sit Gods, og det endog ved at omkomme den anden, 6 B. 12 C. 7 Art.; saa maatte det følge deraf, at man maa forsvare det, som han har lige kiert, som Godset. Nu setter jeg, at en retskaffen Mand haver sin Hustrues og Børns Liv ligesaa kiert, eller endnu kierere: altsaa at han paa samme Maade maa tage det udi Forsvar, som en anden Ting, han haver udi sit Eie.

Den store Jurist *Carpzovius* gaaer herudi endnu videre, og siger, at det ikke aleene er u-skyldigt, men endog ret, at gribe til Værge for en anden, som fiendtlig bliver anfalden, ligesom for sit eget Liv, *p. 1. qv. 32. n. 9.* Vel kan samme Lære ikke bestyrkes ved vores Lov, som ikkun siger, at de, som ere tilstede, skal være pligtige at hindre og afværge Manddrab; men det kan muelig hænde sig, at Angriberen ikke bliver stillet førend han haver faaet en dødelig Skade.

Endnu et Spørsmaal: om man maa gribe til Værge for sin Æres og Respectes Skyld, saasom naar han med onde Ord bliver overskieldet? Hvortil svares Nei: siden Loven tillader aleene Nodværge for sit Liv og Gods. En ærlig Mand tager ingen følelig Skade ved onde Ord, især naar de ikkun tales under fire Øren; men skeer det under fleeres Paahør, da kan han søge sin Ret paa en lovlig Maade.

Men i Henseende til de Gierninger som skee en til største Vanære og Græmmelse, da over-

bær Loven med ham, om han i saadant Fald overiler sig, og griber til Hevn eller Værge; for Ex. han antreffer en udi Seng hos sin Ægtequinde, og dræber den samme udi sin Hidsighed, 6 B. 12 Cap. 4 Art. Men man maa tage Loven her udi den strengeste Meening; nemlig, at saadant skeer *NB.* udi Seng, siden han til sit Forsvar skal fremvise til Tinge blodige Sengeklæder, som den anden blev dræbt eller saaret udi.

Denne Meening synes ydermeere bekræftet ved det paafølgende, 5 Art., at hvis en bliver dræbt uden Horeseng, da gaaes dermed som et andet Drab.

Dog her er endnu en anden Betænkning ved; thi Hoer og andenslags Løsagtighed begaaes ikke altid udi Seng, og kan ligesaa gierne skee andensteds: Dersom nu nogen betræder en anden udi slige Omstændigheder hos sin Kone, og *propter justum dolorem* slaaer eller stikker ham ihiel midt udi Gierningen, men kan dog ikke vise blodige Sengeklæder; hvad skulde man vel dømme udi saadant Tilfælde?

Kong

Kong Haagens Lovbog, kalden Jarnsida, som udfordrer her de samme Kiendetegn som den Norske Lov, nemlig blodig Beed, d. e. Dyne, og Blæia, d. e. Lagen, legger endnu til: eller om Blod er paa Klæder, Mannh. 6 Cap., hvilket sidste ikke kan være meent om Sengeklæderne, meget meere om Konens Gangklæder, udi hvis Skiod hendes Boler var bleven dræbt.

Hvad det vil sige: om en dræbes uden for Horeseng, hvor endog Hoersagen er begaaet; da kan samme meget vel forstaaes om den Hevn, som Husbonden gior paa Hoerkarlen efter at Synden er bedreven; hvilken Hevn hverken udi dette eller andre Tilfælde tillades.

Det holdes endnu for en god Nødværge, om en Kone, for at forsvare sin Ære, dræber den, som vil voldtage hende, *Puffend. jus nat. & gent. lib. 2. cap. 5. §. 12.* Vores Lov er derheller ikke imod: thi ligesom den setter Livsstraf paa at voldtage noget Qvindfolk; saa følger deraf, at en Kone maa have lige Rettighed til at forsvare sit Legeme og Kydskhed, som sit Liv;

 men

men hvad for Mærke eller Sandetegn hun skal have, for at vise sin Nødværge, derom findes paa et andet Sted, naar der tales om Vold.

2) *Modus* eller Maaden, paa hvilken en ustraffelig Nødværge bør skee.

Jeg kunde anføre en Hoben af det som Carpzow og fleere Jurister have skrevet, om alt det der ved Nødværge er at iagttage; men jeg seer ikke til hvilken nytte. Man tør ikke forestille sig et fiendtligt Anfald og Nødværge som en Lystfegtning; eller kan nogen forlange, at den som pludselig bliver overfalden, skal kunde overlegge sine Sager med koldt Blod?

Mig synes alt det, som hos en Nødværgende kan forlanges, og hvorved han haver frelst sin egen Samvittighed, er dette: at han ikke gaaer videre tilverks imod sin Fiende, end som der aleene tiener til sin egen Sikkerhed; altsaa, naar han ikkun haver lemlæstet, eller paa nogen anden Maade giort ham ustridbar, da er det ingen Nødværge fremdeles at skille ham af med Livet.

3) Tem-

3) *Tempus*, eller hvad Tid og hvor længe man maa giøre Nødværge.

Juristerne lære, at Nødværge maa skee *in continenti*, d. e. strax paa Haanden, og i den samme Tidspunkt som Anfaldet skeer. Hvoraf opkommer det Spørsmaal, om den Værgende skal opbie det første Hug? Hvilket er saa vanskelig en Sag at besvare, som nogen anden. Dog lader det til, at den Norske Lov vil meene det saaledes, 6 B. 12 Cap. 1 Art., den som overfaldes med Hug, Slag eller Sting, at han skal have opbiet det første Stød.

En Kone, som klager over Voldtagelse, maa vise nogen Kiendsgierning, enten paa sit Legeme eller sine Klæder; altsaa maa det i samme Maade forholde sig med den, som paastaaer at han var voldelig overfalden, hvis han skal staae til troende.

Men dog, hvis en blev truet med saadanne farlige Vaaben som en ladt Bøsse, da giør han best at gribe sig an i Tide, saasom det efter det første Skud kunde være forsilde.

Saa længe en af sin Fiende bliver forfulgt, saa længe er det Ret at værge sig: altsaa, om Forfølgeren giver tabt af sig selv, eller han er bleven sat ud af Stand, saa har Nødværge heller ikke længer Sted. Derfor agtes det ikke for Nødværge, men ansees for Hevn, om man kommer siden over sin Uven, eller angriber ham, efterat de engang ere adskilte fra hverandre, 6 B. 12 Cap. 5 og 6 Art.

Dog kunde der settes eller gives saadant Tilfælde, hvorudi man kan endog forfølge sin Uven, efterat han er undvigt. For. Ex. en Røver eller Tyv slipper mig af Hænder med Gods eller Penge, kan jeg da ikke jage efter ham, og endog skyde ham ihiel, for at erholde Mit igien, naar der ellers er ingen anden Raad eller Mandehielp for Haanden, see *Carpz. p. 1. qv. 32. n. 32.*

Dette er det fornemste som hører til uskyldig Nødværge; hvilke Omstændigheder, naar den Værgende viser sig at have vel iagttaget, bliver han frikiendt, hvad for en Skade han endog

og haver giort paa sin Fiende, 6 Bog 12 Cap. 2 Art.

Men nu vil det blive vanskeligt udi saadanne Tilfælde at føre gyldige Beviser; thi det kan neppe skee, at Nødværge haver Sted hvor der ere fleere Folk nærværende, som kan komme til Hielp og hindre Uraad, og hvor der ingen er, kan heller ingen vidne.

Loven er derfor ikke saa streng paa Beviser udi deslige, som de fleste andre Sager, thi:

a) Tilstedes alle villige Vidner, til den Værgendes Forsvar, Norske Lov 1 B. 13 Cap. 17 Art.

b) Hvis der ere ingen Vidner til, da kunde dog andre Sandetegn og Formodninger komme til Hielp, saasom udi 6 B. 12 Cap. 4 Art. item 13 Cap. 18 Art. Kan de end iblant slaae feil, saa giøre de dog saa meget til Sagen, at Contraparten maa bevise andet vissere.

c) At udforske saavel den Værgendes, som den Dræbtes foregaaende Levnet og Opførsel: thi hvis den første er bekiendt for skikkelig, men

den anden tvert imod, da er det endnu en Formodning.

d) Om den, som dræbte, undviger ikke, men melder Tildragelsen an, da holdes det ligeledes for Tegn til Uskyldighed.

e) Tilsidst, om der komme nogle saadanne Omstændigheder sammen, som alle ere for; men ikke imod den Værgende, da maatte ham tillades, eller paalegges, at befrie sig med sin Eed. *Carpz. p. 1. qv. 33. n. 61.*

Men endskient den Værgende paa ovenskrevne Maade ikke tilfulde kan vise sin Uskyldighed, saa at han kunde blive ganske frikiendt; da dømmes han dog ikke fra Livet, men ikkun til Pengeboder paa 40 Lod Sølv, ligesom det var skeet ved Forseelse.

---

15 Cap.

Om Brandsager.

Al den Brand, som skeer til andens Skade, kaldes i Almindelighed *Incendium*, hvilket deeles i *incendium dolosum* og *culposum*.

Incendium dolosum er *simplex* eller *qualificatum*.

Incendium simplex er al den Brand, som skeer udi harm Hu, d. e. af Avind eller vred Hu, N. L. 6 B. 19 C. 4 Art.

Incendium qualificatum er egentlig Mordbrand, hvorom tales udi samme Capitels 1 Artikel.

En Mordbrænder hedder paa Latin *Incendiarius*, men paa Isl. Brennivargur, Landsl. Balk 30 Cap.

Det grovește Slags af Mordbrand er at brænde Mennesker inde i Huse, Mannh. 2 Cap., som er Nidingsverk.

Dernæst er det at opbrænde Huse, hvad heller det ere iboende Huse, eller Fæhuse, Sætterhuse, Boder, Høelader og Skib, Landsl. B. 30 Cap. Den N. L. opregner hermed Skov, Birkestabel eller Trælast, alt saadant er Ubodemaal.

En Mordbrænder straffes efter N. Lov paa sin Hals, og siden skal Kroppen enten steiles eller brændes.

Men efter den Isl. Lov skal han straffes som andre Ubodemænd, d. e. miste sin Fred og Boeslod, og blive landflygtig.

Men nu er det Spørsmaal, efter hvilken af disse Love slige Sager skulde dømmes her indenlands? Den N. Lov er ikke paabuden uden i Drabs- og Tyve-Sager, men nu er Mordbrand en anden Slags Misgierning, og altsaa bør den ikke dømmes derefter, undtagen for saavidt den Isl. Lov ikke strækker til.

Men dersom en brænder Mennesker inde, da er det tillige en Drabs- eller Mord-Sag, og altsaa ingen Tvivl tilbage, at samme jo bør dømmes

nes og straffes efter den N. L. Og endnu var intet imod, at han som en Morder skulde først knibes med gloende Tænger.

Ligeledes, dersom nogen opbrændte en Kirke eller anden publique Bygning; da, siden vor Landslov taler ikkun om private Huse og Hytter, saa kunde de ikke passe sig paa saa grove Sager, og derfor maatte derom gaaes efter den Norske Lov.

Hine, som sette Ild paa private Huse eller andre saadanne Ting, som oven er anført, straffes paa saadan Maade som Landsl. B. 30 C. medfører, eller og slige Ugierningsmænd blive dømte til Fængsel og Slaverie paa Livstid, ligesom de to Tyve, der udi en Nat opbrændte Kokkehuset i Storalaugardal 1750.

Men hvad skulde man dømme om den, som setter Ild udi anden Mands Mark eller Eng? Sandelig er det ikke mindre Ugierning, end som at brænde enten Sætter eller Fæhuus, og kunde derfor ikke straffes lettere.

Incen-

Incendium simplex er at opbrænde de Ting som ere af mindre Betydenhed, end de som tilforn ere anførte, hvilket egentlig ikke for en publique, men for en privat Misgierning er at ansee, saasom:

1) At opbrænde *NB.* udi Almindiug Sætter, Veidebod, eller Indhegning, hvilket gielder 3 Jsl. Markers Bøder til Kongen, Landsl. Balk 59 Cap.

2) At brænde andens Reedskaber, eller Træfang, gielder 1 Jsl. Mark til Kongen, Landsl. B. 30 Cap.

Desuden ere de private Bøder, som udi alle slige Tilfælde bør erlegges til den, som det Brændte hørte til:

a) Dobbelt Skadegield: men al saadan Skade bør af 6 Mænd taxeres.

b) Fuldrette efter Dom.

c) Landnam til Jordeieren, om noget brændet hannem til Skade.

Den som raader en anden til Brand, ansees ligesom han havde giort det selv, 6 B. 19 Cap. 6 Art.

6 Art., hvilket vel synes noget strængt, i Henseende til det som Loven andensteds taler om skadelige Raadgivere, men her er dog intet at sige imod dens klare Ord.

Dersom fleere ere i Følgeskab og Gierning med udi Mordbrand, maa de endelig komme til at straffes som Hovedmanden selv, hvilket ufeilbarlig sluttes af 6 B. 9 Cap. 1 Art. og Mannh. 3 Cap.

Incendium culposum er det samme, som Vaade-Ild: den Ildskade, som skeer uden noget Forset, aleene af Ulykke eller Uagtsomhed.

Udi Almindelighed har Loven ingen Bøder bestet ved Vaade-Ild, uden enkelt Skadegield. Landsl. B. 29 Cap. og N. Lov 6 B. 19 Cap. 9 Art. Altsaa om noget Menneske brændte inde ved saadant ulykkeligt Tilfælde, da skulde det bødes ligesom anden Vaadesgierning.

---

16 Cap.

16 Cap.

Om Voldssager.

Fred, som hos Juristerne kaldes *pax publica*, er en roelig Tilstand udi Landet, hvorved man kan være udi Tryghed for sig selv og hvis han tilhører.

Paa saadan Fred bygger vor Jsl. Lov udi Mannh. 1 Cap. Enhver af vore Landsmænd inden Norges Konges Rige, skal være fredhellig for hinanden. Og da den væsentligste Deel af det almindelige Vel bestaaer derudi, at man holder Fred med hinanden; saa have vi til den Ende Regiering og Love, at afgiøre Sager imellem Folk, hvorudaf Ufred ellers kunde foraarsages, og for at hemme deres Selvraadighed, som ville med Magt tage sig Ret, og derved bryde Landefreden, imod det borgerlige Selskabs Forfatning.

Saadan Misgierning kaldes derfor *Crimen fractæ pacis*, hvilken kan ſkee og haver ſkeet paa fleere end een Maade, baade imod Regieringen og Rettergangen, ligeledes imod private Perſoner.

Udi vore Love kaldes den Vold og Herverk, eller i det ringeſte findes der ikke andre beqvemmere Navne, og Hernadur, Mannh. 3 Cap.

Den Opſtand, ſom ſkeer imod Regieringen, henregnes udi den Norſke Lov til *Crimen læſæ Majeſtatis*, eller Landraadeſager, hvorom tilforn udi det 7 Cap. er handlet.

Altſaa forſtaaes egentlig herunder Fredsbrud, naar en med ſamlet eller væbnet Magt ſetter ſig op imod Retten, eller tager ſig Myndighed til at udføre de Ting, ſom ikke maa gieres uden ved Rettens Middel, ſaaſom:

a) At giere Oprør paa Tinge, og overfalde Rettens Perſoner, ſaa at de maa forlade Retten, ſom der ſkede i gamle Dage, og blev kaldet hos os: ad hleipa upp domum.

b) At

b) At sette sig til Modværge imod Rettens Indførseler eller Arrestforretninger, 1 B. 22 C. 51 Art.

c) At opbryde Fængseler for at udtage Delinqventer, som ved Rettens Middel ere indsluttede, 1 B. 17 Cap. 10 Art.

Saadanne Voldsomheder bleve her og i gamle Dage for Landraadesager anseete, hvilket vises af Tyveb. 3 Cap. og Kong Magni Retterb. Saa og fælde vi Landraadesag paa alle dem, som giore Ulydigheds Forbund eller Sammenrottelse, for at bestyrke Ugierningsmænd imod Kronens Rettigheder, og unddrage dem fra Lovens Revselse ꝛc. Og som der intet er rettere, end at den, som bryder Fred, skal blive fredløs selv; saa er det og saadan Straf, som Loven setter udi 1 B. 22 Cap. 51 Art. Men om der, som gierne kan skee, begaaes fleere Misgierninger i Følge med, da gaaer og Straffen endnu videre.

Saavidt om *Crimen fractæ pacis* især, men nu komme vi til Vold og Herverk.

Det

Det er tilforn sagt, at alle *cives* eller Landsmændene skal være fredhellige, enhver for anden; men denne almindelige Fred har sine Grader og Inddeelinger, i Henseende til Personernes Omstændigheder, og Stedernes, hvor de befinde sig. Den bestaaer i en Slags Rettighed, som en Person haver for den anden, og paa et Sted for det andet, til at være fri og sikker for andens Overlast.

Slige Steder ere: *a)* en Mands Boepæl, eller lovlig Opholdssted; *b)* Sognekirke; *c)* Værneting, eller hvilket helst Retterting en bor søge. Efter disse Steder inddeeles da Fred i Huusfred, Kirkefred og Tingfred.

Ellers ere der endnu fleere Steder, hvor man skal nyde samme Fred og Frihed, som ere til Bryllupper og Giestebuder, Mannh. 19 Cap. og N. Lov 6 B. 9 Cap. 1 Art., hvor der nævnes Giest, som indbuden er. Ligeledes kan man regne hertil almindelige Kiøbstevner, som paa visse Handelssteder hos os ere vedtagne og octroyerede, hvortil man nødvendig maa indfinde sig.

Det er altsaa en Voldsgierning, at overfalde nogen paa slige Steder, udi hans retfærdige Ærende, med Hug, Slag, eller anden deslig Ukret.

Saadan Misgierning kaldes hos Juristerne *vis violenta*, som deeles i *vim publicam* og *privatam*; i den Norske Lov kaldes den Vold og Herverk, og udi Mannh. 3 Cap. Hernadur, hvor der staaer saaledes: Nu ræna menn edur heria, paa Dansk: om Mænd røve eller giøre Herverk; item Ofriike, Mannh. 7 Cap., hvilket er det samme som Overvold.

Vis publica er den Vold eller Herverk, som skeer med samlet eller væbnet Magt, men *vis privata*, uden Vaaben.

Den Norske Lov giør ikke saadan Forskiel her imellem, at den er ret kiendelig; med mindre man vil falde paa, at hvor den setter fulde Voldsbøder, nemlig trende fyretyve Lod Sølv, skal agtes for *vis publica*; men andensteds, hvor der paa samme Slags Gierning settes ringere Bøder, skulde det hedde *vis privata*. F. Ex.

at

at binde en Mand, gielder 60 Lod Sølv, 1 B. 17 Cap. 6 Art.; men skeer det i hans eget Huus, da fulde Voldsbøder, 6 B. 9 C. 9 Art. Ligeledes, hvor Loven setter trende 10 Lod, ibid. 16 Art., og trende 15 Lod, 18 Art.; item halve Voldsbøder, 6 B. 14 Cap. 13, 15, 17 Art. Dog, jeg vil indstille dette til andre Lovkyndiges nærmere Undersøgning og grundigere Eragtning.

Udi vores Islandske Lov er lettere at finde denne Forskiel. *Vis publica* er der den Ufred, som skeer med samlet og væbnet Magt, d. e. naar en Hob saaledes hiemsøger en til hans Gaard, og giør Vold enten paa hans Person, Huus eller Gods, Mannh. 3 Cap. Nu roer man et bemandet Skib til Bonden, eller der gaaer en Flok til hans Gaard rc., hvilket Loven sammesteds kalder at heria, (og ufeilbarlig maa være det samme, som det Danske Herverk,) og giør det til et Ubødemaal.

Men det er dog ikke en absolute ubødelig Sag, hvis ikke dermed udøves andre grovere Misgierninger,

ninger, som enten Manddrab eller Mordbrand; thi enhver af dem, som vare med udi dette Foretagende, kunde bøde for sig: *a*) i det at erstatte hvad som de havde røvet eller borttaget, og forbedre alt hvad de havde beskadiget; *b*) at betale Fuldrette til Husbonden, og *c*) 10 Marker til Kongen.

At slige Herverke have skeet hos os i gamle Dage, vise ikke aleene de skrevne Historier og Annaler, men endog Krossreidardom af 1481 og Bisskop John Aresøns Levnets Beskrivelse; endog de vare strengelig forbudne under fuld Landraadesagsmaal ved Kong Christ. 1. Forordning af 1450.

Det ansees ligeledes for *vis publica*, om en Sysselmand optager Bondens Boe uden Rettergang og Dom, og gielder 10 Markers Bøder, Kb. 1 Cap.

Vis privata, efter den Isl. Lov, er det, naar man bliver overfalden paa saadanne fredhellige Steder, som tilforn ere anførte, (dog uden Herverk eller væbnet Magt,) og enten slagen,

bun-

bunden, eller paa anden voldsom Maade forurettet; da fordobles hans Ret, og Bøder til Kongen ligesaa, Mannh. 19 Cap., hvilken Bødernes Forøgelse da er at ansee som private Voldsbøder, som siden videre skal udføres, naar vi komme til Injurie-Sager.

Vold kaldes endnu udi den Norske Lov *stuprum violentum*, eller Qvinders Voldtægelse; hvilken Misgierning engang siden, iblant andre Løsagtigheds-Sager, forekommer.

17 Cap.
Om Trusler.

Trusler, *minæ* eller *minitationes*, Isl. Heitingar, ere saadanne Ord, hvorved en forkynder den anden, at han haver en harm Hu til ham, og haver i Sinde at giøre ham enten Skam eller Skade, hvilket baade mundtlig og skriftlig kan skee.

Altsaa maa Sagen bestaae udi saadanne Ord, hvorved ikke meenes noget tvetydigt, som om nogen siger, at han vil have den anden i Erindring; men de maa være saa tydelige, at derunder kan forstaaes noget ondt eller ufredligt, hvis de skal agtes sagmæssige.

Det kan vel ikke fastsettes, hvorledes en som truer den anden, formedelst Omstændighedernes Forskielligbed, skulde straffes. F. Ex. den som til Tinge, eller ved Sognekirke, truer en anden med vred Hu, skal bøde trende 10 Lod Sølv; men dersom nogen truer Dommeren udi siddende Ret, da gielder det 40 Lod Sølv til Dommeren, men Boeslod til Kongen, N. L. 6 B. 4 Cap. 18 Art. Kong Haag. Retterb. siger, at han skal bøde 4 Marker til Kongen, men Fuldret efter Dom til den som han havde truet.

Nu kan der spørges, om en som bruger Trusler paa andre Steder, hvorledes den skulde straffes? da, saasom det ingensteds er fastsat udi Loven, men kan anseees for en vilkaarlig Sag; saa var den at afgiøre efter den Norske Lovs

6 B.

6 B. 8 Cap. 6 Art., enten til Pengestraf eller Fængsel.

Og paa det at en, som bliver truet, kunde fremdeles være sikker for den Truendes Fiendskab, saa har han Ret til at fordre Caution af ham. K. Haag. Retterbod siger, at han skal sette en tilstrekkelig Borgen, paa det den, som han truede, maa være tryg og sikker. Det samme efter N. L. 1 B. 21 Cap. 1 Art., om nogen truer anden med Feide, Brand, eller i andre Maader, da skal han stille Borgen for sig.

Saadan Borgen maa være saa stor og sikker, som svarer til den Frygt, som Truselen kan foraarsage; men nu er Frygten desto større, som den Truende er meer udi Stand til at udføre sine Trusler i Gierningen, og altsaa maa Cautionen være rettet derefter.

Men hvad, om en enten ikke vil eller kan stille Caution? da siger Loven, at han maa gribes og settes, d. e. i Arrest eller Fængsel. Den fornævnte Retterbod siger, at han skal være udi Kongens Giemsel, hvilket betyder det

samme som Fængsel; men det maa fornemmelig forstaaes om den, som bruger Trusler imod Kongens og Rettens Betientere: thi dersom nogen truede en anden Person, for en privat Sag imellem dem selv, da er det ikke rimeligt, at den samme skulde sidde paa Kongens, men eneten sin egen, eller sin Vederparts Bekostning. See *Carpz.*

18 Cap.

Om Injurie-Ord.

Der er endelig Uret udi alle Misgierninger, men især meenes her for Uret eller Injurie alle Slags Ord og Gierninger, eller hvad for Navn det kan have, som en enten taler eller giør, den anden til Spot eller Skade.

Man deeler derfor saadanne Sager i *injurias verbales* og *reales;* den første er saadan Uret, som skeer med Ord: den sidste, som skeer udi Gierning. Begge Deele adskilles i *injurias*

rias atroces, som er en stor eller grov Uret; og *leviores*, som ere de mindre Urets-Sager; men nu vil vi først afhandle *injurias verbales*.

Injuria verbalis adskilles i *scriptam*, det er skriftlig Uret, og *nuncupativam* eller mundtlig: om begge Deele er at finde udi 6 B. 21 C. 7 Art.

Vor Islandske Lov deeler *injuria verbalis* til trende Slags, nemlig: Fiolmæle, Rog og Qvedskap.

Fiolmæle deeles udi de større og mindre.

De større Fiolmæle ere saadanne Ord, der indeholde *injurias verbales atrociores*, d. e. grove og ærerørige Skieldsord, som udi Loven kaldes Oqvædis ord, Mannh. 25 Cap., Fullrettis ord, ibid. 30 Cap., og Ubeqvems Ord, N. L. 6 B. 21 Cap. 1 Art.

Hvad for de mindre Fiolmæle meenes, derom haves ikke saa tydeligt udi vores Lov, at det kan ganske bestemmes. Forskiellen synes helst at bestaae derudi: at alle saadanne Ord, som betyde

saa grove Laster, hvorved *infamia juris* eller Ærelesshed er hestet, saasom Tyv, Løgner, Morder, Falskner, og deslige, skulde agtes for de større Fiølmæle; men hine, der ikke have saa grov Bemerkelse, men ere dog utilbørlige og fornærmelige for en ærlig Mand, f. Ex. Hund, Giæk, eller Nar, skulde ansees for de mindre Fiølmæle.

Rogur er efter den Isl. Lov egentlig Calumnie, som bestaaer udi at besøre nogen for hans Øvrighed, Patron eller besynderlig Velgiører, Mannh. 26 Cap. Om man beforer en anden for Kongen, Biskop, Jarl eller Syffelmand. Dog det kan ikke forstaaes for Rog, om en angiver anden for magtpaaliggende Sag, hvilket ikke aleene er tilladt, men endog udi visse Tilfælde en Pligt: altsaa maa det settes forud, at Angivelsen ikke skeer i den Henseende at søge om Ret, men ikkun til at besøre og komme den anden udi Ulempe, samt at Angivelsen er ugrundet; thi Loven siger endog, at ingen kan have Klage paa en sandfærdig Rog, hvilken Tale-

maade

maade forekommer mig som underlig og ubeqvem: thi jeg begriber ikke, hvorledes en billig og sandfærdig Angivelse skal kunde navngives af Rog.

Qvædskab, eller at qvæde, er vel ikke meget brugelige Ord udi Dansken, men dog ikke ganske ubekiendt: udi Loven meenes dermed Vers eller Riim, som bliver sammensat til ens Bespottelse, længere end en Fierdedeel, eller som det hedder udi Isl. Lov Mannh. 27 Cap. fiordungi leingra.

Om denne Talemaade ere faldne forskiellige Meeninger: thi udi Kong Chr. 4. Norske Lovbog staaer det saaledes: Digter man Riim eller Viser om en anden, og qvæder hannem til Spot eller Vanære, saa det rygtes en Fierding Veis eller længer rc. Men man kan tage udi Tvivl, om de gamle Norske have regnet Veiene paa Miles eller Fierdingers Længde, skient det var kommet udi Brug i Kong Christian den Fierdes Dage. Desuden seer man ingen tilstrekkelig Lovens Raison, hvorfor skiæn-

skiændige Vers eller Viser skulde ansees til større Straf, om de rygtedes en længere Vei: thi det er dog samme Sag i Henseende til Forfatteren, hvad enten hans Ord rygtes en længere eller kortere Vei. Det synes derfor meget rimeligere, som staaer udi K. Haagens Lovbog, kaldet Jarnsida, Mannh. 25 Cap. Nu ef madr yrkir um annann, þad sem vyrdist horfa til Nids edur Hadungar, Fiordung Visu edur leingra ꝛc.; thi dette Fiordung Visu betyder Fierdedeelen af et Vers, det er en Strophe, og hvad som er kortere end en Strophe af et Vers eller Riim, kan ikke heller fortiene at nævnes Qvedskab.

Dog kan en Last eller Niid, som er forfattet udi bunden Stiil, ikke agtes for skyldigere, end om samme Ord bleve fremførte udi ubunden, og vores Lov setter lige Straf paa begge Deele, da det 25 og 27 Capitel af Mannh. blive holdne imod hinanden; Forskiellen synes at bestaae allermeest derudi: at udi bunden Stiil kan en ond Meening skiules under poetiske Figurer og for-

forblommede Talemaader; og i Forstningen, da denne Lov blev forfattet, maatte man heller ikke gaae videre, end forklare Meeningen ligefrem efter Bogstaven, eller som det hedder udi Texten: Eigi skal ad Skaldskaparmalum raida; hvilken Setning siden ved Koung Eriks Retterb. blev ophævet, saasom man har seet, at spidsfindige Riim- og Versemagere ellers vilde betiene sig alt for meget af den poetiske Frihed.

Fremdeles er at betragte, efter hvilken af Lovene deslige Injuriesager bør dømmes hos os.

Siden den Norske Lov er bleven her giængs, haver Praxis været forskiellig, som udaf adskillige Domme kan vises. Vel kan man sige, at det ingensteds udtrykkelig er befalet, at dømme over Skieldsord efter den Norske Lov; men derimod skal man dog rette sig efter den udi *arbitraire*, d. e. vilkaarlige Sager.

Nu kan vel ikke nægtes, at alle, eller de fleste Injuriesager, naar de betragtes efter den Islandske Lov, ere vilkaarlige; thi

a) Kon-

a) Kommer det an paa Dommerens Eragtning at paaskionne, hvor sagmæssigt et Skieldsord kunde være, og om det skulde henføres til de større eller mindre Fiølmæle.

b) Er der intet meer arbitraire, end som at bestemme dens Persons Ret, som Uret er vederfaren, og altsaa er det i saadan Fald bedre at følge den Norske Lov.

c) At den Islandske Lov, udi Injuriesager, er saa ufuldkommen, at den giør ingen Forskiel paa Straffen i Henseende til Personernes Værdighed, saa hvad heller en Biskop eller en gemeen Bondekarl blev overskieldet, da skulde den Skyldige betale lige Mulct, nemlig 4 Marker til Kongen.

Men hvad Rettighed eller Satisfaction til Personerne angik, da var den meget forskiellig, efter enhvers Tykke. Ved Reformationens Tid findes, at en Biskop, hvis troelovede Brud blev besvangret af en Leegmand, imedens han var borte til sin Ordination, bleve de tildømte 100 Marker udi Fuldrette, hvilket skeede i Lignin[g]

af

af Domkirkernes Fuldrette, som de Catholske Biskopper tilforn havde fundet paa. Siden skal der være giort et Reglement af Laugmand Gisle Thordarson med hans Laugrettismænd, hvorved de have bestemt adskillige Personers Ret, nemlig: for en Biskop og Laugmand 9 Marker; for en Provst og Syssielmand 7; for en Præst og eedsoren Laugrettismand 5; nok for en Skattebonde 3. Men da saadanne Eragtninger aldrig ere blevne stadfæstede paa høiere Steder, saa ere de heller intet agtede, men enhver har dømt efter sit Hoved. Den N. Lov derimod viser den Forskiel, man skal i Henseende til Personernes Værdighed giøre; og da den af Kongen er anbefalet, som et *jus subsidiarium* eller Hielpe-Lov hos os: saa er det baade skyldigt og nødvendigt, at rette sig derefter udi Injuriesager, naar de endelig skal komme til Dom.

Den Norske Lov gier samme Forskiel, som forhen er sagt, imellem *injurias leviores* og *atrociores*.

Ved

Ved *injurias atrociores* forstaaes de grove Skieldsord, hvorom tales udi 6 Bog 21 Cap. 3 og 6 Art., og andre fleere, som egentlig fornærme ens Ære. Det eragtes ligegyldigt, enten Ordene blive talte udi ens Paahør eller hans Fraværelse, ib. 3 Art., ligeledes Mannh. 27 C.

Men det er andet Spørsmaal: om en ikke kalder den anden saadanne skiændelige Navne, som Loven udtrykker, men tillegger ham dog saadan en Sag, hvorudaf Ordet haver sin Bemerkelse: for Ex. en siger til den anden, at han haver stiaalet, om det da skal gielde det samme, som han var skieldet for Tyv?

Man maa vel tage i Agt, udi hvad Forset, paa hvilket Sted og ved hvad Anledning, saadanne Ord blive udtalte, om det er skeet *animo injuriandi*, d. e. af den fulde Alvor og udi ondt Forset, eller ikke. N. Lov 6 B. 21 Cap. 1 og 2 Art. handler derom udi begge Tilfælde:

Udi den 1ste Art. staaer der saaledes: Siger man anden noget til; det er at forstaae, om han bebreider ham nogen Sag.

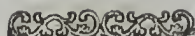
Udi den 2den Artikel: Sigter en den anden for nogen uærlig Sag; hvor dette, at sigte, betyder alvorlig at beskylde eller saggive en anden, udi Forset at forkrænke hans Ære, eller giøre ham til mindre Mand.

I det første Tilfælde, om nogen udi løs Snak bebreider en anden nogen Last, eller usømmelig Gierning, uden at saggive ham derfor; særdeles, naar det skeer *in loco obscuro*, d. e. paa et gemeent Sted, hvor der ingen hæderlig Forsamling er, saasom udi Kroe eller Smiedehuus, da skal saadan Bebreidelse ikke blive til nogen Æresag.

Men udi det sidste Tilfælde, naar en sigter, eller udtrykkelig beskylder en anden for nogen uærlig Sag, da vil det agtes, ligesom han havde skieldet ham med samme skiændelige Navn, som hænger af Sagen, 2 Art.

Den Straf, som følger paa saadanne Ord, naar de blive kiendte for ærerørige, er *infamia*, eller at miste sin Ære, N. Lov ibid. 2 Art. siger: at den, som talede, skal dømmes en Løg-

K ner,

ner, og betale Tre Mark. Den 6 Art., at han skal blive den samme Mand, som han skieldte den anden for.

Man kunde spørge, hvorfor Loven giør saadan Forskiel herudi; og Aarsagen lader til at være denne:

a) I Henseende til Talemaaden: at den 2den Artikel meener, om nogen sigter eller beskylder en anden paa saadan Maade: at have myrdet, loiet, stiaalet rc. da bliver han Løgner for Beskyldningen; den 6te Art. derimod meener, om en skielder den anden saaledes *in concreto:* du est Tyv, Løgner rc. da skal han dømmes til at være selv den samme.

b) Kan Forskiellen være i Henseende til Stederne, hvor Ordene blive talte. Den 2 Art. meener, om det skeer til Tinge eller udi anden ærbar Forsamling. Den 6 Art. derimod, om Ordene falde saaledes paa et andet gemeent Sted.

Endnu spørges: om den, som saaledes bliver overskieldet, skal have nogen Pengebøder af

den

den Skyldige? Hvortil svares: at siden Loven setter det ikke, da agtes det for tilstrekkeligt nok, at den Skyldige mister sin Ære. Dog kunde der gives saadanne Tilfælde, at en maatte nødvendig have Satisfaction; for Ex. om nogen med falsk og ærerørig Beskyldning foraarsager, at en anden taber sin Sag, N. L. 1 B. 9 Cap. 18 Art. Udi deslige Tilfælde kan man og slutte sig til, at dersom nogen befører en anden saaledes, at han derved enten taber sin Tieneste, et godt Giftermaal, eller nogen anden Forfremmelse; da var det ikke nok, at han for sin Løgn blev dømt æreløs, men at han endog kom til at betale Skaden.

Hvad som hidindtil er skrevet, er at forstaae om ordinaire og gemeene Personer; men det er endnu en grovere Slags Injurie, at overskielde eller ilde tiltale andre visse Personer, som ere af større Værdighed, og vi ere meere pligtige, end som enhver i Almindelighed, saasom:

a) Kongen og det Kongelige Huus: dersom nogen taler dem ilde til, eller laster Regieringen,

da er det et iblant *Crimen læsæ Majestatis*, hvorom tilforn udi det 7de Capitel er handlet.

b) Sine Forældre, N. Lov 6 B. 5 Cap. 2 Art.: det er at forstaae, om nogen taler dem æreerørige Ord til, hvilket er et Ubødemaal, som bør straffes med Fængsel udi Slaverie eller Tugthuus. Det synes endog rimeligt, at den samme Lov gielder, om nogen ilde tiltaler dem som ere udi Forældres Sted. Men de mindre Urets-ord imod Forældre fortiener en anden lettere Straf, som enten at miste Arv efter dem, eller paa anden vilkaarlig Maade.

c) Geistlig eller verdslig Øvrighed, 6 B. 21 Cap. 7 Art. Ved Øvrighed forstaaes her de Personer, baade af geistlig og verdslig Stand, som Kongen har beskikket paa ethvert Sted, til at haandhæve Regieringen. Det er vel ingensteds forbudet at angive og tiltale dem, om nogen formeener sig at være skeet Uret ved deres Opførsel; men at overskielde dem, eller paa anden Maade angribe deres Ære, gielder Tre Mark, og desuden trende 40 Lod Sølv, som ere Voldsbøder.

Der

Der findes nogle, som tvivle om Dommere ere indbegrebne under Øvrigheds Navn, men det er ikke Umagen værd at disputere derimod: thi baade Dommere og Rettens Skrivere henregnes til Øvrighedspersoner udi Lovens 3 B. 4 Cap. 4 Art.; og altsaa holder jeg for, at det maa være samme Slags Sag at tiltale dem ærerørige Ord, som andre Øvrighedspersoner. Men i Særdeleshed, om det skeer udi siddendes Ret, skal den Sagskyldige, foruden ovenmeldte Bøder, have forbrudt sin Boeslod, 6 B. 4 Cap. 18 Art.; eller om den Skyldige intet haver at bøde eller tabe, da at pidskes til Kagen.

Det er endnu Talsmaal, om en Dommer maa giøre sig selv Ret for de Ord, som hannem blive tiltalte udi Retten? En Deel Jurister have holdet for, at det maatte saa være, *Carpz. p. 2. qv. 95. n. 84.*, naar den Skyldige staaer under hans Lovsigelse. Men i Følge af vores Lov synes det ikke at kunde bestaae: thi foruden at en Dommer ikke maa kiende udi de Sager, som ham selv ere angaaende, 1 B. 5 C. 6 Art.,

 da

da siger Loven endnu, at den, som overskielder sin Vederpart udi Retten, skal desuden tiltales og straffes, 1 B. 12 Cap. 3 Art., hvorved endelig maa forstaaes en nye Proces og til et andet Ting, hvilket ligeledes bestyrkes af 4 Art. ibid. Skal nu en Dommer ikke slippe Hovedsagen for de Ord som indfalde imellem Parterne, da endnu mindre for de Ord, som hans egen Person ere angaaende; altsaa er det alt, hvad han i saadant Fald kunde giøre, at tage et Tingsvidne over Ordene, hvilket i Følge Lovens 1 B. 5 Cap. 10 Art. og 6 B. 21 Cap. 2 Art. synes tilladeligt, og siden for en anden Ret tiltale den Skyldige.

d) Andre hæderlige Folk: det er, omendskiønt de ikke ere Øvrigheds-personer eller Kongelige Betientere, dog saavel i Henseende til deres Lærdom som Rigdom, eller anden Fortieneste, agtes meer end gemeene Folk, 6 B. 21 Cap. 7 Art.

e) Endelig hører hidhen Fruentimmer, eller som Loven navngiver, ærlige Hustruer og

Møer,

Moer, burde heller ikke forglemmes ærlige Enker, ibid.

Fra Arilds Tid haver man agtet Kydskheden for Fruentimmerets største Ziir: altsaa i Henseende til denne Ærespunkt, har det ikke kostet mindre Hevn eller Straf, at angribe det ærlige Qvindfolk paa den Side, end som Mandfolkene paa deres ømme Side. Derfor have vore Lovgivere fundet for Godt, at de, som sette Skamflik paa ærlige Fruentimmer, skulde ansees ligesom de giorde det imod fornemme og hæderlige Mænd.

Især at tale, om nogen paasiger sig at have begaaet Løsagtighed med nogen uberygtet Qvindesperson, da skal han i Følge Mannh. 21 Cap. blive til en Snapur, hvilket uden Tvivl maa være en *nota infamiæ*, eller Æresag. Men efter N. L. er det endnu udtrykkeligere, at han skal blive til en Løgner og betale 3 Mark, 6 B. 13 Cap. 7 Art. Men var det et fornemme Fruentimmer, da kunde intet være imod, at han skulde ansees og straffes efter 6 B. 21 Cap. 7 Art.

Qvindfolk, som falskelig paasiger sig nogen Mandsperson, straffes paa samme Maade; men om hun haver noget *corpus delicti* eller Kiendsgierning at vise, da er det en anden Sag, hvorom siden, og paa et behørigt Sted, bliver videre handlet.

Injuria atrocissima, eller den groveste Maade at skielde paa, er det som Juristerne kalde *libellum famosum*, og ellers hedder Pasquil eller Skandskrift.

Ethvert grovt eller plumt Skrift som en giver til den anden, fortiener ikke Navn af Skandskrift, men der skal være noget særdeles ved, om samme skal agtes for Pasquil.

Pasquil haver sit Navn af Pasqvinus, en berømt Skoeflikker i Rom, som altid havde noget at forekaste dem der ginge hans Dør forbi paa Gaden. Til hans Amindelse skal der være opsat en Støtte under samme Navn, hvorpaa der bleve opslagne saadanne Opskrifter, som vi kalde Pasquiller, d. e. enten grove eller nette

og

og nærgaaende Bebreidelser, som sigte paa nogen vis Person, uden Forfatterens Navn, hvilket er det som egentlig skiller en Pasquil fra andre Skiændskrifter, at Forfatteren ikke har været sit Navn bekiendt.

For Pasquiller er tvende Slags Straf.

a) Livsstraf, om den bliver forsattet om Øvrigheden; men det er dog rimeligt, at ved Øvrighed paa dette Sted er særdeles at forstaae Herskaber.

b) Om den er giort til andre Personer, skal Pasquillanten straffes paa sin Ære og med evig Fængsel, 6 B. 21 Cap. 8 Art.

At Pasquiller fortiene strengere Straf, end andre Skieldsord, er ikke vanskeligt at finde Aarsag til: thi de blive meest giorte paa store og fornemme Folk, som de arme Pasquillanter ikke tør angribe paa en anden Maade. Desuden vilde saadant blive til et Haandverk, hvis det ikke ved Loven blev saaledes hemmet og straffet.

Det er ikke aleene Forfatteren selv, som straffes for en Pasquil, men endog de, som paa-

tage sig at holde dem op, og udstrøe iblant Folk, hvilke ansees som Medtienere udi andre Misgierninger.

Det som udi gamle Dage hos os blev kaldet Nid, anseer jeg for det samme som Qvedskap, eller Pasquil udi bunden Stiil: hvilken Kaadhed har gaaet i Svang udi de blinde Tider. Saaledes seer man, at Thorlev Jarleskald har forfattet saadan en Sang til Grev Haagen udi Norge, Ol. Tryggeſ. Hiſt. P. 1. Cap. 170. Og det blev troet udi de Dage, at det skulde have nogenslags ond Virkning paa sig: vore Forfædre udi den gamle Islandske Republique, have derfor søgt at hemme saadan daarlig Misbrug, som sees af Graagaasens Vigslode 112 Capitel. I Synderlighed, om nogen forfattede Niidverse til Kongerne udi Danmark, Norge eller Sverrig, da var det her indenlands en fredløs Sag og Ubødemaal.

Roogur er vel et ubekiendt Navn udi den Danske og Norske Lov, men betyder dog det samme som Calumnie, hvorunder forstaaes falske

og

og ildemeente Angivelser, hvorom der tales især udi den Kongel. Anordning af 23 Jan. 1750: De som fordriste sig til, ufortient og med nærgaaende Skrivemaade og Beskyldninger at angribe den af Os beskikkede Øvrighed ... Og i Fald Memorialen paa en anstødelig og nærgaaende Skrivemaade befindes opsat, kan de vente sig derfor efter Loven og Forordninger tilstrækkeligen at blive ansecte. Men hvorledes samme Straf er, kan sees af N. Lov 1 B. 24 Cap. 4 Art., nemlig paa Boesløb og udi Slaverie, enten til længere eller kortere Tid, efter Forseelsens Beskaffenhed.

Nu komme vi til *injurias leviores*, som udi den Isl. Lov kaldes de mindre Fiølmæle, og udi N. Lov utilbørlige Ord, 6 B. 21 Cap. 4 Art., hvilke med Pengebøder maa afsones. Det ere saadanne Ord og Talemaader, der ikke egentlig anrøre eller fornærme nogens Ære.

Udi forrige Tider haver man dømt og kaldet saadan Slags Ord og Talemaader Halvrettis-Ord,

Ord, som endnu kan findes udi gamle Domme; uden Tvivl, fordi Boderne til Kongen og den Forurettede ere blevne domte Halvparten ringere, end paa de grovere Injurier, som forhen ere ommeldte. Loven har heller ikke givet os nogle Exempler af Ord eller Udtrykke, hvorefter disse sidste kunde lignes, og det altsaa ikke er ganske raadeligt at bestemme slige Ord; dog jeg tænker

a) At Skarn, Afskum, Giæk eller Nar og deslige, kunde nogenledes passe sig derpaa.

b) Forbandelses-Ord, eller naar nogen ønsker den anden en Ulykke, hvorom vores Love tale næsten slet intet, undtagen om nogen bander sine Forældre, N. L. 6 B. 5 Cap. 2 Art., hvilket settes lige med andre Skieldsord, hvorudaf man efter Omstændighederne kan slutte sig til, hvad det skulde gielde, naar de bleve talte til andre Upaarørende.

Carpzow henregner saadanne Ord til de lettere Injuriesager, under vilkaarlig Straf, som

dog undertiden kunde gaae paa Legemet, om nogen bander sin Øvrighed.

c) *Verba obscæna*, hvorom vores Lov taler heller ikke noget især; dog have vi udi Islandsken, i Steden for *Verbum obscænum*, Klamiord, som paa Dansk kunde oversettes ukydske Ord; ligeledes have vi Klamhugg, *verber obscænum*, naar en blev slagen eller saaret paa Legemets hemmelige Steder. Men hvorledes saadanne Ord skulde straffes, kan ingen vissere Regel gives paa, end at Straffen maa være vilkaarlig, efter Dommerens Skiønnende; dog giver det mest til Sagen, af hvilken, til hvilken, og paa hvilket Sted slige Ord blive talte.

Det er den almindelige Regel, at saadanne Ord maa med Pengebøder affsones, 6 B. 21 C. 4 Art., hvilket og best kan passe sig, hvis begge Parterne ere Ligemænd; men ere Ordene grove, og den som udtalte dem er af mindre Værdighed end den som de bleve tiltalte, kan det blive til en større Sag. Den Norske Lov 6 B. 8 Cap. 6 Art. setter og i saadan Fald forskielige

lige Straffe, enten *a*) paa Penge, *b*) paa Bestilling, *c*) eller paa Fængsel, hvorefter Dommeren haver da at vælge, hvilket som helst synes at passe sig med Omstændighederne og Sagens Beskaffenhed.

Hvad, om et æreløs Mand- eller Qvinde-Person skielder andre ærlige Folk? da slippe de endog ikke saa let; men siden de have ingen Ære at lide paa, saa straffes de i dets Sted med Fængsel udi Slaverie eller Tugthuus, N. L. 6 B. 21 Cap. 5 Art.

Hid henhører og det som vores Isl. Lov siger om omslakkende Betlere, dersom de udi Ord fornærme Bønder eller andre Dannemænd, skal de straffes paa Kroppen, Mannh. 30 Cap.

Endelig kommer her til *declaratio & deprecatio christiana*, d. e. Erklæring og Afbedelse, 6 B. 8 Cap. 6 Art., hvilket skeer enten inden eller uden for Retten.

Deprecatio judicialis kaldes den Afbedelse, som skeer for eller udi Retten, enten mundtlig eller skriftlig.

Mee-

Meeningen og Indholden af saadan Afbedelse er omtrent saaledes: at den Skyldige erklærer sig, aldeles ufortient at have tiltalet den anden saadanne Ord eller Beskyldning, og at han vil have samme utalede og igienkaldede; med hvis videre Omstændighederne udfordre.

Udi Brugen har der været trende Maader ved at giøre saadan Afbedelse.

a) At den som Ordene bleve tiltalte, og er den Søgende udi Sagen, maa forfatte Afbedelsen; hvilket helst skeer, naar han er af større Værdighed og Anseelse end den anden.

b) At den Skyldige selv maa opsette Afbedelsen; og

c) Hvis ingen af Parterne kan komme derudi overeens med hinanden, at den da forfattes af Dommeren selv, og i Fald den Skyldige ikke skulde vilde lyde Dommeren, da at paalegge en anden vis Straf, efter Lovens 1 B. 5 Cap. 15 Art.

Deprecatio extrajudicialis er saadan Afbigt, som skeer uden Retten, efter Parternes og

Bed=

Vedkommendes Godtbefindende, og hører ikke egentlig til Criminel-Processen.

Der ere endnu fleere Omstændigheder eller Tilfælde udi Injuriesager, hvilke ikke findes udi Loven saa noie bestemte.

1) Naar to overskielde hinanden med ligt grove Udtrykke; f. Ex. paa den eene Side Tyv, og paa den anden Skielm eller Løgner: hvorledes skulde derover dømmes?

Udi slige Tilfælde ville Jurister, at Sagerne skulde gaae lige op imellem Parterne, men dog derfor være ligesuldt strafskyldige til Regieringen, efter Ordenes Grovhed.

2) Om en, som taler fleere Skieldsord til den anden, skal straffes videre, end som for et af de groveste?

I gamle Dage dømte man saa mangfoldig Fuldrette, og ligesaa mange Bøder til Kongen, som Skieldsordene vare mange, hvilket endnu kan vises af en Deel Domme, som vi have optegnede, hvorudi Bøderne ginge undertiden til 40 Marker, og det synes heller ikke ganske urimeligt

meligt udi de Sager, som med Pengeboder maa affones. Derimod naar Ordene ere saa grove, at de gielde eens Ære, da kan det ikke give til Sagen, hvad enten de ere fleere eller færre; thi det er dog ikkun den eeneste Ære, som den Skyldige kan straffes paa. *Carpz. p. 3. qv.* 132. n. 13.

3) Om en overskielder den anden med uærlige Ord eller Beskyldninger, som han kan bevise, skal da straffes udi saadant Tilfælde?

Efter den Isl. Lov, Mannh. 25 og 27 Cap., synes det vel som den, der talede, skulde svare fulde Boder til den anden, uden det var en Sag, som hannem selv egentlig vedkom at paatale; altsaa i Følge af samme Lov, maa jeg ikke beskylde nogen for Tyv, uden han havde stiaalet noget fra mig.

Efter den Norske Lov er det anderledes og udførligere, at den, som kan bevise sine Ord eller Beskyldning, slipper fri, 6 B. 21 Cap. 2 Art. og det ikke kan overbevises, ib. 3 Art. med mindre han den anden saadan Gierning

skielligen overbeviser. Men hvis det feiler, da staaer han selv udi Fare.

Der gives dog nogle Tilfælde, hvor det gaaer ikke an at bebreide eller beskylde nogen for visse og bekiendte Sager.

a) Om en ikke har mødet til Udfordring, da skal det være en Æresag, at bebreide ham det samme, 6 B. 8 Cap. 5 Art.

b) At bebreide en, som har været sat udi Kirkens Band, men siden har giort Bod og er bleven afløst, Norske Lov 2 B. 9 Cap. 18 Art. Hvoraf det samme kan sluttes om dem, som have erholdet Kongel. Opreisning paa sin Ære.

c) De som forrette ureenlige, men dog nødvendige Gierninger, som kan være Rakkere eller Natmænd, det samme maa ingen bebreide dem eller forekaste, under Bremerholms Straf. Forordning af 21 Mart. 1685.

---

19. Cap.

Om Injurie-Gierninger.

Udi foregaaende Capitel er det bleven sagt, at *injuria realis* er alslags Uret, som en tilføier anden, ved Gierning eller Foretagende, enten paa Person eller Gods.

Dog er der ved saadanne Sager først at iagttage *animum injuriandi*, d. e. Gierningsmandens Forsæt og Villie, nemlig, om den synes at være skeet af Avind og udi harm Hu, hvorved den anden skulde enten lide Tort eller Skade: thi al den Skade, som med Uvillie begaaes, henregnes ikke til Injuriesager, men enten Forseelser eller Vaadesgierning, Mannh. 13 Cap. og N. L. 6 B. 11 Cap. 11 Art.

Injuriæ reales ere enten *atrociores* eller *leviores*, paa ligesaadan Maade, som om de mundtlige Urets-Sager tilforn er bleven erindret.

 1) *Ra-*

1) *Ratione quantitatis*, d. e. i Henseende til Urettens Størrelse.

Om de større og grovere Uretssager tales udi Mannh. 2, 14, 15, 20, 21 Cap. og N. L. 6 B. 7 Cap.

a) *Injuria atrocissima*, at skiære eller hugge Næse, Øre, Tunge, item Haand, Fod eller Fingre, eller andre deslige Lemmer af en anden. Mannh. 2 Cap. tillegger at castrere en, hvilket altsammen agtes for Nidingsverk.

b) *Vulnera*, som ere alslags Saar af Jern eller Vaaben, it. Lemstrarsaar, efter den Isl. Lov, hvorved jeg forstaaer Beenbrud.

c) Biden. At bide en, er fordum Dage, saavelsom endnu, anseet for en grov Injurie, og efter Mannh. 15 Cap. skulde den, som havde bidt en anden, straffes paa den Maade som en Hund, at bryde ham de forreste Tænder udaf Munden; hvilket nu efter vore Tiders Maade vilde maaskee synes noget barbarisk. Den N. Lov siger, at den, som bider en anden, skal foruden at betale Lyder og Skade, straffes yderlig paa

sin

ſin Formue; men hvis han intet havde at bøde med, da maatte det gielde Straf paa Huden eller Kroppen, 6 B. 7 Cap. 14 Art.

d) At binde en: hvorpaa ſettes 5 Markers Bøder til Kongen, men Fuldrette til den Forurettede, Mannh. 20 Cap. Der ere tvende Slags Menneſker, ſom uſkyldig maa bindes, nemlig de ſom ere oder, Mannh. ibid. og 8 C., d. e. raſende eller galne, N. L. 1 B. 17 Cap. 7 Art.; ſaa og de, ſom ere ſkyldige udi nogen Gierning, der gielder paa Liv, Lemmer eller Ære, 1 B. 17 Cap. 1 Art. og 21 Cap. 1 Art. dog at de ſiden overleveres udi Rettens Hænder. Udi andre Tilfælde er det endnu en grovere Sag at binde nogen.

Den Norſke Lov ſetter Voldsbøder, nemlig trende 40 Lod Sølv derpaa, 6 B. 9 Cap. 9 Art. Men ſom ved ſamme udi 1 B. 17 C. 6 Art. heftes mindre Bøder, nemlig 60 Lod Sølv; ſaa kunde man ſpørge, hvorudaf ſaadan Forſkiel kommer? Hvortil ſvares: at udi 1 B. 17 Cap. tales iſær om dem ſom blive tagne udi Baand,

 i den

i den Henseende at det skeer paa Rettens Vegne, og som det kan hende sig, at en Uskyldig bliver mistænkt, greben og sat udi Baand, saa maa det være udi saadant Tilfælde, at han skal have de 60 Lods Bøder. Men derimod udi 6 B. 9 C. 9 Art. meener Loven, naar en bliver bunden, uden at det skeer udi Rettens Navn, alee-ne ved Vold og Injurie af Røvere eller Volds-mænd, og da skal det gielde trende 40 Lod Sølv.

Injuriæ leviores ere de mindre Slags Mis-gierninger, som *verbera*, d. e. torre Hug med Stav, Kiep eller Næve, med adskilligt andet, som udi Mannh. 23 Cap. og N. L. 6 B. 7 C. opregnes.

At giøre her Fortegnelse over alle Injurie-Gierninger, og hvad for en Straf der ligger til enhver især, var ikke andet end unyttig Vidt-løftighed: thi man kan lige saa vel læse det udaf Loven selv, naar det først er afgiort efter hvil-ken Lov det bør dømmes.

Den Islandske Lov udtrykker gierne de Bøder, som Kongen skal høre til, for enhver Uretsgierning: de Bøder derimod, som skulde falde til den Fornrettede, skulde være efter 12 Mænds Dom udi de grovere, men 6 Mænds udi de ringere Injuriesager. Men nu er det udaf Brug, at enten 12 eller 6 Mænd skal dømme udi slige Sager: thi efter N. L. Formalitet skal Dommeren dømme aleene udi de Sager, der ikke gielde paa nogens Liv, Lemmer, Ære &c.; og naar Sagen er arbitraire, da at consulere, d. e. raadføre sig med den N. Lov, Rescr. af 19 Febr. 1734. Nu kan intet være meer arbitrairt eller vilkaarligt, end hvad en Mands Ret skal være, naar den ikke udi Loven er bestemt, og altsaa er intet vissere, end rette sig herudi efter den N. Lov, som os er given for *jus subsidiarium*. Desuden er det ulige Fordeel for en Sagsøger, at kunde grunde sin Ret og Tiltale paa Lovens Ord, end som at indstille sin Sag blot paa Dommerens eget Godtbefindende.

Hvad fremdeles angaaer de Injuriesager, som Loven ingensteds taler om, da maa de endelig med vilkaarlige Bøder enten paadømmes, eller ved Forligelser afgiøres, hvortil kommer og den Skyldiges Afbedelse, efter N. L. 6 B. 8 Cap. 6 Art., paa lige Maade som udi foregaaende Capitel om mundtlig Injurie er bleven sagt.

2) I Henseende til Personerne kunde de Injuriesager, som i sig selv ere af de lettere Slags, blive til en grov Uret: thi jo vigtigere en Person, der bliver forurettet, befindes, jo grovere vil Sagen ansees.

a) Om Kongen og andre høie Standspersoner er der alt afhandlet tilforn, udi det 7 Capitel.

b) Præster: at overfalde en Præst med Hug eller Slag, naar han er udi sine Embedsforretninger, eller det skeer udi Kirken, enten før eller efter Tienesten, er Misgierning som gielder Liv og Boeslod; men skeer det paa andre Steder, da ligge dertil dobbelte Strafboder, 6 B.

9 Cap. 21 Art., hvoraf man kan slutte sig til andre Haandgierninger imod Præster.

c) Andre hæderlige Folk, som geistlige og verdslige Embedsmænd og Betientere, skiønt de ikke ere Øvrighedspersoner: thi ligesom det er samme Sag, at forærme dem med skiændelige Ord, som en Præst, 6 Bog 21 Cap. 7 Art.; saa vil der følge af, at de maa have lige Ret for Injurie-Gierninger.

d) Forældre, hvorunder nu, som tilforn, maa forstaaes alle *ascendentes*, eller de som ere udi Forældres Sted. At slaae sine Forældre, er en halsløs Gierning, 6 B. 5 Cap. 3 Art., hvoraf sluttes, at al Uretsgierning imod Forældre maa være grovere, end som imod andre i Almindelighed.

3) I Henseende til Stedet, hvor Uretsgierningen skeer; saadanne Steder ere:

a) Kongens Gaard: hvor større Sag det er, at forurette nogen udi Kongens Gaard, end andensteds, viser 6 B. 7 Cap. 12 Art. og a. fl. Steder.

b) Sognekirke: Kirkefred udi gamle Dage, under Pavedommet, blev heel strengelig iagttagen, saa at det var et Ubødemaal at slaaes udi Nærværelse af en Kirke, eller inden Kirkefredens Grændser, hvilken paa Hovedkirkerne strakte sig paa 40 Skridt allevegne ud fra Kirken; men hos Capeller ikkun 30 Skridt, see Biskop Arnes Christenret.

Saa og bleve de Ugierningsmænd, som toge Tilflugt udi Kirkens Skiul, fredhelligede, og maatte ikke af Rettens Middel paagribes eller bortføres, saa længe de opholdte sig sammesteds, Bisk. Arnes Chr. og Mannh. 18 Cap., hvilken Vane her varede endnu længe, indtil den endelig blev afskaffet, ved K. Frid. 2. Brev af 2 Junii 1585.

Nu omstunder har vores Kirkefred langt anden Grund, end den catholske Helligdom, nemlig den samme, som alle andre offentlige Steders, hvor man har lovlig Ærende, eller er pligtig til at møde, at enhver kan være der angerløs og sikker paa sin Person; hvorfor, om nogen bliver

der

der forurettet, da fordobles Bøderne, som ellers for saadan Uretsgierning paa et andet Sted skulde betales.

Dog maa dette egentlig forstaaes om den som er tilstede for at høre paa Gudstienesten, paa en Helligdag, eller for at bivaane Børnedaab, Begravelse eller Brudevielse: thi lad være, at en blev slagen udi Kirke eller Kirkegaard paa en Søgnedag, og udi andre Tilfælde, da kan jeg ikke see, at ham tilkom uden enkelte Bøder.

Med Skolefred forholder det sig paa samme Maade, som med Kirkefred, see Skole-Fundatzen af 3 Maii 1746 Art. 54.

c) Retter-Ting: Om Tingfred tales udi Mannh. 19 Cap., hvorefter en som bryder Tingfred paa den anden, skal ligeledes straffes med dobbelte Bøder.

Den Norske Lov setter Boderne for Kirke- og Tingfred ulige, efter Uretsgierningens Grovhed, 6 B. 9 Cap. 16, 17, 18 og fleere følgende Art., særdeles i Henseende til Maalsparterne, om en af dem forgriber sig paa den anden, 19 Art.

Men

Men det er Spørsmaal: om saadanne Sager kan dømmes og afgiøres paa samme Ting, som de ere tilfaldne?

Vel har man tilforn været af den Meening; og især, at de Injuriesager, som tilfaldt paa Øreraa Laugting, skulde sammesteds afgiøres; men i Følge 1 B. 12 Cap. 3 og 4 Art. synes det ikke passe sig, og at saadanne Tilfælde burde paatales og dømmes ved en anden og nye Rettergang.

Paa Laugtinget ved Øreraa har vi nu en Giesteret, hvor de Injuriesager, som imellem Tingmændene kunde forefalde, skal foretages. Kongel. Rescr. af 24 Jan. 1738.

d) Udi Bryllupper og Giestebude ere ligeledes fredhellige Steder, som til Tinge, Mannh. 19 Cap., hvilken Rettighed dog ikke kan strække sig til andre, end Giesterne, ibid. og N. Lov 6 B. 9 Cap. 1 Art., hvor der tales om Vertens indbuden Giest.

Derimod de som komme ubudne, og uden lovligt Ærende til slige Gilder, kaldes Bodslettur,

slettur, hvilket er ingenÆrestitel, og betyder omtrent en Snyltegjeſt; disſe bekommer ikkun ſin halve Ret, om de endog blive ſlet tracterede, Mannh. 29 Cap.

Man kan ligeledes ſpørge: om en, ſom uden noget Ærende kommer til Kirke eller Tinge, hvad for Ret han ſkulde have, om ham vederfares der nogen Overlaſt? Svares: at ſaadan en kan ikke paaſtaae, uden enkelt Ret; thi en, ſom ikke beſøger Kirken for at høre Gudstieneſten, ſkal anſees ligeſom han ikke havde været der. Forordningen om Sabbath. af 29 Maii 1744, 13 Art.

e) En Mands lovlige Boepæl, Mannh. 19 Cap. Dermed forholdes ligeſom meldt er om Tingfred.

f) Kiobſtevne: om ſaadan et Sted findes vel intet udi vores Lov; men ſiden vi have en octroyeret Handel med Danſke Kiøbmænd, ſaa maa der og til den Ende være et viſt Sted og en vis Tid; og ſom Octroyen tilholder, at man under Handelen ſkal begegne hinanden venlig: ſaa

saa maa da Stedet agtes ikke mindre fredhellig, end om man var til Giestebude eller Brylluper.

Foruden de Boder, som Loven har heftet paa enhver Uretsgierning i Almindelighed, komme der endnu andre Boder til udi visse Tilfælde.

a) Om nogen bliver lemlæstet eller saargiort, da bør den Skyldige at betale Barskerløn og anden videre Bekostning.

b) Skadebod eller Erstatning for hvis han taber af sin Næring eller Fortieneste, imedens han er forhindret.

c) Boder for hvis Brek eller Lyde, som enten Saaret eller Beenbrudet fremdeles haver foraarsaget, 6 B. 7 Cap. 11 Art.

Men som Loven siger ibid. 6 Art., at for de Saar, som ei kunde skiules med Klæder, skal bødes halv meere end for andre Saar; saa er det noget, som jeg vilde lære: om der forsamme Lyde skal endnu videre og aparte betales?

Til *injurias reales* henføres endnu de Urets- eller Avinds-Gierninger, som en gior anden paa hans Eiendom, Gods eller Qvæg; men vor gamle Lov henregner dog ikke saadanne Sager til Misgierninger, undtagen om nogen dræber en Hest, som en anden sidder paa, da skal han betale 2 Øre til Kongen, men Fuldkret efter Dom til den anden, Mannh. 23 Cap. Hvilke Bøder endelig maa være for Uretsgierningen imod den som sad paa Hesten; men Hesten selv aparte betales, efter Landsl. B. 39 Cap. Thi ellers vilde det ansees for en grovere Sag, at dræbe en løs Hest, end den som man sidder paa, hvilket var ganske urimeligt.

Efter den N. L. er det en virkelig Criminel Sag, med Villie og Forset at dræbe en anden Mands Qvæg eller Fæ, som gielder fulde Voldsbøder, 6 B. 20 Cap. 1 og 2 Art.; men deslige Sager have altid hidindtil hos os gaaet efter den Islandske Lov.

---

20 Cap.

Om Leiermaal og Løsagtighed.

Løsagtighed kaldes i Almindelighed hos Juristerne *delictum carnis*, udi den Isl. Lov Qv. Gift. 1 Cap. Saurlife, som kommer næsten overeens med det Danske Skiorlevnet. Men i Henseende til sine Grovheders Forskiellighed, haver den og adskillige andre Navne, som *scortatio*, *fornicatio*, og endnu fleere, om hvilke siden bliver handlet; men her ville vi betragte dens første Begreb især, som gemeenlig kaldes *stuprum* eller Leiermaal.

Leiermaal, Isl. Legord, Qv. G. 5 Cap., er *concubitus maris soluti cum fœmina soluta*, det er: kiødelig Omgiængelse eller Beblandelse imellem en ledig Mandsperson og en ledig Qvindesperson.

Denne Misgierning kaldes hos os nu omstunder Fridlu- eller Frillu-life, ligeledes udi den

den saa kalden Storedom. Men i gamle Dage blev det egentlig navngivet af Frillulife, naar en Mand havde saaledes en Kone stendigt ved Haanden, at han sengede og avlede Börn med hende, hvilket ikke var noget rart, hverken her eller i andre Lande, og blev saadant Levnet kaldet *concubinatus*, men Konen *concubina*, paa Dansk Slegfredqvinde, item Frille, Osterf. Weiles *Gloffar.*, men Isl. Fridla eller Frilla. Den Storedom taler saaledes herom: „ De, „ som ligge udi aabenbarlig Bolerie, og ville „ ikke aflade efter Sogneprœstens trende christelige Advarseler, skulde være sagfaldne for „ hvert Aar udi saadanne Boder som tilforn er „ sagt om dem, der avle Børn udi Leiermaal; „ men hvis de endnu udi det femte Aar ikke ville „ lade af, da miste sin Hud. „

Man kan vel ikke sige, at saadant vedvarende Concubinat findes i vore Dage, eller at det i det ringeste bliver aabenbart; men ikke desmindre gaae dog Leiermaalssager i Svang, da mange løse og ledige Mennesker avle tilsammen

M Børn,

Børn, som ellers ikke bære nogen Affection eller Godhed for hinanden.

Hvad nu Leiermaalsbøder angaaer, da er det et Spørsmaal, som i Forveien maa betragtes: om der for ikkun en Hosliggen skal betales Leiermaalsbøder? Nogle strenge Syſſelmænd have tilforn paastaaet saadant, og enten tvunget dem, som vare berygtede eller beskyldede, til at svare Bøderne, eller fralegge sig Gierningen med sin Eed; men naar man ret vil indsee Storedommens Ord og Meening, da hedder det saaledes: **Þeir Menn sem geta Born i Frillulifi**, d. e. **de Mennesker som udi Bolerie avle Born**; og altsaa bør man ikke være strengere end Loven selv, i at paalegge Bøder hvor der ingen Kiendsgierning er.

Det er da første gang, naar løse og ledige Personer avle Barn sammen, som de skal betale, saavel Konen som Manden, enhver især 18 Alen eller tre Øre udi Strafbøder til Kongen; thi udi Leiermaalssager hos os, kommer Qvindfolk til at betale lige med Mandfolk.

Komme

Komme de saaledes til at avle Børn sammen en anden gang, da fordobles Bøderne paa begge Sider, saa at i Steden for 3 Øre, skal nu enhver af dem betale 6 Øre.

Skeer det tredie gang, da enhver af dem 12 Øre; men fierde gang 24 Øre eller 3 Isl. Marker, og desuden rømme den Landets Fierding, som de have opholdet sig udi.

Men over denne Lov ere tvende Anmerkninger at giøre, som og den naturlige Billighed medfører.

a) At herunder forstaaes altid de samme Personer, som første gang ere blevne brødsældige; men som det nu meget sielden hænder sig, at de samme finde Leilighed til at avle saa mange Børn sammen, da skeer det desto oftere, at en avler Børn med tre til fire forskiellige Qvindfolk, som aldrig tilforn ere besovede eller have været med Barn: da kan de sidste ikke straffes som han, men enhver af dem kommer til at bøde efter sin egen Sags Beskaffenhed. Ligeledes paa den anden Side, om en Mandsperson første gang

avler Barn med en Skiøge, som to til tre gange tilforn er bleven besvangret, da bøder han ikkun for sit første Leiermaal, men hun for saa mange som hun har begaaet.

b) Ved Relegation eller Forviisning udaf en Landets Fierding, maa man tage udi Agt, at det er ikke nok, om begge Delinqventerne, baade han og hun, bleve forviiste i den samme Landets Fierding: men Lovens rette Hensigt derved maa være, at der skal giøres saa vidt Skillerum imellem dem, at de ikke lettelig skal kunde komme tilsammen igien.

Naar Leiermaal begaaes femte gang, da skulde Delinqventerne, i Følge Storedom, enten giftes sammen, eller miste Huden.

Jeg vil ikke opholde Læseren, med at giøre nogen Anmerkning over saadan Lov, uden, at den i disse seenere Tider maa komme enhver underlig og utilstrekkelig for, og viser, at man i gamle Dage har ikke været betænkt paa andre Raad eller Midler til at hemme Løsagtighed; men nu i vore Tider er den bleven ophævet, og

i dens

i dens Sted anordnet ved en Kongel. Anordning af 3 Junii 1746, 10 Art. at de, som begaae det femte Leiermaal, skal straffes paa Tugthuset.

Dette kan være nok sagt i Henseende til Leiermaal, for saavidt det er en publique Sag; men dertil hænge endnu nogle private Sager iblant, som ikke ere af mindre Betydenhed.

Efter de Qvindfolkes Vilkaar og Beskaffenhed, som blive besovede, underskedes Leiermaal udi *stuprum* og *scortationem*. Den Storedom gior der ingen Forskiel imellem, i Henseende til de publiqve Strafbøder; men i Henseende til de private Sager, som deraf kunde reise sig, er Forskiellen temmelig stor.

Stuprum er Leiermaal eller Besvangrelse, paa en ledig skikkelig Qvindesperson, som enten er uberygtet Møe eller Enke. Det kaldes derfor Krænkelse, at deres Ære og Rettighed bliver derved hindret; thi

a) Blev det i gamle Dage ikke mindre, end nu, anseet for en Klik at blive besovet, N. L. 6 B. 13 Cap. 10 Art.

b) At en Moe, som blev besoven i hendes Faders eller Broders Gaard, skulde have forbrudt sin Arvedeel eller Arverettighed, medmindre de vilde benaade hende, Erf. 1 Cap. og N. Lov 6 B. 13 Cap. 10 Art.

Men hvad en Enke var angaaende, da kunde hun vel ikke efter den Isl. Lov tabe sit Gods eller Arvedeel; aleene, at hun paadrog sig en Plet, som kunde komme til Hinder i hendes Giftermaal en anden gang.

De Bøder, som skulde komme for Besvangrelser paa slige Qvindsfolk, kaldes udi Loven Rettur og Raidspioll, d. e. Ret og Raadsspilde, Mannh. 31 Cap.

Ved Ret forstaaes her de Bøder, som den nærmeste Frænde eller Giftermaalsmand skal have hos den, som har besovet en Kone, der stod under hans Forsvar. Men blev en gift Kone beligget, da hørte samme Ret til hendes Husbonde; desligeste paa en Troelovet, til hendes Fæstemand, Mannh. 31 Cap.

Samme

Samme Ret, efter Mannh. 31 Cap., skulde være 12 Øre for den ringeste Kone, som Frænderne vilde mindst tage sig an. Men for dem, som de vilde giøre meere af, skulde Ret og Raadspilde være vilkaarlig efter Dom.

Raadspilde var Skadebod for den Ulempe, en Kone ved Besvangrelsen kom til, hvilken siden skulde tiene som Hiemgift, for at forbedre hendes Omstændigheder.

Udi K. Eriks Retterb. er Qvindernes Leiermaals-Rettighed bleven forhøiet og bestemt, fra 5 Hundrede Alen for de ringeste, til 15 Hundrede, og endelig til 30 Hundrede for de fornemste.

Denne Ret og Raadspilde ophører, naar den som besvangrede en Kone, tager hende til ægte: thi fra gammel Tid af har det været en almindelig Lov udi slige Tilfælde, at den, som krænkede en Møe, skulde tage hende til Hustrue, dersom det kunde skee med Vedkommendes og Giftermaalsmandens gode Villie og Samtykke; men ellers i vidrig Fald give hende en hæderlig Hiem-

 gift,

gift, N. L. 6 B. 13 Cap. 4 og 5 Art, hvilket er at ansee for samme som Raadspilde.

Men nu, i Følge Forordningen af 5 Mart. 1734, skal ingen være pligtig til at tage den til ægte, som han haver besovet, medmindre han tilforn havde givet hende enten mundtlig eller skriftlig Ægteskabs-Løfte, med saa sterk en Forpligtelse, som intet kan være imod at sige. Det samme er og i Henseende til en Enke, medmindre hun bliver besvangret af sin Laugværge, ibid. 5 Artikel.

En Deel have villet, at ved samme Forordning vare alle besovede Qvindfolk skildte af med baade Ret og Raadspilde, siden det staaer saaledes: at hun (d. e. den Besvangrede) skal have Skade for Hiemgield. Men jeg seer ikke, hvorledes det eene kan følge af det andet: thi det er Forordningens Hensigt, herved, at forekomme al tvungen Giftermaal, som og vidtløftige Processer udaf Ægteskabs-Sager; hvorfor dens 6 Art. siger: at den som krænker en Dannemands Daatter, som han tilforn havde begiert

til

til ægte, men ikke bekommet, skal da enten tage hende til Hustrue, eller give hende en hæderlig Hiemgift.

Allermindst kan en Qvindesperson have forspildet den Rettighed, som hendes Værge eller Giftingsmand tilkommer formedelst Besvangrelsen; dog, om slige Sager høres neppe noget meer i vore Tider. Den gammeldags Strenghed, eller Hevngierrighed, haver taget af; og det er nok saa fornuftigt, ved Stiltienhed at fordøie sin Malheur, som ikke staaer til at ændre, heller, end at udraabe den til en stor Historie, som bliver indført udi Annaler og aldrig glemmes.

Scortatio er Leiermaal med en utugtig Qvinde, men for utugtige ansees de, som tilforn ere blevne aabenbare udi Løsagtighed, saasom:

a) Horer og Skiøger. Om Horer see Mannh. 25 Cap., hvor der nævnes en Horkona; og at blive skiendet for Horkonuson, d. e. Horesøn eller Hoerunge, holdes i høieste Grad ærerørigt.

Skiøge, Isl. Skiækia, maa uden Tvivl være det samme som Puta, hvilket er en gammel, baade Norsk og Islandsk Gloſe. Udi K. Haag. Retterb. ſtaar ſaaledes: Hedan af ſkulu almennar Putur ei vitne bera. enn þad eru Putur, ef þad er vitnisfaſt ad þær meta ſig fyrir Peninga, eda taka tvo Menn ai einni Nottu eda Deigi. D. e. Herefter ſkulle gemeene Skiøger ikke bære Vidne; men de ere Skiøger, ſom ſalholde ſig for Penge, eller tage to Mænd til ſig udi en Nat eller Dag.

b) De Qvindfolk, ſom engang tilforn ere blevne beſovede: thi ſkiønt de ikke ere uærlige, og kunde gierne vidne udi Rette, ſaa agtes de dog ikke for hæderlige; udi hvilken Henſeende det tillades ikke nogen Præſt at tage ſaadan en til ægte, N. Lov 2 B. 11 Cap. 13 Art. For ſlige beſovede Qvindfolk kan heller ikke tages Ret eller Raadſpilde.

c) Endelig de, ſom ere berygtede, ſkiønt de ikke have været beſvangrede. Om hvilke Forordningen af 5 Martii 1734 ſiger ſaaledes, at

derſom de ville befrie ſig fra ſaadant Vanrygte, bør de ſkaffe gode Folks Atteſter om deres Levnet og Forhold.

Fremdeles er det en Sag, ſom følger af Leiermaal, at den ſom haver beſvangret en Kone, ſkal bekoſte hende ſaa længe hun formedelſt Barſelet er ſygelig, Mannh. 31 Cap. Dog hvis han ikke havde Evne dertil, og hun derimod havde Midler, da maatte hun bekoſte ſig ſelv.

Et uægte Barns Opfoſtring ſkulde komme an paa Faderen til to Trediedeele, men Moderen til en Trediedeel, K. Eriks Retterb. Det ſynes, ſom denne Lov har været ubekiendt i Dannemark, hvorfor Hs. Kongel. Majeſt. ved en Forordning af 14 Oct. 1763 haver befalet, at Faderen i det mindſte ſkal erlegge Halvdeelen af Barnets nødtørftige Underholdning.

Tilſidſt ſkulde alle Leiermaals-Sager ſtraffes med Kirkens Diſciplin, i det at ſtaae aabenbare Skrifte; hvilket nu er ved en Kongelig Anordning af 8 Junii 1767 ophævet, og i dets Sted anordnet, at de Skyldige ſkal udi 8 Dage ſidde

paa Vand og Brød. Atter, hvad Island angaaer, da er derudi giort saadan Forandring, at de Skyldige, i Steden for at sidde paa Vand og Brød, skulde efter deres Formue og Stift-Amtmandens Sigende, give noget til det Islandske Tugthuus, som af Syßelmændene skal indcasseres.

21 Cap.

Om Horerie.

Udi gamle Dage blev det kaldet Hoer, at beſove en anden Mands Hustrue, Mannh. 28. og Q.v. Gift. 5 Cap., men ellers findes ikke udi de gamle verdslige Love, at det er blevet henregnet til Hoersag, om en gift Mand tog en ledig Kone, men at det blev anseet som andet Bolerie.

Udi Biskop Arnes Christen-Ret settes det lige, hvad heller en gift Mand tager et ledigt Qvindfolk, eller en gift Kone en ledig Mand,

Mand: paa begge Sider skal det agtes lige for Horerie.

Spørger man, om Hoer udi de Dage var en publique Misgierning? da kan der svares til med saadan Underskedning, at den var en privat Sag i Henseende til at Regieringen ingen Sagefald havde derved, men Biskoperne optoge Boderne, som i det ringeste vare 3 Islandske Marker, under Paaskud af Kirkens Rettighed; men naar Vedkommende vare formuende, og de alle uden Forskiel skulde staae deres Skriftemaal for Biskopen: kan man let tænke, at det er ikke blevet derved.

Men om en Ægtekone blev besovet af en anden, saa havde hendes Husbond i saadant Tilfælde imod Hoerkarlen sin Tiltale, hvilket var en stor Sag, som skulde komme under 12 Mænds Dom, og den Sigtede enten værge sig med 12 Mænds Eed, eller og betale Husbonden udi hans Ret fuld Mandebod; nu bleve alle de Sager, som skulde komme under 12 Mænds Dom, agtede for publique.

I vore Dage er der ingen Tvivl, at jo alle Hoersager ere publique Misgierninger, og deeles udi *adulterium simplex* og *duplicatum*.

Adulterium simplex er enkelt Hoer: naar en gift Mand begaaer Leiermaal med en ledig Kone, eller og en gift Kone falder i Leiermaal med en ledig Mandsperson.

Saadant enkelt Hoer straffes første gang med Pengemulct til Kongen, 6 Isl. Marker, for enhver af de Skyldige; men hvis de ikke have Formue til at erlegge Bøderne, da i dets Sted straffes paa Huden med 2 Slag af Riis for enhver Mark, som ikke er bleven betalt til næste Fardag.

Hvad her skal forstaaes ved næste Fardag? Dersom en Hoersag forefalder saa nær imod Fardag, at der gives ikke lovlig Tid til at foranstalte Proces og Execution, da maa man lade den beroe til Efterkommende Aars Fardag, medmindre de Skyldige imidlertid frivillig underkaste sig Lovens Effect.

Andet Spørsmaal: Om en, der haver begaaet Hoer, og haver Formue til at erlegge sine Bø-

Bøder, kan erbyde sig under den legemlige Straf, for derved at spare paa sine Penge eller Midler? Hvorpaa svares Nei: thi Loven vil at han først skal straffes paa sin yderste Formue, 6 B. 13 C. 25 Art.; men siden, om Formuen ikke strekker til Bøderne, kan de lide paa Kroppen for det Efterstaaende. Men hvad der forstaaes ved yderste Formue, bliver siden udi den Anden Deel af dette Skrift 3 Cap. forklaret.

Om de ledige Personer, som med de Gifte forfalde udi Hoersag, skulde betale lige Bøder med de Gifte, er en Sag, som nu omstunder begynder at blive disputerlig; dog derom har ingen Tvistighed været tilforn: thi Storedom er tydelig nok udi denne Sag, nemlig: De Personer som lovlig ere egengiftede, og udi enkelt Hoer blive brodfældige, skal betale til Kongen 6 Marker, hver for sig første gang. Da her nu tales ikkun om enkelt Hoer, saa settes det forud, at den eene af Parterne skal være en ledig Person, og dog betale 6 Marker; thi der følger strax paa: Men om en gift

gift Mand tager en gift Kone 2c., da er det dobbelt Hoer.

Anden gang straffes Hoer baade med Penge-Mulct og paa Kroppen.

Pengebøder for den, som anden gang bliver befunden udi Hoer, ere 12 Marker; saa der-som begge af Parterne have begaaet Hoer tilforn, blive Bøderne tilsammen 24 Marker. Men er det første gang paa den eene Side, da betaler samme ikkun som for første Brøde 6 Marker.

Den legemlige Straf, hvorledes den skal væ-re, findes ikke udtrykt udi Storedom; men ef-ter de Tiders Maade, og siden vedtagen Brug, er det ligeledes at pidskes med Riis.

Tredie gang bliver Hoer til et Ubodemaal, og straffes paa Livet. Nemlig, en Mandsper-son halshugges; og Qvindfolk, som begaaer tre-die gang Hoer, skal druknes udi Vand; deres Boeslod forbrudt til Kongen, hvorved er at for-staae Løsøre, men det faste Gods henfalder til de rette Arvinger.

Vore allernaadigste Konger have ellers pleiet at formilde Straffen udi deslige Tilfælde, og i Steden for at miste Livet, ladet de Skyldige straffes enten udi Fængsel eller Tugthuus; og der er endnu ikke gammelt Exempel paa, at en, som fierde gang havde faldet udi Hoer, skulde udi 4 Uger sidde paa Vand og Brød, see Laugth. Act. 1745.

Adulterium duplicatum, eller dobbelt Hoer, er det Leiermaal som begaaes imellem en gift Mand og en anden Mands Kone.

Naar saadan Hoersag begaaes første gang, da ligge der dobbelte Bøder til, nemlig 12 Marker for enhver af Parterne, tilsammen 24 Marker; men hvis deres Formue strekker sig der ikke til, da at lide 2 Slag af Riis for enhver Mark, ligesom ovenbemeldte.

Anden gang fordobbles Bøderne til 24 Marker, for enhver af de Skyldige, og blive tilsammen 48 Marker; men om en af dem er ledig Person, eller ikke tilforn er befunden udi Hoer,

da betaler den samme ikke videre, end efter sin Sags Beskaffenhed.

Endnu en Straf for Horerie, i Følge den Kongel. Anordning af 3 Junii 1746, er at rømme Herredet, eller det Syssel, hvorudi de Skyldige opholdte sig, hvilket haver Sted, hvad heller der forefalder enkelt eller dobbelt Hoersag, og enten det skeer første eller anden gang.

Naar nogen falder udi dobbelt Hoer tredie gang, da er Livet derved forbrudt paa samme Maade, og med ligesaadan Straf, som tilforn er skrevet om enkelt Hoer.

Tilsidst blev al Hoer straffet med Kirkens Disciplin, hvilket nu er forandret paa samme Maade, som tilforn er ommeldt udi Leiermaalssager.

---

22 Cap.

Om Undskyldniger udi Hoersager.

Ligesom mange andre Misgierninger, saa kunde og Hoersager underskedes i *adulterium dolosum* og *culposum*.

Do-

Dolosum kaldes og agtes det, udi enhver Sag, som begaaes med Forset og af Ondskab.

Culposum derimod, hvad som skeer enten af Uagtsomhed, eller ved nogen saadan Aarsag, som billig maa tages udi Betænkning, og i Henseende til sine Omstændigheder bæres Medlidenhed over; og nu kan en Hoersag bedrives paa saadan Maade.

Vel har vor Storedom ingen saadan Undtagelse, men uden Forskiel taler om al Hoer i Almindelighed; men det er dog vedbørligt at overveie Sager og Misgierninger, Mannh. 17 Cap., og betragte hvad der haver givet Anledning, ibid. 18 Cap., saavel til en Hoersag, som andre Misgierninger. Thi den Norske Lov setter nogle Tilfælde udi Ægteskabssager, 3 Bog 18 Cap. 15 og 16 Art., der ikke ansees for saa grove som forsetligt Horerie, hvilke nu maa nærmere undersøges.

De Aarsager, som künde være tilstrekkelige til *devortium* eller Skilsmisse imellem Ægtefelle, de samme kan og giøre nöget til Undskyld-

ninger udi Hoersager; undtagen om den eene af Ægtefellene begik Hoer, da er det ingen Anledning for den anden af dem, at begaae lige Misgierning, som altsaa ikke kan holdes til gode, men man maa heller opsøge andre Undskyldninger, saasom:

1) Desertion, det hedder *desertio malitiosa*, naar en af Ægtefellene, uden lovlig Aarsag eller Ærende, tager bort fra hinanden og opholder sig paa et fremmed Sted, saa lang en Tid, at det er øiensynligt Hensigt at forlade sin Ægtefelle; da, hvis den forladte Person imidlertid kunde forsee sig udi Leiermaal, maa en Dommer i Henseende til Omstændighederne ikke tage Sagen paa strengeste Fod. Den N. Lov 3 B. 18 Cap. 15 Art. 2 §. siger, at den samme skal vedbørlig straffes af sin Øvrighed, men dog ikke forbydes at giftes en anden gang; hvoraf det er slutteligt, at herved ikke forstaaes den almindelige Straf for Hoer, men en anden vilkaarlig, som Øvrigheden efter Omstændighederne finder for sandsynlig.

Det

Det samme maa agtes i Henseende til den Person, hvis Ægtefelle enten er giort landflygtig, eller dømt til evig Fængsel, 3 B. 18 Cap. 16 Art. 6 og 7 §.; thi omendskiønt den efterladte Person ikke haver Frihed til at giftes igien, inden en vis Tid, saa dog, dersom samme imidlertid kunde falde udi Leiermaal, saa følger det ikke af, at hun skulde straffes som for virkelig og forsetlig Hoer.

2) *Impotentia*, d. e. Udueligbed i at fyldestgiøre den naturlige Ægteskabspligt, hvilken Brøst kan findes baade hos en Deel Qvindfolk som Mandspersoner: man bør derfor ikke forarge sig, eller giøre Spot over saadant Tilfælde. Men om en, enten Mand eller Kone, der havde en saa vanskabt eller usuldkommen Ægtefelle, kunde forsee sig udi Leiermaal: da var det billigt at indstille deres Sag under Kongel. Resolution, førend de skulde straffes for virkeligt Hoer.

Men dog maa *impotentia* først bevises ved Besigtelse af Naturkyndige eller forstandige Mænd, og hos Qvindfolk af Jordemødre,

eller andre meget troeværdige og erfarne Fruentimmer.

3) *Furor aut Lepra*, d. e. om en af Ægtefellene er enten ved Raserie eller spedalsk Sygdom hindret fra sin Ægteskabspligt, N. Lov 3 B. 18 Cap. 16 Art. 3, 4, 5 §., men den anden Person af Ægteparret forseer sig udi Leiermaal: da er derved samme Betænkning, som udi de andre Tilfælde tilforn er anrørt; men dog er der i Henseende til dem tvende Ting at agte;

a) Om den Person, der befindes udi slige Omstændigheder, som ovenmeldte, begaaer Leiermaal med en anden gift Peson, da er det langt fra min Tanke, at den kunde befries fra Hoersag; jeg meener ikkun, om det skede med en ledig Person, det da kunde ansees for en Skrøbelighed, hvor over man maatte bære Medlidenhed.

b) Haver jeg heller ikke sagt, at slige Personer skulde slippe frie, ligesom de vare uskyldige; men ikkun at dem maatte gives noget efter, og deres Sag til Kongen indstilles.

For

For ydermeere at stille dem tilfreds, som maaskee ville støde sig over min Tænkemaade i dette Capitel, vil jeg anføre et Exempel af forrige Aarhundrede, da en Deel Folk af Vestmannøe bleve fangne og bortførte til Tyrkiet, men deres efterladte Ægtefelle havde imidlertid begaaet Leiermaal: hvorledes høisalige Kong Christian den Fierde ved et Rescr. af 20 Martii 1624 befalede, at Øvrigheden skulde see dermed igiennem Fingre, og ikke straffe dem efter Lovens Strenghed; hvilket, da det var Ret og billigt i dette eene Tilfælde, saa maatte det være paa samme Maade udi andre af lige Beskaffenhed.

4) *Error* eller *Ignorantia*, naar en tager feil udi, eller ikke veed Beskaffenheden om andens Person.

Saadan Uvidenhed eller Feiltagelse kan let hende sig, baade for Mandsfolk og Qvindfolk; for Exempel: En som er ubekiendt, kommer paa et fremmed Sted, hvor han angiver sig for en løs og ledig Person, skiønt han er gift; han forfører lettelig en enfoldig Pige til at overgive

sig: Bevises det nu imidlertid, eller siden, at han haver sin Kone paa et andet Sted, da bliver Spørsmaalet, om den, som lod sig forføre, skal straffes ligesom hun med Villie og Vidende havde begaaet Hoersag? Jeg meener hun bør ansees ligesom en Kone, der uvidende giftes med en gift Mand, N. Lov 3 B. 18 Cap. 16 Art. 8 §., og straffes ei anderledes, end som Bolerie.

Det samme, om en gift Kone paa saadan Maade forleeder en ugift Karl.

Der kunde vel tænkes og gives fleere af det Slags Tilfælde, som enhver Fornuftig kan forestille sig, men jeg vil her gaae dem forbi; sandelig, de som saaledes falskeligen udgive sig for det, de ikke ere, for dermed at bedrage Folk, burde ikke aleene straffes for sin egen Misgierning, men endog undgielde i dens Sted, som de havde forført!

5) Angaaende Personer, som offentlig udi Kirken ere troelovede, og derefter forsee sig med

med en anden ledig Person, om det skal ansees for Hoer?

Troelovede Folk ansees udi adskillige Poster som Ægtefolk: de maa ikke adskilles igien uden ved Dom, for visse og lovlige Aarsager; og deres Børn, som de efter Troelovelsen og lovlig Lysning udi Kirken, avle med hinanden, agtes for ægte Børn. Norske Lovs 5 B. 2 Cap. 33 Art.

En Fæstemand tager ligeledes Ret paa sin Fæstemøe, om hun bliver besoven af en anden, paa samme Maade, som en Husbond for sin Hustrue, Qv. Gift. 5 Cap.; saa at i Betragtning af alt dette, maatte Sagen ansees for Hoer. Men alligevel legger den N. Lov 3 B. 18 Cap. 14 Art. 3 §. ikkun dobbelte Leiermaalsboder paa troelovede Folk udi ommeldte Tilfælde, og altsaa kom det til at blive derved hos os.

---

23 Cap.

Om dobbelt Giftermaal.

Bigamia er enten *succesſiva* eller *ſimultanea*.

Bigamia ſucceſſiva, ſom med Rette bør hedde *ſecundæ nuptiæ*, eller det andet Giftermaal, er naar en Enke eller Enkemand giftes anden gang, hvilket er ligeſaa lovligt, ſom at giftes førſte gang.

Men *bigamia ſimultanea* er det, naar en, enten Mands- eller Qvindesperſon, ſom haver ſin Ægtefelle i Live, indlader ſig i Ægteſkab med en anden Perſon, og haver ſaaledes to Ægtefeller paa eengang.

Det er ufornødent at viſe, hvorledes ſaadant Giftermaal er imod Guds Lov, og den førſte Ægteſkabs-Indſtiftelſe; vi ville aleene ſee, hvad vores Lov ſiger derom.

Udi vores gamle Lovbog, og andre Love ſom her have gieldet tilforn, finder jeg ingenſteds,

at

at der tales om dobbelt Giftermaal, hvilket dog ikke beviser at de have gaaet her i Svang ustraffede; men heller, at man ikke haver vidst her af saadan Misbrug at sige; altsaa maa man herudi holde sig efter den N. Lov.

Herom handler 6 B. 13 Cap. 24 Art. saaledes, at hvad heller en gift Mand, eller en gift Kone, indlade sig i Ægteskab med en anden Person, da skal de straffes paa sin Hals.

Denne Lovens Artikel er tydelig nok, og behøver ingen Forklaring; men her fattes ikkun at vide, hvorledes den ledige Person, som med sit Vidende begiver sig udi Ægteskab med den Gifte, skulde ansees og straffes?

At beslutte Livsstraf, hvor den ikke ved Loven er bleven bestemt, kan ikke gaae an, og strider imod den almindelige Juristernes Erindring, at man heller indskrænker end udstrækker Lovens Strenghed udi odiense Ting.

Meget mindre skulde man tænke, at saadan en Person skal slippe fri, ligesom dette var en ligegyldig Sag; altsaa kommer man til at finde

en

en saadan Straf, som af Loven kan udtolkes, at nærmest passer sig paa Misgierningens Grovhed, eller og slet hen at referere Sagen med sin Beskaffenhed til Kongen, hvilket nok blev det sikkerste.

Udi N. L. 3 B. 18 Cap. 16 Art. 8 §. staaer der, om en Kone, som uvidende indlader sig i Ægteskab med den Mand som allerede var gift tilforn; da, naar det bliver hende aabenbaret, og hun endnu længer boer tilsammen med ham, er det Hoer. Heraf vil jeg slutte det samme om den, som imod bedre Vidende indgaaer Ægteskab med en gift Person; det samme lærer og *Carpz. p. 2. qv. 66. n. 72.*

Skiønt nu Loven setter Livsstraf for *crimen bigamiæ*, da forstaaes derved ikkun naar det skeer *dolose*, d. e. af bare Ondskab og Utroeskab; men der kan og ligeledes gives *bigamia culposa*, nemlig, naar nogen gifter sig udi den Tanke, at hans eller hendes forrige Ægtefelle er død; hvorpaa findes Exempel udi den Norske Lovs 3 B. 18 Cap. 16 Art. 8 §., som tilforn

forn er anviiſt, men det kan endnu ſkee paa adſkillige flere Maader.

1) En Kone giftes igien, hvis Husbond længe er bleven borte, og meenes at være omkommen udi Krig, eller forgaaet udi Søen.

Et Skib, ſom gaaer inden Europa, og ikke kan opſpørges udi Aar og Dag, men uden for Europa udi 2 Aar, holdes for at være forliiſt, N. L. 4 B. 6 Cap. 10 Art. Altſaa kunde en Kone, hvis Mand var med ſaadant Skib, anſee ſig for en virkelig Enke, og i den Henſeende give ſig udi Ægteſkab med en anden, og kan derfor ikke ſtraffes for Utroeſkab eller Løsagtighed, om hendes første Mand kom engang ſiden tilbage.

2) Et andet Tilfælde, ſom Juriſterne ſette: Om det ſidſte Ægteſkab endnu ikke var fuldbyrdet ved *copulationem carnalem*, eller at de ikke offentlig havde ſøgt Seng ſammen, naar Sagen bliver aabenbar eller angiven; man kan foreſtille ſig ſaaledes, om det ſkeer Bryllupsdagen ſelv, efterat Brudevielſen er forrettet, men inden de

gaae

gaae til Sengs, og de strax derpaa holde sig fra hinanden: om da den Person, som tilforn var gift, skulde dømmes fra Livet?

Saasom det holdes ikke for virkeligt Ægteskab, som ikke ved legemlig Ægteskabsgierning bliver fuldbyrdet; heller ikke kan den ansees for at have begaaet Hoer, som ikke haver beblandet sig med den anden Kone: saa ville de Herrer Jurister, at slige Omstændigheder maa komme de Paagieldende til Undskyldning, saa at hverken han eller hun, som havde sin Ægtefelle i Live, skulde straffes paa Livet. *Carpz. p. 2. qv. 66. n. 52.*

3) Om den Person, som ikkun er troelovet, (at forstaae offentlig: thi hemmelig Troelovelse agtes her ikke;) begiver sig derefter udi Ægteskab med en anden?

Om saadant Tilfælde taler Loven paa tvende Steder: *a*) 3 B. 18 Cap. 16 Art. 2 §., og tillegger den Skyldige Straf paa yderste Formue; *b*) 6 B. 13 C. 23 Art. at den skal rømme Kongens Riger og Lande.

Her kan det vel ikke være saaledes at forstaae, at en skulde lide begge disse Straffer tillige, men en af Deelene, eftersom Øvrigheden kan finde for got.

4) Hører hidhen, om nogen troelover sig med tvende, men tager ingen af dem til ægte. Herom tales udi Lovens 3 B. 18 Cap. 14 Art. 4 §., hvor den Omstændighed legges til, om han besvangrede den sidste af de Troelovede, han da skal betale tredobbelte Leiermaalsboder.

Men det er en anden Sag, om der ingen Leiermaal eller Besvangrelse er begaaet: i saadant Tilfælde maa den Skyldige endelig straffes med en arbitrair Mulct, dog ikke under Navn af Leiermaalsboder.

5) Er endnu en Green af ommeldte Misgierning, om en gift Mand eller Kone lover en anden Ægteskab, hvorved dog ikkun hemmelig Forlovelse er at forstaae. N. L. 3 B. 18 C. 7 Art. taler derom, og paalegger Straf enten udi Slaverie eller Tugthuus til en vis Tid.

---

24 Cap.

Om Blodskam.

Blodskam, Lat. *incestus*, er en kiodelig Misgierning eller Leiermaal imellem de Personer, der ere hinanden saa nær paarørende, at de ikke maa komme sammen udi Ægteskab.

Paarørenhed eller Forvantskab imellem Folk, er paa tvende Maader, nemlig Slegtskab og Svogerskab.

Slegtskab, *consangvinitas*, er Paarørenhed imellem de Personer, som ere avlede eller fødde af samme Blod.

Svogerskab, *affinitas*, er den Paarørenhed imellem Personer, som kommer formedelst Giftermaal eller legemlig Beblandelse med en af deres nær Beslegtede.

Derfor inddeeler vor gamle Lov Blodskam udi Frændsemisspell, d. e. Slegtskabsspilde, og Mægdaspell eller Svogerskabsspilde. Arveb. 6.

De

De Personer, som ere forbudne at komme sammen udi Ægteskab, deeles udi Linier og Lede.

Linier tælles gemeenlig tre, nemlig: *linea ascendens* eller opstigende, *descendens* nedstigende, og *collateralis* eller Side-Linie. Dog den op- og ned-stigende Linie er det samme; thi begynder jeg at tælle ned ad, fra Oldefader til en Sønnesøns Søn, da hedder det nedstigende; men tæller jeg samme Personer op ad, fra den sidste til den første, da kaldes den opstigende.

Denne Linie kaldes og derfor *linea recta*, eller lige Linie, fordi den indeholder ikkun de Personer, som vi ere fødde af, og atter dem, som fødes af os.

Sidelinien, som ellers kaldes tverstigende, indeholder alle de andre Paarørende, som ere til Siden, saasom Sødskende og deres Børn, iligemaade vore Forældres Sødskende og deres Børn.

Linierne deeles udi Grader eller Trapper, som i Loven kaldes Lede, hvilket er en forestillet

Sammenhæng imellem enhver af Persónerne, ret i Lignelse af Ledemodene udi en Haand; for Ex. Børn ere udi første Led fra sine Forældre, Børnebørn udi det andet, o. s. f.

Udi Tverlinien blive Sødskende indbyrdes mellem dem udi det første Led, og Sødskendebørn i Henseende til hinanden udi andet Led: atter deres Børn udi det tredie, som vores Jsl. Lov kalder Primenning: endelig deres Børn udi fierde Led, som vi kalde Fiormenning; videre strekker Slegtskab sig ikke udi Loven.

Ere Personer udi Tverlinien ikke i lige Led med hinanden, som f. Ex. en Fadersøster og en Brodersøn, da sige vi, at den eene er udi første, og den anden udi det andet Led, og saa videre frem. Min Fadersøsters Søn og jeg, vi ere lige udi andet Led; har han endnu en Søn, da er jeg og den samme udi andet og tredie Led, o. s. f.

Af disse Grader eller Lede kaldes især *gradus prohibiti*, de som ere forbudne udi Ægteskab efter Loven. Men nu have vi trende forskiellige

skiellige Love, de forbudne Lede eller Personer angaaende.

1) Guds Lov, 3 Mos. B. 18 Cap., som er Grundloven til Forbudet; thi førend samme blev udgiven, har man hverken taget Slegt eller Svogerskab i Agt, uden alene i den op- og nedstigende Linie, saasom det var den naturlige Orden alt for imodstridigt, at Forældre og Børn skulle ægte hinanden. Man finder at Hedninger, endog vilde Folk, have holdet sig derfra. Derimod see vi, at Adams Børn, uden at overtræde Naturens Lov, maa have giftet sig tilsammen; hvilket og en Deel af de hellige Fædre have giort, uden nogen Anstød: f. Ex. Abraham, der havde sin Halvsøster Sara til Hustrue, 1 Mos. B. 20 Capitel. Ja vel rimeligt, at det haver været i fuld Brug, og anseet for bedre, end som at tage en anden Fremmed, indtil Forbudet skede.

2) Storedommen, hvorefter alle Blodskamssager bør dømmes og straffes, og hvorudi tales om sytten Personer af Mand- og Qvinde-

Kiøn, som under Livsstraf ere forbudne. Men det var Skade, at samme Personer ikke bleve navngivne, men aleene henviist til den gamle Kirkelov, som her i Landet havde gieldt tilforn, hvorved Biskop Arnes Christenret uden Tvivl maa være at forstaae: thi udi den ældste Christenret er slet intet om forbudne Led at finde; men denne anfører de 17 Qvindespersoner saaledes: 1. Moder, 2. Søster, 3. Datter, 4. Stifmoder, 5. Sønnedatter, 6. Broderkone, 7. Sønnekone, 8. Stifdatter, 9. Broderdatter, 10. Søsterdatter, 11. Datterdatter, 12. Modermoder, 13. Fadermoder, 14. Modersøster, 15. Fadersøster, 16. Hustrues Moder, 17. Hustrues Søster.

Lige saa mange Mandspersoner udi forbundne Lede, som svare til ovenanførte, er let at udfinde.

3) Den Norske Lov, hvilken udi 3 B. 18 Cap. 9 Art. taler om de forbudne Led, saavidt det hører til Egteskabs-Sager; men udi Blodskamssager kan ikke drages deraf nogen vis Regel,

Regel, hvorledes de, som forsee sig udi samme Led, bør straffes; hvilket siden viser sig udi 6 B. 13 Cap. 14 Art., hvor der er besluttet Livsstraf over dem, der forsee sig imod de udi Guds Lov forbudne Led, og altsaa bliver Sagen ved det samme, som i Førstningen blev sagt, nemlig 3 Mos. B. 18 og 20 Cap.

Men nu have ikke alle af de Lærde havt den samme Meening om Guds Lov udi denne Post; thi nogle have brugt her en indskrænket Fortolkning, og lært os, at der ikke vare fleere Led eller Personer forbudne, end de samme som udi Texten udtrykkelig findes navngivne, og ikke de andre, som ellers staae udi samme Led, *Schaumb. annot. in Struv. lib. 3. tit. 28. aph. 21.*

Andre derimod ville, at Forbudet skal strekke sig til alle de Personer, som ere i lige Grad med dem som udtrykkelig ere forbudne, og Carpzow er af samme Meening.

Saaledes haver det og været antaget udi Dannemark, som tydelig vises af Kong Chr. 4. Reces, hvor 27 Qvindespersoner udi Slegtskab,

 men

men 54 udi Svogerskab, og ligesaa mange af Mandkiønnet, findes anførte, som der kaldes tilsammen udi Guds Lov forbudne Led, hvilke alle udi sin Orden jeg havde optegnet udi mit første Udkast til dette Skrift; men siden vores nu regierende Allernaadigste Konge, ved tvende efter hinanden udgivne Anordninger, nemlig den første af 27 December 1770, og den anden af 3 April 1771, haver behaget at tillade Ægteskab i Almindelighed mellem alle Blods- og Svogerskabs-Forvandte, som ikke udi Guds Lov findes forbudne, hvorved de ældre Danske eller Norske Love, hvorudi anderledes var bleven anordnet, ere slet ophævede: saa haver jeg med Villie og Forset udeladt forbemeldte Register, for ikke at føre min Læser derved udi nogen Vildfarelse.

Det er vel forbudet udi Guds Lov, at have sin Hustrues Søster imedens hun lever; men derved er det ikke forbudet at tage hende, naar den første er død; hvorfor samme nu er bleven tilladt.

Paa

Paa samme Maade maa det Forbud om sin Broders Hustrue være at forstaae, nemlig, saa længe han lever; thi hvis det var Blodskam i sig selv at tage sin Broders efterladte Enke, hvor kunde det da, som en Pligt, (skiønt efter de citerte Forordn. os uvedkommende,) være befalet udi 5 Mos. B. 25 Cap.?

Spørger man nu, om nogen af saadanne Personer, som hidindtil have været udi de forbudne Led, begaae Leiermaal, eller avle Børn tilsammen uden Ægteskab, hvorledes deres Sag skulde ansees; da følger af Fornødenhed, at ligesom de uden Kongelig Dispensation maae giftes sammen, da kan de og, uden at begaae Blodskam, ligge sammen; og altsaa deres Leiermaal ikke anderledes ansees, end som de udi Slegt eller Svogerskab vare hinanden aldeles upaarørende.

Men hvad de udi Guds Lov forbudne Led angaaer, om de forsee sig udi Blodskam, da straffes de paa Livet. Storedom siger, at Mandsfolk skal halshugges, men Qvindekiønnet drukknes udi Vand. Men efter N. L. 6 B. 13 C.

14 Art. synes som de uden Forskiel paa Kiønnet skulde halshugges, da der tales intet om Suffocation; meget meere, om det var Forældre og Børn, da de ikke alene skal halshugges, men Kroppene paa Ild opbrændes, hvilken Execution vel ikke er paabuden her i Landet; dog haves et Exempel udaf Laugthings-Acterne 1725, at en, som havde besvangret sin Datter, blev saaledes dømt og henrettet.

Udi Blodskamssager forbrydes Boeslod saaledes, at Løsøre henfalde til Kongen, men det faste Gods til næste Arvinger. Frid. 2. Confirmation over Storedommen af 13 Apr. 1565.

25 Cap.

Om Undskyldninger i Blodskams-Sager.

Vel taler vores Lov ikke om nogen Eftergivelse udi Blodskamssager, og desuden er der endnu en gammel Forordning af 29 April 1585, som for-

forbyder at lade dem med Pengebøder afsone, for dermed at eftergive den legemlige Straf, ligesom de Catholske Bispoper havde giort tilforn; dog der er ingen Tvivl paa, at der jo udi Blodskamssager, saavelsom alle andre, gives nogle Tilfælde, som kunde komme de Forbrydende til Undskyldning.

Af deslige ere nogle at finde udi Bispop Arnes Christenret; og da de Catholske Fædre midt udi deres Nidkierhed, vare endda saa billige, at tage slige Omstændigheder i Agt: saa vil samme endnu meget meere rime sig med vore mildere Tider. Her henhører

1) *Ignorantia*, d. e. Uvidenhed, hvilken er tvende Slags, nemlig *facti* og *juris*.

Ignorantia juris er det, naar man ikke veed om en Ting eller Gierning er tilladelig efter Loven, eller ikke; men her kan saadan Uvidenhed ikke komme nogen til Undskyldning, da enhver er pligtig til at vide saa meget udi Guds Lov og Hovedstykkerne af den christelige Lærdom, som, hvilke de forbudne Led ere, og til den Ende er

det ved et Kongel. Rescript af 18 Januarii 1737 anordnet, at de forbudne Led skal af Prædikestolene oplæses engang om Aaret, at ingen sin Uvidenhed herudi skal kunde forevende.

Ignorantia facti er Uvidenhed om en Tings eller Giernings Natur og Egenskab i sig selv. For Ex. en veed det er forbudet udi Loven at bedrive Blodskam, men at det just er Blodskam, som han begaaer, det veed han ikke, ligesom om Folk uvidendes giftes tilsammen udi forbudne Led. Norske Lovs 3 B. 18 Cap. 9 Art. No. 7.

Heraf kan med god Grund argumenteres, at udi Blodskamssager bliver det til en billig Undskyldning, om Mand og Kone ikke vidste det Slegtskab eller Svogerskab, som var imellem dem, Carpz. Hvilket kan hænde sig paa meere end en Maade.

a) Ef Kyn Manns er villt, Christ. Ret, d. e. om nogens Slegt bliver forvendt, som enten falskelig at udgive sig for Barnefader eller Moder; ligeledes at ombytte Born.

b) Ef

b) Ef þau kenduſt ecke ſakir langrar ſiarlægdar, ibid.; d. e. Om de for lang Fraliggenheds Skyld ikke kiendte hinanden; f. Ex. om Sødſkende vare avlede og opfødde udi forſkiellige Lande. Ligeſaa, om nogen beſvangrede tvende Qvindfolk, paa forſkiellige Steder, og de ſiden befandtes at være udi førſte Led beſlegtede.

Udi alle ſaadanne og deslige Tilfælde kan en uvidende begaae Blodſkam; dog det er ikke nok, at beraabe ſig paa ſin Uvidenhed, men den maa endnu af ſkinbarlige Omſtændigheder beviſes, vel endog med Salighedseed bekræftes.

2) *Furor aut Inſania*, Chr. R. ſiger: Ef hann fyrer ærſlaſakir britſt ur bondum, det er: om nogen formedelſt Raſerie bryder ud af Baand: men at handle om raſende og ufornuftige Menneſker, kommer ſiden for udi 2den Deel 5 Capitel.

3) *Violentia*, eller Voldtagelſe, Chr. R. ibid. Og om ſaa ſkede, at en Kone blev voldtagen udi Blodſkam; da er det klart af N. L. 6 B. 13 Cap.

13 Cap. 21 Art., at samme bør ikke komme hende til nogen Ulempe eller Undgieldelse, men at kun for ganske uskyldig bliver anseet.

26 Cap.

Om Voldtægt paa Qvindfolk.

Denne Misgierning bestaaer deri, at tage en Kone uvillig eller nødtvungen, enten ved Trusler, Kræfters eller Vaabens Overmagt, til at beligge hende, *Carpz. p. 2. qv. 75. n. 11.*, hvilket hos Juristerne kaldes *stuprum violentum*, men udi Loven Vold eller Voldtægt.

At voldtage noget Qvindfolk paa saadan Maade, var efter vores gamle Lov, Mannh. 2 Cap., et Ubødemaal, som gielder Livsstraf efter N. L. 6 B. 13 Cap. 16 Art.; men det er ellers at merke, at Loven setter denne Straf for dem som voldtage en Møe eller Enke: men man kan ikke tvivle paa, at det samme gielder for hvert Qvindfolk, der bliver voldtagen. Det samme lærer *Carpz.*

Carpz. p. 2. qv. 75. n. 52.; ja om det end var en Skiøge. Vores Lov bestyrker det samme udi 6 B. 13 Cap. 18 Art., hvor der staaer saaledes: Hvo som noget Qvindfolk vil voldtage: thi der er ingen undtagen.

Voldtægtssager maa, ligesom alle andre, beviises med Vidner eller egen Bekiendelse; men da det ikke kan være saa let, at have Vidner udi saadanne Sager, (thi der er neppe nogen saa uforskammet, at ville voldtage Qvindfolk udi andres Nærværelse,) saa tilstedes her og andre svagere Beviser og Formodninger, ligesom i andre Voldssager, saasom:

a) Antages alle villige Vidner, N. L. 1 B. 13 Cap. 17 Art.

b) Om en Kone klager over Vold, saasnart hun kommer i sin egen Frihed, og kan tale med Folk, 6 B. 13 Cap. 19 Art.; men skeer det ei paa frisk Fod, da agtes saadan Klage ikke.

c) Om hun kan vise paa sig nogle Kiendsgierninger, som blaat og opsvolnet Kiød eller revne Klæder, eller man haver hørt hendes Skrig

og

og Anraab om Hielp: da antages sligt for nogenlunde Beviis. Dog maa man ved andre og fleere Omstændigheder være vis paa, at den samme, som Konen angiver, kan være skyldig: thi det er en Ting, at vide om en Kone er bleven voldtagen, men andet, af hvem det er skeet.

De Tydske Jurister underskeede *stuprum violentum*, ligesom andre Leiermaale, i *attentatum* og *consummatum*. Hvad denne Forskiel vil sige, haver jeg saavel udi det 2det Capitel, som og paa fleere Steder udi dette Skrift, forklaret.

Ved *consummatum* forstaaes, naar den, som voldtog en Kone, haver fuldført med hende sin Villie.

Attentatum, naar Gierningen ikke er bleven fuldført, fordi enten hun kunde værge sig, eller fik andre til Hielp.

Udi det sidste Tilfælde ville de, at Voldtageren ikke skal miste Livet, men at han maa slippe med anden lettere Straf.

Det samme er efter Isl. Lov Mannh. 2 Cap. Enn po. Kona geti varid sig ꝛc. d. e. skiont en Kone har kundet værge sig. Men den Norske Lov gior det til en lige Sag, enten en haver fuldført Gierningen, eller ikke, 6 Bog 13 Cap. 18 Art.

Dog lader det til, som Voldtageren kunde faae Benaading paa Livet, om den voldtagne Kone vil tage hannem til ægte, 16 Art. Der staaer vel saaledes, at om han bliver benaadet paa Livet, da skal han tage hende til ægte; men den 17 Art. siger, at hvis han haver voldtaget tvende, og tager ingen af dem til ægte, da straffes han uden al Naade paa Livet. Men nu staaer Ægteskabet her ikke udi Voldtagerens, men Konens og Giftemandens fri Villie; altsaa følger deraf, at det staaer til dem, om de med sit Jaord vil frelse den Skyldiges Liv, eller ikke; hvorfor, naar saadan en Delinqvents Sag skal refereres til Kongen, maa det nødvendig være Dommerens Embede, i Forveien at tage den Voldtagnes Erklæring paa Ægteskabet.

Men nu er det mueligt, at Voldtageren bliver benaadet, endog han ikke erholder Ægteskabs Jaord, og da siger Loven, at han skal give den Voldtagne efter fælles Venners Raad og Samtykke, hvilket maa forstaaes for en hæderlig Hiemgift: thi hvis det tilkommer en, som uden Nød og Tvang bliver besoven; da meget meere den, som er bleven voldtagen.

Hænder det sig, at Voldtageren ikke bliver benaadet, men kommer til at miste Livet, da spørges, hvad for Bøder den Voldtagne skal have?

Skiønt Loven ikke taler derom især, da var det urimeligt, om hun skulde være uden al Ret: thi Konen kan ikke meget være tient dermed, om Synderen udstaaer sin Livsstraf. Men ligesom der skal komme Bøder for Manddrab, omendskiønt Manddraberen mister sit Liv, og ligeledes for Tyverie, skiønt Tyven bliver afstraffet; saa kan det heller ikke forholde sig anderledes med en Voldtægtssag.

Det

Det bør ikke komme nogen Kone til Spot eller Bebreidelse, eller nogen Slags Hinder, om hun bliver voldtagen, 21 Art.; thi ikke den som lider, men den som giør Uret, bør straffes, 3 B. 18 Cap. 15 Art.

---

27 Cap.

Om Qvinderan.

Crimen raptus, eller Qvinderan, er det at tage og bortføre en skikkelig Qvindesperson fra hendes Huus eller Opholdssted, for at begaae med hende Løsagtighed.

Carpzow regner denne Misgierning med Voldssager, men den Norske Lov henfører den til *delicta carnis*, hvilket og synes vedbørligere, da det væsentligste deri er at styre sin Kiødslyst med den Bortførte, og hvis hun villig haver ladet sig fange, da er det ingen Vold, men ikkun Ran imod andre Vedkommende.

At slige Qvinderan have passeret her i gamle Dage, er ikke aleene at finde udi Historien, men endog udi vores Lov Tingf. B. 7 Cap.: Siden tage de ikke bedre Afskeed, end saaledes, at enten stiele de Folkes Gods, eller de løbe bort med Mændenes Hustruer eller Frænker &c.

Qvinderan er efter Mannh. 2 Cap. Ubødemaal, og gielder Livsstraf efter N. Lov 6 B. 13 Cap. 22 Art., hvilket egentlig maa være at forstaae i Henseende til den, som er Hovedsmand for Gierningen; men hvis han haver fleere udi Følge med sig, da synes vel ikke, at de kunde straffes paa Livet, men heller ansees som Ransmænd.

Hvad de Qvindfolk angaaer, som saaledes blive bortførte, da forstaaes derved *fæminæ honestæ*, d. e. skikkelige eller uberygtede Qvindfolk. Vores Lov siger: Ægteqvinder, Døttre eller Frænker, og den Norske Lov: nogen Mands Hustrue, Enke eller Datter. Man maa altsaa undtage uskikkelige Qvindfolk, som ingen

ingen kierer sig efter, og dem som for sin Vanartighed fare flakkende; thi de kan ansees ligesom *res nullius*, og høre ingen til.

Videre tages i Agt, om Bortførselen skeer imod eller med den Bortførtes Villie.

Den Kone, som nødig og tvungen bliver bortført, er aldeles uden Skyld, og kan ikke anderledes ansees, end som hun var voldtagen.

Men skeer Bortførselen med hendes Villie og Samtykke, da gieres endnu Forskiel paa, enten hun er gift, og haver sin Husbond, eller om hun er ledig.

En Ægteqvinde, som med Villie haver ladet sig bortføre, skal ligesom Gierningsmanden straffes paa Livet, 22 Art. Her tales ikke om med hvad Slags Dødsstraf, men det er rimeligst at druknes, efter 26 Art. ibid.

Er det en ledig Person, da siger Loven ikke, hvorledes samme skal straffes; aleene kan man see, at det ikke skal være Livsstraf: thi ellers blev der ingen Forskiel giort imellem en Gift og Ugift; sluttes derfor, at det maatte være en

vilkaarlig Straf, efter som Retten og hendes Paarørende kunde finde for got at handle imod hende, enten at hun, som ulydige Børn, skulde miste sin Arv, eller indsettes i Forvaring paa Livstid, eller nogle Aar, eller gaae i Tugthuus.

Tilsidst er det et Spørsmaal, om den, som bortfører en Kone, og tvinger hende til at giøre sin Villie, kan befrie sig fra Livsstraf, i det han vil tage hende til ægte? *Carpz. p. 2. qv. 75. n. 68.* siger, at det er saaledes vedtaget i Tydskland; men siden vores Lov haver intet derom, saa var det en Sag, der aleene maatte komme an paa Kongelig Resolution.

---

28 Cap.

Om kiødelig Synd imod Naturen.

Endskiønt hos os haves ingen visse Exempler paa, at nogen haver begaaet de vederstyggelige Synder, som ere imod den menneskelige Natur; da

da er det bekiendt nok, at de paa andre Steder i Verden have gaaet i Svang: for det første udi Sodoma, hvoraf de siden have taget det besynderlige Navn, at kaldes Sodomie.

At de siden ere udøvede i Rom og Italien, kan man finde hos Svetonius; dog er det allertydeligst udi St. Pauli Epistel til de Romere.

Man finder hos adskillige Jurister, især *Carpz. p. 2. qv. 76.*, hvorledes denne unaturlige Vederstyggelighed skal være bleven udøvet paa forskiellige Maader, som jeg med Villie og Forset holder mig fra at anføre, for at undgaae al Anstød og Forargelse. Aleene formodes at ingen fortænker skiønt jeg anrører trende Slags Sodomie, som den Hell. Skrift ommelder:

a) At den begaaes af en Mandsperson med en anden, 3 Mos. B. 20 Cap. 13 V. og Epist. til Rom. 1 Cap. 27 V.

b) Imellem Qvindfolk, af samme Cap. 26 V.

c) Imellem et Menneske og et Beest eller Creatur, 3 Mos. B. 18 C. 23 V., som ellers kaldes *Sodomia bestialitatis.*

Fleere Slags heraf gaaer jeg, som sagt er, med Villie og Forset forbi.

Udi vores Jsl. Lov findes saa nær intet om denne vederstyggelige Misgierning: Et Steds, nemlig Mannh. 25 Cap., staaer der, at ingen maa sige det til den anden, at han haver taalet Skam paa sig selv; hvorudaf sees, at saadant er bleven holdet for en uhørlig Skam hos vore gamle Landsmænd.

Efter den N. Lov skal al Omgiengelse imod Naturen straffes med Baal og Brand, hvorved endelig *vivi comburium*, eller at brændes levende, maa være at forstaae, ligesom det skeer i Tydskland udi slige Tilfælde.

Og dersom Synden er begangen med et Dyr, da er der ligeledes vedtaget, at samme Creatur skal tillige med Malificanten opbrændes, uden Tvivl i Henseende til Guds Lov, 3 Mos. Bog 20 Cap. 15 V.

Enhver begriber vel, at saadan en Execution ikke skeer for at straffe et umælende Dyr, der er ligesaa uskyldigt, som et Redskab, der bliver

brugt

brugt til at udføre en ond Gierning med; men det maa aleene være i saadan Henfigt, at Almindelsen og Forargelsen af den begangne Vederstyggelighed skal ganske borttages og udryddes.

---

29 Cap.

Om Tyverie i Almindelighed.

Furtum, eller Tyverie, kan efter den almindelige Naturens Ret tages i en saa udstrakt Meening, som indbefatter alslags uretfærdig Maade at komme over andres Gods.

Men især, efter den borgerlige Lov eller Criminel-Retten, er det Tyverie, at tage en Ting til Eie eller i Besiddelse, fra den rette Eiermand, uden hans Villie og Vidende.

Denne Forklaring er tagen hos store Jurister, ligeledes grundet udi vores N. Lov, og indbefatter alt det væsentlige i denne Misgierning, som nu fremdeles skal vises.

1) At Tyverie bestaaer udi *ablatione rei*, d. e. en Tings Borttagelse, viser hvad Slags Ting det ere, som kan blive stiaalne, nemlig *mobilia*, d. e. rorendes eller løse Øre. Juristerne sige: *furtum non cadit in immobilia*, d. e. fast Gods kan ikke stieles. Og endskiønt man paa adskillig uretfærdig Maade kan tilvende sig andens faste Gods, Jord eller Herlighed, da finder jeg ingensteds i Loven, at det henregnes til Tyverie, undtagen udi det eeneste Tilfælde: om man selger Kongens Jord, Tyveb. 10 Cap., da bliver han Tyv derfor, og ligesaa den, der kiøber videndes. Og dette er ingen Under: thi at handle svigagtelig med Kongens Gods, er et Slags af *Crimen læsæ Majestatis*, see 7de Capitel; dog det er uvist, om en saadan Sag blev aldeles straffet som Tyverie nu omstunder.

2) At det er *res aliena*, en anden Mands Gods eller Ting, som bliver tagen; derfor kommer den, som taler efter, eller kiender sig ved de stiaalne Koster, til at bevise at de høre ham

til,

til, og giøre sin Eed paa, at de imod hans Villie ere hannem frakomne, 6 Bog 17 Cap. 10 Art.

De Ting, som man haver udi Eie, og paa hvis Borttagelse kan gives Tyvssag, ere enten levende eller døde Øre.

De levende, som og hos os kaldes fridt Fe, er alle Slags Qvæg og Creature, som ere med eens Boemærke, hvortil og henhører mærkede Fugle, Ll. B. 51 Cap. Det samme maa være i Henseende til tamme, eller Huusfugle, som Høns, Ænder og Giæs; men paa vilde Fugles Bortsnappelse falder ingen Tyvssag, uden en bunden Falk i Reede, Tyveb. 9 Cap.

Døde Øre ere ikke aleene de Ting, som forvares udi Huse, men og alle Slags Huusgeraad og Reedskaber, samt Jordens Afgrøde; Ved alle deslige Tings Borttagelse falder Tyvssag. Saaledes er det Tyverie at hugge Træer udi en andens Skov, naar det skeer i Løndom, og Stubbene blive skiulte. Landsl. B. 19 Cap.

Vor Islandske Lov taler ikke om Tyverie paa Korn eller Hoe, men gier dets Borttagelse til Ran, Landsl. B. 15 Cap. Men efter den Norske Lov maa det være hvilket som vil, enten Ran eller Tyverie, 6 B. 15 Cap. 17 Art. og 17 Cap. 21 Art.

Paa Hauge-Urter (Mad-Urter), som Kaal, Roer &c. kan ligeledes begaaes Tyvssag, Tyve B. 11 Cap., men ikke paa vilde Urter ude paa Marken.

Ved Fiskefangst udi andres Vande eller Veidesteder, settes ingen Tyvssag, uden det er en Sælhund, som bliver bortfangen af en andens Grund, ibid. 9 Cap.

Den som finder og optager nogen Ting, som han ei veed hvo tilhører, kan vel ikke blive Tyv derfor; men paa det han kan vide, om der er nogen Eiere dertil, bør han oplyse for Folk den fundne Ting, efter Lovens 5 B. 9 Cap. 1 Art., ellers bliver det ham til en Tyvssag. Altsaa, om Eiermanden kom siden til, da haver han den samme Tiltale imod den, som ikke oplyste

det

det Fundne, som om han havde stiaalet det samme.

Nu er det Spørsmaal: om den fundne Ting ikke er af Finderen bleven oplyst, men Sagen ved en anden Leilighed kom dog for Dagen, skiønt Eiermanden ikke vides; hvilken da tilkommer at paatale Sagen? Hvorpaa svares: at det hører til Stedets Øvrighed: thi udi saadant Tilfælde maa det Fundne endelig være henfaldet til Kongen.

3) At Borttagelsen skeer *animo lucrifaciendi*, d. e. til sin egen Vinding og Fordeel; hvoraf følger, at den som fratager en anden noget, for at bierge sig ved i Nødsfald, men ikke af Gierrighed, bliver ikke med Rette anseet for Tyv: hvorom siden.

4) At Tingene tages *inscio & invito domino*, d. e. imod Eiermandens Vidende og Villie. Vel synes den N. Lov egentlig sigte derhen, at det skeer imod hans Villie, 6 B. 17 Cap. 9 og 10 Art.; men siden udi den 12 Art. staaer: lønlig og imod dens Villie. Londommen giør

det

det væsentligste til et Tyverie, og ellers var der neppe nogen Forskiel imellem Ran og Tyverie, uden det første var saadan en Borttagelse, som skeer offentlig eller med Eierens Vidende, men det sidste lønlig, eller uden hans Vidende; saa seer man, det er ikke Tyverie at hugge udi en andens Skov, medmindre han skiuler Stubbene, Landl. B. 19 Cap.; ligeledes at en bliver Tyv, ikke fordi han finder, men fordi han fordølger Hittegods; og endelig den som fordølger Skud udi en Hval, Rekeb. 4 Cap. Og vil dette Tillægsord lønlig, sige saa meget, som at Borttagelsen skeer uden Eierens Vidende: thi om en tog aabenbare, og i andre Folkes Paasyn, en anden Mands Ting, naar Eieren selv veed intet deraf, saa bliver det ligefuldt til et Tyverie. For Ex. dersom nogen udi en Faare-Ret * trækker af med en anden Mands Faar eller Væder,

* Faareret kaldes udi Island et vedtaget indhegnet Sted, hvorhen man driver sine Beeder og Lamme af Fieldene og Almindinger om Efterhøsten, og enhver adskiller sin Hiord fra den andens.

der, men Eieren eller andre Tilstedeværende give ikke Agt derpaa.

Endnu videre, at de stiaalne Ting ere borttagne imod Eiermandens Villie: Hvorfor, naar man taler efter en stiaalen Ting, maa han ikke aleene beviſe at han er den rette Eiere, men endog giøre ſin Eed paa, at den ſamme imod hans Villie er hannem frakommen, N. L. 6 B. 17 Cap. 8, 9, 10 Art.

Tyvsſager kunde endnu tilſalde paa andre Maader, end at borttage anden Mands Gods.

a) Om nogen kiender ſig ved Fæ eller Gods, ſom er i andens Hevd, men kan dog ikke beviſe at det er hans, og derover taber Sagen, da bliver han ſelv Tyv derfor, 11 Art.

b) Man kan blive Tyv for ſit eget, nemlig, om han finder ſit Fæ i andens Hevd, og tager det lønlig bort, ibid. 12 Art. Ligeledes maa det forholde ſig, om en ſom haver laant eller leiet til en anden ſit Gods eller Fæ paa en vis Tid, og han tager det ſiden bort igien uden hans Vidende, thi Leie gaaer for Eie, 5 B. 8 Cap. 16 Art.

Endnu

Endnu et Slags Tyverie, som hos os kaldes at stiele udaf sin egen Haand; det er at forstaae saadant Gods, som en er tilbetroet at forvare eller anvende. Dog, hverken vore Love, eller fremmede Jurister, henregne saadant til egentligt Tyverie, men sette det iblant andre Bedragerier, 5 B. 8 Cap. 3, 4 Art.

Efter vores gamle Isl. Lov maatte Smaatyverie første og anden gang affones med Bøder, naar det Stiaalne ikke overgik 2 Isl. Markers Værdie, hvilket kaldtes at løse eller frie sin Hud, Tyveb. 1 Cap. Altsaa vare Tyvssager ikke Ubødemaal, førend saa ofte, eller saa meget paa engang blev stiaalet, at den Skyldige ikke med Pengebøder maatte rette for sig.

Nu omstunder er alt Tyverie Ubødemaal efter den Norske Lov, skiønt der er nogen Forskiel paa Straffen, i Henseende til Misgierningernes Mængde og Grovhed, som nu i følgende Capitel vil blive afhandlet.

---

30 Cap.

30 Cap.

Om enkelt Tyverie.

De gamle Jurister have inddeelt Tyverie paa adskillige Maader.

1) I *furtum diurnum* og *nocturnum*: det første, som skeer om lys Dag; men *nocturnum*, det som begaaes om Natten.

Den Norske Lov taler paa tvende Steder om Nattetyve, nemlig 1 B. 17 C. 2 Art., og siger, at den, som gribes i Huus om Nattetider, maa bindes, hvilket maa gielde, endog han ikke haver fuldført Tyveriet.

Atter udi 6 B. 12 Cap. 7 Art., om en Nattetyv bliver dræbt udi en anden Mands Huus, da ligger han paa sine Gierninger; men det samme kunde og siges om den Tyv, som om Dagen indbryder i en andens Huus, naar Husbonden skulde behøve at værge sig eller sine Midler, ligesom tilforn udi Nødværgeretten er erindret.

2) *Fur-*

2) *Furtum manifestum* og *non manifestum.*

Manifestum, eller aabenbarligt Tyverie, er det, naar en Tyv bliver tagen paa fersk Gierning, enten paa Stedet hvor han haver stiaalet, eller paa Veien fra Stedet, N. L. 6 B. 17 C. 1, 4 og 13 Art.

Non manifestum er et lønligt Tyverie, naar Tyven slipper eller undgaaer, og Sagen bliver siden aabenbaret, enten ved Undersøgning, eller at de stiaalne Koster uformodentlig kunde findes hos en anden, 6 B. 19 Cap. 4 Art.

Forskiellen imellem dette Slags Tyverie er vel ikke at finde i Henseende til Straffen i sig selv, men ikkun udi Sagens Anleggende: thi en Tyv, som bliver betraaden eller angreben paa ferske Gierninger, maa strax paa Stedet settes udi Baand, tilligemed de stiaalne Koster, som skulde bindes ham paa Ryggen, og overantvordes til Stedets Øvrighed, Art. 4. Dog dette kan ikke finde Sted, naar der stieles noget større, end som kan bæres paa Ryggen.

Men

Men hvis en Tyv ikke strax bliver paagreben, (at forstaae inden to Dage efter at Tyveriet er skeet, 13 Art.) da kan han ikke uden videre Undersøgning bindes.

Lovens Grund maa uden Tvivl være denne, at en, som efter to Dage finder sit Fæ hos en anden, kan ikke være ganske vis paa, om den samme er Tyven, eller om han maaskee haver annammet Tingen af den som stial; altsaa maa han giøre sig forvisset om den Sag, førend han lader binde den anden som Tyv.

3) Udi *furtum simplex* og *qvalificatum*.

Simplex, eller enkelt Tyverie, er det samme som udi foregaaende Capitel egentlig er forklaret.

Men hvad *furtum qvalificatum* er, kan sees af det som tilforn om andre qvalificerede Misgierninger er skrevet: nemlig, et Tyverie som paa saadan en Maade og med slige Omstændigheder er begaaet, der giør Sagen endnu grovere, end som enkelt Tyverie udi sig selv, hvorom videre udi følgende Capitel.

Enkelt Tyverie deeles atter i *furtum majus* og *minus*, d. e. stort og ringe Tyverie.

Stort Tyverie, naar det Stiaalne beløber sig til 20 Lod Sølv, d. e. 10 Rigsdalers Værdie og derover; eller og at stiele en Hest, Koe, eller Stud, 6 B. 17 Cap. 37 Art. Men herudaf kan opkomme et Spørsmaal, nemlig: siden gemeene Heste eller Køer udi Island ikke ere i Priis over 4 til 5 Rdlr., om da den, som stieler et saadant Creatur, skal dømmes og straffes som for stort Tyverie? Hvilket besvares med Ja. Hos Bønder i Dannemark og Norge ere uden Tvivl saadanne Heste, som ingen 10 Rdlr. kunde koste; og foruden at dette Slags Creaturer ere for Landhuusholdningen umistelige, og giere sin Eiere en usigelig Nytte: da er *abigeatus*, eller Qvægtyverie, et Slags *furtum qualificatum*, og fremfor andet Slags Tyverie skadeligt, naar man ikke kan vide sine Creaturer sikkre ude paa Marken; hvorfor den Kongel. Anordning af 4 Martii 1690 vil have saadant Tyverie straffet med Galgen.

Men

Men om en stial et Faare-Koegielde ude paa Marken, da spørges, hvorledes samme skal straffes? Et Koegield hos os er 6 Stykker Malkesaar, som Loven setter i samme Priis med en Koe; altsaa maa de gielde det samme, om de blive stiaalne.

Ringe Tyverie er det som er under 10 Rdlr., endog der fattes ikkun lidet i.

Endeel have spurgt, hvad det ringeste kunde være, som en kan blive Tyv for? hvorom intet er at finde udi den Norske Lov. Alleene, at den, som malker andens Koe, Faar eller Geed, skal straffes som for ringe Tyverie, 6 B. 17 C. 48 Art. Nu kan et Faars eller Geeds Melk vel ikke ansettes over 3 til 4 Skilling, og deraf skulde da sluttes, at en anden, som snapper et andet Slags 4 Skillings Værdie, skulde straffes paa samme Maade; men her maa agtes, at malke eller patte anden Mands Qvæg, er ligesaa et qvalific. Tyverie, hvilket nødvendig strengere maa straffes, end andet af lige Værdie, og de, som saadant begaae, ere langt farligere,

end nogen anden Smaatyv. Desuden er det urimeligt, at Loven skulde fordre Proces og Execution for et par Skilling første gang.

Vor gamle Isl. Lov bestemmer dette endnu noiere, og fastsetter en Ores Tyverie, som en første gang kan straffes for, Tyveb. 1 Capitel. Stieler nogen det, som er af mindre Værdie, item om han bortsnapper andens Hund eller Kat, eller andet deslige, da bliver han vel ikke Tyv, straffes heller ikke paa Huden; men han bliver Hvinn, hvilket er en *nota infamiæ*, Kong Haagens Retterbod Mannh. 25 Cap.; og siden denne Lov ikke ved den Norske Lov er bleven forandret, saa har vi ingen Anledning at vige fra den, eller giøre et Snapperie, som er mindre end en Øre, til virkelig Tyvesag.

Bøder for Tyverie til den Forurettede, kaldes udi Loven Igield og Tvigield.

Det første er *restitutio damni*, det er, Erstatning for det Bortstiaalne, altsaa naar Eiermanden bekommer sit heelt og ubeskadiget igien, tildømmes hannem ingen anden Igield; men be-

bekommer han ikkun en Deel deraf, da bør han have Igield for det øvrige, som ikke kan indhentes. Forordn. af 21 Maii 1751, 6 Art.

Tvigield, som er endnu dobbelt imod det Stiaalnes Værdie, er at ansee for Satisfaction eller Bøder til den Forurettede, og Fyldestgiørelse for den Umage han maa have i at paatale Sagen: thi hvis han slipper den upaatalt, da henfalder Tvigield til Kongen, Forordningen af 6 Decb. 1743.

For at Dommeren nu kan vide, saavel hvad det Stiaalne beløber sig, som og, hvor megen Igield og Tvigield skal dømmes, da bør de stiaalne Koster vurderes, enten udi Retten eller ved andre dertil udnævnte Mænd; Eller og, om det Stiaalne ikke kan haves igien, da det nøieste efter Vidner og Rimeligheder udforskes dets Værdie og Beskaffenhed, og derefter bestemmes, hvor meget udi bemeldte Bøder skal betales, see Forordningens 20 Art.

Men hvis ingen saadan Underretning var at indhente, da vil *Carpz. p.* 2. *qv.* 78. *n.* 59.,

at det udi saadant Fald skal komme an paa Eiermandens Eed, hvor høit han vil ansette det Stiaalne, hvilket ligeledes synes at kunde gaae an efter N. L. 5 B. 2 Cap. 88 Art., hvor der tales om *Crimen expilatæ hæreditatis*, og hvor den Sigtendes Eed skal gielde i lige Tilfælde.

Dog jeg beder min gunstige Læser, ikke at forstaae mine Ord saaledes, at Anklageren maatte bekræfte sin Sigtelse imod Tyven med sin Eed: Ingenlunde! Men herved meenes ikkun, naar Tyvsagen enten ved Bekiendelse eller andre Beviser er bleven aabenbar, og der staaer intet andet tilbage, end at vide hvad de stiaalne Koster kunde beløbe sig.

Fremdeles straffes alt Tyverie med Boeslods Forbrydelse, 6 B. 17 Cap. 40 Art.

Naar to eller fleere ere udi eet Tyvnet, da gielder det samme om dem alle, som tilforn er bleven sagt. Loven siger, at saa mange som tages ved Tyvnet, skulle alle søges som Tyve, ibid. 3 Art.

Her=

Herudaf opkommer det Spørsmaal: om to eller fleere tilsammen havde stiaalet 10 Rdlrs. Værdie, om de da overhoved alle skal ansees som store Tyve, eller at Sagen skal deeles og lignes imellem dem?

Dette Spørsmaal er ikke saa let at opløse, saasom begge Meeninger have fundet sine Forfegtere; men jeg holder for sikkerst, at følge Carpzows Lære *p.* 2. *qv.* 78. *n.* 37. at Sagen bliver deelt imellem dem. F. Ex. to have stiaalet tilsammen paa 10 Rdlr., det da ansees som enhver af dem havde stiaalet sine 5, og paa saadan Grund straffes enhver af dem som for ringe Tyverie, samt betale Igield og Tvigield *pro rata.*

Der forefaldt en af deslige Sager hos os udi Aaret 1755, da 4 Delinqventer bleve dømte for 120 Rigsdalers Tyverie, og Underdommeren havde tilfundet enhver af dem især at betale fuldt op Igield og Tvigield, nemlig 360 Rigsdaler, hvilket tilsammen udgiorde en Summa af 1440 Rdlr. Men samme Dom af firedobbelt Igield

og Tvigield, saasom den i Henseende til Sagsøgeren syntes alt for ſeed, og for den Kongel. *Fiscum*, som herved havde kommet til at miste 1080 Rdlr. af Delinqventernes Boeslod, derimod fornærmelig, blev udi Laugtinget forandret.

Dog maa man herudi giøre nogen Forskiel, i Henseende til Omstændighederne.

a) Dersom to Tyve slaae sammen til at stiele, og begge nyde det Stiaalne tilfælles, da forholder det sig med Igield og Tvigield som tilforn er sagt.

b) Hvis den eene tiener den anden udi Gierningen, og stieler for hans Skyld, som om en Bonde brugte sine Børn eller Tyende til at være sig behielpelige udi Tyvnet; da er han selv Hovedmand for Gierningen, bør eene svare til Bøderne, og bliver endog til en Stortyv, om de stiaalne Koster vare af saadan Værdi: men de øvrige udi hans Tieneste kunde neppe anderledes ansees, end som Medvidere, og ingen Igield svare.

Endnu

Endnu maatte spørges, om en af dem, som stiele, ikke har noget til beste, hvoraf han for sin Andeel skulde udreede Bøderne, men den anden havde Midler nok, skal den sidste da bøde for heele Tyveriet, eller ikkun for sin Andeel?

Hertil svares: At siden en Skyldner efter Contract, (*debitor ex contractu*,) naar andre Skyldnere ikke ere i Stand til at betale enhver for sin Andeel, ikke gives *beneficium divisionis*, men der maa een af dem, og hvo som helst kan være i Stand til at betale, søges for det Heele; saa skulde da *beneficium divisionis* langt mindre finde Sted hos Tyve, som *ex delicto* ere blevne skyldige. Altsaa kan intet være imod, at heele Bøderne jo tages af den eenes Boe, naar den anden *socius criminis* intet haver. Desuden: naar en Tyv er falden paa sin Sag, er hans heele Boeslod forbrudt; men Kongen tager dog ingen Boeslod, førend al vitterlig Gield og paahæftede Bøder ere deraf udlagde, Maunh. 4 Cap. og N. L. 1 B. 22 Cap. 8, 10 Art.

Tilsidst at tale om den Legemsstraf, der ligger til Tyverie, da er derudi Tid efter anden skeete adskillige Forandringer.

Straf for ringe Tyverie første gang var i Følge N. L. 6 B. 17 Cap. 33 Art. at miste Huden udi Fængsel, hvilket er langt andet, end at pidskes til Kagen; hvilken Forskiel siden bliver viist udi 2den Deels 2 Capitel; samme Straf staaer endnu uforandret.

Anden gang skulde en for ringe Tyverie først pidskes til Kagen og brændemærkes paa Ryggen, ibid. 34 Art. Men da slig en Delinqvent siden ikke kunde blive antagen udi Tieneste hos andre ærlige Folk, og altsaa ikke ernære sig paa nogen anden Maade, end enten ved Betlerie eller Tyverie og Røverie, saa fandt Kong Frid. 5. allernaadigst for godt, at en Tyv som var kagstrøgen og brændemærket, skulde tillige dømmes til Arbeide udi Slaverie eller Fæstning, Forordningen af 19 November 1751. Derved blev da forebygget, at saadan Delinqvent skulde oftere finde Leilighed til at stiele, og altsaa blive

blive den 35te og 36te Artikler omsonst og overflødige.

Men vor nu regierende Konge haver siden ved en anden Forordning af 27 April 1771 allernaadigst giort herudi saadan Forandring, at deslige Tyve ikkun kagstryges og dømmes i Arbeide udi Jern deres Livstid, men ikke brændemærkes.

De Tyve derimod, som efter den forrige Lov havde fortient at straffes med Galgen, skulde nu kagstryges, brændemærkes udi Panden, og ligeledes dømmes til Arbeide udi Jern deres Livstid. Hvoraf følger, at Lovgiveren vil have Galgens Straf afskaffet og ophævet, som udi samme Forordning ydermeere findes forklaret.

---

31 Cap.

31 Cap.

Om grovt Tyverie.

Furtum qvalificatum er, som tilforn er berørt, et Tyverie, der skeer paa saadan Maade og med deslige Omstændigheder, der giere Sagen til en grovere, end enkelt Tyverie. Hidhenhører:

1) *Abigeatus*, d. e. at stiele Qvæg eller Fæ ude paa Marken, hvorom i foregaaende Capitel er meldet.

2) *Furtum cum effractione*, Tyverie som skeer med Indbrud i Huus.

Udi Tydskland har det været Lov at hænge de Tyve, som bryde ind i Huus om Nattetide, *Carpz.*, hvor med den Kongel. Danske Forordning af 4 Mart. 1690 kommer overeens; men nu have vi en anden Lov.

Dette er dog et Slags *furtum qvalificatum*, thi Forordn. af 21 Maii 1751 tilholder,

at

at Dommerne udi Tyvssager skal undersøge begge Deele, nemlig om Tyveriet er skeet ude paa Marken, eller ved Indbrud om Natten, 2 Art.; hvoraf det er klart, at intet af Deelene ansees for enkelt Tyverie, men saa grovt, at Straffen i den Henseende maa skierpes meer end sædvanligt.

Ved Indbrud er her ellers at forstaae *effractio violenta*, det er voldsomt Indbrud, og udi forsvarlige Huse; hvorfor det ansees ikke for Indbrud, om nogen sniger sig ind udi saadanne Hytter, der hverken med dygtig Laas eller Tag ere forsynede; heller ikke, om nogen dirker Laase op, eller bruger de saa kaldede Tyve-Nøgle. *Carpz.*

Ligeledes hører det til Sagen, at Indbrudet er skeet om Natten; thi skeer det om lys Dag, kan det henføres til Vold, men ikke egentlig Tyverie.

Vil nu nogen spørge, hvorledes ovenbemeldte Misgierning, efterdi den ansees for grovere end enkelt Tyverie, bør straffes? da svares:. at be-

rørte

rørte Forordning af 21 Maii 1751 fastsetter ingen vis Straf i Særdeleshed, hvilket heller ikke i Henseende til Omstændighedernes Forskiellighed, let kunde skee, men maa fornemmelig komme an paa Dommerens Skiønsomhed. Men forunden at ethvert Slags Tyverie for sig selv haver sin visse og fastsatte Straf, saa kommer Indbrudet her oven paa udi Betragtning, hvorfor det synes Ret, at foruden Igield og Tvigield skulde den Forurettede endnu tilkomme Voldsbøder.

3) *Furtum cum effractura carceris*, d. e. naar nogen bryder ud af Jern og Fængsel, og derefter stieler.

Det er klart nok, at Loven giør saadant til *furtum qvalificatum*, da det skal straffes med Galgen, 6 B. 17 Cap. 39 Art. Men herved vil og forstaaes *effractio violenta*, nemlig, at en er brudt ud af forsvarlige Jern og Laase, thi hvis de ikke vare saa, kan han heller ikke beskyldes for at have brudt ud, og altsaa ikke straffes for Effraction. *Carpz. p. 3. qv.* III. *n.* 96.

4) Et

4) Et Slags *furtum qvalificatum* er *Sacrilegium*, som bestaaer i at stiele hellige Ting.

Hellige Ting kaldes de som bruges eller ere blevne beskikkede til Gudstienesten udi Kirkerne, eller det Gods og Penge, som offres til gudelig Brug, hvilket som sædvanligst bliver forvaret udi Kirken.

Juristerne inddeele ellers *Sacrilegium* udi trende Slags:

a) At stiele hellige Ting paa et helligt Sted.

b) At stiele uhellige, d. e. almindelige Ting fra et helligt Sted.

c) At stiele hellige Ting paa et almindeligt Sted. *Carpz.*

Det første Slags heraf er dog i den egentligste Meening at forstaae for *Sacrilegium*, og det samme efter N. Lov 6 B. 16 Cap. 4 Art., som fordeeler det til trende Grader:

1) *Sacrilegium cum effractione*, hvo som i Kirken opbryder og noget udtager etc. Hvilken Gierning straffes med Hiul og Steile.

2) En-

2) Enkelt *Sacrilegium* paa de Ting, som ikke ere under Laas og Lukkelse; og saadant Tyverie straffes med Galgen.

3) De Ting som vel høre Kirken til, men dog ikke til Gudstienesten, saasom Stole, Hængsler og Laase, med andet deslige, hvortil ligger samme Straf, som for stort Tyverie.

Altsaa kan det ikke hos os ansees for *Sacrilegium*, om der blev stiaalet af nogen Mands Gods, som var henlagt eller forvaret udi en Kirke. Heller ikke om de Ting, som høre en Kirke til, som enten Klokke eller Lysestage, bleve bortstiaalne ud af almindelige Huse.

En Kirketyv kommer vel uden Tvil til at betale Igield og Tvigield til Kirken, ligesom i andre Tyvssager.

5) Endnu henregnes til *furtum qvalificatum*, at bestiele Skibbrudsfolk.

Den N. Lovs 6 B. 16 Cap. 2 Art. taler om dem som røve Skibbrudsmænd, men den Kongelige Anordn. af 21 Maii 1705 om dem, som stiele fra saadanne Folk.

Hvis

Hvis det stiaalne gaaer til 20 Rdlr., skal Tyven straffes med Galgen, ibid. 10 Art., hvorefter rimelig sluttes, om det var mindre, og skiønt ikke til 10 Rdlr., skulde det dog straffes som stort Tyverie.

6) Til *furtum qvalificatum* pleier og at henføres *plagium*, d. e. Menneske-Tyverie. *Carpz.*

Jeg veed ikke, om det findes nogensteds udi vore Love, men dog slegter det temmelig til *plagium* som staaer udi Mannh. 5 Cap., om nogen selger en frels Mand udaf Landet.

Saadan en Misgierning kan udi vore Dage neppe have Sted: thi vore octroyerede Danske Kiøbmænd skiøtte ei om slige Vare. Men dog, hvis det kunde hænde sig, og blive opdaget, at noget Menneske saaledes blev solgt til et Skib af fremmed Nation, som kom her under Landet, da havde man vel at rette sig efter forbemeldte Mannh. 5 Cap., i det at straffe den Skyldige paa 13 Markers Bøder i Thegngield til Kon-

gen, og Mandebod til den som blev solgt, eller hans næste Arvinger.

Ellers i Henseende til vore Tiders Lovsforfatning og Brug, var det rimeligst, at den der solgte, skulde blive straffet med Boeslods Forbrydelse, Brændemærke og evig Fængsel; saasom det ikke var en større Sag, at sælge anden Mands Koe, end hans Barn.

Plagium kaldes det endnu, om nogen giver sig ud for Author eller Forfatter af en anden Mands Verk eller Skrift, ligesom den hos os kaldes Bragpiostur, som tilegner sig en andens Digt; hvilket, endskiønt det holdes for meget nedrigt Stykke, kan dog ikke ansees for Criminel, medmindre det blev henført til *delicta extraordinaria.*

32 Cap.

32 Cap.

Om Tyvs Medvidere.

At være *conſcius criminis*, eller Medvider udi en Misgierning, tages efter Carpzows Lære paa tvende Maader:

1) Naar man veed, at en Misgierning er ſkeet, og af hvem den er begangen, uden ſelv at tage nogen Deel derudi.

2) Naar en ikke aleene er medvidende, men endog enten med Raad eller Daad haver taget ſin Deel derudi.

Tyvs Medvidere kaldes derfor i Særdeleshed de, ſom ere ſamtykkende eller raadgivende udi noget Tyverie, hvad enten de hæle Tyven, det Tyvſtiaalne, eller medvidende nyde noget deraf, hvilket paa Islandſk kaldes Þiofsnautur, Tyvebalk. 1 Cap.

For Medvidenhed udi en Sag aleene, kan ingen blive ſkyldig eller ſtraffældig, *Carpz. p. 3.*

 qv.

qv. 134. *n.* 65. Vores Lov giver heller ikke nogen Anledning til det samme: thi ingen uden Stevning er pligtig at angive eller aabenbare noget, som han veed, undtagen det var Forræderie imod Kongen eller Regieringen, som i Særdeleshed er enhver reedelig Undersaats Pligt at aabenbare, N. L. 6 B. 4 Cap. 14 Art.

De som egentlig ere Tyvs Medvidere, ansees paa trende Maader:

a) De som forskaffe en anden Raad eller Middel til at stiele;

b) de som ere med som Følgemænd eller Handlangere; og endelig

c) de som hæle Tyven eller de stiaalne Koster.

Nu ville vi see, hvad vores Lov siger om enhver af deslige i Særdeleshed.

1) Om den, som giver en anden Raad, Anviisning eller Leilighed, eller forskaffer Reedskaber til at stiele, er intet at finde udi den Norske Lov, undtagen dem som forføre andres Børn eller Tyende til Tyverie, hvilke bør ansees og straffes ligesom de havde giort det selv, 6 B.

22 Cap.

22 Cap. 2 Art. Men er det ikke en andens Børn eller Tyende, saa kan dette heller ikke have Sted.

Den som tilskynder eller raader en anden til at stiele, skal efter Tyveb. 1 Cap. blive Halvdeelen mindre skyldig end Tyven selv, hvilket ikke kan forstaaes om den legemlige Straf, men ikkun i Henseende til Boderne. Men ellers skulde det neppe begive sig saaledes, at nogen med Raad eller anden Bistand befordrer et Tyverie, uden at have sig nogen Fordeel eller Vinding derved forbeholden.

2) Den som udskikker eller forsender en anden til at stiele, er meere end Medvider, og kan ikke anderledes ansees, end som Hovedsmand.

3) De som ere tilstede med en Tyv udi Gierningen, ansees heller ikke for Medvidere, men for virkelige Tyve, 6 B. 17 Cap. 3 Artikel; ligeledes regnes dermed de som udforske Leilighederne, eller staae Vagt for Tyven. *Carpz. p. 2. qv. 87. n. 34.*

 4) Den

4) Den som med sit Vidende og forsetligviis hæler eller dølger stiaalne Koster, er endelig den rette Tyvs Medvider, og bør straffes ligesom Tyven, 6 B. 17 Cap. 16, 17 Art. og Tyve-B. 1 Capitel.

Dog maa her giøres Forskiel paa, om det stiaalne findes udi de Huse, som ere uden Laas og Lukkelse: thi i saa Maade gives hannem Undskyldning, i det, enten at skyde paa en anden, som maatte have henlagt Tingene sammesteds, eller at befrie sig med sin Eed, 6 B. 17 Cap. 15, 18 Art.

Men findes det stiaalne inden hans Laas, da ansees det for Beviis nok, hvorimod ingen Undskyldning eller Paaskud skal gielde.

Nu spørges, om en i slige Tilfælde skal lide og bede ligesaa fuldt som en Tyv? Hvilket besvares med Ja! da Loven siger, at han selv bliver Tyv, ibid. 16 Art., d. e. at hans Giemme paa de stiaalne Koster agtes og bliver til en Tyvsság, ligesom paa Hittegods, naar Finderen dølger det.

5) Den

5) Den som kiøber stiaalne Koster, hvilket kan skee enten med eller uden bedre Vidende.

Dersom han forsetligviis tilkiøber, eller paa hvilken helst Maade tilhandler sig stiaalne Koster, da bliver det anseet for Tyverie, Tyveb. 1 Cap., medmindre han skaffer Hiemmel, Isl. Heimildarmann, (d. e. den, som vedgaaer eller overbevises at have solgt eller leveret Tingen til den samme, som den findes hos,) udi hvilket Fald han ikke bliver Tyv, men for Medvider kan han ansees, 6 B. 17 Cap. 2 Art.

Hvorledes en saadan Medvider skal straffes, er ikke ganske klart udaf den Norske Lov. Vel siger Tyveb. 1 Cap. at han er lige skyldig med Tyven selv; men det er ikke afgiort, om det skulde gielde saaledes i vore Dage. Carpzow vil ikke giøre det til nogen stor Sag, men at det kunde passere for en vilkaarlig.

Den Kongel. Anordning af 21 Maii 1705 taler om den, som kiøber noget stiaalet Gods fra Skibbrudsmænd, hvilket om det ikke beløber sig over 25 Rigsdalers Værdie, da skal han

 straffes

straffes som for ringe Tyverie; og endog, hvis han strax aabenbarer Sagen, da kunde Straffen endnu forringes. Rimelig kunde heraf sluttes, at en som udi et andet Tilfælde haver kiøbt noget tyvstiaalet, men strax aabenbarer Sagen, kunde slippe med endnu mildere Straf.

Den som uvidende kiøber stiaalne Koster, kommer først til at skaffe sin Hiemmel, hvilken, om han kan vise, da agtes han selv uskyldig; kan han det ikke, (som om han havde kiøbt af en Veifarende, den han kiender ikke, og kan ikke skaffe tilstede igien:) da maa han giøre sin Eed paa, at han hverken er Tyv eller Tyvs Medvider, hvorved han kan slippe udaf Sagen, 6 B. 17 Cap. 5 og 15 Art.

De kiøbte stiaalne Koster bør dog komme igien til sin Eiermand; men Eieren er den som beviser sig at have eiet, og giør sin Eed paa, at han ingen anden haver den samme Ting til Eie overdraget.

6) Den som huser og hæler Tyven selv, hvorved tvende Ting er at betænke:

a) Kan

a) Kan herunder ikke være at forstaae enhver Tyv, som engang i sine Dage tilforn kan have stiaalet og udstaaet sin Straf: thi det var umenneskeligt, at paatvinge Loven saadan Meening, som ingen maatte hielpe slige Mennesker, eller laane dem Natteleie udi sit Huus; Men man maa forestille sig saadanne Tyve, som staae under Forfelgning, og søge at undgaae den fortiente Straf. Hvorfor der staaer og saaledes udi Landl. B. 45 Cap.: Om en Færgemand (Isl. Farhyrdir) flotter en sagskyldig Tyv.

b) Forstaaes her de som vidende huse og hæle saadanne Tyve: thi en som ikke kiender Mennesket, eller er uvidende om hans Sag, og kan giøre sin Eed derpaa, bliver vel frie, ligesom den der huser en fredløs Mand, 1 B. 22 Cap. 16 Art.

Men nu ville vi komme til at betragte deres Sag, som medvidende hæle eller antage sig sagskyldige Tyve.

At hevne for Tyve, regnes iblant Nidingsverke, Mannh. 2 Cap. At røve efter en Tyv,

som lovlig er paagreben, skal agtes for en Landraadesag, Tyveb. 3 Cap. Dog ingen af disse Sager kommer her egentlig ved.

Den som fordølger en Tyv, og imodtager af ham igien sine stiaalne Koster, bliver sagskyldig paa 4 Markers Boder til Kongen, Tyveb. ibid. hvorved er at forstaae den som blev bestiaalen, og selv var pligtig til at angive Sagen, men ikke en anden eller tredie Uvedkommende.

Altsaa kan her ikke findes en anden vissere Regel, end at den, som huser og hæler en sagskyldig Tyv, skal ansees som den, der huser fredløs Mand, hvorom handles udi Mannh. 6 Cap., hvilket ligeledes sluttes af N. L. 3 B. 21 Cap. 21 Art. om dem som huse og dølge Løsgiængere, og ibid. 22 Cap. 3 Art. om Tatere, hvorved forstaaes omløbende Bedragere.

Endnu en Sag af ovenbemeldte Slags, om en Skipper eller Færgemand fløtter nogen Tyv vidbesdes, da skal han miste sin Hud, og agtes for Tyvens Staalbroder, Landl. B. 45 Cap. og N. L. 3 B. 11 Cap. 8 Art.

Heraf

Heraf kan sluttes til andre, som anskaffe nogen Tyv Befordring, eller paa andre Maader ere ham behielpelige til at undvige den fortiente Straf.

33 Cap.

Om Undskyldninger udi Tyvesager.

Saasom Loven byder, Mannh. 17 Cap.; at overveie Sager og Misgierninger, saa gives udi de fleste Criminelle Sager nogle Tilfælde og Omstændigheder, som fortiene at tages udi Betragtning, og hvorved den almindelige Lovens Straf kunde lindres og tildeels eftergives, og ligesaa er samme at befinde udi Tyvesager.

1) Om en Mindreaaring, som er inden sine 16 Aar, begaaer Tyverie, Tyveb. 8 Cap., da siges vel, at for hans Gierning skal bødes tilfulde, nemlig til den Forurettede, men til Kongen bødes intet.

Den

Den Norske Lovs 6 B. 17 Cap. 43 Art. setter det anderledes i Henseende til et Barn, som er under sine 14 Aar, og siger at det skal straffes med Riis, hvilket endelig maa forstaaes for Huusstraf, men ingenlunde Bøddels-Riis; og er altsaa en Undtagelse fra den 40 Art. ibid., om den som Tyvsdom overgaaer, og skal betale Igield og Tvigield.

2) Om en i Hungersnød stieler Mad til sit Livs Ophold, Tyveb. 1 Cap., siges: at saadant Tyverie er ingenlunde strafværdigt; Men herudi synes mig værd at betænke, hvor meget en stieler: thi var det 1 Øres Værdie, da seer jeg ikke, hvorledes han kunde friekiendes; og ligesaa, endskiønt han ikke stieler saa meget af gangen, men lidt efter lidt paa forskiellige Steder, da kan det blive Tyvsag nok tilsammen.

Men her er endnu den Stielendes Omstændigheder at betænke. Er det en retfærdig Reisende, som ikke kan bekomme Mad til Kiøbs, Laans, eller ved anden Godgiørenhed, da udi slige

slige Omstændigheder bliver det hannem ligesaa uskyldigt, at tage sig Mad til Føde, som en anden, der tager noget til sin Reises Tarv, Landl. Balk. 20 Cap. og N. L. 6 B. 17 Cap. 27 Art. Eller om nogen, uden sin egen Skyld, er sat udi saadan Tilstand, at han ikke kan faae Brød eller Livsophold paa en anden Maade.

Er det derimod en Landstryger, eller en Helbred-Betler, som saaledes forgriber sig, da er det en anden Sag; thi saasom det Slags Mennesker, i Følge Apostelens Lære 2 Theß. 3 Cap. 10 Vers, ikke skal gives Mad til at æde, saa heller ikke bør man see over med dem, om de stiele.

Hvad videre nødlidende Mennesker, som stiele sig til Livs Ophold, angaaer; da strækker nogle Juristers, hvoriblant Carpzows, Ømhed i Henseende til dem saa vidt, at endskiønt de ikke stiele ædendes Vare, men Penge eller andre Ting, for at kiøbe sig Føde med, og en, som var nøgen, Klæder til at skiule Kroppen: saa kunde de ikke straffes som Tyve derfore.

Men

Men til saadan en udstrakt Medlidenhed finder jeg ingen Anledning udi vore Love; allermindst om en stieler Penge: men at tage Klæder, for at skiule sin Nøgenhed, kan endelig være den samme Nød, som for en Hungrig at tage sig Mad. Man forestille sig en Skibbrudsmand, eller den som flyer udaf Ildebrand, dersom de foresandt saadanne Umennesker, der ikke vilde vise dem nogen Hielp.

3) Udi Tydskland skal det være en Undskyldning, om Tyven lader sig fortryde, og af sig selv leverer det stiaalne tilbage. Carpz. Men udi vores Lov er derom intet at finde, meget meere noget, som er tvertimod, Tyveb. 3 Cap., efter hvilken det ikke var tilladeligt at slippe nogen Tyvssag, uden med saadan Betingelse, at Kongens eller den publique Rettighed intet skulde lide derved.

Efter den Norske Lov kan man vel lade sin Sag upaatalt, men de Bøder, som der ligge til, henfalde da til Kongen, 1 Bog 22 Cap. 8 Art.; altsaa er det ikkun gandske slet Trøst for

en

en Tyv, omendskiønt han forliges med sin Vederpart.

5) Pleier *furtum domesticum*, efter den Tydske Ret, at slippe af uden Tyvs Dom og Straf.

Ved *furtum domesticum* er at forstaae, om en af de Personer, som ere hinanden nær paarørende, eller boe i Fællig sammen, som Ægtefelle, Børn eller Sødskende, stiele fra hinanden, *Carpz. p. 2. qv. 82. n. 39.* Men herom er intet at finde udi vores Lov, hverken med eller imod; dog er det ikke rimeligt, at Tyveklager skulde gives imellem Ægtefeller, Forældre og Børn eller Sødskende: Som foruden at slige Klager ere meget uanstændige og hadske imellem Paarørende, saa følger det endog af Fællesskabets Væsen, at de ikke vel kan have Sted. Og siden Tyverie bestaaer i en anden tilhørende Tings Borttagelse, følgelig er det egentlig ikke den andens Ting som Ægtefolk have tilfælles; desuden er det over alt en bekiendt Pligt af Naturens Lov, at skiule det meste mueligt sin Families Feil.

Frem=

Fremdeles kan ovenbemeldte bestyrkes af det, som Loven taler om Arvesvig, hvilket udi sig selv ikke er meget bedre end andet Tyverie, dog vil Loven ikke giøre det til en Tyvsag, 5 B. 2 Cap. 89 Art.

5) Er Mistagelse eller Misgreeb, Isl. Misfaung, Misgrip, (som kan ansees for et *furtum culposum*,) en saadan Sag, som ingen Tyvstraf hænger ved.

Men det er Mistagelse, naar en tager anden Mands, enten det er levende Fæ, eller livløse Ting, i Steden for sin egen, og ere de begge samme Slags. Men hvis der var saadan Forskiel imellem den borttagne Ting og den anden, som den Tagende skulde tilhøre, at den maatte være kiendelig og øiensynlig, saa kan dette blive til en Tyvsag, Tyveb. 13 Cap., eller om Mistagelsen ikke anmeldes den første Dag, han bliver det var.

---

34 Cap.

34 Cap.

Om svigagtig Behandling med andres Midler, og fleere af det Slags Urigtigheder.

Tilforn, udi Begyndelsen af det 29 Capitel, er blevet sagt, at Tyverie kan tages i saadan en vidtløftig Forstand, som indbefatter paa hvilken helst uretfærdig Maade man kan og søger at tilvende sig andres Midler eller Indkomster.

Hid henhører ikkun enhver urigtig og svigagtig Behandling med betroet Gods, hvilket kaldes *furtum in rebus creditis commissum. Carpz. p. 2. qv. 85.*

Men Forskiellen, som er imellem dette og andet egentlig saa kaldet Tyverie, bestaaer derudi: at en Tyv bortsnapper Tingene uden Eierens Vidende og Villie, hvorfor han især kommer til at pidskes og brændemærkes; da hin derimod, som noget er betroet, tager det først med

Eierens Vidende og gode Villie, omendskiønt han siden behandler det med Utroeskab, hvorfor Loven ingensteds setter at han skal straffes som for virkeligt Tyverie, men kommer ellers til at lide enten paa Ære eller Frihed ved Fængsel, efter den Sags Vigtighed, hvorudi hans Utroeskab er bleven befunden.

At fremtælle alle saadanne Sager, hvad heller de udi Loven ere anførte, eller desuden kunde gives, vilde blive alt for vidtløftigt, dog ville vi opsøge de fornemste.

1) *Crimen de residuis*, d. e. naar en som haver Kongelige eller andre publique Opbørseler at forestaae, anvender de samme til sin egen Fordeel eller noget andet Brug, end som med Rette bør skee; og siden enten ikke vil eller kan giøre Reede og Rigtighed for samme, naar paafordres, hvorom tales udi N. L. 6 B. 4 Cap. 12 Art., Forordn. af 4 Mart. 1690, samt Kammerrets-Ordre 1 Cap. 18 Art. Saadant Forhold straffes efter Sagens Grovhed enten paa Ære og Gods, eller med Fængsel og Arbeid udi Fæstninger.

2) Om

2) Om Værger eller Formyndere, som Umyndiges Gods er tilbetroet, dersom de handle dermed paa nogen urigtig Maade; da siger Loven, at de skal straffes som for Svig og Utroeskab, det er, paa sin Ære, som man kan finde paa adskillige andre Steder i Loven, see Kv. Gift. 3 Capitel.

3) Arvesvig, d. e. naar en af Medarvingerne udi et Stervboe unddrager noget af Midlerne, og lader det ei komme til Registrering eller Skifte, hvilken straffes paa Æren med 3 Markers Boder, L. N. 5 B. 2 C. 89 Art.

4) *Hæreditatis expilatio* er endnu noget andet, som kan begaaes endog af en Uvedkommende, om han gaaer ind udi forseglet Stervboe, og opbryder Indseglene, hvilket ligeledes straffes med 3 Markers Boder; og maa denne Straf aleene være sat i Henseende til Opbrudet i sig selv: thi hvis han ellers borttager noget udaf Stervboen, seer jeg ikke, hvorledes han kan befries, enten for Rans- eller Tyvs-Sag.

5) *Fraus v. defraudatio creditorum*, hvilket maatte tillades at kaldes Gieldsvig: Naar en setter sig udi større Gield, end han er vederhæftig for at betale, da siger Loven, at hans Creditorer kan tage Dom over ham til Fængsel, 5 B. 13 Cap. 52 Art.

De som saaledes spille Banquerout, og undvige sine Creditorers retmæssige Fordringer, kaldes Falliter, Forordn. af 28 Oct. 1702.

Svigagtige Falliter kaldes især de, som med Forset have forspildet eller forstukket sine Penge, og sat sig udi en vidtløftig Gield, hvilke i Mangel af Betaling straffes paa sin Ære med 3 Marckers Bøder, bemeldte Forord. 3 Art.; og hvis de endnu have giort en nye Gield førend de undvige, bør de desuden dømmes til Fængsel og Arbeide, ibid. 4 Art.

6) De som bedrage udi Handel og Contracter, saasom enten at selge Uhiemmelt, eller selge og pantsette de samme Ting, som de tilforn havde til en anden solgt eller pantsat, saa længe den første Handel ikke løvlig er ophævet, hvorom

tales

tales udi N. L. 5 B. 3 Cap. 26 Art., 7 Cap. 15 Art. og 8 Cap. 15 Art. Straffes ligeledes med 3 Markers Bøder.

Udi den gamle Isl. Lov er det vel ikke ganske udtrykkeligt, om deslige Sager skulle være uær-lige; dog er det rimeligst, at de som blive over-beviiste om deslige Bedragerier, ikke skulde kun-de agtes for oprigtige Dannemænd.

7) De som have taget nogen Ting til Laans eller udi Forvaring, og ikke ville levere samme fra sig igien, men fragaae og imodsige det, naar Eieren fordrer sit tilbage, ansees og straffes paa ovenbemeldte Maade, N. Lovs 5 B. 8 Cap. 3, 4 Art.

8) Paa samme Maade vil Carpzow have an-seet utroe Sendebud, eller andre som urigtig om-gaaes med Breve og Paketer, *p. 2. qv. 85. n. 75.* Og sandelig, der udfordres ikke mindre Troeskab hos disse, end hine, som tage noget udi Forvaring; dog herved forstaaes ikke ulykkelige Tilfælde.

---

35 Cap.

Om Ran.

Udi vores Islandske Lov tales paa adskillige Steder om Ran, ensteds som det var Ubodemaal, og andensteds igien som en ringe Sag, hvorfor jeg udi *Tyro Juris* haver givet mig Frihed til at underskeede Ran udi Storran og Smaaran.

Naar den Norske Lov bliver holden imod den Islandske, da finder man der og Ranssager under adskillige Slags og fleere Navne, som Vold og Herverk, 6 B. 14 Cap., og Roverie, ibid. 16 Cap.; men om Ran (*stricte dictum*) tales egentlig udi det 15 Cap. ibid. Dog da begge Lovene sette meget forskiellige Straffe derpaa, saasom Misgierningerne begaaes med meget ulige, nogle lettere, men andre med grovere Omstændigheder: da kan man best reede sig herudaf, med at underskeede Ran, ligesom andre *delicta*, i *rapi-*

i *rapinam simplicem*, d. e. enkelt Ran, og *rapinam qualificatam*, eller forøget Ran, hvorom i følgende Capitel skal vorde handlet.

Ran er en Misgierning, som ligner meget Tyverie, og den egentlige Forskiel derimellem er denne: at Tyverie er en Borttagelse, som skeer *inscio & invito domino*, det er, uden Eiermandens Vidende og Villie; Ran derimod skeer *conscio & invito domino*, d. e. med Eiermandens Vidende, men imod hans Villie. Derfor, ligesom tilforn er sagt, at Hudens Mistelse eller Straf til Kagen paa en Tyv, skeer især for den lønlige Borttagelse; da forholder det sig anderledes med en Ransmand, hvilken, som han ikke borttager Tingene udi Løndom, saa kommer han heller ikke til at miste Huden.

Angaaende de Ting, som Ran kan falde paa, da ere de alleslags rørendes Gods udi en andens Eie; men som fast Gods ikke kan stieles, saa heller ikke ranes eller røves: hvorfor det *improprie* kaldes Ran, om en setter sig udi andens

Arv eller Eiendom, og bruger sig for Husbond derover, Arveb. 25 Cap.

Ran straffes efter den Norske Lov med Igields, Tvigields og 3 Markers Bøder, 6 B. 15 Cap. 1 Art.

At tale om Ran efter den Islandske Lov især, da passer sig vel derpaa den samme Forklaring, som forhen er given; men det bestaaer dog ikke altid udi Tingenes Borttagelse, men kan endog skee i det at holde paa en Ting Trods Eieren, Kiøbeb. 14 Cap., eller og giøre ham Hinder udi de Tings Brug og Beuyttelse, som han med Rette bør have, saasom er Gade- eller Veieran, Landl. B. 44 Cap.

Her ville vi nu see adskillige Slags Ran, som udi Loven er at finde.

a) Haandran er det første, som bestaaer i at drage udaf en andens Haand det som han bær eller holder paa, og udi Frelse maa beholde, Tyveb. 7 Cap. og N. L. 6 B. 15 C. 2 Art.

b) Boeran, d. e. naar en slutter den andens Boeskæ inde udi Huus eller Gierde, og vil ikke

ikke lade det komme ud igien, imod Udløsnings-Penge, Landl. B. 34 Cap.

c) Lokkeran, N. L. 3 B. 12 Cap. 22 Art., Isl. Lokuran, d. e. naar en ikke vil betale Udløsnings-Penge for sit Qvæg, men tager det selv ud med Magt, Landl. B. 33 Cap.

d) Græsran, det er utilladelig Græsning eller Fædrift udi anden Mands Hiemmemark, ibid. 42 Cap.

e) Ran paa Høe og Korn, ibid. 15 Cap.

f) Gade- eller Veieran, er at hindre eller forbyde nogen den Vei eller Gade, som han har Rettighed at reise eller drive over, ibid. 44 Cap.

g) Havneran, det er enten at forstyrre den udaf sit Skibelaug, som først er kommen til at ankre udi ên Havn, Farmannel. 15 Cap.; eller og, om de, som komme sidst ind udi Havnen, legge sig alt for nær hos de første, at de ikke kan faae Venderum, ibid. 16 Cap.

h) Ran paa Hval, eller Hvalran, som det hedder i Rekeb. 3 Cap., om en giør Fordring

paa større Andeel udi en Hvalfisk, end som vitterligt er at han tilforn nydt haver.

i) Ran udi Kiøbskab, d. e. om nogen selger Uhiemmelt, og haver annammet dets Værdie, men efter at Sagen er bleven aabenbar, ikke vil erstatte den, der kiøbte, hans udlagde Betaling, da maa han søges for Ran, Kiøbeb. 14 Cap.

k) Arveran, naar en som ulovlig haver sat sig udi en andens Arvegods, ikke vil afstaae det igien, Arveb. 25 Cap.

Disse ere de fornemste af de Sager, som Loven henfører til Ran, men dog ansees de ikkun for enkelt Ran, som efter den Isl. Lov hverken gaae paa Ære eller Boeslod.

Den Mulct, som ligger til Ran, kaldes paa gammel Islandsk Raunbaugur, hvilket endelig betyder det samme, som Ransbod eller Rangield, og var i Almindelighed en halv Mark Isl. Saa ligger en halv Markes Mulct til Haandran, Tyveb. 16 Cap., til Boeran ligesaa, samt Vei- og Gaderan, Græsran, Havneran, Hvalran og Ran udi Kiøb.

Om

Om samme Slags Bod ligger til Ran paa Korn eller Høe, er ikke udtrykkelig sagt, men dog det rimeligste; thi saaledes staaer udi Landl. B. 15 Cap.: da stevne hannem for Ran og Uret: men det var forgieves at give nogen Sag for Ran, hvis der fulgte ingen Bod paa.

Ved Lokkeran er og noget besynderligt: thi N. L. 3 B. 12 Cap. 22 Art. skiller det fra andet Ran, i det der bødes ikke 3 Mk., men Loven siger 1 Lod Sølv, hvorfor det ikke ansees for en uærlig Sag. Efter den Isl. Lov falder heller ikke nogen Mulct til Kongen derved, men ikkun til Vederparten.

De Bøder, som udi Ranssager bør betales til den Forurettede, ere ikke anderledes bestemte, end at det skal være Fuldrette eller Avinds-Bod, og desuden betales Skadegield, om Ranet var af den Beskaffenhed, at nogen Skade derved blev foraarsaget, Farmannel. 25 Cap.

Den som raner Hval, d. e. optager meer end hans Andeel i Hvalen, skal betale dobbelt, Rekeb. 3 Cap., hvilket er at ansee som Tvigield.

Udi

Udi endeel Tilfælde seer man, at den som ranede skal betale 1 Mark Isl. til den Forurettede, dog udi de fleste ikkun en halv Mark, og den anden halve til Kongen.

Hvad Haandran især er angaaende, da dømmes derpaa personlig Fuldrette, efter den Forurettedes Vilkaar og Værdighed, Tyveb. 16 Cap. Grunden dertil maa være, at det er en personlig Fornærmelse, at drage noget ud af en andens Haand, og altsaa en grovere Sag at haanddrage af en fornemme Mand den Ting han holder paa, end en anden slet og ret, see 19 Cap. om Injurie-Gierninger.

Der ere endnu fleere Sager, som kunde henføres til Ran, omendskiønt Loven navngiver dem anderledes.

1) Fornam, (Isl. Fornæme,) det er at tage en anden Mands Ting imod hans Villie, dog at han ikke holder paa samme, og derudi skiller fra Haandran, Tyveb. 17 Cap. Ved Fornam er ingen Mulct til Kongen, men vilkaarlig til den Forurettede.

2) Greb,

2) Greb, (Isl. Grip eller Gripdeild,) hvorom tales udi Kiøbeb. 1 Cap. Der synes ikke at være stor Forskiel imellem Ran og Greb; men rimelig forstaaer Loven ved Greb, naar en tager noget op for en anden i den Henseende, at han haver nogen Gield at fordre hos ham, og derved vil skaffe sig selv Pant eller Betaling, hvilket sluttes udaf disse Lovens Ord ibid.: men den som tager fra den anden, skal føre det alt tilbage igien, men siden søge efter sit ved Loven.

For Greb bødes 3 Øre til Kongen, men vilkaarlig til den Forurettede; endskiønt jeg gierne vilde vide, hvad for *ratio legis* der var udi, at den, som saaledes griber, skulde være sagfældig til Kongen, men hin, som begaaer Fornam, bøder intet.

3) Huusbrud, hvilket ligeledes kan henføres til Ran, nemlig saadant Huusbrud, som Landl. B. 9 Cap. ommelder, naar en Leilænding, som flytter fra en Jord, bryder Siddestokke (Isl. Setstocka) af et Huus, eller noget andet som er

ind-

indstemt i Træ eller nagelfast, hvortil ligger en halv Markes Sag, ligesom for andet Smaaran; dog herved ikke meent saadant Huusbrud, som skeer med Vold og Herverk, hvorom udi følgende Capitel.

Som det nu er Ran at tage en anden Mands Ting paa saadan Maade, som ovenbemeldte; da er det Spørsmaal, om det ligeledes kan være Ran, at tage sin egen Ting udaf andens Hold og Hevd?

Hvis man haver laant eller leiet sin Ting til en anden, da er det uden Tvivl, at han ikke kan tage samme tilbage imod den andens Villie, saa længe den Contract staaer: thi Leie gaaer for Eie, N. L. 5 B. 8 Cap. 16 Art.; og udi saadant Tilfælde kan jeg intet see imod, at den som havde til Laans eller Leie, jo maa tiltale Eiermanden enten for Ran eller Fornam.

Men om man finder sin egen Ting, som han hverken haver laant ud eller leiet, hos en anden, og samme Ting enten uden hans Villie eller Vidende hannem er frakommen, da er det

sages-

sagesløst, at han tager samme tilbage, Tyveb. 7 Cap. Man maa tage sit, om det ikke paaholdes. Men om en anden holder det for hannem, maa det ikke tages, medmindre han haver Vidner ved Haanden, som sande (d. e. bekræfte) at det er hans Eiendom, ibid., ellers skal han betale Avindsbod.

Udi slige Omstændigheder kan det ellers gierne skee, at man haver ingen Vidner tilstede, men maa dog ikke for *periculum in mora* give sit tabt, som om det var en Reisende som haver hans med at fare. For Ex. en hugger udi andens Skov, og Skoveieren antreffer ham enten ved Stubben, eller forinden han kommer paa alfar Vei, og tager sit fra ham tilbage, da bliver han, nemlig Skoveieren, ikke Ransmand derfor. N. L. 6 B. 15 Cap. 16 Art.

Men hvis han treffer den, som huggede udi Skoven, paa alfar Vei, maa han ikke tage det fra ham; men følge ham til Huus, lade det Bortførte besigte, og tage Vidne derpaa, med videre, som derpaa kan følge. Jeg slutter at

den

den Søgende kan der i Mænds Overværelse arrestere de bortførte Koster, og stevne den anden enten for Ran eller Tyverie.

Ved Huus paa dette Sted, kan ikke være at forstaae dens Boepæl, som huggede udi Skoven: thi det kunde være saa langt fraliggende, som ikke var mueligt at komme til den samme Dag; men det maa være et andet Huus, hvor Folk boe nærmest hos Veien, og Skoveieren sammesteds maatte giøre Anholdelse paa den Skyldige, eller hvis han haver med at fare.

Af dette eene Exempel kan ellers læres, hvorledes man skal bære sig ad i andre deslige Tilfælde.

---

36 Cap.

Om Vold og Røverie.

Vis violenta er egentlig det samme som i den Norske Lov kaldes Vold og Herverk, hvorom tilforn udi det 16 Capitel er bleven handlet, saavidt

vidt det udøves imod Personer, men her betragtes, hvorledes det skeer paa andres Ting og Gods.

Hvilken Forskiel der er imellem den Vold, som kaldes *vis publica*, og den anden, som kaldes *vis privata*, er ikke ret tydeligt udi Loven. Jeg finder udi et Manuscript af Geheimeraad Stampes *Coll. Jurid.*, at bemeldte Herre haver været af samme Tanke. Carpzow siger, at efter den Romerske og Saxiske Ret er heller ikke let at giøre saadan Forskiel, uden aleene, at den Vold, som skeer med væbnet Haand, kaldes *vis publica*, men hin, som skeer uden Vaaben, *privata; p.* 1. *qv.* 4. *n.* 5.

Vis publica kan derfor kaldes Herverk hos os, (Isl. Hernadur,) men *vis privata* ikkun Vold.

Udi Mannh. 3 Cap. staaer saaledes: Nu ræna Menn edur heria, d. e. nu røve Mænd eller de krige. Men Vold og Ran er dog ikke egentlig det samme: Vold kan begaaes uden Ran, som, naar en opbryder et Huus, men

tager dog intet bort; Ran kan ligeledes skee uden Vold, som en Deel af de Smaaran, der udi foregaaende Capitel er omhandlet.

Den som opbryder Husbondens Huus, og borttager noget som hans Giest derinde tilhører, giør Vold imod Husbonden, men Ran imod Giesten, 6 B. 14 Cap. 3 Art.; og altsaa er det klart, at Vold og Ran kunde være, og ere, forskiellige Sager.

Men saadan Ran, som udi Mannh. 3 Cap. ommeldes, er egentlig *rapina qvalificata*, det er, forøget og stort Ran, hvor fleere grove Omstændigheder støde tilsammen udi eet.

For det første tales udi bemeldte Capitel om Sammenrottelse, d. e. Ransmænd *in plur.* Nu roa Menn Skipi skipudu ad Bonda, edur gengur flockur Manna ad Gardi; d. e. Nu roe Mænd et bemandet Skib til Bonden, eller en Hob Mænd gaaer til hans Gaard.

Dernæst at giøre Overlast, hvorom Loven taler saaledes: Þad er Hernadur er þeir taka Menn edur Fe þeirra af þeim naudigum,

þeria

beria Menn, edur binda, edur færa. Paa Dansk: Det er Herverk, om de tage Mænd, eller deres Fæ, imod deres Villie, slaae Mænd, binde dem eller saare. Dog Ranet egentlig og for sig selv, bestaaer udi at borttage Fæ eller Gods.

Man kan ellers forestille sig Vold og Herverk paa en anden Maade, end justement at legge Hænder paa Folk, binde eller saare dem: saa viser det Isl. *Chronic. magnum*, ellers kaldet Sturlungasaga, udi det 54 Capitel, at Einar Thorgilsson giorde med samlet Mandskab et Tog til den Gaard Skarfstader, det skede enten om Natten eller udi Dagbrekningen, lod udtage af Koestalden og bortføre alle Kiøer og Stude, men ellers findes ikke, at der samme gang blev giort nogen Vold paa Huus eller Folk; dog skulde man ikke paatvivle, at saadant Foretagende blev i vore Tider anseet for complet Vold.

De Bøder eller Faldsmaal, som ligge til Vold, ere efter den Norske Lov trende Fyrre-

tyve Lod Sølv, eller 60 Rigsdaler, foruden anden Skadegield.

Men efter den Islandske Lov ere Voldsager Ubødemaal, Tyveb. 3 Cap. nu ere Ransmænd Ubodemænd, d. e. de skulde fare fredløse, og have forbrudt sin heele Boeslod.

Dog efter Mannh. 3 Cap. gives nogen Lindring udi bemeldte Straf, i Henseende til dem som vilde og kunde bøde og rette for sig.

a) I det at restituere *damnum*, det er at føre det bortrøvede tilbage, og ellers betale for al beviislig Skade.

b) At betale den berøvede hans fulde Ret, hvorved uden Tvivl meenes den personlige Ret, efter hans Vilkaar.

c) At betale 10 Marker til Kongen, saasom man gierne finder paa fleere Steder i Loven 10 Markers Bøder for deslige Voldssager. F. Ex. den som uretfærdig holder en andens Arv, og ikke vil afstaae, men paa en voldsom Maade forholder den for den rette Arving, Arveb. 25 Cap. ; ligeledes en Syſſelmand, om han uden

uden lovlig Adfærd optager Bondens Boe, Kiøbeb. 1 Cap.

Det er endnu Spørsmaal, om udi Voldssager skal dømmes efter den N. L. hos os?

Vel siger den Isl. Lov, at Ransmænd ere Ubødemænd, Tyveb. 3 Cap. og Mannh. 3 Cap., men, som siden skal blive viist, da er Landflygtigheds Straf næsten ud af Brug i vore Dage.

Ti Markers Bøder til Kongen er endelig en vis Straf, men derimod er det aldeles ubestemt, hvad den Forurettede skal have; og da der blev handlet om Injuriesager tilforn, udi det 19 Capitel, haver jeg udladet mig med min Meening, at deslige Sager ikke kunde anderledes ansees, end for arbitraire, og altsaa bør dømmes efter den N. Lov.

Dog er hermed ikke sagt, at alt hvad som den N. Lov giør til Voldssag, skal være det samme hos os, for Ex. det er en Voldssag at sidde modvillig udi et Leiehuus, efter Fardag, som i Tide er lovlig bleven opsagt, 6 B. 14 C. 6 Art.; men hos os kunde saadan en Sag ikke

anderledes dømmes, end efter Landl. B. 10 C. Derfor er det min Meening, at de Sager, som den Isl. Lov giør til Ran eller Herverk, bør efter den N. L. paadømmes og straffes.

De, som ikke have Formue til at betale sine Voldsboder, bør udi dets Sted straffes paa Bremerholm, eller udi et andet Fængsel, 6 B. 14 Cap. 8 Art.

Latrocinium er det som udi den N. Lov egentlig kaldes Roverie, hvilket tilforn er bleven ommeldt, for saavidt det hører til Mordsager.

Latro er det samme som en Stiemand, der ligger udi Skove eller Skiul, saavel i Henseende til at udplyndre Folk, som og iblant at myrde. Om begge Slags Røvere tales udi 6 B. 9 Cap. 12 og 15 Art., og samme B. 16 Cap. Saadan Slags Røverie kaldes og *Robbaria*, *Carpz. p. 2. qv. 90. n. 2.*

Vor Islandske Lov kalder dem uden Forskiel Ransmænd, som enten begaae Vold og Herverk, eller ligge ude for at røve, hvilket kan

viises

viſes af adſkillige Steder udi Loven: Tyveb. 3 Cap. nu ere Ransmænd Ubodemænd, hvilket ikke kan paſſe ſig paa dem ſom begaae Smaaran, men dem ſom tales om udi Mannh. 2 C. De Mænd, ſom miſte ſit Liv for Tyverie eller Ran, hvad heller de røve paa Skibe eller til Lands; item 3 Cap. Nu ræna Menn eđur heria, d. e. nu røve Mænd eller krige: item, hvort heldur þeir hlaupa i Hella, Holma eđa Byrki, d. e. hvad heller de løbe udi Huller, Holme eller Forſkandsninger. Ligeledes N. Lovs 6 Bog 16 Cap. Hvo ſom ligger i Skiul, og røver nogen veifarendes Mand.

Det kommer ud paa et, enten en Stiemand røver eller myrder, og ſtraffes paa ſamme Maade, hvilket ſom er, paa Livet, til Hiul og Steigle; men ſaalænge Hiul og Steigler ikke ere komne i Brug hos os, kom en Stiemand til at ſtraffes ſom en Morder.

Endnu er det en Slags *rapina qualificata* at berøve Skibbrudsmænd; Loven ſiger, at den

det giør, skal straffes som Stiemand, 6 B. 16 Cap. 2 Art.

Tilsidst at plyndre en Kirke, hvilket er fast samme Sag, som *Sacrilegium*, hvorom tilforn udi det 31 Capitel; men især er det Kirkeran, som udi Lovens 6 B. 16 Cap. 4 Art. omtales: rover han noget af Kirken, og altsaa er det samme om Kirkeran som om Kirketyverie, i Henseende til Straffen, at betragte.

37 Cap.
Om Falsk.

Crimen falsi bliver af Juristerne saaledes forklaret, at det er en svigagtig Sandhedens Forandring eller Forvildelse til en andens Skade.

Denne Misgierning kaldes ligeledes udi vor Isl. Lov Fals, item Fox og Flærd, Kiøbeb. 9 Cap., hvilke Navne ere tilhobe næsten af samme Bemerkelse, og en som giør sig skyldig derudi kaldes paa Isl. Falsari, paa Dansk Falskner.

Falsk kan begaaes paa adskillige Maader, af hvilke fire Slags blive opregnede hos *Carpzovius, p. 2. qv. 93. n. 26.*, nemlig *in persona, verbis, scriptis & abusu*, hvilke ligeledes forekomme udi vore Love.

1) *In persona*, eller Persons Forvildelse, naar en falskelig udgiver sig for en anden, end han er, som for Ex. Mand for en Qvinde, og Qvinde for en Mand; en paatager sig at være Barnefader, N. L. 6 B. 13 Cap. 28 Art.; en angiver sig for en andens Søn eller Arving, for at komme til Arv; endnu en for en geistlig eller verdslig Embedsmand, hvilket ikke aleene er Falsk, men endog *Crim. læsæ Majestatis*, som gielder Livet, 6 B. 18 Cap. 8 Art. Men som det ikke kan være raadeligt, udi alle deslige Tilfælde, at dømme den Skyldige fra Livet, da kunde en anden lettere Straf tilfindes.

2) *In verbis*, det er saadan Falsk som skeer udi Ord og Tale, hvortil egentlig henføres falske Eeder, hvilke tilforn udi det 5 Capitel ere ommeldte.

Andenslags Løgn og Bedragerie udi Talen anfees ikke for Falsk.

3) *In scriptis*, eller skriftlig Falsk, som bestaaer i at forfalske Breve og Documenter.

Documenter ere enten publique eller private.

Til publique Documenter henhøre Kongens Breve, Protocoller, og alle Slags Rettens skriftlige Forhandlinger, publique Regnskaber, og hvad som heldst man kan forestille sig at er bleven forfattet paa Embeds Vegne udi Regieringens Tieneste.

Private Documenter derimod ere alle Slags øvrige Skrifter og Breve, som angaae Undersaatternes egne Erender, og ere uden for Kongens Tieneste.

At forfalske Kongens Brev og Segl er Nidingsverk, Mannh. 2 Cap. Det er desuden et *Crim. læsæ Majest.*, og straffes efter N. L. 6 B. 4 Cap. 10 Art. paa Ære og Boeslod; Men man maatte billig spørge, hvorfor en som forfalsker en anden Mands Haand og Segl,

kommer

kommer til at straffes haardere, nemlig paa sin Haand desuden?

Om Forfalskning paa Rettens Documenter tales udi N. L. 1 B. 8 Cap. 8 Art.

En Tingskriver, som forfalsker Protocol, Tingsvidner, eller andre Rettens Documenter, som han skal udstæde, det er, om han giør derudi nogen Forandring, skal straffes som en Falskner paa sin Ære, Haand og Boeslod.

Paa samme Maade straffes og Meddomsmænd eller Tingsvidner, om de med Vidende eller Forsæt underskrive og forsegle det som er falskt, ibid.

Udi 1 B. 7 Cap. 5 Art. staaer saaledes, at hvo som befindes anderledes at besegle, end ret og sandfærdigt er, skal straffes paa 20 Lod Sølv; men nu er der en meget stor Forskiel imellem dette og det første, nemlig at straffes som Falskner, hvilket kunde sætte en Dommer udi Tvivlraadighed, naar en af slige Sager skulde paakiendes. Men mig synes, man kunde best finde Reede udi Sagen paa saadan Maade: at udi det 8 Cap.

8 Art.

8 Art. er at forstaae *dolum malum*, eller naar et falskt Tingsvidne bliver mod bedre Vidende og med fuld Forsæt underskrevet og beseglet; men derimod udi det 7 Cap. 5 Art. meenes *culpa*, eller Forseelse, om Tingmændene af Uagtsomhed eller Skiødesløshed underskrive og besegle noget usandfærdigt, eller lade sig dertil forlede, i hvilket Fald de ikke ansees som Falskuere, men derimod Dommeren eller Skriveren, som forlokker eller forfører dem dertil, bør straffes som Falskner.

Om Falsk paa Privat-Breve tales udi 6 B. 18 C. 6 Art., nemlig: *a*) at efterskrive en andens Haand, *b*) eftertrykke hans Signet, og *c*) at bruge det til sin egen Fordeel med den andens Skade, hvilket er det groveste af alt det, der hører til denne Misgierning; og lad være, en havde ingen Hensigt til sin egen Fordeel derved, og ikkun til at fornærme den anden, for Ex. en opdigter under andens Haand og Signet et Calumnie-Brev om en tredie Person, aleene for at giøre ham forhadt: da er det lige saa grov

Falsk, som han havde skrevet paa ham en falsk Obligation.

Falsk paa Breve og Documenter kan endnu skee paa fleere Maader, som at udslette eller giøre Forandring paa Personers Navne, paa Ciphrer eller Brevenes Data, *Carpz. p.* 2. *qv.* 93. *n.* 62.

Al saadan Falsk straffes efter Loven paa Ære, Haand og Boeslod.

4) *In abusu*, d. e. Tingenes Misbrug, som skeer paa mange Maader. Hid henhører:

a) *Termini motio*, eller at flette Grændseskiæls-Steene.

Vor Isl. Lov, udi Tyveb. 10 Cap., giør Forskiel imellem, om en tager Skiælsteene bort, og setter dem ingensteds ned igien, eller han flotter dem hen paa et andet Sted.

Det første giør Loven til en ringe Sag, som gielder ikkun 6 Øres Bod til Kongen, men mig synes det er dog en lumpen Gierning nok, for at slippe saa let derfra.

Det

Det sidste, nemlig at føre Markeskiælssteene paa et andet Sted, er næsten et Ubødemaal, som gielder 13 Markers Bøder, ibid.; og i vore Dage vilde det i det ringeste koste Ære og Boeslod. Vel taler Loven intet sammesteds om Bøder til den Fornrettede, men dog kan det ikke andet være, end at han maa have Skadesgield, N. L. 6 B. 18 Cap. 1 Art., eller saadanne Bøder, som den Skyldige havde stiaalet saa meget fra ham, som Landet kan være værd.

Hvis nogen saaledes flottede Grændseskiæls-Steene paa Kongens Jord, da var det en Sag som fortiente endnu en strængere Straf, end om det skede paa en Islandsk Bondes Jord, og torde vel dømmes for Falsk efter den Norske Lov.

b) At forfalske Kongens Myndt, som udi den Isl. Lov hedder at falsa Stedia Kongs, Mannh. 2 C., kaldes hos Juristerne *falsificatio monetæ*, hvilket kan skee paa tvende Maader:

1) *Formaliter*. At myndte Penge, er et Regale eller en Herlighed, som aleene tilkommer

den

den høieste Øvrighed, og ingen anden paa egen Haand kan tage sig for; hvorom tilforn udi det 7 Cap. er at finde.

2) *Materialiter*, hvilket bestaaer i at giøre falske Penge, det er, af en uægte Metal.

Altsaa, naar begge saadanne Sager, nemlig Myndtningen og Forfalskningen, komme sammen udi eet, da er det intet Under, at den Misgierning maa gielde baade Liv, Ære og Boeslod, N. L. 6 B. 18 Cap. 2 Art.

Vidende at handle med falske Penge, ansees som anden Falsk, ibid. 1 Art. Men den som uvidende er bleven bedragen med slige Penge, og saaledes agter at udgive dem igien, kan redde sig udaf Sagen, dersom han anviser sin Hiemmel, nemlig den som først flyede ham de samme Penge, ibid. 4 Art.

Nu kan det og hende sig, at han ikke veed, hvem der just flyede ham samme Penge: thi det er meere end man kan fordre af en, som imodtager Penge af adskillige, paa en Tid og Sted, at han skal kiende hvad enhver især haver leveret,

ret, og da er det Spørsmaal, om han selv skal ansees som Falskner?

Udi saadant Tilfælde synes det da tilladeligt, at han befrier sig med sin Eed fra al Skyld og Medvidende udi Pengenes Forfalskning, ligesom en, der torvekiøber stiaalne Koster, maa giøre sin Eed paa, at han hverken er Tyv eller Tyvs Medvider.

c) At forfalske umyndtet Guld eller Sølv, hvorom tales udi 6 B. 18 Cap. 1 Art. Vor Islandske Lov giør ingen Forskiel der imellem, og andre Varers Forfalskning. Men nu i vore Tider vilde det maaskee anderledes ansees, da Guld og Sølv i sig selv ere meget kostbarere end al anden Metal eller Varer: altsaa en større Skade og Fornærmelse for Regieringen og Handelen, om slige Ting skulde befindes udygtige eller forfalskede, fremfor andre Varer, hvorfor saadan en Sag maatte komme til at paadømmes og straffes efter den Norske Lov.

d) Om Falsk paa andre Vare have vi en Lov udi Kiøbeb. 11 Cap., og er det den første Grad

af

af saadan Falsk: om en selger de Varer ud for gode og dygtige, som han enten selv, eller ved nogen anden haver forfalsket, og den som kiøber samme ikke kan hytte sig for.

De Varer, hvorudi Falsk kan være skiult, ere mange Slags, saasom drikkendes og vaade Varer udi Fade, Meel og Kornvarer, samt Linnet, Uldengods og Skindvarer. Kb. 11 Cap.

Skiønt nu nogen var saa forsigtig, at prøve og undersøge slige forfalskede Varer, førend han annammer, og vil altsaa ikke kiøbe dem, da bør dog den, som holder slige Varer tilfals, ikke desmindre straffes, ligesom han virkelig havde solgt dem.

Det forstaaes af sig selv, at de forfalskede Varer, om de ellers kunde være til nogen Brug eller Nytte, maa være forbrudne, men ellers fortæres ved Ilden eller kastes udi Søen, paa det ingen skal kunde forgribe sig paa de samme derefter, 6 B. 18 Cap. 3 Art.

Den Straf, som ligger til saadan Forfalskning, gaaer paa Ære, og Boeslod til Kongen,

men til den som kiøbte dobbelt saa meget, som Varerne skulde have kostet.

Hvad; om ingen havde kiøbt dem, men den første, som begierte Varene tilkiøbs, og undersøgte dem, angiver Forfalskningen: da var det meer end billigt, at han fik sin Andeel, ligesom en Angiver pleier at tilkomme.

Den anden og mindre Grad af Falsk, som vor Isl. Lov setter, er: naar en selger (eller falholder) de samme Varer som han havde kiøbt, men er kommen udi Erfaring, at de ere falske; hvilket straffes med 6 Markers Bøder til Kongen, og 1 Mark til den som kiøbte.

Den tredie Grad: om en selger de Varer, som han ikke vidste at vare forfalskede; og da skal han giøre sin Befrielses-Eed derfor, Kiøbeb. 11 Cap. Loven siger: at den, som kiøbte de falske Varer, skal have sin Betaling igien af den, der solgte, og han igien søge sin Kiøbmand.

Det henregnes ikke til Fals, om der findes en lønlig Last, (Isl. leinande Lostur,) det er,

en

en usynlig eller ukiendelig Feil, ved et levende Creatur, som man kiøber af en anden, saasom en Hest eller Koe, hvoraf nogle blive optalte udi Kiøbeb. 18 Cap. Dog er det *dolus* eller Svig, om den Selgende vidste det samme, men dølger det for den som kiøber; og hvis han bliver samme Feil vaer inden den første Maaned han annammede Qvæget, skal den Selgende være pligtig til at tage imod det igien, og giøre sin Eed paa, han ikke vidste det.

e) Om Falsk udi Maal og Vægt tales udi Kiøbeb. 26 Cap., hvorudi giøres saadan Forskiel:

1) Om en haver urigtig Vægt, Maal eller Alen, da ansees det første gang for et *delictum culposum*, eller Forseelse, og straffes ikkun med 1 Markes Bod til Kongen, og enkelt Skadegield til den Forurettede. Dog maa man forstaae dette især om Smaabønder, som ikke ere pligtige at tillegge sig Maalekar eller Bismere. Forordningen af 10 Jan. 1689, 3 Cap. 5 Art.

Alle andre som drive nogen Handel, eller have Indtægter og Udgifter at forestaae, som og Øvrighedspersoner, ere pligtige til at have de rette og justerede Maal; og derfor ikke slippe saa let, om deres Maal eller Vægt befindes urigtig; men skulde i Følge anførte Forordning betale første gang fra 1 til 4 Rdlr. meere eller mindre efter Sagens Betydenhed. Befindes de udi det samme anden gang, da at straffes som Falskneré.

2) Om en maaler eller veier urigtig paa rigtig Maal eller Vægt, er en Sag som efter den Isl. Lov skulde straffes som Tyverie, Kiøbeb. 26 Cap.

---

38 Cap.

Om de overordentlige Misgierninger.

Hidindtil er blevet handlet om de almindelige Misgierninger, som ere at finde udi vores Lov, og nogen vis Straf er tillagt; nu følge de an-

dre,

dre, som hos Juristerne hedde *delicta extraordinaria*, hvilket Navn de ligeledes maa beholde for mig, skient adskillige af dem ere sædvanlige nok, og have deres udi Loven bestemte Straf, men nogle vilkaarligt, som fremdeles skal vises. Hvoraf forekommer

1) *Sollicitatio alienarum Nuptiarum*, som bestaaer derudi, at forlokke en andens Hustrue til Utroeskab imod sin Husbond, *Struv. lib.* 3. *tit.* 24. *aph.* 2. Det er at forstaae for *conatum*, eller Forsøg og Stræben at forføre en anden Mands Kone til Ukydskhed.

Om saadan Misgierning især, er neppe noget at finde udi den Danske eller Norske Lov, men vel noget udi den Islandske, Mannh. 2 Cap. Enn þo ad Kona gete vared sig fyrir Godkvensku saker, so hann komi ey sinum Vilia framm rc. Det er: omendskiønt Konen formedelst sin Dyd kunde værge sig saaledes, at han ikke sin Villie fuldfører, da bør det ingenlunde skee, uden at han jo haver Revselse efter Dom. Ligeledes udi Qv. Gift. 5 Cap. Ef Madur

geingur i Sæng til Konu, og vill koma Legordi at hana, og þó hann komi ey sinum Vilia framm, þat bæti eptir 12 Manna Domi. Det er efter Bogstaven saaledes: Gaaer man i Seng til en Kone, og vil begaae med hende Leiermaal, da, endskiønt han ikke fuldfører sin Villie med hende, bøde efter 12 Mænds Dom.

En anden Slags Tillokkelse bliver omtalt udi N. L. 6 B. 22 Cap. 1 Art., om Ruffer eller Ruffersker forføre gifte Qvindfolk til Løsagtighed udi Horehuse, hvilke neppe kan finde Sted hos os, da her ere ingen saadanne Huse.

2) *Abactio partus* bestaaer derudi, at fordrive et Foster udaf Moders Liv, ved Medicamenter eller Forgift, hvilket uden Tvivl er en extraordinair Misgierning; og hvorom intet udførligt er at finde udi vores Lov; dog om der fandtes kiendelige Tegn til paa en Kone, at hun var med Barn, og hendes Svangerskab siden forsvinder: da er der Aarsag nok til at undersøge, om det er skeet ved nogenslags Middel,

og udi saadant Fald kunde Sagen henføres til N. L. 6 B. 6 Cap. 8 Art.

De Tydske Jurister giøre en Underskedning imellem, om en Kone haver opnaaet sin halve Barselstid, eller ikke. Er det første, da ansees Fostret for et levende Menneske, og hvis det saaledes omkommes, da bliver Sagen anseet som et virkeligt Barnemord. *Car. V. Constit. Crim. art.* 133. Hvilken Straf Carpzow henfører ikke aleene paa Moderen selv, men og de andre, som forskaffe Raad eller Middel til samme Gierning.

Udi det andet Tilfælde, nemlig om et Foster skulde afgaae inden fierde eller halvfemte Maaned udi Moders Liv, da ansees det ikke for at have været med Livs Aand; og da ville de Herrer Jurister, at Sagen fortiener en anden ringere og vilkaarlig Straf.

Det skal ellers være gandske rart, og hartad uden Exempel, at slige Sager blive opdagede hos os; og neppe vilde de kunde tracteres uden

særdeles oplyste Lægers og Naturkyndiges Raad og Betænkninger.

3) *Expositio infantis*, som bestaaer i at legge et spædt Barn ude paa Marken; men udi vore Love anføres saadan Misgierning med andre ordinaire Mords- eller Drabssager, hvorom alt er skrevet udi det 10 Cap.

4) *Abigeatus*, eller at stiele Qvæg, hvilket de Romerske Jurister have holdet for et *del. extraord.*; men hos os, og efter vore Love, ansees det som andet grovt Tyverie, hvorom udi det 31 Cap. er handlet.

5) *Prævaricatio*, hvorved egentlig forstaaes naar en Procurator eller Fuldmægtig, som skal udføre en andens Sag for Retten, bedrager sin Hovedmand, men spiller under Dekke med hans Vederpart; hvilket med al Rette kan kaldes *del. extraord.*, og straffes vilkaarlig, eftersom Omgangen kan findes grov til.

Udi N. L. 1 B. 9 Cap. 10 Art. optælles en Deel af Procuratorers Mishandlinger, men

Præva-

Prævarication nævnes der ikke især, hvilken dog er det groveste af slige Streger.

En Procurator, som ved sin Forsømmelse, eller anden ulovlig Forhold, under Processens Drift, spilder sin Hovedparts Sag, straffes *a*) med at betale Skade og Omkostninger, *b*) paa sin Bestilling; og endnu maaskee videre, efter Sagens Beskaffenhed, ibid. 11 Art.

Det er merkværdigt, at den Norske Justits-Forordning af 10 Aug. 1735 dens 14 Art. siger, at en Procurator, som befindes at have fordervet sin Principals Sag, skal omendskiønt han derfor ikke er bleven stevnet, dømmes og mulcteres under eet, naar Hovedsagen bliver paadømt.

Om Prævarication kan finde Sted hos Dommere, er noget som disputeres om paa begge Sider, og hvilket en Deel have nægtet. Det er og vist, at mange uretfærdige Domme kunde blive fældte uden Prævarication: thi enten skee de formedelst *defectum intellectus* eller *voluntatis*.

Defectus intellectus er Uforstand eller Vanvittighed, nemlig, om Sagen ikke bliver ret foredragen, eller Dommeren fattes Indsigt, enten udi Sagens Væsen og Virkelighed, eller udi Lovens Meening og Hentydning paa Sagen, hvorom tales udi N. L. 1 B. 5 Cap. 3 Art.; men siden udi samme Artikel anføres endnu andre Aarsager, som kunde henføres til *defectum voluntatis*, eller Mangel paa en god Villie, saasom Gunst, Gave, Frændskab rc., hvorved Dommeren udviser den eene af Parterne alt for stor Føielighed, men gior den anden Uret eller Rettens Spilde og Nægtelse, hvorom udi den 9 Art. ibid. endnu videre handles. Dog, man kan ikke henføre alt saadant til Prævarication: thi det er bekiendt, at Pilatus fældede en uretfærdig Dom over vor Herre Christum; aleene, man finder ingensteds udi hans heele Omgang med den Sag, at han haver spillet under Dekke med Joderne. Men saadant, som den Norske Justits-Forordnings 17 Art. ommelder, nemlig, om en Dommer forfatter Stevning eller Indlæg

for den eene, eller endog for begge af Parterne, maa endelig agtes for Prævarication.

Det er ellers ikke rimeligt, at nogen Dommer paatager sig at giøre Parterne saadan Tieneste for intet, men at de maatte vise ham nogen Slags Høflighed igien, og i saa Fald kunde baade Prævarication og *crimen barattariæ* komme sammen i en Sag.

Crimen barattariæ v. repetundarum kaldes hos Juristerne, naar en Dommer tager imod Skiænk eller Gave til at forkrænke den andens Ret.

En saadan Gave kaldes i Besynderlighed paa Islandsk en Muta, Landl. B. 2. Cap., og den Maade saaledes at bestikke Dommere, kaldtes i gamle Dage at bera Fe i Doma.

Efter Kong Chr. 5. Forordning af 20 Mart. 1676 skal *crimen barattariæ* straffes paa Liv, Ære og Boeslod; men samme Forordning lader dog ikke til egentlig at sigte paa Dommere eller Rettens Betientere, som andre endnu høiere Embedspersoner, der lade sig bestikke. Tilmed

med er den udgiven ferend Loven, og altsaa kunde en Dommer ikke ansees der efter, men aleene efter Løvens 1 B. 5 Cap. 3 Art.

6) *Receptatio facinorosorum*, som bestaaer i at huse eller hæle Ugierningsmænd, hvorom fast intet er at finde i vores Isl. Lov, uden aleene at huse en fredløs Mand, Mannh. 6 C., som gielder 1 Markes Bod til Kongen for første Nat, 2 Marker for anden Nat; men skeer det tre Nætter efter hinanden, da 13 Marker, ibid. Hvis han huser den Fredløse endnu længer, da synes det at kunde blive til et Ubødemaal, medmindre han ikke vidste at den anden var fredløs, hvilket han skal gotgiøre med sin Eed, N. L. 1 B. 22 Cap. 16 Art.

Hvad Manddrabere angaaer, da siger Loven Mannh. 7 C. ad hver sem Biørg veitir Veganda, þat sie utlægur, d. e. hvo som giør en Drabsmand nogen Undsetning, da bliver han fredløs. Nu hvis dette skulde have saa streng en Forstand, at om nogen husede en Drabsmand Natten over, han da skulde miste sin Fred, da

var

var det en forunderlig Straf, som neppe vilde finde Sted nu i vore Dage, medmindre han i andet og fleere havde været Manddraberen behielpelig til at undvige. Dog er endnu herved en Betænkning, nemlig om nogen udi slige Tilfælde havde reddet sin Slægt eller Paarørende, da var det billigt, at man seer lidt igiennem Fingre med samme, og ikke skrider til det yderste, *Carpz. p. 3. qv. 104. n. 52.* Hvilket ligeledes finder Bifald udi vores Lov; thi da alle nærværende skulde være pligtige at opsøge og paagribe en Drabsmand, da ere dog Paarørende indtil fierde Led derfor fritagne, Mannh. 7 Cap.

Om dem som huse og hæle Tyve, er talt udi det 31 Cap. tilforn.

Udi N. L. 3 B. 21 Cap. tales om Bønder, som huse og hæle Løsgiængere, at dermed skal have sin Fæste forbrudt.

7) *Effractura carceris*, er egentlig, naar en bryder ud af Fængsel, som han er bleven indsat udi.

Vor

Vor Lov giør dette ikke til nogen besynderlig Sag, saasom det er naturligt, at enhver søger de Udveie, han kan, til at sette sig i Frihed. Men derhos kan dog Udbrud af Fængsel forøge Straffen i Hovedsagen, som en er bleven fængslet for. F. Ex. en Tyv, som bryder løs, og stieler siden paa nye, skulde straffes med Galgen, N. Lovs 6 B. 17 Cap. 39 Art., skient saadan Straf nu er bleven ophævet. Dog det maae settes forud, at Fængselet svarer til sit Navn, og at Fangen paa en voldsom Maade haver sønderbrudt Jern og Bolte; thi ellers kan Sagen tillegges den, som skulde holde Fængselet udi forsvarlig Stand, hvorudi ere tvende Betænkninger:

a) Om det skeer formedelst Fængselvogterens Skiødesløshed, eller Forseelse, da gielder det Pengemulct, neml. 60 Lod Sølvs Beder, 1 B. 17 Cap. 5 Art., hvorpaa endnu haves et apart Kongl. Rescript af 5 April 1748.

b) Men skeer det ved Øvrighedens Raad, eller Villie, da kommer dertil en større Straf, nemlig paa Embede, eller vel ogsaa Gods.

Paa

Paa nogle Steder er det i Brug, at den som var Opsynsmand over Fængselet, bliver indsat udi den Undvigtes Sted.

De som opbryde Fængsel for at udtage deraf med Vold den Indsluttede, straffes paa Fred og Boeslod, 1 B. 17 Cap. 10 Art.

8) *Improba Mendicitas*, d. e. uforskammet Betlerie og Løsgiængerie, hvilket vel er ikke nogen usædvanlig Ting hos os, men dog ikke desmindre *del. extraord.*, som meget vanskeligt skal være at hemme eller straffe med nogen Lov, eller Rettergang.

Her ere vel endeel Forordninger i Landet for at afskaffe Løsgiængerie og Betlerie: den første, Kong Christian den Fierdes af 21 April 1619, og den anden, Kong Christian den Femtes af 6 Maii 1680; men man haver dog ikke hidindtil fundet nogen tilstrekkelig Anstalt, hvorved de tilfulde have opnaaet sit Øiemed. Endelig, udi Forord. om Hunstugt af 3 Maii 1746, er der endnu en nærmere Regel foreskreven, hvorledes med Betlere og Løsgiængere skal forholdes.

a) At

a) At ingen, som er over sine 10 Aar, maa tilstædes at omslakke og betle, men strax udi den Alder settes i Tieneste, 11 Art.

b) Naar en ikke paa saadan Maade kan artes, men bliver ved sin Omstreifen til han er 16 Aar, skal han af Øvrigheden straffes udi Gabestok, og endnu settes i Tieneste.

c) Men hvis han ved slige Prøver ikke vil forbedres, og fremturer udi samme Vanart indtil sit 25 Aar, skal han dømmes udi Tugthuus, 14 Art. ibid., hvilket maa confereres med Lovens 3 B. 21 Cap. 16 Art.

Hvad ellers i Almindelighed hører dertil, at en kan ansees for en Løsgiænger, er dette: *a*) at han er kommen til Laugalder; *b*) at han er frisk og har Kræfter til at arbeide; *c*) at han ingensteds haver tilbudet sin Tieneste, Mannh. 30 C., og da bør man giøre saaledes ved ham, som ovenbemeldt er. Men hvad om en, der frembyder sig udi Tieneste for Syns Skyld, er saa vanartig, at ingen vil antage eller beholde ham: mon han da ikke ligesaa fuldt er en Løsgiænger?

i Betlere eller Løsgiængere, om de forhaane Bønder eller andre Dannemænd, skulle straffes paa Kroppen, med mindre de have Midler til at bøde for sig, Mannh. ibid. Hvilken Revselse efter gammeldags Viis var at miste Huden.

9) *Illiciti conventus*, d. e. utilladte Sammenkomster; men som der hverken udi vore Love eller Anordninger ere nogen Sammenkomster forbudne, følger deraf, at ingen utilladelige have været her i Brug; og altsaa, om slige Sammenkomster engang eller herefter skulde holdes, hvorudi noget Utilladeligt bliver foretaget, da maatte Vedkommende ansees eftersom deres Ord eller Gierninger kunde findes strafværdige, men ikke for Sammenkomsten i sig selv.

10) *Imperitiæ medicorum*, d. e. Lægers Uforfarenhed, eller om nogen formedelst Vankundighed udi sin Profession forderver sin Patient, hvilket dog ikke ansees for nogen Misgierning hos os; tvertimod maa en Læge i saadant Fald være uden Tiltale, Mh. 13 C., og om slige Sager kan vel ikke dømmes af andre end erfarne Læger.

11) *Sepulcrorum violatio*, som bestaaer i at opbryde Afdødes Gravsteder.

Vi have ingen almindelig Lov for os, hvorledes saadanne Sager skal ansees og straffes: dog kan man see af Kong Chr. 4. Brev, dateret 25 Febr. 1609, at sligt maa engang have tildraget sig udi de Dage. Det fortælles, at der var en Giengauger, som de kaldte Gvond Loka; samme skal have anfægtet og beskadiget baade Folk og Kreaturer paa visse Steder, indtil man fandt for godt, at tage hans Krop op af Jorden igien, og kappe ham Hovedet af; hvilken Gierning siden blev ilde udlagt, samt paa høie Steder andragen, som nogenledes af bemeldte Kongebrev er at slutte, hvorudi slige Foretagender med strænge Udtrykke forbydes; det siges endog, at en vis Biskop, fordi han havde samtykket udi at lade det døde Legeme opgrave, skal have kommet til at betale en anseelig Pengemulct.

Endnu haver det tildraget sig udi Mandsminde, at en Mand paa Vesterlandet lod aabne

en Grav, for at udtage nogle Dødningebeen til Lægemiddel, imod et Slags usædvanlig Sygdom, hvilket siden blev anseet for Overtroe, og samme Mand, for at undgaae Tiltale, lod erbyde for sig 80 Rdlrs. Boder; men som dette var et frivilligt Tilbud af en velhavende Mand, blev det saaledes antaget, som er at finde udi et Kongeligt Rescr. af 7 Julii 1714, og kan altsaa saadant et Exempel ikke tiene for Regel til at dømme efter i andre Tilfælde.

Men hvad især angaaer den Sag, at aabne en Afdøds Grav, for at borttage enten Guld, Sølv eller noget andet af Værdie, som den Døde kunde være bleven henſat med, da have vi heller ingen Lov, hvorefter saadan Gierning skulde dømmes.

At røve af et dødt eller dræbt Legeme, som findes ubegravet ude paa Marken, kaldes Valrov, N. L. 6 B. 16 Cap. 13 Art., og straffes ligesom Vold eller andet stort Ran, samt desuden med dobbelte Bøder imod det som røvet var. Man kunde spørge, hvem disse Bøder

tilhøre? og da svares rimelig, at de maatte henfalde til Kongen og den Dødes Arvinger.

Nu er det dog en grovere Sag, at aabne eller opbryde et Begravelse, for at plyndre et Liig; thi omendskiønt Rovet i sig selv kunde dømmes efter det foregaaende, da er det endnu Vold eller Herverk imod den, som Kirken eller dens Grund tilhører.

12) *Termini motio*, d. e. at fløtte Grændse-Skiælssteene, hvilket efter den Romerske Ret tages for *delictum extraordinarium*; men hos os henhører det til Falsk, hvorom udi foregaaende Capitel er bleven meldt.

13) *Crimen dardanariatus, vel fraudatæ annonæ*, kaldtes hos de Romere naar nogen af Forsæt aarsagede Dyrtid i et Land eller Stad, hvilket helst skede paa den Maade, at føre Korn eller andre Madvare ud af Landet, for at holde det tilbageblevne desto dyrere.

Saadan Sag kunde nok finde Sted hos os i gamle Dage, da vore Landsmænd dreve deres Skibsfart og Handel til andre Lande, hvorfor det

det er forbudet ved K. Eriks Retterb. ad selia mikla Skreid, medann Hallæri er, hiedan af Landinu; d. e. at sælge megen haard Fisk ud af Landet, imedens der er Dyrtid. Men nu, efter nærværende Handelens Omstændigheder, kan *dardanariatus* ingen Sted have hos os, siden vi ingen anden Handel have end med Danske octroyerede Kiøbmænd, som holde sig berettigede til at udføre det meste de kunne af Fisk og andre Madvare.

Dog i dets Sted kan man sette al ulovlig og forbuden Handel med fremmede Ufrihandlere, hvilket tilforn ikke var en ringe Sag, men som galdt Boeslods og Bremerholms Straf, som et Ubødemaal, Kong Chr. 5. Forordn. af 6 Maii 1684; men samme strenge Straf er siden ved Taxtens Forordn. af 10 Apr. 1702 ophævet og forandret til 10 Rdlr. Mulct.

14) *Crimen saccularioruin* er omtrent det samme, som hos Danske og Tydske kaldes Spidsbuberie, og bestaaer deri, at stiele med List og

Behændighed af Folk, Klæder, Gevær, eller andet som de have paa sig.

I gamle Dage pleiede man at bære sine Haandpenge udi Punge, som med Remme vare heftede til Belted, men der fandtes da og saadanne Skielme, som paa en snild Maade vidste at skiære dem Pungene fra Belted, hvilke deraf bleve kaldne *Saccularii*, eller paa Tydsk Beutelschneidern, ligesom nu omstunder Lommetyve; men deslige Haandgrebe ere næsten ubekiendte her i Landet, og dersom noget saadant forefaldt hos os, maatte dermed forholdes som med andet Tyverie.

15) *Ludi vetiti*, d. e. forbudne Leege, henhøre til *delicta extraordinaria.* Leege adskilles sædvanlig *a*) *in ludos fortunæ*, d. e. saadanne Leege, som komme an paa Lykken, *b*) *artis*, eller dem som leeges af Konst og Øvelse, og *c*) *mixtos*, d. e. blandede, hvor baade Konst og Lykke giør noget tilsammen.

Hvad Slags Leege hos os skulde agtes forbudne, er ikke let at sige: Er det de, som i gamle

gamle Dage kaldtes Glæde, næsten af lige Beskaffenhed som Julestuer eller andre Vinterlystigheder paa Landet udenlands, og som ere forbudne til visse Tider; da ere de længe siden ganske ud af Brug og forglemte hos os, og altsaa ingen Leege tilbage, undtagen Stimen, eller som det hedder i Mannh. 13 C. ad gannga i Fanng saman, hvilket ikkun er forbudt hos Kirken, naar Gudstieneste forrettes, N. L. 6 B. 3 Cap. 10 Art.

Spørges der, om man maae spille om Penge? da svares, at det vel er forbudt udi Tyveb. 18 Cap., og saa meget, som spilles eller veddes om, skal være forbrudt med Halvmarkes Bod tillige til Kongen, af dem begge som veddede.

Men i den Norske Lov er ingensteds forbudet at spille om Penge, undtagen til Skibs, 4 B. 1 Cap. 19 Art., i hvilket Tilfælde baade den som taber og vinder, skal have forbrudt tredobbelt imod det de spillede om. Desuden er det en uskyldig Sag; aleene siger Loven, at ingen skal være pligtig til at betale hvis han

taber udi Spil eller Dobbel: at forstaae, han kan ikke søges derfor, som anden lovlig Gield.

16) *Crimen stellionatus:* Navnet er taget af en listig Slange, som kaldes *Stellio*, og be- mærker ikke nogen vis Misgierning især; men som det var en vedtagen Maade hos de Romere, at den, som paaklagede en Sag eller Misgier- ning, maatte navngive den udi Retten; da i Mangel af et andet beqvemmere Navn, have de hittet paa at kalde adskillige Skarnsstræger saale- des, som Loven ikke havde givet noget vist Navn: Men da dette er ganske fremmed, og uden for vores Lov, vil jeg gaae det forbi.

Endnu, foruden ovenbemeldte Sager, fore- komme nogle fleere, og som i Besynderlighed udi N. L. 2 B. 9 Cap. 8 Art. ere opregnede, hvilke jeg ikke tager i Betænkning at henføre til *delicta extraordinaria*, helst da Loven selv si- ger, at de ere af saadan Beskaffenhed, at de ved sædvanlig Rettergang ikke let kunde bevises eller afgiøres; men at de ved Præsternes For- maninger og Paamindelser skulle rettes, og frem-

deles,

deles, om de Skyldige ikke ville lade sig sige, men fremture udi deres Haardnakkenhed; da at straffes med Kirkens Disciplin, hvorved først den mindre, og siden den større Bandsettelse er at forstaae. Dog der ere og nogle iblant, som, naar de blive kiendelige og aabenbare, høre under den verdslige Ret og Straf, saasom:

17) Kirkens eller Prædikens Forsømmelse paa hellige Dage. Efter Sabbats-Forordn. hos os af 20 Maii 1744, 8 Art. skal den som udi tre hellige Dage efter hinanden forsømmer sin Sognekirke, bøde 4 Mark Danske til fattige Enker i Sognet.

Hellige Dages Misbrug er endnu noget andet, som bestaaer derudi, at bruge hellige Dage til unødvendigt Arbeide, Reiser, Drukkenskab, Spil, eller anden Letferdighed, samme Forordn. 18 og 19 Art. Alle saadanne Sager skulle strax og første gang de blive aabenbare, straffes paa Helligbrøde.

Hvad Helligbrode er, eller skal være, er af nogle lærde og vittige Mænd hos os blevet dispu- teret om. N. L. 6 B. 3 Cap. 1 Art. setter det 3 Lod Sølv; men efter 3 Art. ibid. skal den, som arbeider under Prædiken, betale 2 Lod; og saaledes er det hos os længe blevet holdet for 1 Rdlr., i Følge Kong Frider. 2. Reces, som giør Helligbrøde til tre Mark Penning, hvilket her er bleven forstaaet for 3 dobbelte eller Lybske Mark; men det kan og være, at ved Mark udi de Dage er meent det samme som vi nu kalde Lod.

18) Letfærdig Sværen og Banden, samt anden Guds Navns Misbrug udi Skiemt og daglig Tale, hvorom tilforn udi 3die Capitel er meldt.

19) Ond Forligelse imellem Egtefolk: Naar samme bliver større og grovere, end at den ved christelige Formaninger kan blive rettet, da er det en Sag, som kan komme under verdslig Ret og Straf.

En

En Kone, som slaaer sin Husbond, skal straffes ligesom hun havde giort det imod en Fremmed, hvoraf man kan slutte det samme til andre Gierninger af samme Slags; men herimod regnes det ikke saa nøie, om Husbonden slog sin Hustrue, uden Skade. Men er det *injuria atrox*, eller grove Forurettelser, som en af Ægtefellene begaaer imod hinanden, da straffes de derfor enten med Fængsel eller Tugthuus, eller anden saadan Revselse, efter Misgierningens Beskaffenhed, N. L. 6 B. 5 C. 7, 8 Art.

20) Ond Forligelse imellem Forældre og Børn: Forældre kunde vel forsee sig med Ord eller Hug imod Børnene, uden at der ligger nogen Straf paa, med mindre det var en grov Fornærmelse, da straffes de derfor ligesom det var skeet paa en Fremmed. Derimod straffes Børn for Ulydighed og Opsetsighed imod deres Forældre, fornemmelig med at miste deres Arv, ibid. 1 Artikel; for Skieldsord imod dem, udi Fængsel eller Tugthuus, 2 Art.; og endelig for Hug eller Slag, paa Livet, 3 Art. conf. Art. 9.

21) Troc-

21) Trolovede Folkes Modvillighed i at lade sig tilsammenvie udi Ægteskab. De som uden lovlige Aarsager fortøve med sit Bryllup, efter at trende gange er blevet lyst for deres Ægteskab af Prædikestolen, skulle mulcteres paa 2 Rigsdaler eller meere, efter deres Vilkaar og Tidens Længde, Forordn. om Ægteskab af 3 Junii 1746, 3 Art.

22) Letfærdig Skanderen og Snak. Herunder forstaaes baade *verba obscæna*, det er, ublue Ord og Talemaader, som paa Isl. kaldes Klamord, saaog urimelige og forargelige Fortælninger og Sladder, som en Deel reisende og omløbende spinde paa, og opfylde heele Herreder med. Dertil hører at straffes udi Gabestok, eller med anden vilkaarlig Mulct, Forordn. om Hustugt af 3 Junii 1746, 27 Art.; og om saadan Sladder gaaer nogen vis Persons gode Rygte og Lempe for nær, bør det søges og straffes som en anden Injuriesag.

23) Letfærdig Selskabs Besøgelse, hvilket kan henføres til utilladelige Sammenkomster,

komster, hvorom tilforn udi dette Capitel er handlet.

24) Rufferie er samme Slags Misgierning, som Juristerne kalde *Lenocinium*, hvilket egentlig betyder at holde Horehuus. Paa saadan Sag have vi ingen sat Lov her i Landet, saasom det findes ikke at slige Huse ere her nogentid blevne holdte.

Efter den Norske Lov straffes de som holde Horehuse med at pidskes til Kagen, og forvises enten Byen eller Herredet (om det skede paa Landet) ved Boddelen. Qvindfolk for samme Sag settes endog udi Tugthuus eller Spindehuus, 6 B. 22 Cap. 5 Art.

Mandspersoner, som for at bedrive Utugt, besøge Horehuse, straffes med Fængsel (rimelig paa Vand og Brød) udi 8 til 14 Dage, 6 B. 13 Cap. 31 Cap.

25) Fylderie og idelig Drukkenskab, eller *Ebriositas*, henføres ligeledes til *delict. extr.*

At drikke sig drukken er endelig en Feil eller Synde, men dog ikke saadan Sag, hvorpaa Loven

har

har sat nogen Straf, uden det skeer paa visse Tider og udi særdeles Omstændigheder.

a) Skeer det den Dag man skal gaae til Skrifte og Alter, da skal han staae aabenbare Skrifte, N. L. 2 B. 5 Cap. 27 Art., og desuden bøde 4 Mk. Danske, efter Kongel. Rescr. af 3 Junii 1746.

b) Paa Bededage, 6 B. 3 Cap. 9 Art., hvilket straffes paa samme Maade.

c) Endelig naar det skeer udi Embedsforretninger, som, om en Præst forseer sig formedelst Drukkenskab, 2 B. 11 C. 11 Art., da kan det gielde hans Kald og Embede, hvilket og rimeligviis kunde henføres til andre Embedsmænd udi lige Tilfælde.

For idelig Drukkenskab maa ellers forstaaes, naar nogen gier saadan grov og sterk Vane deraf, som hverken ved Paamindelser eller Strafbøder lader sig ændre, da kan han tilsidst, som en haardnakket Synder, straffes med Kirkens Disciplin.

26) Ubillig Fordeel i Kiob og Sal, og ubillig Aager. Begge Deele pleie hos os at indbefattes under det eene Navn af Aager, saasom de udi Virkningen komme ud paa et og det samme, endskiønt Maaden er meget forskiellig.

Aager udi Særdeleshed er det samme som hos Juristerne *usuraria pravitas*, nemlig at tage en ubillig og alt for høi Rente eller Leie af sine Penge eller andet Gods, som man haver udlaant eller leiet til andre.

Om Aager er fast intet udi vores gamle Lovbog at finde, da det var en geistlig Sag, som udi den gamle Kirkelov maa eftersøges, og hvorom Biskop Arnes Chr. R. taler udtrykkelig nok; og som den er uddragen af *Jure Canonico*, eller den Rom. Pavelige Ret, saa regnes derudi for Aager, at tage nogen Rente eller Leie af ufrit Gods eller døde Øre: saa at den, som laanede, skulde aleene nøies med at faae sin Capital eller Hovedstoel tilbage.

Altsaa følger heraf, at man ikke har kundet sætte paa Rente eller Leie uden levende Qvæg, hvilket

hvilket og er at see af den verdslige Lov, som gieldte i Landet i de Dage, hvor der ingensteds tales om Leie af andet Gods, end Qvæg og Skibe, som uden Tvivl ere blevne regnede til fridt Gods. J. Bog Kb. 15 Cap. og Graag. Landsl. B. 1 Cap. fastsetter 4 pro Cento aarlig.

Efter bemeldte Chr. R. skulde Aager straffes med Kirkens Disciplin, som var den større Bandsettelse, da en Aagerkarl, som døde uafløst, ikke maatte begraves i christen Jord. Men Pengestraffen, som her hørde til, var 6 Jsl. Markers Bøder til lige Deeling imellem Kongen og Biskoppen, foruden at Hovedstolen, hvorpaa Aagret skulde vindes, var iligemaade forbrudt.

Nu omstunder forholder det sig langt anderledes med Renter: thi siden vi ere befriede fra det Pavelige Aag, da er det ingenlunde forbudet at tage en billig Rente eller Leie af sit Gods eller Penge; meget meere er det fundet for godt og nyttigt, saaledes at vedligeholde og fremme lovlig og nødvendig Handel imellem Folk, at enhver tiener hinanden: den første i det at udlaa-

ne

ne sine Penge, Gods og Vare; og den sidste, at vederlegge dets Brug og derved havende Fordeele med Rente eller Leie. Men det staaer til Regieringen at reglere og fastsette, hvad udi saadan Handel imellem Undersaatterne for ret og billigt skal agtes og holdes.

Alt det Gods, som kommer udi Handel, er enten fast eller løst.

Ved det faste forstaaes Jorder, Eng og Skov, samt andre dertil hørende Herligheder; men udi vores Lov er ingen vis Regel foreskreven, hvorledes slige Ting eller Eiendomme skulde leies; men heller af Landl. B. 1 Cap., at de maa leies ligesom den Eiende og Leiende kan foreeniges om, uden at nogen af dem kunde beskyldes for Aager.

Løse Øre adskilles i levende og døde.

De levende, som og kaldes fridt Gods, eller frid Pening, leies efter Kiøbeb. 15 og 16 Cap. Men i vidrig Fald henregnes det til Aager.

a) Om nogen ansetter Leien høiere, end der staaer udi Loven, hvorfor han skal betale dob-

belte Bøder imod det, som Leien var for høit ansat, Kiøbeb. 15 Cap.

b) Om han leier Qvæg længer end som det lever, ibid. 16 Cap. og Bisk. Arnes Chr. R., med mindre Leieqvæget døde enten for den Leiendes Skyld eller Forsømmelse. Dog er herved endnu fleere Ting at agte, som ikke hører egentlig til Criminel-Retten.

Døde Øre, som laanes eller leies, kunde være adskillige Slags, ikke aleene Penge, men endog Korn og alle Slags Handelsvarer, efter ethvert Steds Brug og Leilighed.

Leie eller Rente, efter vore gamle Love, var den 10de Deel af Hovedstolen, hvorved fornemmelig er at forstaae, naar fridt eller levende og frugtbringende Gods var sat paa Leie, Kiøbeb. 15 Cap. Men omendskiønt det ikke var tilladt at leie døde Øre, saa bevises dog let, at Handelsvarer bleve ansatte til Leie paa samme Maade som fridt Fæ.

Efter N. L. 5 B. 13 Cap. 3 Art. var Renten af 100de 6 Rdlr., hvilken siden ved Forord. af

af 19 Febr. 1695 blev forringet til 5 af Hundrede, som gior den 20de Deel af Hovedstolen; altsaa er det Aager, om nogen fordrer eller tager en høiere Rente, end som sagt er.

Aager straffes med Hovedstolens Tab, hvilken bliver forbrudt, den halve til Kongen, og den anden halve Deel til Angiveren, N. Lovs 5 B. 13 Cap. 3 Art.

Usura usurarum eller Renters Rente er, naar en Skyldener ikke til rette Tid haver betalt sin Rente, at han da til næstkommende Termin skal betale en anden Rente af den indestaaende Rente. F. Ex. Jeg laaner 400 Rdlr., hvoraf gaaer aarlig Rente 20 Rdlr.: naar nu denne Rente ikke betales til rette Tid, vil min Creditor fordre 1 Rdlr. Rente af den samme.

Efter den Romerske Tydske Ret er Rentes Rente utilladelig, undtagen af en Umyndiges Gods, som hans Værge haver sat paa Rente. *Carpz. p. 3. qv. 97. n. 79.*

Det lader til, som vores Norske Lov tilholder det samme, og findes derfor ingensteds, at

den taler om Rentes Rente, uden af Umyndiges Penge, 3 B. 19 Cap. 28 Art.; dog om det gielder endnu, er mig ubevidst.

Anatocismus er et Paafund som nogle have brugt, da det ikke var tilladt at tage Rentes Rente, og bestaaer deri, at sammenskyde Renten med Hovedstolen, og tage saaledes Renten af begge under eet. F. Ex. Min laante Capital, som i Førstningen var 400 Rdlr., bliver med et Aars Rente 420 Rdlr., hvoraf da til næste Aar skulde betales udi Rente 6 Rdlr. Men som denne Maade adskilles ikkun udi Navnet, og ikke udi Virkningen fra det første, saa ansees den iligemaade og er forbuden som Aager. *Carpz. p. 3. qv. 92. n. 87.*

Det andet Slags Aager, som ovenbemeldte, er ulovlig Fordeel i Kiøb og Sal.

Saadan Aager haver man længe siden søgt at faae hemmet og afskaffet, ved at sette en vis Taxt paa de Vare som gaae udi Handel imellem Folk her indenlands, og i Aaret 1684 udgik til den Ende en Kongelig Befaling; hvorpaa nogle

af

af Landets Geistlige og Verdslige forfattede et Reglement, som siden kaldes Besseſteds Poſter: men som samme ikke er bleven Kongel. confirmeret, saa har det heller ikke gieldt for nogen Lov til almindelig Efterretning. Desuden er det en betænkelig Sag, og som endnu ikke er afgiort i andre Lande, om det kan være giørligt eller nyttigt, at sette saadan en vis Taxt paa indenlandske Varer, som overalt og til alle Tider skal gielde?

Vel have vore gamle Forfædre havt en fastsat Taxt paa de fleeste Varer, som udi Kiøbeb. 5 Cap. kaldes Laugorer; men deraf beviſes ikke, at de stedse have saaledes gaaet udi Kiøb og Sal; meget meere kan man see af Tyveb. 23 C., at naar Gods eller Varer skal i Sagefaldsbøder udlægges, bør de ikke efter Lovens Taxt ansettes, men som de gaae imellem fleste Mænd inden samme Herred.

Vi have altsaa ingen verdslig Lov, hvorefter Aager udi Kiøb og Sal skulde straffes, undtagen et Kongeligt Reſcript af 3 Junii 1746, som

 dog

dog ikke gaaer videre end til Aager paa Tobak og Brændeviin; hvor det hedder Aager, om nogen forhandler disse Varer dyrere, end efter den Kongel. Handels-Taxt.

Den Straf, som her ligger paa, er de solgte Varers, eller Værdiets Confiscation, ibid.; thi at udstrække Rescriptets Meening saa vidt, at al den Tobak eller Brændeviin, som findes hos en Sælger, skal overhoved være forbrudt, synes noget fornærmende.

Hvis Øvrigsheds- eller Embeds-Personer befindes at handle med Aager, bør de tiltales paa deres Bestilling.

27) Ungdommens Forforelse &c. kaldes hos Juristerne *corruptio juventutis*: dog den Romerske Ret taler især om *corruptio servi*, som bestod i at forføre en andens Træl til Utroeskab imod sin Herre.

Men *corruptio servi*, udi sin egentlige Bemærkelse, kan uomstunder ikke have Sted, siden alle Tyende ere saavidt frie Folk, at de ikke kan ansees for Livegne, eller som Trælle i gamle Dage; dog

dog er det ikke aldeles sagesløst, at forlokke en andens Tyende ud af sin Tieneste; Kiøbeb. 25 C. og N. L. 6 B. 22 Cap. 5 Art.

At tale om Ungdommens Forførelse især, da maa der vel giøres Forskiel, hvilke eller hvad Slags Laster det ere, som en forføret unge Folk til; item, om han forfører et eeneste ungt Menneske, eller giør et Haandverk, og ligesom en Skole deraf, for at forføre fleere eller mange.

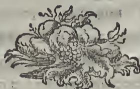
a) Hvad dem angaaer, som forføre til Drik, Spil eller Dobbel, da kan derved ikke meenes, om sligt kunde have skeet en eller anden gang, men de som giøre deraf en Slags Profession, som tit skeer udi vellystige Byer, men haver neppe Sted paa Landsbøigden eller hos os, hvorfor N. L. 6 B. 22 Cap. 3 Art. siger, at slige skal forvises Byen, og straffes enten paa Boeslod, eller i anden Maade paa Kroppen med Fængsel og Arbeide.

b) De som forfører til Løsagtighed, især unge Piger, skulde efter Qv. Gift. 1 Cap. straffes med Penge-Mulct; hvorved dog ikke er at for-

staae nogen smaa Bøder, siden de ligesom andre store Sager, skal dømmes med 12 Mænds Dom; ellers med legemlig Revselse, som i Følge N. L. 6 B. 22 Cap, 1 Art. er at pidskes til Kagen.

c) Til Tyverie eller andre deslige Skarnsstræger; og da bør de straffes ligesom de selv havde begaaet det samme, ibid. 2 Art.

Ende paa den første Deel.

Anden Deel.

Om
allesflags Straf og Revselser,
som og især
om
Criminel-Processen.

1 Capitel.
Om Straf i Almindelighed og dens adskillige Indeelinger.

Endskiønt her udi det foregaaende hos enhver Misgierning er blevet anført, hvilken Straf og Bøder Loven derved haver hæftet; saa er dog endnu et og andet meere, som om Straf i Almindelighed, samt ethvert Slags i Særdeleshed, maa tages i Betragtning.

Poena, eller Straf, forklares saaledes af den gamle Jurist Ulpian, at det er *noxæ vindicta;* hvilken Forklaring synes noget kort og utilstrækkelig, saa deraf neppe læres hvilken Forskiel der er imellem retfærdig Straf og Egenhevn, da dog disse to ere næsten saa forskiellige, som Østen fra Vesten.

Thi Egenhevn er ingensteds tilladt, uden i den naturlige Tilstand, hvor der ingen Dommer haves til at forskaffe Ret; men iblant Undersaatter er den forbuden som en virkelig Overtrædelse. Mannh. 16 Cap. Nu er þessu fyre þvi so skipad, ad þetta mega eingver syndlaust giora, nema sa sem Domare er, og Kongur hefur til þess skipad, þvi ad Loginn refsa, enn ei hann, þo ad hann giori Skyldu sina, epter þvi sem Logenn bioda honum. Enn adrer giora med Heipt og Øfund rc. Det er: Nu er dette derfor saaledes anordnet, at det maa ingen giøre uden Synd, undtagenden som er Dommer, og som Kongen dertil haver forordnet: thi Loven revser, men han ikke,

om=

meudskient han giør sin Pligt som Loven byder hannem. Men andre giøre det af Had og Avind. See videre N. L. 1 B. 1 Cap. 3 Art. og 6 B. 12 Cap. 10 Art.

For endnu tydeligere at vise Forskiellen imellem Hevn og Straf, maa man forestille sig, at det første er et Onde, Vold eller Skade, som en af selvtagen Myndighed tilføier den anden, for derved at vederlegge en Fornærmelse, som denne i Forveien haver udøvet imod den første. For Exempel: *A* bliver slagen eller saaret af *B*, men han møder *B* en anden gang, og giør hannem Lige for Lige; hvilket hedder at tage sig selv til Rette.

Straffen derimod er et Onde, som af vedkommende overbydende Magt bliver nogen af dens Underhavende paalagt for Lovens Overtrædelse. F. Ex. *A*, som blev saaret af *B*, hevner det ikke, men klager for Øvrigheden, som dømmer *B* til at undgielde efter Loven, hvilket siden bliver exseqveret; og dette kalde vi Straf.

Straffen

Straffen deeles hos Juristerne paa adskillige Maader, og ville vi derfor betragte, hvilke af slige Deelinger helst høre til Sagen hos os.

1) *In poenam legitimam & conventionalem.*

Poena legitima er det samme, som lovlig Straf, eller den som Loven selv for nogen Misgierning har foreskrevet.

Conventionalis eller samtykket Straf, som vedkommende udi en Handling eller Selskab frivillig have indgaaet, at være i en eller anden Fald underkastede; saadant hører ikke til *Jus Criminale*, og er heller ikke hos os i Brug.

Poena legitima deeles atter:

2) I Henseende til Jurisdictionen, d. e. Lovsigelsen, som og kaldes *Forum*, eller Rettergangen, i *Poenam ecclesiasticam & secularem.*

Den geistlige Stand haver sin Ret og Lovsigelse udi de Sager, som henhøre under Kirkens Myndighed, N. L. 1 B. 2 Cap. 12, 13 Art., samt 2 B. 9 Cap.; og skiønt det ikke er brugeligt

ligt at kalde *penam*, men *disciplinam ecclesiasticam*, saasom ingen under det geistlige *Foro*, nu omstunder, bliver funden til Criminel-Straf; da hedder den dog udi B. Arnes Christenret Kirkens Revselse.

Og sandelig, naar man seer tilbage, hvad der blev practiseret udi de catholske Tider, helst henimod Reformationen: da Bisperne ikke aleene straffede Folk med Bandsettelser, og hartad umaadelige Faster, som de kaldte Cariner; men endog med haarde og forsmædelige Fængseler: ligesom Bisp Jon Aresen lod giere mod en Præst, navnlig Arne, af Vesterlandet; men Biskop Martein blev sat i Arbeide med at banke haard Fisk.

Vel har jeg ikke seet, at disse catholske Fædre have dømt Mennesker til Baal og Brand, eller anden Livsstraf, hvilket de have maattet overlade til de Verdslige; men ellers ere de dog gangne noget nær til Verks, som følgende Exempel udaf Skalholts Bispers Annaler viser.

Biskopen

Biskopen havde lagt nogle Penge op i Kirken til Forvaring, eller for at uddeele til Arbeidsfolk, paa hvilke en af Præsterne havde forgrebet sig, og bortsnappet nogle deraf, hvorfor der blev gaaet til Verks med ham paa følgende Maade: Først blev han iklæd alle Præste- og Messe-Klæder, og stillet frem for Alteret, hvor da Biskopen med nogle Præster (formodentlig 12 udi Tallet,) var i Forveien tilstede; dernæst blev Præstevielsen over hannem med Sang og Ceremonier reciteret ganske forkiert, og tvertimod det som de pleiede, ved ethvert Vers eller Collect, at iføre en *Ordinandum* et af Messe-Klæderne, blev denne Synder afklædet, indtil de havde giort ham nøgen til Belteftedet, hvorpaa de gik løs paa ham, enhver med sit Riis i Haanden, og hudflettede ham saa alvorlig, at Blodet maatte flyde. Saadan Execution maatte med al Ret fortiene Navn af Kirkens Revselse.

Poena secularis er alslags Straf, som af den verdslige Øvrighed og for verdslige Sager bliver paalagt, samme deeles

3) In

3) *In poenam civilem & criminalem;* om begge bliver handlet udi det følgende Capitel.

4) Ydermeere deeles Straf *in poenam ordinariam & extraordinarium.*

Poena ordinaria er den samme Straf, som Loven har foreskrevet for enhver Misgierning, udi alle sædvanlige Tilfælde, som at en Manddraber skal miste Liv for Liv, en Tyv pidskes 2c.

Extraordinaria, eller *arbitraria*, er en vilkaarlig Straf, *Carpz. p. 3. qv.* 133. *n.* 1., som efter Sagens Beskaffenhed og Omstændigheder er overladt til Dommerens Skiønsomhed at sette.

Vel er det en Læreregel: at ingen Dommer bør gaae mildere eller strængere til Verks, end Loven foreskriver, hvilket har Sted udi alle sædvanlige Tilfælde; men derimod findes paa adskillige Steder udi Love og Anordninger, at en skal straffes efter Sagens Beskaffenhed, item efter Stand og Vilkaar, o. s. f. Og da staaer det til Dommeren, at fastsette en billig og behørig Straf.

Lige-

Ligeledes, naar en bliver dømt til at giøre eller efterkomme noget, som ikke kan giøres uden af den Skyldige selv, f. Ex. at aflegge Regnskab, eller andet saadant: da, i Fald han ikke skulde ville giøre det med det Gode, haver Dommeren udi Slutningen at tillegge en vis Straf, som enten Penge-Mulct, Arrest eller Fængsel, der skal være som et Tvangsmiddel for den Skyldige, N. L. 1 B. 5 Cap. 15 Art.

Endelig, naar Loven legger fleere end eet Slags Straf paa den samme Sag, da staaer det endnu til Dommeren, hvilken deraf han vil tilfinde. For Ex. At en for begangen Injurie-Ord eller Gierning, skal efter Lovens 6 Bog 8 Cap. 6 Art. straffes paa sin Bestilling: da, om han ingen haver, maa han i dets Sted lide paa sin Formue; har han da heller ingen Formue, da skrider man til Straf paa Æren; men hvad, om han engang tilforn havde forbrudt sin Ære? da kom han tilsidst at lide paa Kroppen eller gaae udi Fængsel.

At Straffen skal være proportioneret eller afpasset efter Sagens Størrelse, er en bekiendt Lærdom, men som er lettere at sige end at iverksætte.

De som forfatte en Lov, behøve især at have saadan Regel for Øine, og da er det egentlig Dommerens Sag, at henthde Loven paa Gierningen. Men udi vilkaarlige Domme kommer det første meest an paa hans gode Indsigt og Skiønsomhed, især maa han vogte sig for at tilfinde Criminel Straf udi borgerlige Sager, og tvertimod.

Finis poenarum, eller den Nytte og Diemeed, hvorfor man straffer, er egentlig *securitas publica*, den almindelige Fred og Sikkerhed.

Ingen Lovgiver nu omstunder finder sin Fornøielse i at martre, pine og plage Mennesker, som en Deel Tyranner i fordum Dage, just fordi det var at giøre Ondt; men Straffen tvertimod skeer for at hemme og borttage det Onde, og det samme er det, som Loven meener med den

Talemaade: at revse til Landefred og Renselse, Mannh. 2 Cap.

Den anden Nytte af Straf er, at den skeer andre onde Mennesker til Skræk og Exempel, hvilke Udtrykke udi adskillige Forordninger og Domme ere at finde.

Og endelig skeer den til at skaffe den Forurettede, eller hans Arvinger, Ret og Fyldestgiørelse af den Skyldiges Boe og Midler.

Subjectum poenarum, eller det som Straffen er underkastet, ere egentlig Misdædere for deres Personer og Gods.

Gods, hvad heller derved forstaaes døde eller levende Ting, kan ikke straffes, om det bliver dømt fra den eene til den anden, men Straffen falder aleene paa den som kommer til at miste Godset; det samme er og at agte i Henseende til umælende Dyr, som giøre Skade, og hvilke Loven byder at ødelegge, N. L. 6 B. 10 Cap. og Mannh. 24 Cap.: thi al Straf forudsetter en Lov, som overtrædes; som nu ufornuftige Skabninger ingen Lov have, saa kan heller ingen

Straf

Straf falde paa dem. Derimod den, som forsetligviis opføder og holder saadanne skadelige Dyr, kommer til at bøde for al den Skade de giøre, og det kan endnu gaae videre, Mannh. 11 Capitel.

Misdæderes afdøde Legeme, om, eller udi hvilke Tilfælde, de ere Straf underkastede, bliver viist siden, naar der tales om Exsecution.

Men om, eller hvorvidt Misdæderes Børn og Afkom blive deelagtige udi de førstes Straf, er endnu tilbage.

Udi vores Lov er det ugierne at finde, undtagen i de groveste Forbrydelse imod den Kongelige Heihed, N. L. 6 B. 4 Cap. 1 Art., at Børn og Afkom tabe Faderens Værdighed og Adelskab; dog gaaer saadan Straf ikke paa deres simple Ære.

Det er vel sandt, at naar en Delinqvent haver forbrudt sin Boeslod, da komme hans Arvinger til at undgielde for saavidt, at de blive skildte af med den Arvedeel, som dem ellers havde tilkommet; men sligt er dog ikke i Henseende

til dem at ansee for Straf, meer end en anden Pengeskade, som tilfældigviis kan ramme enhver uskyldig Mand.

2 Cap.

Om Criminel Straf især.

Poena criminalis deeles i *capitalem* og *non capitalem.*

Poena capitalis, som og kaldes *poena sanguinis*, er Livsstraf, hvilken igien deeles udi *simplicem* og *qvalificatam.*

Poena capitalis simplex er enkelt Livsstraf, som Loven har lagt til ethvert *crimen capitale simplex*, og skeer uden noget Tillæg eller fleere Omstændigheder, saasom:

1) *Decollatio*, som Loven kalder at miste Hovedet, eller straffes paa sin Hals; hvilket er den almindeligste Livsstraf, naar ingen anden især er foreskreven.

2) *Suffocatio in aqvis*, eller at druknes udi Vand; paa saadan Maade straffes Qvindfolk

for

for Hoer og Blodskam, naar Livet er forbrudt. Vel er det ikke klart af N. L. 6 B. 13 Cap. 14 Art., om de skal straffes saaledes for Blodskam; men hos os, i Følge af Storedom, har det været saaledes. Execcutionsmaaden er udi 6 B. 13 Cap. 26 Art. foreskreven, nemlig at de blive stoppede i Sække, og siden styrtede i Vandet.

3) *Suspendium*, eller Galgens Straf, hvilken meest haver gieldt mod grove Tyve, men for nærværende Tid er bleven afskaffet, hvorfor nu ikke giøres fornødent at spørge, om ogsaa Qvindsfolk for Tyverie skulde hænges? hvorpaa dog findes et Exempel her i Landet, og skal være skeet Aar 1636.

Poena qvalificata, som og kaldes *atrocissima* eller *gravissima*, er saadan Straf som udi Haardhed og forsmædelige Omstændigheder overgaaer anden sædvanlig Livsstraf. Hid henhører:

1) *Dissectio in qvatuor partes*, hvorom tales udi N. L. 6 B. 4 Cap. 1 Art., at Hoved,

og Haanden bliver først levende afhuggen, og Kroppen derefter parteret udi fire Deele; hvilken Straf ikke bruges uden i *Crimen Læsæ Majestatis.*

2) *Impositio trabæ:* at blive ført til Retterstedet paa en Slæde eller Natmandens Sluffe, hvilket giøres ved grove Mordere, med andre fleere Omstændigheder, hvorom see 1 Deel 10 Cap.

3) *Exsectio linguæ:* at Tungen skiæres levende ud af Munden, som bruges *in Crim. Blasphemiæ.*

4) *Supplicium rotæ*, hvilket er det samme som Udenlands kaldes at radbrække, da en Misdæders Arme og Been blive levende med Hiul sønderknusede, men det Slags Straf finder jeg ingensteds i vores Lov: thi

5) *Impositio rotæ* er noget andet, nemlig, at en Delinqvent, efter at han er bleven halshuggen eller parteret, bliver lagt paa Hiul og Stegle, hvilken Straf paa adskillige Steder er at finde udi den Norske Lov; men her inden-

lands

lands veed jeg intet Exempel paa saadan Straf, undtagen paa dem som overfaldt og dræbte Kongens Foged Christ. Skriver Aar 1552.

6) *Combustio* er at straffes med Baal og Brand, hvorved forstaaes baade *vivi comburium*, d. e. at opbrændes levende, som Loven siger om Troldmænd, og dem som begaae Sodomie; ligeledes at Kroppen brændes efter at den er halshuggen, 6 B. 13 Cap. 14 Art.

Poena non capitalis er den Straf som ikke gaaer paa Livet, hvilken af Juristerne deeles i trende Slags, nemlig: *poenam corporalem*, *infamantem* og *pecuniariam*; men vi kunde endog finde det fierde Slags, som siden skal vises.

Poena corporis afflictiva er enten Straf paa Lemmer eller Kroppen; hid henhører

1) *Amputatio manus*, eller at haandhugges, hvorom see 1 D. 36 Cap. om Falsk.

Det staaer ikke udi Loven, hvilken af Hænderne skal afhugges. *Carpz. p.* 3. *qv.* 129. *n.* 35. siger det er vedtaget, at Delinqventen

skal miste den som han best kan undvære. Videre setter han det Tilfælde, om en tilforn havde mistet den eene Haand, om den anden maatte ham da afhugges: hvilket han nægter, af Aarsag, at Synderen derved blev sat udaf al Stand til at kunde giøre noget eller hielpe sig selv. Hos os er dette saadan en Casus, som aleene vilde komme an paa Kongel. Resolution.

2) *Abscissio digitorum*, at miste sine to Fingre, hvilken Straf hører til Meeneedere, 1 D. 5 Capitel.

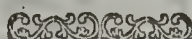
Her spørges: hvilke de Fingre ere, som skulde afhugges? En kunde let falde paa den Tanke, at det skulde være de bageste af Haanden, som udi Eedens Forklaring skulle betyde Sielen og Legemet; men derimod, eftersom det i gamle Dage var Lov og Sædvane, at den Sværgende lagde de to andre, nemlig Pegefingeren og den middelste, paa en hellig Bog, eller *Corpus Evangelii*: saa blev en Meeneeder straffet paa de samme Fingre. Og endskiønt Eedens *Formalia* ere paa endeel Steder i de seenere Tider

blevne

blevne forandrede, ligesom hos os, saa haver man dog beholdet den gamle Maade i Henseende til Straffen. Saaledes skriver Carpzow det bruges efter den Sachsiske Ret: mit Abhauung der zwey Forderfinger, og det samme overalt udi Tydskland, efter Keiser Carl den Femtes *Constit. Crim. art.* 107. Derfor have vore Lovgivere uden Tvivl havt det samme udi Sigte.

Endnu kunde sporges, om heele Fingrene skal afhugges, hvilket er noget, som Loven ikke befaler; ikkun, at en skal straffes paa sine to Fingre. Men *Carpz. p.* 1. *qv.* 47. *n.* 11. siger det er brugeligt i Sachsen, at afhugge ikkun det forreste Led af Fingrene, paa det Delinqventen ikke skal blive ganske udygtig til at arbeide med Haanden.

Tilsidst sporges: om nogen tilforn havde mistet en eller begge af bemeldte Fingre, om han da skulde straffes paa hine? hvorpaa bemeldte Jurist svarer saaledes, at i saadan Fald bliver Straffen forandret til et andet Slags. Skulde

saadan en Casus forekomme hos os, da blev den henstillet til Kongen.

3) *Fustigatio*, det samme som at pidskes, hvilken Straf hører til adskillige Misgierninger, derunder indbefattes saavel at miste Huden, som og at kagstryges, hvilken Forskiel udi 1 Deel 30 Cap. er bleven anrørt.

At kagstryges, er en Straf, som ingen paatvivler at jo i høieste Maade er uærlig; men at miste Huden udi Fængsel, er en anden Sag, og ikke afgiort, om samme Straf er uærlig. Man finder udi N. L. 6 B. 21 Cap. 6 Art., om nogen kalder anden Tyv, Hoerunge ꝛc. er han ved sin fulde Laugalder, da bliver han selv den samme Mand; men er han en Mindreaaring, da miste sin Hud. Hvis det nu var en uærlig Straf, at miste Huden, da var det haardere for en Umyndig, at lide tillige paa Kroppen og Æren, men den Myndige straffes ikkun paa det sidste. Nu er det dog klart, at Loven i alle andre Tilfælde bær større Medlidenhed over de Unges og Umyndiges Forseelser, end

de

de Gamles, og altsaa skulde man snarere slutte, at en Mindreaaring, som skal miste sin Hud, ikke tillige mister Eren.

Videre læser man udi de Danske Juristers, Geheimeraad Stampes og Hesselbergs Collegier, at en som skal miste Huden udi Fængsel, bliver ikke pidsket af Bøddelen, men i Kiøbstæderne af Byesvennen, efter Kongel. Rescript af 7 Octbr. 1718; hvoraf jeg slutter det samme som før, at en som hverken bliver straffet til Kagen, eller af Bøddelen, bør efter Lovgiverens Øiemerke ikke ansees for ærelos, dog enhver sin Meening forbeholden.

4) *Stigma*, eller Brændemerke, hvilken Straf ikke er brugelig aleene og for sig selv, men følger gierne med Kagstrygelse, særdeles udi Tyvesager.

Brændemærke skeer *a*) paa Ryggen, *b*) udi Panden, og *c*) Tyvsmerke, som ikke er udtrykt i Loven, hvorledes det er, eller paa hvilket Sted det skal brændes: Vel har jeg hørt gamle Mænd sige, at det skulde staae paa Kinden, og endnu

læst

læst det samme hos Østerson Weile, som og de Danske Juristers Collegier, at det skulde været brændt paa Kinden med et rundt Jern, hvilket kommer overeens med vor gamle Islandske Lov, Tyveb. 1 Cap.: og skal hannem settes Nogel paa Kinden; men ellers tales om Tyvsmerke udi Panden, N. L. 6 B. 17 Cap. 37 Art., og efter samme Bogs 6 Cap. 10 Art. skal den, som henlegger og forlader et ungt Barn ude paa vild Mark, brændes paa Kinden.

5) Er endnu tvende Slags Legemsstraf at finde udi vores gamle Isl. Lov:

a) Om man stinger en anden med Kniv, da skal Sysselmanden paa Tinge igiennemstikke den sammes Haand med Kniv. Mannh. 14 Cap.

b) Om nogen bider den anden, da skal hans forreste Tand afbrydes eller knibes ham ud af Munden til Tinge, ibid. 15 Cap.

Men disse ommeldte Straffe ere nu ud af Brug: thi begge Sagerne have begivet sig hos os omtrent i Aaret 1760, da en beed den anden det forreste Led af Fingeren udi Klammerie,

og

og blev ikkun dømt til Pengebøder; En anden stak to Mænd paa engang med Kniv, og blev dømt udi Slaverie.

6) Til Legemsstraf henhører fremdeles *damnatio ad operas publicas*, d. e. Slaverie, eller at blive indsat til Arbeide udi Fængsel, Jern og Bolte.

Vel mindes jeg, at Carpzow henregner *poenam carceris* til civil Straf, men saadan Fængsel maa da være det samme, som hos os kaldes civil Arrest, af langt anden Beskaffenhed end de Fængseler som vore Delinqventer blive satte udi, hvor de med stor Møie maa arbeide udi Jern.

Videre hedder det og en Straf paa Kroppen, naar fattige Folk, som ikke have at betale med deres Bøder, blive for en Tidlang indsatte udi Fængsel eller Tugthuus til Arbeide.

7) At straffes paa Vand og Brød er endnu taaleligere, end det første, som endog Folk af skikkelig Stand, der ikke maa dømmes til Arbeide,

beide, og ikke have Formue til at betale med, kan paalegges. Forordn. af 6 December 1743, 15 Art.

Maaden derudi er saaledes foreskreven, at ingen skal hensidde ringere end 4 Dage, og ingen længer end 4 Uger. Den daglige Underholdning, godt Rugbrød for To Skilling, og reent Vand.

Fleere Slags legemlige Straffe ere ikke hos os brugelige, undtagen Gabestok, som dog af Criminalisterne bliver ikke til Legemsstraf henregnet, *Carpz. p. 3. qv.* 129. *n.* 51.

Poena infamans er Straf paa Æren.

Jeg kan vel tænke, at de fleste, uden min Underviisning, vide hvad det er, som kaldes Ære.

Den bestaaer ikke i den Meening og Indbildning, som en kan have om sig selv; men den er langt heller andres eller de flestes Agt og Meening om ens Dyd og Duelighed, og jo fleere og større Prøver der gives paa ens Dyder,

jo

jo større bliver hans Ære blandt alle Folk, indtil Avindsmænd.

Æren adskilles altsaa i *æstimationem simplicem* og *intensivam*.

Æstimatio simplex, eller enkelt Ære, er den Uskyldighed, som enhver naturligviis er medsød.

Intensiva kan kaldes ophøiet eller en høiere Grad af Ære, det er ikke aleene et uskyldigt, men endnu et godt Navn og Rygte, som man ved sine bekiendte Dyder og Gierninger haver indlagt.

Hvad videre om Æren kan siges, hører ikke egentlig til *Jus Criminale*, men dette tiener ikkun i Forveien, for desto bedre at forstaae hvorudi Uærlighed bestaaer.

Infamia, Uærlighed eller Æreløshed, er da det modsatte, nemlig naar en formedelst sin bekiendte Udyd, Troeløshed, skammelige Ord eller Gierninger, taber sin Uskyldighed eller gode Navn og Rygte.

Den

Den deeles i tvende Slags, nemlig *infamia juris* og *facti*.

Infamia facti er den Uærlighed, som en med sit slemme Forhold paadrager sig, saa at han inlet bliver agtet og ikke staaer til troende.

Infamia juris, naar en ved Lov og Dom bliver overbeviist og forvunden for nogen uærlig Sag, enten Ord eller Gierning, og for æreløs erklæret.

Hvilke de Sager ere, hvorved en kan miste sin Ære, ere vel udi den 1 D. af dette Skrift anførte, og nu at igientage det samme vilde blive alt for vidtløftigt; dog maa man merke, at Æreløshed paakommer enten *mediate* eller *immediate*.

Immediate, eller umiddelbarlig, naar en er falden i en saa grov Misgierning, som enhver veed og kiender at udi sig selv er ganske uærlig, endskient det ikke i Dommen bliver udtrykket, for Ex. Tyverie, Falsk, Forræderie; altsaa, naar en bliver dømt Tyv, behøver Dommeren ikke at legge til, at han skal have forbrukt

brudt sin Ære, da det er en nødvendig Følge af Tyvsdommen.

Angaaende Livsſager kunde maaſkee nogen ville ſpørge: om alle de, ſom blive dømte fra Livet, blive til virkelige Uærlige? og kan man ikke paatvivle, at jo de fleſte ere uærlige, ſom Landsforrædere, Troldom, Mord, Røverie ꝛc. Men i Henſeende til Manddrab, Blodſkam og Hoerſager, hvor Livet er forbrudt, kunde det maaſkee ſynes af meere Betænkning; thi det er en gammel Almue-Vildfarelſe, og nogle have ladet ſig daarlig forlyde med, at om de miſtede Livet for Manddrab, da var det en ærlig Død. Men her behøves ingen ſtor Konſt til at igien-drive ſaadan Galſkab; thi

a) Siger det ſig ſelv, at naar Livet er forbrudt, da er intet meere tilbage, ſom jo ligeledes er forbrudt; hvorfor *Carpz. p.* 1. *qv.* 135. *n.* 46. ſiger uden Undtagelſe, at alle, ſom blive dømte til døde, ere uærlige: *Expediti enim juris eſt*, ere hans Ord, *quod ad mortem condemnatus, vel ex judicio publico infamia notetur.*

Aa *b*) Staaer

b) Staaer det udtrykkelig i Lovens 1 B. 13 C. 20 Art. at de ikke maa være Vidner.

c) Skal deslige ikke af Præsten begraves, N. L. 2 B. 10 Cap. 4 Art., hvilket endnu er *nota infamiæ*.

Det er aleene Spørsmaal: at naar slige Delinqventer blive paa Livet benaadede, og satte paa frie Fod igien, om de da skulde agtes for ærlige eller ikke? hvori her ikke kan decideres, dog haver jeg seet, at de passere saaledes i daglig Omgiængelse.

Videre spørges, om Landflygtige og Fredløse skal ligeledes agtes for uærlige?

Herom kan man dømme ligesom om det foregaaende: thi en større Misgierning og Straf indbefatter i sig den mindre; nu kan vel ingen nægte, at jo Landflygtighed er en større Straf, end Æreløshed aleene: thi man kan uden Sag handle og kiøbslage med en Uærlig, skiønt det ikke lader ret vel; men derimod ingen Handel eller Omgiængelse have med en Fredløs, og ikke engang huse ham en Nat; altsaa følger deraf,

at han ikke kan bruges som Vidne, saa længe hans Fredløshed varer.

Man haver disputeret paa begge Sider, om Bandsatte skulle ansees for ærlige, saa længe de ere udi slige Omstændigheder. Det er klart af N. L. 2 B. 9 Cap. 13 Art., at de maae ikke være Vidner til Daaben; dog vil en berømt Dansk Jurist, det ikke skal hindre, at de jo maa være Vidner udi andre og verdslige Sager. Men da det neppe skeer i vore Tider, at nogen bliver bandsat, saa er det unødvendigt at føre herom nogen Discuurs.

Mediate, eller middelbarlig, paakommer den Æreløshed, som bliver besluttet over en, ved endelig og udtrykkelig Dom, hvilket skeer og bør skee udi de Sager, hvor man ellers ikke kan vide, om den Skyldige skal være uærlig, med mindre det staaer udi Dommen, som ere:

a) Alle de Slags Skieldsord, som udi N. L. 6 B. 21 Cap. kaldes Æresager, hvorom forhen udi 1 D. 18 Cap. er handlet; i hvilke Tilfælde den Skyldige enten bliver dømt til Løgner, efter

2 Art. ibid., eller til at være den samme Mand, som han skieldte den anden for, 6 Art. ibid.

Et iblandt saadanne var og i gamle Dage Snapur, hvilken Character skulde tilhøre den, som paasagde sig at have besovet et uskyldigt Fruentimmer, Mannh. 31 Cap. Ligeledes naar en bliver dømt mindre Mand, 1 B. 9 Cap. 1 Art., 22 Cap. 15 Art., og 6 B. 21 Cap. 5 Art. Madur ad verre, d. e. værre Mand, Tyveb. 1 Cap., og Dreingur ad verre, som er det samme, O.v. G. 3 Cap. og Landl. B. 2 Cap. Madur ad heimskare: saaledes skulde den dømmes, som hugger Stierten af en andens Hest, Landl. B. 39 Cap., hvilket paa godt Dansk er det samme som en Daare.

b) Overhoved alle de som for *dolum malum*, d. e. Svig og Bedragerie udi Handel og Contracter, blive dømte til at betale Tre Mark. Nogle, som ville vide lidt meere end ordinaire hos os, giøre Forskiel imellem Tre Mark og sine Tre Mark, ligesom ikke det første, men ikkun det sidste, var uærligt; udi hvilken Di-

stinction

stinction jeg finder intet, og tilstaaer oprigtig, at jeg kiender ingen ærlige Tre Markes Bøder udi den Norske Lov; f. Ex. 5 B. 3 Cap. 26 Art. den som sælger Uhiemmelt: der staaer ikke, at han skal betale sine, men ikkun Tre Mark, og dog veed enhver det er en ganske uærlig Sag, at sælge Uhiemmelt. Ligeledes staaer udi Registret bag i Lovbogen: Tre Marks Boder hvo dommes til, er mindre Mand.

Efter vor gamle Islandske Lov ville alle Fire Markers Sager komme mig for, som uærlige: thi der findes neppe Fire Markers Bøder, uden i de samme Sager, som udi de andre Love holdes for uærlige.

Æreløshed er en *poena permanens*, eller vedblivende Straf, som ikke ophører saa længe den Skyldige er til, med mindre han erholder Kongelig Opreisning paa sin Ære, eller naar Uærligheden hænger af en anden Sag, som ikke længer haver Sted, saasom naar en Landflygtig bekommer Leidebrev, eller og om en ikke absolute bliver dømt fra Æren, men med Betin-

 gelse,

gelse, nemlig indtil han retter for sig, N. L. 1 B. 22 Cap. 50 Art.

Endnu et Slags Criminel=Straf tilbage, nemlig *poena exilii* eller *proscriptio*, som paa Isl. kaldes Utlegd, og paa Dansk Landsflygtighed, der var meget giængs i gamle Dage, som vores Lov udviser, hvor den er sat for de fleste eller alle Ubodemaal. Dens Virkning bestaaer deri, at have forbrudt Gods og Fred, rømme Land og Rige, uden at maatte nogen Tid komme tilbage i Norges Rige, Mannh. 1 og 4 Cap.

Nu omstunder er bemeldte Straffemaade meget ud af Brug, da vi have en anden vis og bestemt Straf udi de fleste Misgierningssager; saa Landsflygtighed finder ikke Sted uden i besynderlige Omstændigheder, hvor den rette og sædvanlige Straf ikke kan opnaaes, saasom udi Drabssager, naar Manddraberen undviger og ikke kan straffes paa Livet, Norske Lovs 6 B. 6 Cap. 1 Art. Ligeledes, hvor der ere flere udi Haandgierning i et Manddrab, saasom det da ikke er let at vide, hvem der egent-

lig

lig er Banemand, og da miste de alle sin Fred, ibid. 2 Art.

En Fredløs haver Dagsfrist og Natterom til at undvige efter at Rømningsdommen er ham forkyndt, men siden skynde sig ligefrem af Landene; hvoraf sluttes, at man ikke maa hindre ham, naar han saaledes tager sin Vei ligefrem. Men hvis han siden betrædes inden Kongens Riger og Lande, skal han gribes og straffes paa sin Hals, 1 B. 22 Cap. 16 Art.

Spørges der, om nogen indenrigs Mand dræber en som er fredløs, om det da var en strafværdig Sag? svares: at Loven giver ingen Frihed til at dræbe saadan en, men ikkun at gribe ham; skeer det da, naar han skal tages fast, at han setter sig til Modværge, og derover bliver dræbt eller saaret, da forholder det sig dermed som udi andre Tilfælde, naar en vil bruge Magt imod Retten, at han tager Skade for Hiemgield, ibid. 51 Art. og Mannh. 16 Cap.

Videre kan spørges, om en Fredløs skal straffes paa det samme Sted, d. e. under Stedets Ret,

hvor han bliver paagreben; men det kan holdes for det sikkerste, at skikke ham hiem til det samme Sted, hvor han først blev dømt, og hvor allerbest kan kiendes om han er den samme: thi muueligt kunde man forgribe sig paa en anden ubekiendt Person.

Domme til Landsflygtighed kunde skee paa tvende Maader:

a) *Absolute*, d. e. uden nogen Undtagelse, naar en bliver dømt udi evig Landsflygtighed.

b) *Restrictive*, eller med Betingelse, indtil han retter for sig, N. L. 1 B. 22 Cap. 15 Art.

Udi det første Tilfælde er Landsflygtighed en stedsevarende Straf, som aldrig kan ophøre, uden Kongel. Leidebrev.

I gamle Dage vare vel andre Hielpemidler for en Fredløs, saasom imedens vort Land var en fri Republiqve; da galdt

1) *Præscriptio*, hvilket var et Slags Hevd, nemlig, naar en, som blev dømt fredløs, havde udi slige Omstændigheder overstaaet sine 20 Aar, da

da skulde han blive frikiendt. Exempel findes udi Grett. S. 81 Cap.

2) Om en fredløs Mand kom tilbage for at forkynde overhængende Feide udenlands fra, med saa Skiel, at det var en sandfærdig Beretning, og Indbyggerne ikke vidste det tilforn, Mannh. 4 Cap.

Udi det sidste Tilfælde ophæves Landflygtighed, naar den Skyldige vil komme til at rette for sig; dog lader det til at han i Forveien maa forsyne sig med Kongel. Leidebrev, N. L. 6 B. 12 Cap. 3 Art.

Landflygtigheds Straf er, som tilforn er anrørt, nu omstunder gaaet af Brug: for Mulcter og Bøder bliver ingen meer fredløs, men de blive enten ved Executioner inddrevne, eller den Skyldige bliver indsluttet i Fængsel til Arbeide, eller paa Vand og Brød. Grove Misdædere blive heller satte udi Slaverie for Livstid, end at de skulle faae Leilighed til at løbe fra Land til andet, eller maaskee blive til Røvere og Stiemænd.

Fra Fredløshed skilles *Relegatio*, som ligeledes hos os er bleven kaldet Utlegd eller Landflygtighed, men dog uden Grund, og aleene i Mangel af et andet beqvemmere Navn.

Relegatio udi Tydskland er det, naar en bliver forviist en Fyrstes eller Landsherres Gebeet, hvilket dog er langt andet og ringere end *Proscriptio*, som betyder at rømme heele Riget.

Relegatio kan derfor kaldes Landsforviisning, og naar den tages i en saa nøie Meening, har den tilforn været brugelig efter vore Love, nemlig at forvises et Landskab inden Riget, hvilket har skeet paa trende Maader:

1) At rømme Provincen Island over til Norge, hvilket var Meeneederes Straf, Tyveb. 22 Cap., men er nu for længe siden ud af Brug.

2) At rømme fra den eene Landets Fierding udi den anden, hvilken Straf forekommer udi den saakaldne Storedom.

3) At rømme Sysselet, hvilket er det samme som Herredet, eller saa vidt et District som en

Syssel-

Syſſelmand er anbetroet, Forordn. af 3 Junii 1746, 12 Art.

Hos Forviisninger uden Landsfierding eller Herreder, kunde forekomme følgende Betænkninger:

a) Om en, ſom er bleven forviiſt, ikke vil efterleve Øvrighedens Dom, hvad der da i ſaadant Fald var ved ham at giøre?

Udi Sachſen har det været Brug at tvinge den Relegerede til at giøre ſin Eed paa, at han aldrig ſiden ſkal lade ſig finde inden Grændſerne af det forviiſte Landſkab, hvilken Eed kaldes *Urpheda. Carpz.* Hvorpaa, om han ſiden giør imod ſamme Eed, bliver han paagreben og ſtraffet ſom Meeneeder. Men ſom vores Lov veed ikke noget af ſaadan Maade at ſige, kan hannem udi Forviisningsdommen forelægges en anden tilſtrækkelig Straf, ſom et Tvangsmiddel, for at efterkomme Dommen, hvilket og i Begringsfald paa hannem kunde exſeqveres, N. Lovs 1 B, 5 Cap. 15 Art.

b) Om

b) Om en Kone skal være pligtig at følge med sin Ægtemand, naar han bliver forviist Landsfierdingen? hvilket Spørsmaal ikke egentlig hører til *Jus Criminale*; meget meere er det at ansee som en Ægteskabs-Casus, og skal neppe kunde afgiøres efter Loven, eller nogen Kone tvinges til, imod sin Villie, at romme Landsfierdingen i slige Tilfælde.

---

3 Cap.

Om Pengestraf og Bøder.

Poena pecuniaria, eller Pengestraf, deeles udi *criminalem* og *civilem*, ligeledes udi *certam* og *arbitrariam*.

Poena certa er fastsat Pengestraf, ligesom den udi vores Islandske Lovbog bliver beregnet til saa og saa mange Marker, og udi den Norske Lov til saa mange Lod Sølv; ligeledes naar Strafbøderne skulde afpasses efter noget andet vist, som Igield og Tvigield.

Ar-

Arbitraria derimod er vilkaarlig Pengestraf, som efter Sagens Beskaffenhed og den Skyldiges Vilkaar bliver bestemt. Saadan vilkaarlig Straf er at finde udi N. Lovs 6 B. 3 Cap. 9, 10 og 11 Art.

Der ere nogle som have kaldet alle Pengebøder Civilstraf, siden de ikke gaae paa Legemet, hvilket anføres hos *Carpz. p. 3. qv.* 101. Men om det endnu holdes saaledes paa andre Steder, da dog ikke hos os: thi man kan strax vise Exempel tvertimod af Tre Marks Bøder, som medføre Uærlighed, og altsaa maa nødvendig være en Criminelstraf; men Forskiellen imellem criminelle og civile Bøder kan man see udi enhver Sags eller Giernings indvortes Beskaffenhed.

Nogle Sager eller Gierninger ere efter Guds aabenbarede Ord og Naturens Lys kiendeligen onde og utilladelige, saasom Manddrab, Hoer, Tyverie ꝛc., hvilke udi vores Lov især kaldes Misgierninger, hvoraf man kan let slutte, at de Pengebøder, som hænge af samme og deslige

Sager,

Sager, f. Ex. Mandebod, Igield og Tvigield, Voldsbøder 2c. ere Criminelstraf.

Andre derimod ere indifferente, d. e. ligegyldige, og have intet ondt udi sig selv, men blive dog af Statsraison eller borgerlig Fornødenhed enten forbudne, eller i visse Omstændigheder under Pengestraf indskrænkede, hvilke Bøder vi kalde Civilstraf. Til Exempel kan tiene det bekiendte Forbud, som staaer foran paa alle Danske Almanaker; nu kan vel ingen nægte, at det i sig selv er jo et uskyldigt og nyttigt Verk, at forfatte og udgive Almanaker: men ikke desmindre, siden det ikkun til visse Personer er overdraget, saa støder det imod det borgerlige Selskabs Forfatning, at nogen anden befatter sig med at skrive eller udgive dem; og altsaa er den 300 Rigsdalers Mulct, som samme Forordning paagielder, ikkun for en Civilstraf at ansee.

Saavidt de visse og fastsatte Bøder, saavel udi den Islandske som Norske Lov angaaer, da have nogle giort sig Umage for at give en Fortegnelse paa de samme, som haves i adskillige

Hæn-

Hænder, og enhver uden nogen synderlig Hoved-bryden lettelig kan forsatte; jeg vil derfor i dets Sted anrøre noget andet af meere Betydenhed, som ved Pengestraf er at iagttage.

Den første og største Pengestraf er *Confiscatio bonorum*, det. er, naar en gandske Boeslod bliver forbrudt og optagen.

Udi den første Deel af dette Skrift ere alle, eller de fleste Sager anviiste, hvorudi Boeslod er forbrudt, men Maaden, paa hvilken den bliver confisceret, er noget forskiellig.

Efter den Isl. Lov forstaaes ved Boeslod det heele Gods, baade fast og løst, som den Skyldige tilhører, og deeles i to lige Deele, hvoraf den eene henfalder til Kongen, og den anden til den Skyldiges rette Arvinger, Mannh. 4 Cap.

Men udi den N. Lov forstaaes ved Boeslod i Almindelighed ikkun de løse Øre: thi Jordegods forbrydes ikke, undtagen i Landraadsager og Nidingsverk, 1 B. 22 Cap. 12 Art.

Sporges nu, efter hvilken af disse Love en Boeslod skal confisceres hos os? da svares, at

vi have en udtrykkelig Befaling til at dømme efter den N. Lov udi Drabs- og Tyvesager; og udi grove Løsagtighedssager, hvor Liv og Gods bliver forbrudt, have vi Kong Frid. 2. Anordning af 15 April 1565, at det rørende Gods ligeledes skal henfalde til Kongen, men det faste til Arvingerne.

Det regnes for Boeslod, som bliver tilovers af den Skyldiges Gods og Midler, naar de afdømte Boder og anden vitterlig Gield ere udtagne, N. L. 1 B. 22 Cap. 10 Art. og Mannh. 4 Capitel.

Saasom ingen kan forbryde en andens Gods, saa følger deraf, at alt hvis nogen anden eier i Fællig med den Skyldige, maa ligeledes fraskilles, Qv. Gift. 3 Cap.

Heller ikke regnes det til Boeslod, som den Skyldige engang skulle komme til at eie, saasom ventendes Arv, eller ved Testament, kan altsaa ikke confisceres: thi ingen kan forbryde meere, end han for den gang er bleven Eier af, Mannh. 4 Cap.

Af

Af en forbrudt Boeslod tages og Opfostrings-Penge for den Skyldiges umyndige Børn, til de kan selv fortiene deres Brod, K. Magni Retterbod, hvilken Termin Loven udsætter til det 16 Aar, Tingf. B. 1 Cap.

Næst efter Boeslods Forbrydelse gaaer den største Pengestraf paa yderste Formue.

Man maatte længe søge udi Loven, hvad der ved yderste Formue egentlig var at forstaae; men den Kongl. Anordning af 6 Decbr. 1743, dens 22 Art., giver tilkiende, at det er den tiende Deel af den Skyldiges Gods (hvorudi ingen Forskiel giøres, enten det er fast eller løst,) saalænge Capitalen ikke gaaer over 1000 Rdlr., og altsaa er 1000 Rdlr. den største Pengemulct, der udi Loven findes.

Men her sættes det forud, at den Skyldiges heele Gods og Eiendom maa fortegnes og vurderes, ligesom udi en Sterfboe pleier at skee, paa det den 10de Deel egentlig kunde vides.

I andre Tilfælde, naar Loven siger saa lige frem, at en skal straffes paa sin Formue, kan

 man

man ingenlunde forstaae derved den yderste, men en anden vilkaarlig Mulct, eller maaskee den 50 eller 100 Deel af Formuen.

Alle Pengeboder ere enten publique eller private.

Ved publique Boder forstaaes de som for Lovens Overtrædelse henfalde til den Kongel. *Fiscum*, eller blive henlagte til andre Casser eller Stiftelser.

Private Boder ere de som dømmes af den Skyldige til den Forurettede.

Slige Boder ere udi de fleste Sager i den Norske Lov fastsatte, men tvertimod udi den Islandske Lov paa de fleste Steder ubestemte og vilkaarlige, hvor de gemeenlig findes under Navn af Ret, it. Fuldret, Isl. Fullretti.

Navnet Ret, omendskiønt det haver andre og fleere Bemærkelser udi den N. Lov, saasom Ting, Retterting ꝛc., saa findes der dog Ret udi samme Forstand, som i vor Isl. Lov, nemlig, 1 B. 22 Cap. 10 Art., naar Sagsøgeren først haver bekommet sin Ret.

Udi

Udi denne Meening er da Ret eller Fuldret en Satisfaction eller Fyldestgierelse, som den Forurettede skal vederfares for tilføiet Fornærmelse af den skyldige.

Saadan Forurettelse skeer enten paa ens Person eller Gods, og altsaa naar der skal bødes for personlig Uret, hedder det personlig Fuldret, men for Uret paa Gods Fe-Fuldret.

Personlig Fuldret udi grove Injurie-Sager skulde dømmes af 12 Mænd, og udi de ringere af 6, efter Forurettelsens Grovhed og den Forurettedes Værdighed, Mannh. 2, 3, 5, 20, 26 Cap. Men som alt saadant er nu blevet gammeldags, og vi have Befaling at følge den N. Lov, saavel udi Processens Maade, som og udi vilkaarlige Kiendelser: saa vil jeg henvise Læseren til hvis, som herom tilforn udi den 1ste Deels 18 Cap. er skrevet.

Fe-Fuldret ere Bøder for den Uret en giør den anden, i Henseende til hans Gods eller Eiendom.

Naar saadan Ret skulde dømmes, blev intet agtet paa Personens, men aleene Forurettelsens eller Skadens Beskaffenhed, hvilket vises af Tyveb. 16 Cap. Lige Ret og Avindsbod skal enhver have paa sit Qvæg eller andre Ting, om de blive (ham) fratagne eller ilde medhandlede, hvad for en Mand af Værdighed han er, uden med Landnam, gaaes efter som tilforn er mældet.

I Anledning heraf bør man da giøre Forskiel imellem den Uret som skeer paa Jord og løse Øre.

Landnam ere de Beder som erlægges for den Uret der skeer paa ens Land eller Landbrug, hvilke vare forskiellige, efter enhver Jorddrots Stand og Værdighed.

Begge Lovene, den Norske og Islandske, komme derudi overeens, at Landnam paa Kongens Jord og Marker vidt overgaaer de andres Lannnam, Landl. B. 18 Cap. og N. L. 1. B. 22 Cap. 17 Art.

Fremdeles bliver den Isl. Lov ved at reglere Landnam for visse høie Standspersoner, saasom *a*) en Erkebiskop og en Hertug; *b*) en Biskop og en Jarl, d. e. en Greve; *c*) en Abbed og den H. Kirkes Ombudsmand, hvorved maa forstaaes de, som udi Bispernes Sted betiente et heelt eller en Deel af et Stift, som kaldtes *Officiales*; *d*) en Baron, Stalder og Merkismand, om hvilke Charger man kan eftersee den Norske Hirdskraa; *e*) en Ridder, og *f*) Boende eller Haulder. Men alt saadant tiener nu til intet andet, end at vise Rangen udi gamle Dage, og den forfængelige Høihed som Geistligheden tragtede efter; thi foruden at Rang og Værdigheder ere nu omstunder af langt anden Beskaffenhed, end som i de Tider: da er her hos os, foruden Kongens Jorder, alt det øvrige uprivilegeret-Bondergods; og endskiønt nogle af vore Biskopper have arvet eller tilkiøbt sig endeel Jordegods; da haves dog ikke Exempler paa, at deres Landnams-Ret haver gaaet høiere end andre Jordeieres. Andre Personer af høie-

re Stand skiøtte vel ikke om at eie her noget Jordegods, og altsaa tildømmes ingen uden gemeen Bondes Landnam. Man finder heller ikke udi den N. Lov nogen Forskiel paa Landnam, i Henseende til Persons Anseelse.

Hvad nu Forurettelse eller Skade paa andens rørende Ting, være sig døde eller levende, angaaer, da meenes ikke dermed nogen Vaadesgierning, men egentlig den som giøres forsætligviis og med en ond Villie. Farm. L. 25 Cap. Allevegne, hvor man gior en andens Fe Skade med Had eller Avind, skal den som det gior bøde Fuldret efter Dom; og strax følger paa: det er alt Fuldrets-Skade som Mænd vurdere til en halv Mark. Efter dette Steds bogstavelige Meening kan da ikke anderledes eragtes, end at Fe-Fuldret skal være en halv Mark, hvorom see videre Landl. B. 36, 39 Cap.

Nu kunde der maaskee spørges: Hvis Skaden var meere end en halv Markes Værdie, om da Fuldretten eller Bøderne ikke bør stige derefter?

efter?

efter? hvilket nægtes: thi ligesom Landnams-Ret ikke kan overgaae en halv Mark, saa kan det heller ikke skee i Henseende til rørendes Ting.

Vel kan det komme nogen saa for, som Landnams- og Fuldrets-Bøder vare saare ringe, hvor en giør den anden en betydelig Uret eller Skade, da den N. Lov lægger i Almindelighed Volds-bøder paa slige Gierninger; men hvad kan jeg dertil? En Jurist eller Dommer bør hverken tage fra eller legge noget til Loven; desforuden maa man agte, at ifald Fuldrettes-Bøderne synes noget ringe i sig selv, saa bekommer den Forurettede endnu andre tilstrækkelige Bøder, som udi Loven nævnes Skadegield, hvilke udi adskillige Tilfælde fordobbles.

Er Skaden paa en Ting eller Fæ mindre end en halv Markes Værdie, da tilfindes ikke Fuldret, men Avindsbod, Landl. B. 36 Cap. og Farm. L. 25 Cap., hvilken ikke findes udi Loven bestemt, og har altsaa været vilkaarlig, men siden ved K. Eriks Retterb. er ansat til 6 Øre.

Nu kunde man spørge, hvorfor Avindsbod, for en ringere Uret, skal komme til at overgaae Fuldrette, om det ikke skal være meere end en halv Mark? Men her maa betænkes, at foruden Fuldret dømmes altid enten enkelt eller dobbelt Skadegield, da jeg ikke finder at tillige med Avindsbod betales andre Bøder.

Den som ikke haver Formue til at betale sine Bøder med, kommer til at lide paa Kroppen, ligesom dette Juristernes Ordsprog medfører: *Qvi non habet in ære, luat in corpore*; det samme gielder efter N. L. 1 B. 22 Cap. 11 Art. it. Forordn. af 6 Dec. 1743, 9 Art.

Der ere, eller have været, fire Slags Maader at lide paa Kroppen, i Steden for Pengeboder:

1) At lide to Slage af Riis for en Islandsk Mark, som ikke blev betalt til første Fardag efter at Bøderne vare dømte, see Storedom; dog kan man ikke vise at saadan Straf er bleven brugt uden i Steden for Criminelle Bøder til Kongen, og nu i lang Tid ikke uden for Leiermaalssager.

2) Fængs-

2) Fængsel, hvorom tales udi N. L. 1 B. 22 Cap. 46 og fleere Artikler. Men efter den Isl. Lov haver saadan Straffemaade ikke været udi Brug; thi hvad der mældes om at binde en, Mannh. 7 Cap., og fiøtra, ibid. 30 Cap., da meenes dermed ikkun *custodia* eller Forvarings-Fængsel, men ikke Straffe-Fængsel, som først haver Sted, efterat en er bleven dømt. Hos os var det ikkun en Byrde og Bekostning at underholde en uformuende Skyldener udi saadan Fængsel, med mindre han havde Paarørende som vilde og kunde udfrie ham af Fængselet.

3) Arbeide, derom findes noget udi Kiøbeb. 7 Cap., nemlig: at en uformuende og uredelig Skyldner maa tages og føres til Tinge, og da bør Tingmændene dømme ham til at aftiene sin Gield med Arbeide. Hvilket paa samme Maade maa gielde om den som ikke formaaer at udreede sine Bøder; som og især er anordnet om fattige Almues Folk udi slige Tilfælde, nemlig: at Mandspersoner sættes til Arbeide udi den næste Fæstning, og Qvindfolk i Spindehuus, hvor

da en Dags Arbeide regnes for 1 Mark Danske udi Bødernes Afbetaling, Forordn. af 6 Decbr. 1743, 14 Art. Men som nogle Personer ere af saadanne Omstændigheder, at de ikke kan dømmes til Arbeide, da er der endnu i Følge af samme Forordnings 15 Art. et Middel til at affone sine Bøder, tilbage, nemlig:

4) At sidde paa Vand og Brød, som udi forrige Capitel er anført.

---

4 Cap.

Om fleere Sagers og Straffers Samling paa engang.

Som det ofte kan hende sig, at der komme fleere Sager over en Delinqvent, hvilket hedder *cumulatio causarum;* saa synes det ikke af Veien at handle om, hvorledes udi slige Tilfælde skal omgaaes, nemlig om den Skyldige skal dømmes og straffes for enhver af sine Misgierninger især, eller for dem alle under eet.

Hver-

Hverken vor Islandske eller den Norske Lov melder nogensteds om slige Tilfælde, hvorfor det kunde ansees for at være en unødvendig Betragtning udi Criminal-Retten, og det maatte være en reen Sag, at enhver Misgierning burde dømmes og straffes, som den er beskaffen udi sig selv, uden nogen Henseende til en anden forskiellig Sag; og at en Deel Jurister have været af samme Meening, viser *Carpz. p. 3. qv. 132. n. 8.* hvor han anfører deres Grundregel, nemlig: *Singulis delictis singulæ poenæ competunt*; d. e. Enhver særdeles Misgierning tilhører en særdeles Straf; Men bliver denne Lære nøiere betragtet, saa finder man, at det ikke aleene ofte er unødvendigt og ufornuftigt, (om ikke endog barbarisk,) at belade en Delinqvent under eet med fleere forskiellige Straffe, men og i visse Tilfælde umueligt.

Hvorfor, naar en Delinqvent, som er beladt med fleere criminelle Sager, kommer under Dom, da maa Dommeren vel tage udi Agt, om de Revselser, som Loven lægger til enhver af hans Mis-

Misgierninger, kan rime sig sammen paa et Subject under eet.

Poenæ compatibiles eller samlidelige Straffe kaldes de Revselser som kunde lægges paa en Delinqvent under eet.

Non compatibiles de Straffe som ikke kunde have Sted paa et Subject.

For nu at udfinde en vis Regel om de Straffe, som ere samlidelige, maa man først giøre trende Hoved-Inddeelinger i Henseende til Sagerne og Straffene.

1). Naar en er henfalden udi tvende saa grove Sager eller Udædemaal, hvoraf enhver for sig selv medfører Livsstraf; f. Ex. en voldtaget enten sin Søster eller Datter, og saaledes begaaer med hende Blodskam: saa er der tvende tilstrækkelige Dødssager, nemlig *stuprum violentum* og *crimen incestus*, og dog kan endnu sættes den tredie til, nemlig at han omkommer Fostret, hvilket er *infanticidium:* da spørges, hvorledes saadan en Delinqvent skal straffes?

Saasom

Saasom ingen haver uden et eeneste Liv at forbryde, saa var det imod Forstanden at dømme hannem til at halshugges tre gange, og altsaa finder den første Regel her Sted, som Carpzow giver udi slige Tilfælde, *part.* 3. *qv.* 132. *n.* 17.

Naar fleere end een forskiellige Dødssager paakomme en Delinqvent; da straffes han ikkun for den groveste, men de øvrige Straffe ophøre.

Altsaa, siden Dølgsmaalet eller Barnemordet ansees for det groveste af førberørte Sager, da blev Delinqventen straffet som en Morder.

Dog hermed ikke sagt andet, end at hine concurrente Misgierninger jo bør undersøges, enhver med sine Omstændigheder, tillige med Hovedsagen; aleene at man giør ikkun en Dødsdom til Slutning.

Det samme er, om en forfalder udi tvende Dødssager tillige, hvis Straffe ere forskiellige; f. Ex. en stieler, saa at han fortiener Galgen, men tillige begaaer Mord eller Manddrab: da,

saasom

saasom den sidste Misgierning holdes for grovere end den første, saa dømmes Delinqventen ikke til Galgen, men som en Morder.

Men da maaskee ikke alle ere af den samme Meening, i Henseende til Dødsstraffe, hvilke skulle agtes for de strængeste, saa vil jeg anføre Carpzows Lære derom *p.* 3. *qv.* 132.

a) *Vivi comburium*, eller at brændes levende, holdes allevegne for den største Livsstraf; hvorfor de Romerskcatholske saaledes straffe dem som tale eller skrive imod Paven i Rom.

b) *Supplicium rotæ*, d. e. at radbrækkes.

c) Morderes Straf, nemlig at knibes med gloende Tænger førend de aflives.

d) Galgens Straf, eller at hænges, hvilket han regner for grovere end en anden enkelt Livsstraf.

e) *Poena gladii*, eller uden andre Omstændigheder at halshugges.

f) *Suffocatio in aqvis*, det er, at druknes i Vand.

Udi

Udi N. L. 6 B. 17 Cap. 39 Art. siges, at en som bryder ud af Baand og Fængsel, og begaaer siden Tyverie, skal straffes med Galgen; hvilket saaledes maa forstaaes, om han først var bleven indsat for Tyverie eller anden Misgierning, som ikke var af allergroveste Slags; men hvis han var bleven Fængslet for Mord, Mordbrand, eller andre deslige, da bør han ikke hænges, men henrettes ved den Straf som hans groveste Misgierning havde fortient.

Komme der tvende Livssager paa en Delinqvent, som efter Loven fortiene lige Straf, da kommer det an paa et ud for hvilken af dem han bliver straffet.

2) Naar en henfalder udi tvende Misgierningssager, hvoraf den eene bør straffes paa Legemet, men anden paa Livet, f. Ex. en haver begaaet baade Tyverie og Manddrab: om han da skal straffes for begge Deele?

Paa saadant Tilfælde passer sig den anden Carpzows Regel *part. 3. qv. 132. n. 64.* saaledes;

End=

3) Endskiønt den Skyldige, som er befunden udi en halsløs Gierning, haver begaaet fleere Misgierninger som fortiene andre piinlige Straffe paa Kroppen, da bør han dog ikkun aleene udstaae sin Dødsstraf, men den anden Legemsstraf frafaldes: hvormed kommer overeens denne Juristernes Læreregel: *Major pœna absorbet minorem*, d. e. den større Straf ophæver den mindre.

Altsaa en, som baade var Tyv og Manddraber, dømmes ikkun til at miste sin Hals: thi at kagstrye og brændemærke en, som strax derpaa skal miste Livet, tiener til intet uden at vise en stor Grumhed, og hvad som tiener til intet, er ufornuftigt. Videre, at dømme en fra Livet, og tillige udi evigt Fængsel eller Slaverie, er ganske *contradictorium* og fornuftstridigt.

4) Og hvad mon det er andet, som Forordn. af 21 Junii 1751 udi dens 7de Art. melder: der som det i en privat Sag vorder opdaget, at den Tiltalte haver begaaet nogen publique Misgierning, eller og det under Delinqventens

tens Forfølgelse befindes han haver begaaet et grovere *Delictum*, som Straffen over ham forøge kan rc. uden dette, at den skyldige for den større Misgierning fornemmelig bør straffes, men at den ringere Straf tilsidesættes; thi hvis dermed andet var meent, da havde det hedt saaledes: at han først skulde lide sin Dom og Straf for den mindre Sag, og siden for den større tiltales og straffes.

3) Naar tvende Sager komme paa en Delinqvent, som begge fortiene at straffes paa Lemmer eller Legemet, da bliver Spørsmaalet, om han skal straffes for ethvert af dem især, eller for begge under eet? For Ex. En giør Falsk, hvorfor han bør straffes paa sin Haand, og tillige haver han begaaet Tyverie, eller andet saadant: hvorledes han da skulde straffes?

Hvilket Spørsmaal ikke er saa let at opløse, som de forrige: thi da det er umueligt at straffe nogen oftere end engang paa Livet, men urimeligt, at straffe den først paa Legem eller Lemmer, som siden skal miste Livet; saa er det dog

giørligt, og kan lade sig høre, at en udstaaer tvende Slags Straf paa Legemet. Men her kommer den tredie Carpzows Regel tilpas, *p.* 3, *qv.* 137. *n.* 67.

Dersom fleere Misgierningssager, hvoraf enhver især fortiener at revses med forskiellig Legemsstraf, komme over en Delinqvent paa engang, da bør dog ikkun en af de Straffe hannem at paalægges.

Her kan man sætte tvende Tilfælde:

a) En falder udi tvende Misgierningssager af samme Slags, saasom tvende Tyverier, da straffes han ikkun for det sidste, som om det var begaaet anden gang.

Hermed maa confereres Forordn. af 21 Maii 1757, hvor der staaer saaledes: Begaaer nogen Tyverie paa adskillige Steder, da bør han for dem alle under eet tiltales, hvor han det sidste Tyverie, som han er bleven greben for, har begaaet ꝛc. Thi siden han skal saaledes lide Tiltale under eet, saa følger

 deraf,

deraf, at han bør ligeledes straffes under eet, nemlig for det sidste.

b) Om det ere ulige Misgierninger og af forskiellige Straffe paa Lemmer eller Legeme, saasom Falsk og Tyverie, eller Meeneed, da kommer den skyldige heller ikke til at lide flere Slags, end for den eene, som var den groveste. See Forordn. af 21 Junii 1751, 7 Art.

Men dersom Dommeren er uvis paa, hvilken af Straffene var den strængeste, da kan han forespørge sig derom paa høiere Steder, og man har got ved at giøre, siden alle de Delinqventssager som ere af nogen Betydenhed, skal refereres til Kongen forend nogen Execution skeer.

Forskrevne er dog ikkun i Henseende til Livs- og Legemsstraffe at forstaae; men hvad derimod Pengestraf og Bøder angaaer, da kan intet være imod, at de jo udi alle Tilfælde ere samlidelige, og at enhver erlanger de Bøder hannem tilkommer, i hvor mange Sager en Delinqvent maatte have at svare for, saalænge hans Formue strækker til.

5 Cap.

Om visse personlige Omstændigheder, udi hvilke Straffen kunde formildes.

Udi den første Deel af dette Skrift haver jeg anrørt nogle af de Omstændigheder, besynderlig udi Drabs- Løsagtigheds- og Tyve-Sager, hvorudi Straffen kunde formildes; men hvad især Delinqventernes Beskaffenhed og Vilkaar er angaaende, og hvorfor dem kunde noget eftergives, haver jeg udsat, indtil derom kunde blive handlet paa engang: thi at der gives saadanne Personer, som man ikke paa strængeste Maade kan gaae til Verks med, er en bekiendt Sandhed, hvorom en Deel af Juristernes Lære nu skal anføres.

1) *Nobiles, divites & in dignitate constituti, mitius puniri debent qvam plebeji*, Carpz. p. 1. qv. 2. n. 8. Det er: ædle, rige og

og høifornemme Folk bør mildere straffes, end andre gemeene. Men man har Aarsag at tvivle paa, om dette haver nogensteds været en skreven Lov, og maa aleene være en antagen Brug blandt Adelen i gamle Dage: thi at Kongerne ikke have taget saadant i Agt, vises af mange Historier; heller ikke findes mindste Tegn eller Spor til det udi vore gamle eller nye Love. Man seer tvertimod af et Par Steder udi N. L. 6 B. 4 Cap. 1 Art. og 6 Cap. 9 Art, at Adelsmænd straffes ligesuldt som andre gemeene; ligesom det hedder paa et andet Sted hos Carpzow: *reatus exuit omnem dignitatem*, d. e. Forbrydelsen skiller En af med al Værdighed.

Det eeneste, som Adel eller andre Privilegerede have forud i Criminelsager for andre Folk, er dette, at de udi Livs og Æres Sager skal svare for de høieste Retter udi Rigerne, N. L. 1 B. 2 Cap. 9 Art.

Men som enhver Regel har sin Undtagelse, saa giøres her ligeledes Forskiel imellem de ordinaire eller faststatte Straffe, fra hvilke Dommeren

ren ikke maa vige, og de extraordinaire eller vilkaarlige. I Henseende til disse sidste er det klart, at man kan og bør straffe en rig og anseelig paa en anden Maade, end som en fattig og gemeen: den Rige bør derfor lide paa sin Pung, og den Fattige i dets Sted paa Kroppen.

2) *Ebrii*, d. e. fordrukne Folk: Om den, som udi Fylderie begaaer nogen Misgierning, skal straffes paa samme Maade som det var skeet af ham ædrue, er et forslidt *Problema*, og hvad som derom, enten med eller imod, haver været eller herefter kan blive sagt, er neppe Umagen værd at anføre; alene, at Drukkenskab og Fylderie haver ingen Medhold udi vores Lov, men agtes i sig selv som en strafværdig Last, see 1 D. 39 Cap. Altsaa vilde det blive til en af de urimeligste Lærdomme, at en Last, som giver Aarsag og Anledning til en anden Last eller Misgierning, skulde komme den samme til Undskyldning. Paa saadan Maade kunde da enhver, som haver Ondt i Sinde, giøre eller fore-

forestille sig drukken, for at udføre sin Ondskab.

Ikke des mindre, naar nogen til sin Undskyldning vil beraabe sig paa Drukkenskab, er det ikke af Veien, at undersøge, ved hvilken Leilighed det skede, og om han maaskee var dertil af en anden forleedt, til den Ende, at han skulde forgribe sig; og i slige Tilfælde kunde han rimeligviis slippe lettere.

3) *Iracundi*, d. e. vrede Folk. Vrede er en Affect eller Sindshæftighed, og kan ikke, for saavidt den er en Passion eller Lidelse, ved nogen menneskelig Lov hemmes eller straffes, forend den bryder til en Action, eller yttrer sig udi Ord eller Gierning, og saa bliver den til en Last. Skiønt man nu kan sige næsten det samme herom, som det forrige, at en Last ikke kan undskylde en anden deraf flydende Misgierning, saa findes dog udi nogle Tilfælde, at naar en formedelst en gyldig Anledning bliver opirret til hastig Vrede, og griber til Uraad, da kaldes det *justus dolor*, d. e. en billig Harm; og i samme

me Henseende haves Medlidenhed med den Husbond, som dræber eller saarer en Boeler i Seng hos sin Kone, N. L. 6 B. 12 Cap. 4 Art. Et Manddrab i Hidsighed og Klammerie, straffes ikke heller paa en saa stræng Maade, som det der skeer med koldt Blod, hvilket ansees for Mord.

4) *Senes*, d. e. gamle Folk. Saalænge gamle Folk ere ved deres fulde Forstand, kan man i Criminelsager ikke giøre nogen Forskiel imellem dem og andre fuldaldrende, ei heller giver Loven mindste Anledning til saadant; men hvis de gaae udi Barndom, da maa de og ansees paa samme Fod, som Børn eller Umyndige, hvorom siden.

Udi vore Dage, nemlig Aaret 1755, have vi Exempel at en gammel Mand, til visse over sine 70 Aar, blev efter Kongel. Resolution henrettet, for begangen Blodskam med den samme Kone, som tilforn havde avlet Barn med hans Søn.

5) *Ægrotantes*, d. e. syge Folk. At en, som aleene er syg paa Legemet, skal dømmes til

fuld

fuld Straf, kan ikke være noget Tvivlsmaal; men ikkun om Straffen udi slige Omstændigheder kan paalægges dem.

Man pleier her at giøre Forskiel imellem Sygdomme. Nogle ere *morbi personales*, som stedse følge en Patient, saasom Spedalskhed rc. Andre derimod *temporales*, der ligesom Børne-Kopper grassere paa visse Steder til en Tid, men gaae snart over.

Hvad det første Slags Syge angaaer, da, naar saadan en skal straffes paa Livet, kan det ikke nytte noget, at forhale med hans Henrettelse, men den bør skee jo før jo heller, paa det ikke den sagte Død skal komme for i Veien. *Carpz. p. 3. qv. 145. n. 52.*

Men er det en anden Legemsstraf, eller paa nogen af Lemmerne, da er det noget modbydeligt, at lægge saadanne Straffe paa et fordervet Legeme; hvorfor slige Delinqventens Omstændigheder maa nødvendig i Underretsdommen være anførte, og henstilles til Kongel. Resolution, om eller paa hvad Maade den Syge skulde straffes.

Det andet Tilfælde, naar en bliver greben af en hastig Sygdom, forinden han skal udstaae sin Straf, lader jeg henstaae til der handles om Execution.

6) *Muti & Surdi*, d. e. Døve og Stumme. Sætter man forud, at en Misdæder er fød baade døv og stum, da er det intet Under, at alle gode Folk ville bære Medlidenhed med ham; thi jeg forstaaer aldeles ikke, hvorledes saadan et Menneske kan paaføres nogen Sag: En som aldrig har hørt, har naturligviis ei heller lært at forstaae andres Tale, og følgelig kan selv ikke tale. Det er da at føre Proces med ham ligesom med Stok eller Steen; og kan der ingen Proces føres med ham, da kan heller ingen Straf have Sted.

Er det beviist, at en haver baade kundet høre og tale til han kom til Laugalder, men siden ved noget Tilfælde er bleven døv og stum, da kan man vide deraf, at han tilforn maa have lært Forskiel imellem Ondt og Godt, og hvad han skulde giøre og lade, hvorfor han og kan baade

dømmes

dømmes og straffes, som en anden Misdæder. *Carpz. p. 3. qv. 147. n. 16.*

Her tales ikke om dem som fattes en af Deelene, enten Maalet eller Hørelsen; thi om en ikkun hører, saa kan man af Tegn og Nik vide, om han forstaaer andres Tale; og dersom han kan tale, da er det ligesaa klart, at han dog engang tilforn haver hørt.

7) *Furiosi & Mentecapti*, d. e. rasende eller galne Mennesker.

At forklare, hvad Raserie eller Galskab er, og hvorved saadant foraarsages, hører egentlig til de Naturkyndige; men Virkningen af Raserie, som paa Islandsk kaldes ods Mans Verk, d. e. en Rasendes Gierning, Mannh. 8 Cap. hører under det Juridiske *Forum.* Rasande og Galne kalde vi dem, som man maa binde eller vogte, at de ikke skal giøre en Ulykke paa sig selv eller andre, N. L. 1 B. 17 Cap. 7 Art.

Hvad som slige Mennesker begaae, det agtes i Almindelighed ligesom Vaadesgierninger efter vores Lov, og bødes derfor med Penge, om den

Ra=

Rasende haver nogen Midler, Manuh. 8 Cap. og N. L. 6 B. 6 Cap. 17 Art.; men ellers bør næste Frænder, som vare pligtige til at vogte den Rasende, erstatte den Skade han giør. Det samme maa iagttages, om han griber eller borttager noget fra en anden, da kan samme ikke anderledes ansees, end det skede af et Barn. Endelig, om en Rasende voldtog en Kone eller begik Leiermaal, da giør Bisskop Arnes Chr. R. det til en langt ringere Sag, end ellers i Henseende til andre, som ere ved Forstanden; altsaa vilde saadan Omstændighed blive endnu meere iagttagen udi vore seenere og mildere Tider.

Men som der gives nogle iblant, hvis Raserie ikke er stedsevarende, men *per intervalla*, eller imellemstunder lader af og tager til igien, da ville nogle Jurister, at deres Gierninger skulle ansees og tages op efter den Tilstand som de befinder sig udi, da Gierningen skede, og det kan være godt nok at raisonnere saaledes ligefrem; men hvis en saadan Sag kom til Virkelighed, da vilde det blive høist vanskeligt for enhver, som vil

vil bevare sin Samvittighed, saavel i at vidne, som dømme derom, og udi Tvivlsfald er det altid vissere at frikiende, end at fordømme.

Hvad her er skrevet, maa ellers tages i den nøieste Meening om Rasende og Galne: thi der gives endnu adskillige Grader imellem dem som ere ganske fra Forstanden, og hine som ere kloge og fornuftige; nogle derimellem ere vel taalelige og uforstandige udi daglig Omgiængelse og sine Handteringer, men ikke desmindre nogenledes færdige i at giøre Skielmsstykker, med hvilke slet intet er at see igiennem Fingre.

8) *Impuberes & Minorennes*, d. e. Børn og Umyndige, hvilke med Rette her burde have det første Sted: thi det er dem som Loven udi Delinqventsager giver meest efter.

Impuberes eller Børn kaldes de som ere under deres 15 Aar, N. L. 1 B. 22 Cap. 9 Art., hvilket kommer overeens med den Isl. Lov, Kong Hagens Retterbod Kiøbeb. 2 Cap. Vel siger N. L. 6 B. 17 Cap. 43 Art. stiæl et Barn, som er under sine 14 Aar; men jeg tænker,

at

at den Forskiel ikke er giort af Forsæt, men maa være kommen ved Hændelse; ligeledes at her ved Straf med Riis maa forstaaes huuslig Revselse af Forældre eller Formyndere.

Videre, hvorledes forholdes med Børn udi Drabssager, findes i 6 B. 6 Cap. 18, 19 Art.

Fremdeles, om et Barn ingen Midler har til at bøde Skaden eller betale Mandebod, da spørges, om Forældre skulle betale paa Barnets Vegne? Hvad som kunde give nogen Anledning til at formere saadan Paastand, finder jeg aleene udi N. L. 6 B. 19 Cap. 42 Art. om man viser Barn eller Taabe efter Ild, da svarer han selv til Skaden; men om han viser andre sine Tienestefolk til at hente eller bære Ild ud, endskiønt de vare myndige, da kommer han ligeledes til at betale Skaden: Og altsaa seer man heraf, at han kommer ikke til at betale just fordi det var et Barn, som bar Ilden, heller ikke fordi det var hans eget Barn; men aleene, at det var for hans Skyld, og han selv var Aarsag deri, at Ilden blev medfaren.

Udi

Udi et andet Tilfælde, om Barn eller Børn uden andens Minde og Vidende bare Ild ud, og derved foraarsagedes nogen Skade, seer jeg ikke, at nogen i Følge af forberørte Lovens Artikel kunde komme til at betale for samme.

Hvad Mandebod især angaaer, da, dersom et Barn inden sine 10 Aar ingen Formue haver, hvoraf den kunde betales, kan det engang siden komme til Rette, om samme Barn tager Arv eller forhverver Gods; og endelig, naar det kommer til Alder, kan indsættes udi Festning eller Tugthuus for at aftiene sine Bøder.

Minorennes eller Mindreaarige kaldes unge Folk fra 14 til 25 Aar, udi civile Sager; men hvad Criminel-Sager angaaer, da kunde de som ere 18 Aar holdes for myndige, og finder man ikke udi Loven nogensteds, at slige ere for nogen sædvanlig Straf fritagne, undtagen for Skieldsord, om de tale til en anden, da kan de ikke fældes paa sin Ære, men straffes paa Huden, N. L. 6 B. 21 Cap. 6 Art.

---

6 Cap.

6 Cap.

Om Forligelsemaal i Criminelle Sager.

Transaction eller Forlig er en frivillig Gierning imellem stridige Parter, hvorved de enten paa den eene eller begge Sider frafalde deres Paastand og formeente Ret, og saaledes ophæve Sagen.

Da Forlig er et Slags Contract, saa udfordres alt det samme til et lovligt Forlig, som til en Contract, nemlig: at de forligende Parter ere myndige, og at de Ting, de forliges om, ere muelige og staae udi deres Magt, ikke imod Lov eller Ærbarhed.

Om Criminelsager maa forliges, er et vigtigt Spørsmaal, hvorom ikke alle have været af eens Tanke.

Den berømmelige Carpzow holder det saaledes *p.* 3. *qv.* 148. *n.* 1. *Juris enim expediti est,*

est, quod regulariter non tantum in causis civilibus, verum etiam omnibus criminibus publicis, sangvinis poenam ingerentibus, transigere liceat. Det er: Thi det er efter Loven en afgiort Sag, at det er tilladt, ikke aleene udi civile Sager, men endog udi alle publique criminelle Sager, som medføre Livsstraf, at giøre Forliig. Men at tilstaae det samme efter vores Lov, er ikke saa let; thi endskiønt der udi N. L. 1 B. 5 Cap. 11 Art. staaer saaledes: at Dommeren skal ikke tilstæde nogen Lovmaal over den, som giørligen vil rette for sig; da kan man ikke derved forstaae Criminelle Sager, udi hvilke Delinqventen umuelig kan rette for sig, med mindre han selv skulde lægge Straffen paa sig, hvormed dog Loven og Retten kan ikke være tient; tvertimod bevises af 1 B. 2 Cap. 12 Art., at Criminelle Sager, og de, som Kongens Interesse angaaer, ikke kunde forliges.

Nu maa man giøre Forskiel paa det Forliig, som skeer imellem Anklageren og den Skyldige,

og det som den Skyldige giør med Øvrigheden i Henseende til den publique Straf.

At enhver kan og maa frastaae sin Ret, og forliges paa sin egen privat Sag, kan ikke nægtes, og dog gaves de Tilfælde, hvorudi det ikke var sikkert eller tilladt, uden med en vis Betingelse, f. Ex. udi Drabssager, N. Lovs 6 B. 6 Cap. 20 Art. Bod for Manddrab maa ikke fæstes 2c. førend Dommeren haver kiendt i Sagen.

Saaledes var det utilladeligt under 4 Markers Bøder, at forliges paa en Tyvssag, Tyveb. 3 Cap., med mindre man brugte den Forsigtighed, at Kongeus Rettighed ikke skulde lide derunder. Dog, hvad kunde det hielpe en Delinqvent, om han end forliges med sin Contrapart, naar han ligefuldt kommer til at straffes af Øvrigheden.

Men nu kommer det andet Spørsmaal for, om Øvrigheden, eller den, som paa Kongens Vegne haver at paatale, kan tilstæde Forliig udi en Criminel Sag? Hvilket aldeles nægtes, af den

den Grund, at saasom ingen kan eftergive en andens Sag, saa langt mindre Kongens; altsaa, naar den rette Sagsøger frafalder sin Sag upaatalt, bør den dog paa Kongens Vegne forfølges, N. L. 1 B. 22 C. 8 Art., it. Forordn. af 6 Decbr. 1743, 23 Art.

Det synes ufornødent, at bevise saadant vidare udaf vores Love: Nok, at *delicta publica* hedde derfor Ubodemaal, at de ikke ved Pengeboder kunde forliges eller affones. Vel var det tilladt, at en for ringe Tyverie, første, anden og tredie Gang, kunde slippe med Pengeboder, Tyveb. 1 Cap., hvilket kaldtes at løse sin Hud; men nu i Følge N. Lov gaaer det ingenlunde an.

Hvad grove Leiermaals Sager angaaer, da blev det ved en Kongelig Mandat af 29 April 1585 forbudet, at lade samme med Pengeboder affones, i Steden for den behørige Legemsstraf.

I Henseende til Drabssager er dette allertydeligst, saavel af det ovenanførte, som og hvis

herom tilforn udi 1 Deels 9 Capitel er bleven erindret.

Vi finde altsaa ingen Criminel Sag udi Loven, som kan være forligelig, undtagen Voldtægt paa Qvindfolk, med saa Skiel, at den Voldtagne kan og vil tage den skyldige til ægte, N. L. 6 B. 13 C. 16 Art., dog det maa skee med Kongelig Pardon.

Injuriesager, som ikke medføre Straf paa Liv, Legeme eller Ære, synes vel i Almindelighed at maatte forliges, 1 B. 2 C. 12 Art.; thi skiønt der tales særdeles om de Geistlige, da kan man tænke at det samme gielder for verdslige Folk, naar deres Sager forholde sig paa samme Maade. Tilforn var det og befalet ved en Forordn. af 12 Maii 1652, at de skyldige, som paa saadan Maade bleve forligte, skulde give en Kiendelse til Hospitaler.

7 Cap.

Om Criminel-Proces.

Proces i Almindelighed er en lovlig Maade at føre sin Sag udi Rette, ved Tiltale, Forsvar og Dom.

Denne Forklaring tilkommer ligeledes en Criminel-Proces, naar man ikkun lægger den Glose Criminel eller Criminelsag til.

Criminel-Proces adskilles i *Accusatorium* og *Inqvisitorium.*

Accusatorius kaldes den, hvorudi er en vis Actor til at forfølge Sagen.

Inqvisitorius derimod, naar der er ingen vis Sagsøger, men Dommeren paa Embeds Vegne reiser og forfølger Sagen.

Saadan Proces tager sit Navn af Inqvisition, som betyder Undersøgning eller Randsagning, hvilken er tvende Slags:

a) *Generalis*, eller almindelig Randsagning, hvilken skeer for at udforske om en Misgierning er skeet, og af hvem den er begangen.

b) *Specialis*, eller besynderlig Randsagning, som skeer i Henseende til en vis Person, der frem for andre bliver mistænkt og berygtet.

Vore Danske Jurister lære, at ingen Inqvisitions-Proces haver Sted efter den Danske og Norske Rettergang, hvor imod jeg intet haver at sige, uden alene at den galdt hos os her i Landet tilforn, hvilket vises af denne K. Haagens Retterbod: Ef nockur Stormæli eru fleig i Herodum, þai skal Valdsmadur þing stefna; d. e. Hvis nogen store Sager rygtes udi Herrederne, da skal Sysselmanden stevne Ting ꝛc. Herved synes dog *Inqvisitio generalis* at være meent: thi det er rimeligt, at naar en udi den almindelige Randsagning var bleven mistænkelig, og frem for andre kunde sigtes, at Sysselmanden da ikke selv skulde procedere imod ham, men beskikke en anden til at forfølge Sagen, som der og staaer udi Mannh.

23 Capitel: En Sagſøger ſkal være for enhver Sag.

Vel gives der mange Criminel-Sager hos os, ſom Mord og Manddrab, hvor en vis Eftermaalsmand er forhaanden: ligeledes Rans- og Tyve-Sager, ſom Eiermanden ſelv paataler; men desuden ere der andre, ſom endeel Løsagtigheds Sager, ſom ingen iſær ere vedkommende, uden alene Øvrigheden ſelv, at paatale, og da ſynes det ſaaledes, ſom at deslige maa begyndes af Inqviſitions-Proces, enten ved Syſſelmændene ſelv, eller en anden beſkikket Actor, og udi ſaadan Meening maa det være, at Syſſelmændene paa endeel Steder udi vores gamle Lov kaldes Soknare Kongs, d. e. Kongens Sagſøger, og deres Fuldmægtige igien Soknare Syſslumanns, eller Syſſelmandens Sagſøger.

Det ſom ved en Proces fornemmelig er udi Agt at tage, er *a*) Rettens Perſoner, *b*) Værneting, *c*) Stevnemaal, *d*) Maaden at procedere udi Rette, *e*) Dommen, og *f*) Exſecutionen.

Hvad Rettens Personer angaaer, da er i Henseende til dem næsten alt det samme, som udi Civil Proces. De adskilles i *principales* og *minus principales*.

Principales, eller de fornemste, kaldes de Rettens Personer, som nødvendig udfordres til at en Ret kan holdes eller have Sted, saasom Dommeren, *Actor* og *Reus*.

Hvad der hører til Dommeren er meere, end paa engang kunde siges, men vil forekomme ved alle Leiligheder herefter.

Actor, eller Sagsøgeren, kaldes udi Criminel-Sager *Accusator*, Isl. Sakar aibere, d. e. Anklager, udi Drabsager Eftermaalsmand, N. L. 6 B. 6 Cap. 3 Art. Hos ham udfordres, at han enten af sig selv haver Ret til at paatale Sagen, eller at han dertil er bleven beskikket.

Den Kongelige Anordning af 21 Mai 1751 befaler, at udi Delinqvent-Sager skal baade *Actor* og *Defensor* beskikkes af Øvrigheden.

Om

Om Drabssagers Udførsel tales især udi 6 B. 6 Cap. 3, 4, 5 og 6 Art., og om Tyvesager udi Forordningen af 6. Decbr. 1743, 20 Art.; men hvad en *Actor* ved Sagens Udførsel fremdeles haver at iagttage, vil siden vises, og særdeles udi det 15 Capitel.

Reus kaldes gemeenlig den Sagskyldige, som er den tredie Hovedperson udi Processen; dog, saadan Navngivelse hører en ikke strax til, saasnart han bliver stevnet eller beskyldt, men han kaldes imidlertid *Accusatus*, eller den Sigtede: item *Inqvisitus*, eller den Randsagede, saalænge Sagen staaer under Randsagning; men naar han bliver overbeviist, kan han først med Rette kaldes Sagskyldig.

Enhver som haver Mæle og Forstand, maa gaae i Rette til at forsvare sig, ingen undtagen, uden Børn og Umyndige; dog maa en, hvor ung han endnu er, møde udi Rette for at forhøres om sine Omstændigheder og Sagens Beskaffenhed, men man maa sætte ham en Talsmand for at forsvare ham.

Qvindfolk maa og gaae udi Rette til sit eget Forsvar udi Livs- ogÆre-Sager for Høieste Ret, 1 B. 9 Cap. 6 Art., altsaa meget meere for andre Retter; men dem som selv ikke kunde gaae i Rette for sig, skal Øvrigheden beskikke en Forsvarsmand.

De Personer, som kaldes *minus principales*, eller af mindre Betydenhed udi en Proces, ere følgende:

a) *Assessores*, eller Meddomsmænd, som ved Underretterne udi alle Livs- og Ære-Sager maa nødvendig bruges.

b) Skrivere, som dog ikke bruges ved Underretterne, hvor Dommeren selv holder sin Protocol.

c) *Testes*, eller Vidner, hvorom videre tales udi det 12 Capitel.

Det andet, som hører til en Proces, er lovlig Stevnemaal, hvilket udi Criminel-Sager forholder sig paa samme Maade, som udi andre Processer.

8 Cap.

Om Værneting udi Criminel-Sager.

Værneting udi Criminel-Sager gives fornemmelig paa trende Maader.

1) *Ratione personæ*, det er i Henseende til den Sigtedes Person og Stand.

Adelen og lige med Adel privilegerede, saasom alle civile Rangspersoner i Dannemark, skulle udi Livs- og Ære-Sager svare for Høieste Ret, og i Norge for Overhofretten, 1 B. 2 C. 9 Art. I Henseende til Rangspersoner paa Island holdes for, at de samme skulde ligeledes svare for Høieste Ret, saasom vi have ellers ingen anden Anordning derom.

Hvad de øvrige Betientere uden Rangen angaaer, da som Tid og Tilfælde ugierne have givet Anledning til at fastsætte deres Værneting i Criminel-Sager, saa er det endnu ubestemt, men dog foreslaget i Conceptet til den nye Islandske

landske Lov, at enhver udi Livs- eller Ære-Sager skal svare for den samme Overret, under hvilken han staaer udi sine Embedssager.

Biskoperne, udi alle de Sager, deres Embede, Lærdom eller Levnet vedkomme, staae under Høieste Ret, 1 B. 2 Cap. 11 Art. Ellers seer man af 2 B. 17 Cap. 23 Art., at om en Biskop skulde blive angiven for nogen af deslige Sager, vil Kongen anordne Commissarier, til at undersøge hans Sag, hvorpaa og haves Exempel her til Lands.

Andre Geistlige, om de beskyldes for saa grove Sager, som kunde gaae ud paa deres Embede, bør først møde for den geistlige Under- eller Over-Ret, og hvis de der befindes at have sit Embede og geistlige Stand forbrudt, skal de, som andre lege Folk, staae under verdslig Ret, 1 B. 2 Cap. 12 Art.

Vel have vi her et ikke gammelt Exempel, at en Præst, der havde begaaet en criminel Gierning, blev strax paa ferſk Fod søgt og dømt udi en verdslig Ret; men saadant Exem-

pel

vel kan ikke give nogen Regel, at forholde sig efter.

De, som ikke have saadan Frihed, Stand eller Embede, hvorefter de henhøre til noget sær Værneting, søges

2) *Ratione habitationis*, eller til den Ret og Tingsted, hvor deres Boepæl eller Opholdssted hører under, hvilket kaldes *Forum domicilii*, det er Hiemting.

Hiemting er den første og almindeligste Ret for enhver, og udi alle Sager at møde og svare for, og hvorfra ingen uden vigtige Aarsager maa drages, 1 B. 2 C. 3 og 4 Art. Derfor er det ligeledes saa udi Criminel-Sager, hvor deres Beskaffenhed og andre Omstændigheder det kunde tillade; men som der iblant forekomme de Tilfælde, hvor saadant ikke gaaer an, da gives endnu

3) *Ratione loci*, d. e. i Henseende til Stedet, et Slags Værneting, nemlig paa det Sted hvor Gierningen er skeet, eller rettere paa det sædvanlige Tingsted, udi det samme Tingsogn, hvor den er skeet.

Det

Det kan ofte skee, og er det beqvemmeste, at *Forum domicilii* og *delicti* ere eet; men ere de forskiellige, da gielder *Forum delicti* for det andet.

Dette viser sig tydeligst udaf N. Lovs 1 B. 2 C. 16 Art. Dersom nogen i Bye, Birk eller Tinglaug boendes, haver at tiltale den som uden samme Bye, Birk eller Tinglaug boendes er, for Vold, Herverk, Ran 2c. som i Byen, Birket eller Tinglauget begangen er, enten han er der tilstede, eller ikke. Heraf seer man, at Sagen imod den Skyldige maa anlægges hvor Gierningen er skeet, endog det ikke er hans Hiemting, og han ikke selv tilstede. Derimod kan en Pengesag ikke anlægges imod ham, uden for hans Herred, med mindre han selv er tilstede. Og som jeg har mærket, at nogle ikke have ret fundet sig udi bemeldte Lovens Artikel, fordi de ikke have distingveret Misgierningen fra Pengesagen, vil jeg til nærmere Oplysning sætte et Exempel saaledes: En Fisker fra Nordlandet, som holder til Fiskerie paa

Sen-

Sønderlandet udi Værtiden, bliver der nogle Penge skyldig, som han lover at betale, naar han, som sædvanligt, kommer tilbage imod St. Hans Dags Tider. Nu kommer han vel igien, men uden Betaling, da maa hans Creditor søge ham for Gielden paa samme Sted; men hvis han ikke kommer tilstede, da faaer Creditoren at søge ham for Gielden for hans eget Værneting paa Nordlandet.

Anderledes forholder det sig med en Misgierning, thi i saadant Fald maa han søges i det samme Tinglaug, som han den begik, endskønt han ikke er der tilstede.

Saaledes, og ikke paa anden Maade, meener jeg at forbemeldte Artikel kan og bør forstaaes.

Dog tales endnu meere tydelig om *Forum delicti* udi den 21 Art. ibid.; thi hvorvel det udi første Anseelse kunde synes, at der meenes *Forum deprehensionis*, eller hvor en bliver paagreben:. da sætter Loven her forud, at han bliver greben paa ferske Gierninger; thi der følger

strax

strax paa: da gaaes derom paa det Sted, som Gierningen er skeet.

Ydermeere bestyrkes dette ved Forordningen af 7 Febr. 1749, om grove Mordere, som siger at en Morder først skal knibes paa det Sted, som Gierningen er skeet; hvor det maa sættes forud, at Sagen paadømmes og Execution forrettes udi Misgierningens *Foro*.

Og, omendskiønt Loven ikke var saa tydelig herudi, da maatte dog enhver see, hvor nødvendigt det var, at en Delinqventsag blev afgiort paa samme Sted, hvor den har begivet sig; thi

a) Kan Delinqventen være en Landstryger, som ingensteds haver hiemme.

b) Kunde der være fleere udi Gierningen medskyldige, hvoraf enhver haver sit eget Værneting, og da var det ugiørligt at føre Proces imod enhver af dem især, paa forskiellige Steder.

c) Kan man ingensteds erholde saa god en Oplysning udi Sagen, som paa det Sted, hvor den er begangen; og skulde Vidner føres, da er det Folk udi Naboelauget, som ikke ere pligtige

tige at vidne andensteds, end til deres Værne-Ting.

Men det kan dog hænde sig, at man ikke veed hvor *Forum delicti* er, formedelst vanskelige Omstændigheder, f. Ex. om Drab eller en saadan Misgierning begaaes ude paa vilde Marker, eller midt paa øde Fielde, som ingen kan sige, til hvilket Herred de ligge: og i slige Tilfælde er intet vissere, end at Delinqventen søges til sit eget Værneting; men hvis han havde ingensteds hiemme, da hvor heldst han paagribes.

Et rart Tilfælde fremsættes hos Carpzow, om Misgierningen begyndes eller iverkstilles paa et Sted, men Virkningen eller Udfaldet skeer paa et andet. Man kan forestille sig et Exempel hos os: Rutefiordsaae giør Grændseskiel imellem de to af Landets Fierdinger, og tillige imellem begge Stifterne; En som staaer Østen for Aaen skyder den som er Vesten for, og da sporges til hvilken af Landsfierdingerne denne Sag skulde henhøre? . . . .

Jeg tilſtaaer det er ikke Umagen værd, at bryde Hovedet over ſlige Tilfælde, ſom udi mange Aarhundrede neppe vilde hænde ſig; dog om man ſkulde holde ſig til den Meening, at *Forum delicti* var der, hvor den døde eller ſaarede følede Virkningen af Skudet, og ſtyrtede, ſaa ſkulde Drabs- eller Gierningsmanden ſøges for det Steds Dommer. Man kan endnu ſige videre, at hvis Skudet ikke havde truffet ret, og giort ſin Virkning, er man heller ikke vis paa, i hvilken Henſeende det blev løsnet: det kunde muelig tages op for Spøg, og ſaa var Sagen ikke meere criminel.

Udi Leiermaalsſager, naar et Barn er blevet undfanget udi et Syſſel eller Herred, men fødes udi et andet, haver man ofte tilforn ført unødvendige Diſputer om, hvor ſaadan Sag ſkulde høre hen, hvad heller paa det førſte Sted, eller det ſidſte? Men ſamme Misforſtaaelſe er nu endelig bleven ophævet ved en Kongel. Reſolution af 16 Martii 1756, at Leiermaalsbøderne ſkal af Moderen betales paa det Sted, hvor Barnet fødes,

fødes, men Barnefaderen betale sin Andeel af Bøderne hvor han da opholder sig.

Vil nogen spørge, hvad der skal holdes for Værneting naar to Criminelle Sager paakomme en Delinqvent paa engang, som ere begangne paa forskiellige Steder? da svares i Følge Forordningen af 21 Maii 1751, at Delinqventen skal søges for dem begge under eet udi den samme Ret, som hans sidste begangne Misgierning hører under.

Endnu gives *Forum deprehensionis*, efter den Romerske Ret, hvilket er det Steds sædvanlige Ret, hvor en Delinqvent bliver paagreben, naar det skeer andensteds, end hvor Misgierningen er skeet. Saadant *Forum* var og i Brug hos os i gamle Dage, see K. Haagens Retterbod Tyveb. 1 Cap. Skyldt er ad vondum Monnum sic refst, þar sem þeir verda tekner; d. e. Det bør at onde Mennesker blive afstraffede, hvor de blive paagrebne. Dog kunde man ligesaavel føre dem hen til den Dommer, udi hvis District Misgierningen var begangen, ibid.

Den Danske Jurist Hesselberg, i hans Juridiske Collegio *p*. 503. siger, at Paagribelses Værneting gielder endnu udi Norge, i Følge en Forordn. af 15 Novbr. 1748, men ikke udi Dannemark; som det og er ganske vist, at udi Loven findes ikke, at en skal søges og dømmes, hvor han paagribes, med mindre det skeer paa fersk Gierning, hvilket da sluttes at være saa, om en udi samme Dag eller Nat, som Gierningen er skeet, bliver paagreben, saa kan han heller ikke være kommen ret langt fra Stedet; men bemeldte Forordning synes dog ikke at have den Hensigt, at en skal tiltales eller dømmes just paa det Sted, han bliver greben, men sætter forud, at han er allerede dømt paa det rette Sted, og der efter undflyer Rettens Hænder, men bliver siden paagreben udi et andet Amt eller Stift: da, for at spare Umage og medgaaende Omkostninger, at føre ham tilbage, maa der rettes over ham paa det sidste Sted, hvor han bliver greben.

Tilsidst have vi tvende Slags besynderlige Værneting hos os:

a) Paa Laugthingsstedet hos Øxeraae, en almindelig Giesteret, som er anordnet ved et Kongel. Rescript af 24 Januarii 1738, udi alle de Injuriesager, som kunne forefalde sammesteds, imellem Tingsolkene og andre Reisende, som sig der indfinde.

b) Paa alle Handelssteder, som besøges af Handels-Compagniets Folk, er ligeledes anordnet at holde en Giesteret, af ethvert Steds Sysselmand, over alle de Sager som kunne forefalde imellem Handelsfolket og Districtets Indbyggere, Octroyen af 1763.

---

9 Cap.

Om Paagribelse og Fængsel.

Naar en skal søges for nogen Criminel Sag, maa man i Tide giøre sig forvisset om hans personlige Tilstedeblivelse, for at han ikke skal und-

flye Retten, hvortil gives tvende Slags lovlige Midler, nemlig Fængsel og Caution.

Fængsel betyder her et Sted, hvor en, som bliver mistænkt og beskyldet for nogen Ugierning, bliver indsat til Forvaring.

I Forveien for Fængsel gaaer *Captura* eller Paagribelse, som udi den Norske Lov hedder at gribes eller tages, hvilket endnu er andet end at bindes.

Loven siger; at ingen maa bindes uden i disse Tilfælde: *a*) om han er bleven grebet paa ferske Gierninger, *b*) om han selv frivilligen tilstaaer saadanne Gierninger, eller *c*) bliver derom overbeviist udi Rette, 1 B. 17 Cap. 1 Art.; og hvis nogen uretfærdigviis bliver bunden, da ligger dertil Injuriestraf, nemlig 60 Lods Bøder, ibid. 6 Artikel.

Men hermed er ikke forbudet, at man jo maa haandtage eller anholde andre end dem som ere udi slige Omstændigheder; thi der findes ingensteds i Loven sat nogen Straf paa, om en bliver tagen, naar han hverken bliver bunden, slagen

eller

eller ilde tilreed, naar det ikkun skeer for rimelig Aarsags Skyld, og for at hendte hos ham nogen Underretning.

At Sagsøgeren selv kan lade tage eller paagribe sin Delinqvent, er en vis og nødvendig Sag, som af adskillige Lovens Steder bevises, særdeles 1 B. 17 Cap. 2, 3 Art., item 21 Cap. 1, 2 Art. Men hvor varsommelig dermed maa gaaes tilverks, lærer best N. L. 6 B. 17 Cap. 13 Art., nemlig, om han ikke tages paa fersk Gierning, eller med saadanne Sandetegn, som ere næsten uimodsigelige, da maa han ikke strax bindes, men bør vogtes; dog, saasom det ofte kan være vanskeligt at vogte saadan en, bliver det sagesløst at binde ham, naar man kan med Vidner bevise, at de ikke paa anden Maade kunde føre ham i Rettens Hænder, Mh. 20 Cap.

Derfor maa de, som først tage nogen fangen, see sig vel fore, om de paa sin Side have saadanne Sandetegn eller Formodninger, som kunde være gyldige til at paaføre ham Sag, eller i det ringeste af saadan Værdie, at han maae fralægge

lægge sig dem med sin Eed, 6 B. 9 C. 15 Art.; og paa saadan Maade er det tilladt at levere ham bunden til Øvrigheden: thi lade de ham før løs, da gielder det 60 Lods Straf, 1 B. 17 Cap. 3 Art.

Der ere nogle Tilfælde, hvorudi det er ret, og som en Pligt, at tage en til Fange, men der gives og andre, hvor det er tilladt og uskyldigt. De første ere:

a) Naar en Manddraber bliver greben paa ferske Gierninger, N. L. 6 B. 6 Cap. 13 Art. og Mannh. 14 Cap. Det samme, om en ikke haver dræbt, men ikkun saaret, Mh. 7 Cap.

b) Røvere og Stiemænd, N. L. 6 B. 9 Cap. 12, 15 Art. og Mannh. 3 Cap.

c) Alle, som for deres Misgierninger blive dømte til at gribes og fængsles, 1 B. 17 Cap. 1 Art., og de som slippe ud af Fængsel, 4 Art., hvilket af Øvrigheden bliver allevegne tilkiendegivet ved skriftlige Lysninger, som kaldes Stikbreve, hvorudi den Undvigtes udvortes Skikkelse bliver beskreven, med Erindring og Begiering

ring til alle og enhver, at de vilde ham anholde.

d) Naar en Tyv findes med stiaalne Koster, og Eiermanden forlanger andres Hielp til at tage ham med, Tyveb. 2 Cap.

De andre Tilfælde, hvorudi det er tilladt, at en maa tages, eller vel ogsaa bindes, ere følgende:

a) Om nogen om Nattetide findes udi anden Mands Huus eller Gaard, med Sandetegn at han agtede at stiæle eller giøre Vold, 1 B. 17 C. 2 Art. Slige Sandetegn kunde være meget forskiellige; og jeg holder for, at en Ubekiendt, som saaledes indkommer om Nattetider, uden at mælde sig, maa bindes.

b) Naar en udi Rette bliver sigtet for de Sager, som gaae paa Liv eller Lemmer, skient han endnu ikke er overbeviist, 1 B. 21 C. 1 Art.

c) Om en skiælder anden med ærerørige Ord, eller udøser haarde Trusler imod ham, ibid.; dog det er ikke udtrykkelig sagt, om han maa bindes, men gribes og sættes, hvorved ligesaa

 gierne

gierne kunde forstaaes Arrest, som det hedder udi 1 B. 19 Cap. 16 Art.

Det samme er, om en gives Tyvssag i Rette: da maa Sagsøgeren lade ham anholde; men om han og maa bindes, det kan komme an paa fleere Omstændigheder.

Udi andre Sager, end disse og deslige, som kunde gielde Liv, Lemmer eller Ære, er det ikke raadeligt at binde nogen: thi da Baand ere Tvang og Lidelse paa Legemet, saa bør de ikke lægges paa for nogen Sag, uden at ved den samme hænger Legemsstraf. *Carpz. p. 3. qv. XII. n. 7.*

Naar nu en saaledes er tagen fast, bør Sagsøgeren aflevere ham til Stedets Øvrighed, nemlig hos os Sysselmanden, N. L. 1 B. 17 Cap. 3 Art.; men om den vegrer sig at tage imod ham, da er det en Sag, som gielder 60 Lods Straf, ibid. 5 Art.

Man kan i Anledning heraf giøre et Spørsmaal, nemlig: Om en Sysselmand udi ethvert Tilfælde var pligtig til at tage imod en Fange, som

som til hannem bliverført? Hvilket sikkert kan nægtes, naar den Fangne hverken bekiender Sagen, som han beskyldes for, og der heller ikke er nogen Kiendsgierning eller Sandetegn, imod den beskyldte, forhaanden. I det ringeste synes det ingen Pligt, at tage imod saadan en Fange, med mindre den, som begierer Fængselet, stiller Caution: thi ligesom den maa stilles af den, der begierer Arrest i Gieldssager, 1 B. 19 Cap. 4 Art., hvorfor ikke ligesaavel af en, der paastaaer Fængsel, saa længe den beskyldte ikke er overbeviist eller fældet for Sagen. *Carpz. p. 3. qv. III. n. 31.*

Der tales ellers meget om hos Juristerne, hvad for Slags Sandetegn eller vigtige Formodninger der udfordres til at en kan sættes i Fængsel, hvilket vil blive alt for vidtløftigt at anføre paa dette Sted, og jeg lader bie, indtil der paa et andet Sted bliver talt om de Omstændigheder og Rimeligheder, efter hvilke en kan ansees for skyldig udi en Sag, eller bliver saa besværet af

For-

Formodninger, at han ikke kan slippe derfra uden sin Eed.

Vil nogen spørge, om det er alle Slags Folk og Personer, som kan fængsles? da svares Ja, i Almindelighed alle de, som Criminel-Proces kan føres imod, undtagne Grever og Baroner, som i Følge deres Privilegier ikke maa fængsles, uden i Landraadesager.

I Henseende til Fængselets Beskaffenhed er at agte, at det bør være taaeligt, saa at den fængslede ikke derved skal komme til Skade paa Lemmer, Helsen eller Sundhed. *Carpz. p. 3. qv.* III. *n.* 44.

Udi andre Lande ere Fæstninger og Fangetaarne, hvorudi de fængslede blive forvarede under Krigsvagt, nogle udi Jern og Bolte, andre ledige udi taalelige Værelser, efter enhvers Vilkaar og Sagernes forskiellige Grovhed. Paa Landet udi Tydskland siger Carpzow det er brugeligt, at slige Fanger blive vogtede udi Schultheissens Huus, hvilket hos os er paa samme Maade, nemlig udi Syssselmændenes Huus,

Tyveb.

Tyveb. 2 Cap. Þar til hann setur hann bund-inn aa Flet Sysslumanns: d. e. Indtil han sætter ham (nemlig Tyven) bunden paa Syssel-mandens Gaard; it. Ef Sysslumadur þarf Lids vid ad giæta hans: d. e. Om Syssel-manden behøver Folk til at vogte ham (nemlig Manddraberen) Mannh. 7 Cap. Og som man endnu ikke haver her ret forsynede Fangehuuse, da vil det være nødvendigt, at Fangerne ere slut-tede udi Baand og Bolter, især Mordere og grove Tyve; hine derimod, som ikke ere bekiendte for saa voldsomme Misgierninger, kunde have det noget taaleligere.

Fremdeles tager man sig vare for, at lade dem, som ere medskyldige udi den samme Mis-gierning, sidde tilsammen udi eet Fængsel, at de desto mindre Leilighed skal kunde faae til at opspinde Rænker og Udflugter i Sagen.

For en anden Aarsags Skyld holdes heller ikke Mand- og Qvinde-Folk tilsammen udi eet Fængsel.

Hvad

Hvad dem angaaer, som bryde eller slippe ud af Fængsel, kan findes udi den 1 Deels 37 Cap. under No. 7. *de effract. carc.*

10 Cap.

Om Caution udi Criminelle Sager.

Paa det intet her, som hører til Criminel-Retten, med Forsæt skal udelades, vil jeg mælde noget om Caution, hvilken er det andet Middel, hvorved man kan giøre sig forvisset om den Anklagedes Person.

Saadan Caution er altsaa en Forsikkring, som den Anklagede sætter, enten sin Anklager eller Øvrigheden, for sin personlige Tilstædeblivelse, til Sagens uddrag, paa det han ikke skal sluttes i Baand eller Fængsel.

Om saadan Caution tales udi N. L. 1 B. 21 Cap. indtil den 9 Artikel, hvilken kan stilles paa tvende Maader, nemlig, enten ved den Sigtedes Jordegods, om han har noget, eller ved

ved en Cautionist, som udi Loven kaldes Forlover.

Hvad Forlovere udi Criminelle Sager angaaer, da udfordres hos dem ikke mindre Myndighed og Vederhæftighed, end som i Pengesager; og hvad endnu meere er, at udi Civile Sager kan en vederhæftig Enke vel stille Borgen, men udi Criminelle Sager antages det ikke, ibid. 9 Artikel.

Herved er det da først at betænke, om Caution kan være antagelig, uden Forskiel, i alle Delinqventsager? Hvilket omendskiønt udi første Anseende saaledes kunde synes, da ved nøiere Betragtning vil man nok finde, at det ikke gaaer an.

For det første kunde vi undtage Landraadesager, og andre store Nidingsverk, udi hvilke, saasom alt Gods, baade fast og løst, skal være forbrudt til Kongen, saa kan ikke det samme, som staaer under overhængende Confiscation, antages for nogen Caution.

Og

Og da det er saa got som umueligt, at den Sigtede, af sine egne Midler, kan sætte nogen Caution udi slige Tilfælde, foruden at Mordere og andre deslige Malificanter, hos os, ere i Almindelighed arme Prakkere, som ingen Formue have: da var det ligesaa urimeligt, at nogen Dannemand, skulde være saadan en saa bevaagen, at ville vove sit Gods paa ham, og derved maaskee paa en Slags Maade giøre sig mistænkelig; hvorfor en Caution udi saadanne Tilfælde kan ikke være antagelig. Hesselb. *Coll. Jurid. pag.* 651.

Udi andre ringere Misgierningssager, og hvor den Sigtede er af nogenledes gode Omstændigheder, kan man uden Anstød og Fare antage en tilstrækkelig Caution, hvilken maa giøres skriftlig, og med al den samme Agtsomhed, som det fuldstændigste Pantebrev.

En Caution varer saa længe som den er bleven stilet paa, nemlig enten til det første Ting i Sagen, eller til der falder endelig Dom; udi ethvert af disse Tilfælde bør da Cautionisten aflevere

levere den sigtede eller skyldige fra sig udi Retten, og sige sig af med videre Borgen, N. L. 1 B. 21 Cap. 5 Art.

Nu om det hænder sig, at den Sigtede, imedens Cautionen staaer, søger at undflye, da er det og ret for Cautionisten at levere ham til Øvrigheden, ibid. 7 Art.

Heraf følger ligeledes, at om en, som har stillet Caution for sig selv, søger at undvige, da maa og bør Øvrigheden slutte ham udi Fængsel.

Men slipper han bort, og kan ikke indhentes igien, hvad er da herved at giøre?

Her maae man giøre Forskiel imellem, om han har stillet Borgen for sig selv, eller ved en anden, nemlig Forloveren.

Udi det første Tilfælde holder Øvrigheden sig til hans Gods, som et Underpant, for at erholde deraf alle de Bøder han skulde betale, men forfølger Sagen imod hans Person, som en Rømningsmand.

Men i det sidste Tilfælde bliver Cautionisten søgt for alle Bøderne, ibid. 6 Art., nemlig udi

den samme Sag, som han var Borgen for: thi skulde der være en anden eller fleere Sager imod den Undvigte, da kan man ikke paastaae at Forloveren svarer for dem.

Desuden kommer en Cautionist til at betale 60 Lod Sølv i Strafbøder for den Sigtedes Undvigelse, hvad heller det skeer formedelst hans Forsømmelse, eller og aldeles uden hans Vidende; og da kan han nok sige: *Sponde! noxa præsto est.*

I Anledning af ovenanførte kunde endnu gives nogle Spørsmaale.

a) Om de Bøder, som en Forlover skal udlægge for den Undvigte, bør strax exseqveres, ligesom han allerede var overbeviist og forvunden udi Sagen, eller om man først skal forfølge Sagen imod den Undvigte, og de Bøder, som han ved Sagens Udfald bliver tilfunden at betale, skulde da hos Forloveren exseqveres? hvilket sidste synes det rimeligste: thi uden foregaaende Dom kan man ikke fastsætte, hvad en skal betale, og heller ikke exseqvere.

b) Om

b) Om en Cautionist, der haver udlagt de Bøder, som den Bortrømte skulde betale, ikke skal have sin Adgang eller Regres udi den Undvigtes Boe, Midler eller Arv? Svares: at saasom en Forlover udi Gieldssager maa søge den skyldige, som han blev Borgen for, N. L. 1 B. 21 Cap. 15 Art., ja endog heute Dom over ham paa hans Frelse til Fængsel, 5 B. 13 C. 52 Art.; saa maatte en Cautionist udi Criminelle Sager endelig have den samme Rettighed imod sin Bedrager. Hvilket ydermeere bekræftes af 1 B. 21 Cap. 8 Art. at hvo som Borgen sætter, han svarer ingen for de Gierninger, uden den aleene, som er hans Borgen. Hvad for Gierninger her meenes, kan sees af de foregaaende Artikler, nemlig at han undflyer, eller har søgt at undflye; endelig seer man, at Forloveren har Ret at tiltale ham for det samme.

c) Naar Cautionisten, som forbemeldt, haver betalt den Undvigtes Bøder udi samme Sag, om han da (nemlig den skyldige) er dermed ude af Sagen? Hvorpaa svares: om hans Straf

ikke var andet, end de Pengebøder som Forloveren haver betalt, saa kan hverken Sagsøgeren eller Øvrigheden have noget videre med ham for samme Sag at bestille; men var hans Forbrydelse saa grov, at han desuden skulde straffes, enten paa Kroppen eller med Fængsel, da tilkommer det Øvrigheden at lade videre forfølge Sagen imod ham, *Carpz. p. 3. qv.* 112. *n.* 132., indtil han enten kan blive paagreben og hentet under fortient Straf, eller dømt som landflygtig og fredløs.

11 Cap.

Om den Sigtedes Forhør og Randsagning.

Efterat en Criminel Sag er ført udi Rette, da er det første at forhøre og randsage den Sigtede; thi hvis han godvillig bekiender det som han sigtes for, saa spares derved megen Umage og Tidsspilde, som ellers foraarsages ved mange Vid-

ners Førelse, Udsættelser og Opsættelser, til adskillige Omstændigheders Undersøgning, med videre.

Dommeren gier vel i, om han haver Tid og Leilighed dertil, at tale med den Sigtede tilforn, saavel i Eenrum, som og udi Vidners Overværelse; thi omendskiønt den Bekiendelse, som skeer uden for Retten, agtes ikke imod den som skeer udi Rette, saa er det dog rimeligt, at den Sigtede tager heller i Betænkning at fragaae igien det samme, som han engang haver tilstaaet: I det ringeste kan Dommeren lære af hans hemmelige Svar, hvorledes man skal bære sig ad med ham, naar det skal gielde udi Retten.

Udi vores Islandske og den Norske Lov findes vel ikke mange Regler om, hvorledes Dommeren sig herudi skal forholde, baade fordi Sagernes og Gemytternes Beskaffenheder ere saa meget forskiellige og ulige, som ikke lade sig paa een Maade behandle, saa og, det sættes forud, at han haver baade Forstand og Villie til at lempe sig efter Omstændighederne; dog ere der siden

udi de nyere Anordninger nogle almindelige Forholdsregler foreskrevne, og andre desuden *in praxi* vedtagne, hvilke nu her komme under Betragtning.

1) At den Sigtede skal løs og ledig, det er, uden Bolte og Baand, fremstilles for Retten, at han i al Maade kan ansees for utvungen: thi den Bekiendelse, som giøres under andens Vold og Tvang, agtes ikke, N. L. 1 B. 15 C. 2 Art., hvilket vel haver længe været en uskreven Lov hos os, men nu er den endog foreskreven udi Forordningen af 21 Maii 1751, 2 Art.

2) Førend Forhøret udi Hovedsagen selv foretages, skal der først forfares om den Sigtedes Alder og Fødested, hans Haandtering, og hvis videre i Henseende til hans Opførsel og Omstændigheder kan være at agte, ibid. 1 Art.

Vil nogen spørge, hvortil alt saadant kan tiene, da svares, at foruden det er Lovgiverens Befaling, kan det være baade nyttigt og nødvendigt: thi endskiønt de, der til det første Ting eller Underretten dømme over en Delinqvent, kunde om hans

hans Omstændigheder meget vel være underrettede, saa er det dog i Henseende til Overdommerne, som siden skulde kiende udi Sagen, umistesligt, særdeles naar Dommen paa nogen af Delinqventens Omstændigheder skal grundes; men besynderlig, naar samme Sag skal under Kongelig Resolution indstilles, paa det Kongen kan vide paa hvad Grund Delinqventen kunde benaades.

Er derimod nogen af deslige Omstændigheder ikke ganske nødvendig til Sagens Oplysning, og tillige vanskelig at indhentes fra langt bortliggende Steder, kommer det an paa Dommerens Skiønsomhed, om Sagen skal opholdes saa længe, indtil Underretningen derom kan blive bragt til Veie.

3) Naar dette er skeet, skrider man til Forhøret udi Hovedsagen, hvilket fremsættes ved tydelige og nøiagtige Spørsmaale til den Sigtede.

At Dommeren selv holder Forhøret, er en afgiort Sag og vedtagen Sædvane hos os. Vel

 siger

siger forbemeldte Forordnings 2 Art., at Spørsmaalene skal fremsættes af Dommeren, Actor og Defensor, hvilket og uden Tvivl maa være saaledes, men dog, at de ikke falde ind udi Dommerens og den Forhørtes Samtale; og altsaa opnaaer Loven sit Øiemærke, naar begge Parterne forelægge Dommeren de Spørsmaale, som de vil at den Sigtede skal forhøres over, hvilket synes den beste Maade, for at undgaae al Forvirring og Misforstaaelse, samt at forebygge adskillige indviklede og tvetydige Spørsmaale, som undertiden bruges, for at besnære simple Mennesker med.

Spørsmaalene udi Forhøret kaldes *Interrogatoria:* de bør i sig selv være saa eenfoldige som muligt, og intet deraf indeholde meere end een enkelt Punkt eller Begreb, *Struv. ipr. for. l.* 4. *tit.* 21. *aph.* 7. Grunden hvorfor er denne: bliver den Sigtede spurgt om tvende Begrebe under eet, da kan det let komme sig, at han tvertimod Sandheden enten nægter eller tilstaaer dem begge.

Saa-

Saadant et Exempel anfører *Carpz. p. 3. qv. 113. n. 30.* En bliver spurgt saaledes: Om han var en iblant dem som saarede N. til Døds? Udi dette korte Spørsmaal ere da tvende eller fleere Begrebe indviklede: *a*) at have været en iblant, *b*) en af dem saarede, og endelig *c*) som saarede til Døds; men intet herudi følger nødvendig af det andet, og det eene kan tilstaaes, da det andet nægtes, hvorfor bemeldte store Jurist kalder saadan Maade at forhøre paa *pract. diabolicam*, *ibid.*

Der kan neppe være en bedre Maade til at forhøre paa, end de Regler som gives udi Forordningen af 3 Martii 1741, dens 11, 12 og 13 Art. om Vidners Forhør: thi omendskiønt den Sigtede og Vidnerne ere ganske forskiellige Personer fra hinanden, udi Retten, da forholder det sig dog paa lige og samme Maade med dem udi Sandhedens Underføgning og Udsigende.

Men at give Regler om, hvilke Spørsmaale udi ethvert Slags Sager skulde bruges, er ligesaa ummeligt, som at sætte forud alle Omstændighe-

dighederne, eller hvad for Svar den Sigtede kunde give, da et Gienſvar giver Anledning til et andet nyt Spørsmaal.

4) I Særdeleshed hører det ofte til Sagens Oplysning, nøie at forfare følgende Omſtændigheder:

a) Om Stedet, hvor en Misgierning ſkal være begangen: om den er bleven iverkſat eller fuldbyrdet ſammeſteds, og om den Sigtede var der den gang tilſtede.

Den Danſke Juriſt D. Heedegaard anfører et af det Slags Exempler, ſom haver tildraget ſig udi vore Dage. Paa et Sted udi Fyhn fandtes en Morgenſtund en død Mand, udi ſit Huus, liggende neden for Trappen af hans Senge-Kammer, ligeſom han havde faldet der om Nattetide og ſlaget ſit Hoved i Stykker. En Tidlang efter at den Døde var begraven, og hans Arvinger ſavnede en Sum Penge, ſom de vidſte han var Eier af, begyndte der efterhaanden at yttre ſig en Mistanke om Mandens Dødsfald; hvorpaa der bleve bevilgede Commiſſarier, for

nærmere at undersøge Sagen. Men efter at de en Tidlang havde bemøiet sig med den, uden at erholde nogen synderlig Oplysning, faldt de endelig paa at besigte Stedet, hvor den Døde blev funden, og Hr. Heedegaard, som paatog sig samme Forretning, betragtede alting paa det nøieste udi den Afdødes Sengekammer, fandt paa Sengebrættet, eller og Stolpen, til den Ende, hvor Hovedet vender hen, nogle Pletter, som den var besprængt med, af en ukiendelig indtørret og skorpen Materie, hvilken han da lod afskrabe og forvare. Da nu samme Materie af en Medicus blev undersøgt og opløst udi Viin-Edike, befandtes den at være af et Menneskes Hiærne. Herved blev det oplyst, at Manden ikke var kommen til Skade paa det samme Sted, som han blev funden neden for sin Trappe, men maatte nødvendig være bleven myrdet udi Sengen; hvilket, da det siden blev foreholdet de mistænkte Personer, nemlig hans efterlevende Kone og en Student, som længe havde havt Omgiængelse med hende, bragtes de endelig til Bekien-

delse, og maatte tilstaae, at de havde overfaldet ham udi Sengen, slaaet Hovedet i Stykker med en Hammer eller andet deslige Instrument, hvor ved Hiærnen vældede udaf Hovedet og beklikkede Sengen, endelig at de havde slæbt det dræbte Legeme ud af Døren og neden for Trappen.

b) I Henseende til Tiden, udi hvilken en Misgierning skal være skeet, kan det være ligesaa magtpaaliggende, at dens Omstændigheder blive udforskede, som Stedets: Man kan være baade til Lands og Vands paa en Dag, og paa adskillige Steder, altsaa maa man tage Tiden nøie udi Agt, hvor han var, eller ikke var, paa den eller den Tid.

Herpaa vil jeg anføre et andet Exempel, som ikke ret længe siden tildrog sig udi Skaftefields Syssel paa Island, hvor en Tienestekarl reiste udi Ærende, giæstede om Natten udi en Bondegaard paa Veien, og tiltraadde sin Reise om Morgenen igien. Udi samme Nat skede Tyverie ved Indbrud paa en anden Gaard ikke ret langt derfra, hvorfor Folket sammesteds gav sig til at

lede

lede efter i Nærværelsen, og endelig, da de fik spurgt om den Reisende, blev han eftersat, opnaaet og randsaget, hvor da fandtes udi hans Reisepak endeel Uld, som de beskyldte ham for at have stiaalet, og deriblant en Vindel kæmmet Uld, som især blev kiendt, og med Eed bekræftet, at høre den Bestiaalne til. Hvad som Karlen derimod havde til sit Forsvar, var dette: at han laae om Natten inde paa det første Sted, som bemeldt er, og der faldt en stærk Platsregn heele Natten over, hvilket blev bekræftet af Huusfolket sammesteds, samt at da han stod op om Morgenen vare hans Klæder ganske terre; udi øvrigt tilstod han, at han paa Reisen samme Dag havde tilkiøbt sig Ulden af en anden, som var en bekiendt Tyv, hvilken dog ganske fragik og nægtede det samme, hvorpaa der uden videre Undersøgning gik Tyvsdom og Execution over den første. Han lod ikke desmindre indstevne Sagen til Laugtinget, men Dommen faldt der ligeledes. Endelig blev Sagen indstevnet for Landets Overret, hvor de forhen ergangne Domme endnu bleve

confir=

confirmerede; dog ikke uden Modsigelse, saasom nogle af de fornemste udi Retten vilde have hans frikiendt, og ginge fra hines *Voto.* Tilsidst, da han havde faaet *beneficium paupertatis*, for at indstevne sin Sag for Høieste Ret, og som en *persona miserabilis* havde begivet sig til Kiøbenhavn, og efter at Acterne udi Sagen vare der igiennemseete; blev han, i Betragtning af forønførte Tidens Omstændigheder, anseet for uskyldig, og uden videre Proces fandt Kongen for Got, allernaadigst at give ham Opreisning paa sin Ære.

c) Hvilke der ere fleere Medvidere og Vedkommende udi en Misgierning: thi forbemeldte Kongelige Anordnings 3 Art. befaler, at alle de som den Sigtede angiver eller mælder noget om udi sin Bekiendelse, skulle ligeledes indstevnes og forhøres, forend der bliver dømt udi Sagen.

5) Ere der fleere Medskyldige, som kaldes *complices delicti*, udi en Sag, da forhøres enhver af dem især, uden at lade dem høre paa

de

de andre, ligesom og pleier at skee med Vidner, paa det ingen skal betiene sig af en andens Svar; men naar de saaledes efter hinanden ere udspurgte, er det ikke aleene Ret, men og ofte nødvendigt, at de blive forhørte tilsammen, især, om de ikke komme overeens i deres Udsigende, saasom det tiener ydermeere til Sagens Oplysning, at en, som haver bekiendt og forklaret nogle af de Omstændigheder, som den anden ikke vil ud med, skal sige det frem under hans aabne Øren, at han desto heller kunde besinde sig, og gaae til Bekiendelse, hvilken Afhørelsesmaade hedder at confrontere, see forbemeldte 3 Art. Dog tager Carpzow vare for at giøre formeget heraf udi visse Omstændigheder, nemlig om en Delinqvent, Tyv eller Skiøge, skulde udlægge en bekiendt brav og fornemme Mand for Medvider eller medskyldig udi en Gierning, og Dommeren tilholder dem at confronteres udi Retten, da kunde saadant ansees for en Injuriesag.

Saaledes er den jevneste Vei med Forhør at omgaaes; men som den Sigtede kan ofte og paa

adskil-

adskillige Maader giøre den samme vanskelig, enten ved Udflugter, haardnakket Benægtelse imod store Rimeligheder, eller ved en bestandig Taushed: saa kan man vel spørge, hvad en Dommer udi slige Tilfælde skulde foretage?

Udi Tydskland og vel paa mange andre Steder, haver det tilforn været brugeligt, og er endnu ikke ganske af Moden, at naar den Sigtede, formedelst vigtige Omstændigheder, er særdeles mistænkelig, men enten vil intet Svar give, eller modvillig fremturer i at nægte, han da bliver dømt til Pinebænken; hvilken Maade kaldes *Quæstio poenalis, Tortura*, eller hos os piinlig Forhør: men efter vore Love er den ikke tilladt, N. L. 1 B. 18 Cap., uden det skede efter en særdeles Kongelig Ordre.

Da kunde spørges, om *Territio* heller ikke maatte bruges imod den Beskyldte?

Territio bemærker en Forskrækkelse, som ikke paakommer af noget Tilfælde eller Hændelse, men bliver med Forsæt paaført af en anden.

Den

Den skeer enten ved mundtlige Ord og Trusler, som kaldes *Territio verbalis*, eller udi Gierningen, ved at lægge Hænder paa en, og true ham med piinlige Redskaber, som hedder *Territio realis*.

Vel kan man ikke paastaae, at saadan Maade under Navn af piinlig Forhør er ganske forbuden hos os, og derfor kunde være strafværdig; jeg holder den dog for uanstændig paa de Steder, hvor ingen Tortur bruges, ligesom alt andet forestilt Væsen passer sig ikkun slet udi alvorlige Sager. Muelig kunde det virke noget hos et ungt og blødhiertet Gemyt, men hos en anden igiennemgaaen og hærdet Misdæder ikkun Spot og Foragt.

Videre spørges: om ikke Dommeren med smigrende Løfter maatte lokke den Sigtede til Bekiendelse, f. Ex. at love ham Pardon og Befrielse for Straffen? Hvilket af alle retsindige Jurister bliver nægtet, saasom ingen ærekiær Mand bør love noget, som han ikke kan eller agter at holde; ingen heller, som er af fuld Forstand,

lader sig saaledes besuære. Dog kan ikke være at laste, om Dommeren giver ham en Forhaabning om Kongelig Pardon, hvis han, som en bodfærdig Synder, godvillig og reent ud bekiender sin Misgierning.

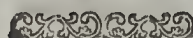
Man skulde vel ikke tænke, at nogen Dommer faldt paa at paalægge en, som bliver sigtet, at giøre sin Eed paa at han enten vil bekiende, eller efter udstandet Forhør, han da haver bekiendt alt det sandfærdigste; dog, efterdi saadan en Criminel Proces, eller næsten af lige Beskaffenhed, engang er kommen under min Dom, hvilken jeg ikke kunde bifalde, vil jeg tage enhver vare for at gaae saaledes tilverks: thi foruden at det er imod Lovens 1 B. 14 Cap. 5 Art. lettelig at paalægge nogen af Parterne Eed, hvilken er og skal være den sidste Tilflugt udi enhver Sag; da er hin Maade meget farlig, og den gienneste Vei at føre en Delinqvent til Meeneed, og fordærve heele Sagen, til andre Vedkommendes maaskee ubodelig Skade.

Hvad

Hvad den, som forhøres skal, angaaer, da sattes heller ikke paa Regler som Juristerne give, hvorledes han udi sine Svar skal forholde sig, nemlig, at de skal være tydelige, reene, og ikke tvetydige, *Carpz. p.* 3. *qv.* 113. *n.* 54. Ingen tvivler heller paa, at de jo burde saaledes være, og det var at ønske, at alle Delinqventer vare saa skikkelige at rette sig derefter; men siden det er saa bekiendt, at de fleste af dem ere onde og vanartige Mennesker, saa bliver vel det første *inter pia desideria.*

Tilsidst maa man mærke, at den, som forhøres, skal selv svare paa Spørsmaalene, og ikke ved sin Procurator, *Carpz. p.* 3. *qv.* 105. *n.* 75.; thi en Defensor bliver beskikket til den Ende, at han skal svare paa Beskyldninger, og udfinde, hvad den skyldige kan komme til Forsvar og Undskyldning, men hverken til at vidne udi Sagen, eller giøre nogen Bekiendelse paa hans Vegne: og hvis han endnu bekiendte noget, som den skyldige ikke selv tilstaaer, da vilde det intet blive agtet. Altsaa, hvis en Procurator

 under

under Forhøret vil tage Ordet fra den Sigtede, kan Dommeren paalægge ham Taushed, og endelig mulctere ham efter 1 B. 12 Cap. 3 Art.

---

12 Cap.

Om Beviis og Vidners Førelse.

Hvad heller den Sigtede bekiender Sagen eller ikke, da maa man dog føre alle de Beviser, som til videre Sandheds Opløsning, udi dens Omstændigheder, kunde haves. Forordn. af 21 Maii 1751, 2 Art.

Dog om han ganske eller mestendeel fragaaer og benægter, da forstaaer det sig vel, at heele Sagen vil komme an paa vigtige Beviser; ligesom paa hin Side, om han bekiender det som han sigtes for, kan man lade sig nøie med andre og ringere Beviser, og ikke forhale Sagen, en Tid efter anden, for at lede efter Beviis paa en Gierning som allerede er bekiendt, med mindre der og kunde være Mistanke om

en

en falsk Bekiendelse, hvilket endelig maa undersøges.

At tale om Beviser i Almindelighed, hører til *Jus commune*, eller den almindelige Rettersgangslære, hvor med det forholder sig ret paa samme Maade udi Criminal=Retten, som den første.

Probationes, eller Beviser, ere enten *artificiales* eller *inartificiales*.

Artificiales, eller konstlede, ere nødvendige eller rimelige Slutninger, som uddrages af visse Omstændigheder, at en Ting maa forholde sig saa, heller end anderledes.

Saaledes udfandt Kong Salomon, da han skulde dømme imellem Skiøgerne, hvilken af dem var den rette Moder til det omtvistede Barn. 1 Kong. 3 Cap.

Æsopus blev engang beskyldet af sine Medtienere, at han havde opædt sin Herres Figener; hvorpaa han hentede lunken Vand, bad sin Herre tilholde enhver af dem at sluge i sig det meste de kunde, til de maatte give Vandet op igien, og

da blev det viist, hvilken af dem havde ædt Figenerne. Saadant kalde vi konstlet Beviis.

Inartificiales, eller ukonstlede, kaldes de som frembringes ligefrem, ved Vidner eller Documenter, hvoraf dog siden kunde sluttes konstlede Beviser. F. Ex. Der komme Vidner som sige, at de vidste, hørte eller saae at en laae om Natten udi Seng med en andens Kone, da kan jeg slutte mig til, at han laae ikke der forgieves, skiønt Vidnerne ikke havde seet andet videre.

Der ere ikke ret mange Criminelle Sager, som hos os ere bekiendte, hvorudi Beviser ved Documenter kunde have Sted; dog have nogle tildraget sig.

a) Udi Troldomssager bleve adskillige tilforn dømte fra Livet til Ilden, for Bøger, Skrolder eller Blade, med ubekiendte Figurer eller Runer, som de havde med at fare, hvilke da vare at ansee som Documenter imod den skyldige.

b) *Blasphemia scripta*, eller Gudsbespottelse-Brev, saadan et, som udi Aaret 1683 var blevet henlagt udi en Kirke paa Vesterlandet, og

og fandtes den tredie Juledag, skrevet under den Hell. Trefoldigheds Navn; men indeholdt ellers grove og ublue Beskyldninger imod en Mand udi Sognet, med Befaling til Præsten at straffe den samme.

c) *Crimen falsi*, d. e. Breves og Documenters Forfalskning.

d) Udi Injuriesager, naar nogen har skrevet Skandskrift eller Pasquill.

e) Forræderie imod Kongen er paa adskillige Steder blevet opdaget af Breve og Skrifter, skiønt ikke hos os.

Breve og Skrifter kunde aleene tiene imod dem, som samme have skrevet, men ikke imod andre, som derudi kunde være nævnte eller ommeldte, undtagen de kunde kaldes udi Forhør, om de vide at give nogen Oplysning udi Sagen, som Brevet handler om: thi ligesom de en Delinqvent navngiver til noget udi sit mundtlige Udsigende, maa endelig indvarsles, saa maa det samme gielde i Henseende til dem, som udi et Brev eller Document blive ommeldte.

Vil nogen ikke vedgaae at det er hans Haand eller Signet som hannem foreholdes, da er der tvende Maader til at bevise samme paa:

a) Ved Vidner, hvorimod ingen Beuægtelses-Eed antages, N. L. 1 B. 14 Cap. 3 Art.

b) Formedelst at holde det eene Document, som han ikke vil vedgaae, imod anden hans Haandskrift, som ikke kan fragaaes, og ligne den eene med den anden, hvilken Maade kaldes *Comparatio literarum*, *Struv. lib.* 4. *tit.* 11. *aph.* 12. Dog dette kunde endnu staae feil, saasom nogle have forunderlig kundet efterligne andres Hænder; altsaa tillades den Sigtede i saadant Fald at fragaae saadan Skrift med sin Eed, 5 B. 1 Cap. 6 Art.

Der kunde ellers i Henseende til Breve og Documenter, udi Criminelle Sager, forefalde meget vanskelige Pøster, saasom:

a) Om en efter en Copie, som er fidimeret af troeværdige Mænd, eller til Tinge, kunde dømmes skyldig? Eller

b) Om det Brev, som er med eens Navn under,

under, dog ikke skrevet af ham selv, men hans Haandskriver, skal ansees som han havde skrevet det selv?

Men om saadanne og deslige Tilfælde kan slet intet vist bestemmes forud, forend en saadan Sag bliver virkelig til, og man haver nøie udforsket og overveiet dens heele Sammenhæng, og Vedkommendes, Tidens og Leilighedens, endogsaa de allerringeste Omstændigheder.

Om Vidner og deres Førelse udi Criminelle Sager, er alt det samme at iagttage, som udi andre Sager i Almindelighed, undtagen at villige Vidner kunde og maae høres udi Criminelle Sager, hvilke gives paa tvende Maader.

a) Testes domestici, det er alle Paarørende, Tyende og Huusfolk, N. L. 1 B. 13 Cap. 17 Art.

Men her kan spørges, hvad heller Loven meener dem, som i Henseende til den Sigtede ere villige, eller og Sagsøgeren? Hvorpaa man kan svare, at siden Loven taler om slige Vidner overhoved og uden Forskiel, saa kunde de ligesaavel

 holdes

holdes for villige, som Sagsøgeren paa nogen Maade ere paarørende, som den anden.

b) *Interessentes* eller de som ere vedkommende udi Sagen selv, N. L. 1 B. 13 C. 18 Art.

Men udi Criminelle Sager høres de alle lige vel, uden Forskiel, undtagen der kunde være Vidner imod Vidner, da maatte Dommeren vel tage udi Betragtning, hvilke af dem vare Parterne upaarørende og Sagen uvedkommende.

Dog udi de Sager som kaldes *difficilis probationis*, eller vanskelige at bevise, bør de alle høres, som noget kunde vide, hvoraf nødvendig følger, at de som ere medvidende eller deeltagende udi en Gierning, maa endelig forhøres, Forordningen af 21 Maii 1751, 3 Art., saa om der end var en Uærlig iblant dem, skulde han heller ikke forbigaaes: thi det kommer siden an paa Dommerens Skiensomhed, hvad heller deres Udsigende kan agtes som Vidnesbyrd og Beviis imod en anden, eller som egen Bekiendelse om dem selv. Dog det er vel at tage sig vare for, om nogen især var mistænkelig for at være vedkom-

kommende udi Gierningen, at den samme ikke tages i Eed, forend fleere Omstændigheder ere hørte.

Hvad Vidnernes Forhør er angaaende, da omgaaes dermed udi al Maade efter Forordningen af 3 Martii 1741, og man kan neppe give eller forlange bedre Forholdsregler derudi.

De Spørsmaale, som fremsættes til Vidnerne, kaldes hos Juristerne *Interrogatoria*, og bør være paa det eenfoldigste indrettede; samme Forordn. 13 Art., ligesom tilforn om Spørsmaalene til den Sigtede er ommeldt.

Vidner maa og i visse Tilfælde, naar de ikke stemme overeens med hinanden udi deres Udsigende, confronteres, eller forhøres begge tilsammen; ligeledes kan de og confronteres med den Sigtede, naar han tilforn ikke haver villet tilstaae det som Vidnerne sige.

Det er klart, at Vidnerne bør give deres Svar tydelige, og dersom de vakle udi noget, skal Dommeren erindre dem derom i Sagtmodighed. Saadanne Talemaader, som gemeenlig fore-

forekomme udi daglig Snak: jeg syntes, mig hørtes, erindrer ikke rettere, o. s. fl., ere ingen efterretlige Svar, *Carpz. p. 3. qv.* 114. *n.* 58., og i saa Fald maa Dommeren spørge endnu nøiere. Især maa ethvert Vidne forklare tydelig, om det var selv tilstede, og haver selv erfaret, hørt eller seet de Ting, Ord eller Gierning som handles om, eller det er efter andres Beretning.

Til at udgiøre et fuldkommen Beviis, udfordres i det mindste to overeensstemmende Vidner, 1 B. 13 Cap. 1 Art. Men der er ofte blevet omtalt, om et eeneste Vidne kan gielde noget, eller udi hvilke Tilfælde? Især kan saadant forefalde udi Criminelle Sager; thi udi anden Civil Handel, saasom Contracter og Pengesager, ere gierne fleere tilstede, da Criminelle Sager derimod ere af saadan Beskaffenhed, at den som haver i Sinde at giøre noget ont, skiøtter ikke om at have Vidner tilstede; derfor er det ikkun sielden, at slige Sager kunde ved Vidner blive beviiste: det er endnu noget, om man haver et eeneste.

Udi

Udi vores Islandske Lov Tingf. B. 4 Cap. staaer saaledes: So er po einn bere Vitne med Manne sem einginn bere. Det er: Om en eeneste vidner med Mand, da er det ligesom ingen vidner. Ikke desmindre er det dog meget vedtaget udi Rettergangen, at eet myndigt og skiælligt Vidne ansees for *probationem semiplenam*, d. e. halv Beviis, *Carpz. p.* 3. *qv.* 114. *n.* 36., item *Christ. Wette de prob. pl. p. unum testem.*

Det er da ikke hermed sagt, at en Criminel Sag kan eller maa afgiøres efter eet Vidnes Udsigende, eller nogen paa det aleene blive fældet; men jeg paastaaer derhos, at en kan heller ikke imod eet Vidne ganske friekiendes, med mindre fleere Midler komme dertil. Der kunde og gives de Tilfælde og Omstændigheder, hvorudi en Delinqvent paa en eeneste Mands Vidnesbyrd kan og maa fordømmes: f. Ex. en Ubekiendt begaaer Tyverie paa et Sted, hvor han bliver tiltalt; men imidlertid Sagen staaer under Forfølgning, indhentes den Efterretning, at samme

Tyv

Tyv haver stiaalet tilforn paa et andet Sted: den Dom gives beskreven udaf den første Dommeres Protocol: han er vel ikkun et Vidne, men det gielder ikke desmindre imod Tyven, at han jo maae straffes som den der stiæler anden Gang.

Hvad nu Dommeren i saadant Fald skal giøre, naar der ikke kommer meere end halv Beviis udi Sagen, vil vi see siden, naar der tales om Eeder.

At bevise en Sag udi Rette, er noget, der egentlig kommer Sagsøgeren til, som Rettergangens Natur, og den bekiendte Juristernes Læreregel medfører: *Actori incumbit probatio:* d. e. Den der saggiver, bør det lovligen bevise, 1 B. 14 Cap. 5 Art. Men som der ingen Regel er saa almindelig, den jo haver sin Undtagelse, saa er det ligeledes herudi, at der gives de Tilfælde, hvorudi den Sigtede, om han vil føre noget til sin Undskyldning, maa bevise det samme. F. Ex. den som blev sigtet for Drab, maatte bevise, at han var andensteds, og saa langt borte, at

at han ikke kunde være der samme Dag, Mannh. 9 Cap. Ligeledes en Stiemand, som saaledes bliver sigtet, skal ikke aleene fralægge sig Sagen med Eed, men endog bevise sin Fraværelse, N. L. 6 B. 9 Cap. 15 Art.

Saadant Beviis, som den Sigtede fører imod sin Vederparts Beskyldninger, kaldes Contra-Beviis, Lat. *reprobatio*, hvilket haver en meget forskiellig Bemærkelse udi det theologiske *Foro.*

Endnu sperges, (hvilket og er blevet en virkelig Tvættesag til Tinge,) om den Sigtede kan betiene sig af de samme Vidner som hans Contrapart haver indstevnet imod ham? *Carpz. p. 3. qv.* 114, *n.* 24. beretter os, at det er saaledes brugeligt udi Tydskland, og at det samme kan og maa gielde hos os, vises med udtrykkelige Lovens Ord 1 B. 13 C. 7 Art. da bør han at vidne = = hvis han enten af Dommeren eller Parterne bliver tilspurgt; endnu ved Fororðn. af 3 Martii 1741, 12 Art. Finder nogen af Parterne &c.

13 Cap.

Om Sandetegn og Formodninger.

Udi vores Islandske Lov Tingf. B. 4 Cap. staaer saaledes: Eptir Gognum og Vitnum skal hvert Mail dæmast; d. e. Enhver Sag skal dømmes efter Gavne (Hielpemidler) og Vidner. Nu er der alt udi det foregaaende Capitel handlet om Vidner; men at tale især om, hvad Loven kalder Gogn, og paa andre Steder Sakargogn, da maa man forstaae derved det samme som Juristerne kalde *indicia*, *adminicula*, *præsumtiones*, *conjecturas* ꝛc. Hvortil svarer endeel Navne udi den N. Lov, saasom Sandetegn, 1 B. 17 Cap. 2 Art., Formodning, 14 Cap. 6 Art., og Beviisligheder, 4 Cap. 32 Art.; thi det kan ikke være det samme som *probatio* eller Beviis, men ikkun *probabilitas*, det er i Almindelighed alle de Omstændigheder, som giøre nogen enten meere eller

mindre

mindre Rimeligked, at en Sag forholder sig saaledes, heller end anderledes.

Nogle af deslige Rimeligheder kaldes *indicia communia*, eller tilfælles og gemeenlige, saasom de kunde finde Sted udi alle eller de fleste Misgierningssager.

Andre *peculiaria* eller særdeles, som henhøre til en Sag af særslags, saasom man kan forestille sig, at der maa være andre Omstændigheder udi en Drabssag end en Leiermaalssag, med mindre de vare begge sammenknyttede; Men vi vil nu komme til de første.

1) *Fama & Vita ante acta*, *Carpz. ut sup. n.* 17., det er den Sigtedes Rygte og bekiendte Levnets Forhold. Udi den Jsl. Lov agtes ikke meget paa, hvorledes en haver hørt tilforn, men desto meer den N. Lov og endeel Forordninger.

Dog skal man i Forveien betænke, at det ikke strax hedder Rygte, hvad ens Uvenner og Avindsmænd kunde dømme om ham; men det skal være *vox publica* eller almindelig Udraab. Saaledes gier den N. Lov Forskiel paa beryktede og

ubertygtede Qvindfolk, 6 B. 13 Cap., item Forordningen om Besvangrelse af 5 Martii 1734.

Ligeledes om Drab begaaes af Barn som er inden sine 14 Aar, da tages i agt, om samme Barn tilforn er bekiendt for Skalkagtighed og Skielmsstykker, 6 B. 6 Cap. 19 Art. Endelig bør saadan Undersøgning skee udi alle Delinqventsager, efter Forordningen af 21 Maii 1751, 1 Art.

2) *Deprehensio in loco*, at være funden paa det Sted, hvor Gierningen er skeet.

Ligesom en, der sigtes for Drab, men nægter Gierningen, kommer til at bevise sin Fraværelse den gang det skede, Mannh. 9 Cap. og N. L. 6 B. 9 Cap. 15 Art.; saa kan det derimod giøre en stor Formodning imod en, om han bevises at have været der. Vi sætter, at der skeer Tyverie paa en Gaard, og man veed ikke uden een eneste, som er kommen der samme Nat eller Dag, da har man Aarsag nok til at have den samme mistænkt, og endog tage ham fast.

3) *Con-*

3) *Conversatio cum facinorosis*, at være udi Selskab med Tyve eller Røvere.

Man kan finde udi N. L. 3 B. 22 C. 3 Art. om dem, som ere udi Selskab med Tatere, og udi 6 B. 9 C. 1 Art. om dem, som ere i Følge med Mordere: ligeledes med Tyve, ibid. 17 C. 3 Art. Alle saadanne holdes for medskyldige; og dersom nogen vilde undskylde sig med, at han uvidende eller imod sin Villie var kommen udi saadant Selskab, da vilde der høre gyldige Beviser til, om han skulde befries.

4) *Denominatio socii criminis*, at være udlagt af den, som er medskyldig i Sagen; det er derfor befalet ved Forordn. af 21 Maii 1751, 3 Art., at indstevne til Forhør alle dem som en Delinqvent udlægger eller benævner udi sin Bekiendelse.

5) *Inconstantia sermonis vel mendacium*, d. e. om den som forhøres er ustadig, eller imodsiger sig selv udi sit Udsigende; det er paa samme Maade at forstaae, som ustadige Vidner, 1 B. 13 Cap. 21 Art. Det er let at slutte, at en,

som siger sig selv imod, kan ikke holdes for uskyldig, og paa andre Steder torde han vel komme paa Pinebænken.

6) *Titubatio v. animi trepidatio*, det er, om en udi Forskrækkelse skielver og kommer af Lave udi sin Tale og Geberder.

Vel pleier saadan Forandring ikke at tegne til det beste for en; men dog i Henseende til dette aleene kan man ikke holde en strax for skyldig: thi en Deel unge Folk, og de som ikke ere vante til nogen Omgængelse, blive let forrykkede, naar de skulle komme til Svar for alvorlige og fornemme Mænd. Slige nedslagne Gemytter maa derfor udfrittes paa en meget lemfældig Maade.

Men om en bliver ganske taus, og ligesom taber Maal og Mæle? Saadan en maa Dommeren give Tid til en anden gang, derved at forsøge, om han har kommet sig igien af sin Skrøbelighed; eller om han foreftiller sig, ligesom det skrives om Corfitz Ulfeldt, at han var maalløs udi nogle Dage, da han af den Svenske Commission skulde forhøres. Hvad der ellers ved

slige

slige vanskelige Mennesker kan være at giøre, er noget, som ikke lader sig forudsætte udi en almindelig Lærebog, men hører til den Casuistiske Lovkyndighed.

7) *Confessio extrajudicialis*, om en bekiender Sagen uden for Retten.

Efter N. L. 1 B. 14 Cap. 1 Art. kan en ikke fragaae det igien, som han engang for siddendes Ret haver vedgaaet, hvorfor det imodsatte synes da ligeledes at kunde gielde, nemlig, at hvad som man ikke udi Rette haver tilstaaet, det kunde han siden fragaae; men dog er det, om en udi Vidners Overværelse haver bekiendt eller tilstaaet noget, en Sag af stor Betydenhed, som han siden neppe skal kunde fralægge sig ved sin Eed.

Efter den Isl. Lov galdt Viiglysing, d. e. et Manddrab som en vedgaaer eller angiver sig for, endog for et eeneste Vidne, Maunh. 10 Cap.; og man ikke tvivler paa, at om slig en Angivelse skede for to Vidner, saa gaves der ingen Eed imod.

 8) *Pactio*

8) *Pactio cum oblatione pecuniæ*, *Carpz.* d. e. om den Sigtede frembyder Penge og beder om Forlig; hvorom tales udi N. L. 1 B. 14 C. 3 Art., at det ikke skal agtes for nogen Beviis imod hannem. Dog kan ikke nægtes, at hvis saadant Tilbud kommer tilsammen med andre og flere Rimeligheder, det jo giør en temmelig Formodning.

9) *Auxilii præstatio aut favor causæ:* Herved er at forstaae en særdeles Bevaagenhed og Tienstagtighed imod den Sigtede.

Herom er at iagttage, hvad som udi den 1 D. 37 Cap. er skrevet om dem, som huuse eller befordre Tyve og andre Misdædere; dog jeg seer ikke om nogen er at laste eller straffe, om han hielper sin Nærpaarørende, og kan derfor ikke ansees for medskyldig udi hans Sag.

10) *Fuga*, Flugt, eller om den Sigtede rømmer.

Det er ikke uden Aarsag, at en, som rømmer bort, bliver for andre anseet for mistænkelig. Derfor siger Salomon: Den Ugudelige flyer,

flyer, og der er ingen som jager ham. Ordspr. 28 Cap.

Udi vores Isl. Lov hedder det om en som bliver stevnet, for at fralægge sig en Tyvssag, om han da ikke møder til Tinge: pa ber hann Sok a Baki sier; d. e. at han bær Sagen paa Ryggen. Tyveb. 3 Cap. Næsten det samme er at slutte udaf N. L. 6 B. 12 Cap. 8 Art. om den som for en Drabssag undviger, og ikke kommer inden en Maaned tilbage. Dog førend en virkelig bliver anseet for en Rømningsmand, maa der tages i agt, om man veed ingen anden rimelig Aarsag til hans Bortreise.

Fremdeles, hvad de besynderlige Kiendetegn eller Rimeligheder udi Criminelle Sager angaaer, da iblant mange, som Carpzow anfører, ere disse følgende de betydeligste. Og omendskiønt de ikke alle ere at finde udi vore Love, da ere de derfor ikke ugrundede eller unyttige, og man kan ikke beskylde mig for at have bragt paa Banen en fremmed Lovkyndighed: thi ingen nægter at Na-

turens Lov er jo den samme hos alle Folk, ligesom Sandheden er det samme allevegne, og den naturlige Forstand, Begrebene og Forestillingerne ere af samme Beskaffenhed, omendskiønt Kundskaben eller Lovkyndigheden ikke endnu er bragt saa vidt paa et Sted, som det andet; men mon det da ikke var tilladeligt at skiærpe Forstanden, og udbrede Kundskaben, efter andre got Folkes Exempel? F. Ex. Vores gamle Lov taler ingensteds om Sodomie, fordi samme Misgierning haver udi de Dage været ganske ubekiendt hos os. Heller ikke findes der noget, om en bliver ombragt med Forgift. Men hvad, om saadanne Sager kunde forefalde nu omstunder, skulde de da ikke paatales og undersøges? og skulde de undersøges, da maatte det skee ved samme Slags Fornuftens Brug, som man betiener sig af i andre Lande.

1. Udi Mords- eller Drabs-Sager.

a) *Inculpatio vulnerati v. moribundi*, d. e. naar en, som er saaret eller ilde tilreed, sigter en

en anden for sin Saare= eller Bane=Mand, Manuh. 9 Cap. Er han ved sin fulde Forstand, da gielder saadant Paasagn ligesom halv Beviis, og den Sigtede kommer til at værge sig med sin Eed, N. L. 6 B. 6 Cap. 15 Art.

b) Om en, efterat Mord eller Drab er begaaet, sees med blodige Vaaben eller Klæder. Ligesom blodige Sengeklæder tiene til Kiendetegn paa, at en er bleven dræbt udi Hoereseng, 6 B. 12 Cap. 4 Art., saa er intet imod at slige Ting kan og giøre det samme udi andre Tilfælde.

c) Om nogen tager sig for at begrave eller skiule et dødt Legeme, uden at lade det komme under Besigtelse: thi ingen af slige dødsundne Legemer maa stædes til Jorden, førend de ere blevne besigtede, N. L. 6 B. 6 Cap. 9 Art.; og ydermeere ved Forordn. af 21 Maii 1751 er det befalet at giøre en Obductionsforretning over Legemets Beskaffenhed, om der findes nogen Kiendsgierning derpaa: altsaa er det ikke uden Grund, at en, som søger at forstikke saadant Legeme, bliver mistænkt.

d) Om nogen Ting, som tilhørte den dræbte, findes hos en anden. Der er en bekiendt gammel Historie, at en Manddraber blev kiendt og opdaget ved det han brugte den dræbtes Hat.

e) Kommer nogen hastig af Dage, og man giør sig Tanker om, at det er skeet ved Forgift, men det rygtes, at en anden til samme Tid haver kiøbt, bestilt eller tilbereedt Forgift.

f) *Inimicitia capitalis*, det er, om den dræbte havde en vis uforsonlig Fiende; ligeledes, om man haver hørt, at en har havt Klammerie og Slagsmaal sammen med den Dræbte, eller truet hannem paa Livet.

g) Tilsidst er det en gammeldags Indbildning, ja en vedtagen Meening paa mange Steder, at et dødsaaret Menneskes Legeme skal udgyde Blod af saaret, om Banemanden kommer der nær ved, eller rører det endog med den mindste Finger. Saaledes er det mig bleven fortalt af en gammel Syſſelmand, at han selv havde forsøgt det, da der engang udi hans District, under Snæfieldsnæs-Jøkelen i Island, blev fundet

det et Qvindemenneskes Liig liggende udi en Pøl, med et Snidt foran paa Halsen, hvilket han lod føre til Kirken, som sammesteds er bekiendt for den største, og Sognet det folkerigeste udi heele Landet, saa det kan være troeligt, at der inde var nogle hundrede Folk paa en Helligdag; hvor han lod enhver af alle dem, som vare i Kirken, gaae til Liget og betragte det, førend de ginge ud. Tilsidst var der een tilbage, som vilde dølge sig oppe paa Hanebielkerne, men han maatte dog nødig komme til med, da gav Blodet udaf den Dødes Saar sig til at flyde; og som samme Synder forhen var bleven berygtet for at have besvangret den Dræbte, blev han endelig herved bragt til Bekiendelse. Tildragelsen om Mordet, og at samme Delinqvent blev henrettet paa det almindelige Laugthing, er ganske tilforladelig og bekiendt hos os; men udi den eene Omstændighed, *sit fides penes authorem*. Det var at ønske, han havde ladet forfatte et eedsoeret Tingsvidne paa saadan et mærkværdigt Exempel, og at samme var blevet trykket, til en almindelig Efter-

Efterretning. Jeg kan ikke tilraade nogen at forlade sig derpaa, og Carpzow kalder dette et *periculosum & superstitiosum indicium.*

2. Udi Løsagtigheds-Sager.

At udi disse gives og visse Slags Rimeligheder, og som man kan lægge Mærke til, vises af N. L. 6 B. 13 Cap. 3 Art.: dersom nogen for anden, vorder formedelst kiendelige og skinbarlige Omstændigheder, mistænkt og berygtet; hvoriblant disse følgende maa agtes.

a) Egen Bekiendelse gielder udi de fleeste Sager, men dog udi Ægteskabssager, hvor den eene, eller begge Ægtefællene, ville have Skilsmissedom, er det ikke nok, at de angive og bekiende Hoersag, men den bør desuden med andre Sandetegn vises, N. L. 3 B. 18 Cap. 15 Art. Til slige Beviser henhører:

b) Om en Mand og Kone ere blevne seete udi Seng tilsammen, vel endog uden for Seng, i Kiødsgierning, og er der fleere end et eeneste Vidne til, da er det unægteligt Beviis.

c) Om

c) Om Husbonden er reist langt bort, og Konen imidlertid bliver med Barn.

En Qvindes Tid fra Undfangelsen og til Barselet, er sædvanligst 9 Maaneder, men i det høieste 40 Uger, *Osterf. Weiles Gloss. Jurid. in voce* Adelbonde, item *Struv. I. pr. lib.* 1. *tit.* 3. *aph.* 3. Desuden have vi om samme Materie en Islandsk Afhandling, skreven af den lærde Biskop M. Brynjolf Svensen. Altsaa, naar en Kone føder Barn efter 10 Maaneder fra Husbondens Afgang eller Bortreise, kan det agtes for en Hoersag.

d) Om den Kone, hvis Husbond enten er *impotens*, eller ved en langsom Sygdom eller høi Alderdom er bleven gandske udmattet og sandsesløs, bliver med Barn, *Carpz. part.* 3. *qv.* 122. *n.* 73. Dog maa den gamle og afmægtige besigtes af kyndige og forstandige Mænd.

e) Om en Mandsperson, som et Qvindfolk udlægger for Barnefader, tilstaaer og vedgaaer det samme, da er det en reen Sag, med mindre der komme andre Omstændigheder til, hvorved

Be=

Bekiendelsen kan blive mistænkt eller ansees for falsk. Men nu hænder det sig ofte, at han siger derimod, og da tilholder Loven, at hvis hun ikke kan overbevise ham Gierningen, han da skal fralægge sig Sagen med sin Eed, 6 B. 13 C. 5 Art.

Hvad slags Beviser det nu skulde være, som udi slige Tilfælde udfordres, maa synes betænkeligt. Jeg holder for ubilligt, at herudi skulde æskes saa strænge Beviser, som udi Eiendoms- og Penge-Sager, eller solenne Gierninger, der udi Vidners Overværelse bør skee; tvertimod følger det af *natura negotii* udi Leiermaals og Løsagtigheds Sager, og saafremt Vedkommende vare lidt skikkeligere end andet Fæe, at de begaaes udi Løndom, og altsaa kan man ikke paastaae, at en Qvindesperson skal skaffe Vidner paa hvilken Tid og Sted hun blev besovet; men man maa lade sig nøie med andre svagere Beviisligheder eller Rimeligheder, hvorved Sagen kan giøres troelig.

f) Der ere adskillige Tegn og Nykker, som forliebte og løsagtige Folk have tilfælles; de ere gierne

Kierne tilsammen, eller ofte besøge hinanden og tale sammen udi Eenrum, kysse, klappe, omfavne og spøge tilsammen, endnu meer, om de søge tilsammen om Nattetider; al saadan slags Omgiængelse, skiønt den ikke ansees af nogen Gyldighed til at paastaae Forlovelse og Jaord, eller Ægteskabs Løfte, saa dog giver den stor Formodning om en letfærdig Kiærligheds Øvelse.

g) Amours- eller Kiærligheds-Breve imellem forliebte Folk, gielde heller ikke til at vinde Jaord i Ægteskabssager, Forordn. om Besvangr. af 5 Martii 1734; men derfor kan man ikke nægte, de jo kunde tiene til at bevise Elskov.

h) Om hun har nogen Ting at forevise, som han haver givet hende tilforn, hvilket ikke er usædvanligt imellem forliebte Folk.

Men om en Qvindesperson har ingen af slige Kiendetegn til at beraabe sig paa, imod den udlagte Barnefader, og han dog endelig vil fragaae, da maa det skee med hans Eed.

Hermed kan det forholde sig paa tvende Maader, nemlig, at den Sigtede vil giøre sin Eed

for

for al kiødelig Omgiængelse med hende baade først og sidst; eller at han ikkun nægter at være hendes Barnefader.

Udi det første Tilfælde, nemlig om han vil nægte al kiødelig Omgiængelse med hende, og der heller ikke gives nogen anden Formodning imod hannem, kan der ikke være nogen Vanskelighed ved at tillade ham saadan Eed.

Men derimod, naar han ikkun nægter at være Fader til hendes Barn, men ellers ikke imodsiger, at han jo haver begaaet Løsagtighed Giernings med hende, da er det en Sag, som man ikke kan saa løselig tractere; thi der ere Exempler paa slige Skiøger, som udi en Nat og Dag tage to eller fleere Mænd, og hvo kan da vide, hvilken af dem kan være den rette Fader til Barnet, om hun bliver besvangret? Sandelig, man kunde ikke tage imod Eed af nogen af dem, og hvo vil troe nogen af dem paa sine Ord, at han ikke var Fader til Barnet, naar han ikke kan nægte Gierningen? Det er derfor langt fra, at jeg vil raade nogen til at tage imod saadan Eed,

om a) den Sigtede ikke vil og kan ganske rense sig fra al kiødelig Omgiængelse med Barnemoderen, udi en saa lang Tid for Barselen, som et Aar eller 11 Maaneder, at man er forvisset paa at han for den Sags Skyld ikke kan være Fader til Barnet; eller b) om han med Beviisligheder eller saadan slags Formodninger, som forhen ere anførte, kan gotgiøre, at Barnemoderen havde en anden Galant tillige paa samme Tid.

3. Udi Qvinde-Voldtægts Sager.

Om Qvinde-Voldtægts Tegn er meldet udi den 1 D. 26 Cap., hvoraf aleene vises, at en Kone er bleven voldtagen, men ikke af hvem; og hvis der ikke komme fleere Omstændigheder tilsammen imod den Sigtede, da kan hannem vel ikke nægtes, at fralægge sig Konens Beskyldning med sin Eed.

4. Udi Dølgsmaals-Sager.

Deri gives disse Formodninger:

a) Om en Kone er seet med Tykkelse, og

 samme

samme forsvinder siden pludselig, uden at Aarsagen dertil bliver tilkiendegiven.

b) Om usædvanligt Blod sees udi hendes Klæder eller Sengeklæder; dog begge Deele kan slaae feil, og have andre Aarsager.

c) Endnu vissere er det, om hun befindes at have Melk udi Brysterne: thi det skal være ganske rart, at sligt skeer uden i Svangerskabs Omstændigheder; dog er det ikke uden Exempel, at endog Mandspersoner ere fundne med Melk udi Bryster, som *Carpz. p.* 3. *qv.* 122. *n.* 23. beretter, og jeg haver seet saadan en.

d) Om en Kone bliver skilt lønlig af med sit Foster, og kalder ingen til Hielp, men foregiver siden at det var dødfødt, N. L. 6 B. 6 C. 8 Art.

5. Udi Rans- og Tyve-Sager.

a) Om en bliver tagen eller funden med Koster, som han ikke kan skaffe Hiemmel for.

b) Det samme, om der findes blodmærket Qvæg eller Fæe udi ens Værge, som han heller ikke kan vise Hiemmel for.

c) Ligeledes, om stiaalne eller borttagne Kofter findes udi ens Huus. Men her giør Loven Forskiel paa, hvad heller de findes under eller uden for Laas.

Findes Kosterne udi saadanne Huuse, som ingen Laas er for, og hvor en anden end som Husbonden let kunde have henlagt dem, da tillades hannem Befrielse med sin Eed. N. L. 6 B. 17 Cap. 18 Art.

Derimod om de findes under Laas eller Lukkelse, da bliver den, som Huset eller Giemmestedet tilhører, eller Nøgelen haver at forvare, saa mistænkt, at omendskiønt han skyder, det er, beraaber sig paa Hiemmel, agtes det dog ikke, folgelig tillades ham heller ikke at giøre Benægtelses-Eed, ibid. 16, 17 Art., men han bliver selv anseet for Tyv. Dog forend man gaaer saavidt, maa der nøie granskes, om det ikke var muligt, at en anden ved List og Snedighed havde kundet practisere de stiaalne Ting igiennem Vinduer eller andre Huller, ind udi Huset: thi der ere Exempler paa, at sligt er skeet.

d) Udi alle de Tilfælde, hvor en bryster Hiemmel, er det den største Rimelighed, at han selv er Tyven.

Det hedder at en bryster Hiemmel, om han enten ikke kan giøre Anviisning paa nogen som haver flyet ham Tingen med nogenslags Adkomst, eller udi Forvaring; eller og den som han skyder paa, fragaaer og nægter hans Paaskud.

Udi saadant Tilfælde synes det vel, at den Sigtede maa endnu skyde paa en anden Hiemmel, om han kunde; thi Loven siger 6 B. 17 C. 2 Art. at han ei maa skyde længere end paa den tredie Mand. Dog findes vel og fleere Meeninger over samme Lovens Ord.

Nogle holde for, at den, som Kosterne ere fundne hos, skal være den første Mand, og den, som han skyder paa, den anden: og dersom denne viser endnu paa en anden igien, skal samme forstaaes for den tredie Mand.

Andre derimod ville, at den, som taler eller søger efter de stiaalne Koster, skal holdes for den første: men den, som Kosterne findes hos,

den anden: og endelig, om han skyder paa nogen Hiemmel, skal samme være den tredie. Men hvilken af disse Meeninger er den retteste, overlades andre at domme om.

e) Om en, som er sit Gods bestiaalen, finder Spor som ligge til en andens Huus eller Gaard, da er det et Tegn, hvorefter man kan foretage sig at lede eller søge efter det stiaalne, 6 B. 17 Cap. 14. Art.

f) Om Gods eller Penge blive borte paa et Sted, og en, som tilforn var bekiendt for fattig, bliver uformodentlig og i en Hast bemidlet, saa han enten kiøber Jord, eller kan giøre nogen anden Bekostning.

g) Om der findes hos en uformuende de Ting, som han hverken kan have arvet eller kiøbt sig til, eller saadanne Varer, som ikke er at finde uden i Kramboder.

h) Om der findes hos nogen *claves adulterinæ*, som hos os kaldes Tyvenøgle, eller det Slags Reedskaber, som bruges til at dirke Laase op med.

6. Udi Troldoms-Sager.

Udi slige Sager ku e neppe gives saadanne Kiendetegn eller Omstændigheder, hvorved en kunde ansees eller dømmes at være sagskyldig, uden almindelige og ukonstlede Beviser, saasom:

a) Om en Hexemester skulde bekiende og tilstaae, at han formedelst sin Konst havde udrettet noget en anden til Skade, og forklarer det samme tydelig.

b) Om en truer nogen at tilføie ham noget ondt ved Hexerie, og det siden bevises udi Virkningen.

c) Om der findes hos en de Skrifter eller Breve, som indeholde Hexerie, eller saakaldne Runer og Characterer, eller andre deslige Sager, som smage af Overtroe og forbudne Konsters Øvelse.

7. Udi Forfalsknings-Sager.

a) Om en er bekiendt for at han er øvet i at efterskrive andres Hænder, eller efterstikke andres Signeter.

b) Om

b) Om han haver falske Penge, eller forfalskede Varer med at handle.

Mange fleere Slags Kiendetegn og Formodninger kunde vel forefalde udi adskillige Criminelle Sager; men det er umueligt at sætte forud allehaande Tilfælde og Begivenheder.

Jeg vil ikkun til Slutning giøre den Erindring, at enhver Gienstand og Omstændighed, hvorudaf man vil drage nogen anden Slutning eller Rimelighed imod den Sigtede, maa først være tilstrækkelig beviist.

---

14 Cap.

Om piinlig Forhør.

Forhen er det bleven anrørt, at Tortur eller piinlig Forhør haver ingen Sted hos os, eller udi vore Love, uden i Landraadesager, og dog ikkun de groveste, men aldeles ikke udi andre Criminelle Sager, uden paa de Maleficanter som allerede ere dømte til døde, N. L. 1 B. 18 Cap.

Hvad Landraadesager eller Forræderie imod Kongen angaaer, da er det næsten umueligt at de udi nærværende Omstændigheder skulde kunne tildrage sig her hos os; men skulde det imod al Rimelighed hænde sig, (hvilket Gud forbyde,) da vilde det komme an paa Kongelig Resolution, hvorledes med saadan Proces skulde forholdes: thi udi slige Sager er man ikke bunden til den sædvanlige Rettergangsmaade, som Loven siger 1 B. 18 Cap.

Derhos kunde der forekomme og have vel forefaldet slige Criminelle Sager, hvor det maatte være nødvendigt, at gribe til piinlig Forhør. Tilfældene ere vel rare, men dog ikke umuelige; thi:

a) Kan en Delinqvent alt være dømt fra Livet, for enkelt Drab, eller nogen andenslags Sag, naar der endnu kommer paa ham en anden og grovere Misgierning, som han ikke vil til at bekiende.

b) Omendskiønt han haver bekiendt, eller er bleven overbeviist, og derfor dømt til Døden, saa

saa kunde der være flere *complices delicti* eller Medskyldige, som han ikke uden piinlig Forhør vil udlægge.

c) Der kunde endnu være Omstændigheder af største Vigtighed, som endelig maa opdages førend han bliver henrettet. Enhver fornuftig kan gierne forestille sig saadant Tilfælde; jeg vil ikkun sætte et Exempel:

En Røver eller Stiemand myrder en Reisende, som haver en Sum Penge, eller andre ligesaa magtpaaliggende Sager med at fare, men vil ikke give nogen Underretning om det røvede: er det da ikke ganske nødvendigt, at han maatte bekiende det paa Pinebænken?

Tortur haver meget været i Brug i gamle Dage udi de fleste Lande, endog ikke ubekiendt her til Lands: Man seer af Sturl. S. 412 Cap. at Grev Gizor lod pine en Reisende, for at bekiende et Morderbrev som blev sendt med hannem. Den bruges vel endnu udi Tydskland, ikke aleene i Criminelle Sager, men endog, som Carpzow vidner, udi en Deel Gieldssager, naar

den skyldige er mistænkt for Svig og Utroeskab, skiønt det er troeligt, at dens Brug nu omstunder er mindre end tilforn.

Udi den Rom. Tydske Ret er det et vigtigt Spørsmaal, hvad Slags Personer, nemlig om Adelige og Geistlige maa piinlig forhøres; men hos os kunde det ikke være saa vanskelig en Sag: thi alle Delinqventer som kan dømmes fra Livet, kunde og i fornødent Fald tages under Tortur. Dog jeg meener ingen Tortur kunde foretages uden Kongelig Resolution; og ligesom man ikke tager frugtsommelige Qvindfolk af Live, saa heller ikke tages de under piinlig Forhør, for ikke at giøre Fostret nogen Skade.

At anføre her og beskrive de adskillige Torturens Midler og Reedskaber, som i andre Lande haves, er uden for min Videnskab; her i Landet have vi ingen af dem. Men ellers ere der almindelig tre Grader af Tortur, hvoraf den sidste, som skeer ved Ild, holdes for den smerteligste.

Det

Det bør ellers tages i Agt, at den som saaledes forhøres ikke skal komme til nogen ubødelig Skade paa Liv, Lemmer, eller Forstand.

Piinlig Forhør, hvor det haver Sted, skeer altid om Morgenen paa fastendes Mave, hvilket maa være for naturlige Aarsager vedtaget, udi Dommerens og Skriverens, (naar det er en anden Person,) samt to skiellige Mænds Overværelse. Den føres til Protocoll, paa hvilken Tid og Sted den skeer, ligesom enhver anden lovlig Forretning.

Her kan i Forveien bruges *Territio*, d. e. ved Trusler af Pinebænken og Torturens Reedskaber at indjage Delinqventen Frygt og Skræk, og tillige bevæge ham med Forespørsel og Erindringer, om han ikke vil beqvemme sig til at bekiende førend videre bliver foretaget.

Er han da ikke dertil at formaae, skrider man til Torturen, og imedens den er i Verk, spørges han ikke videre, med mindre han giver selv Tegn til, eller lover at bekiende, og da holder man op saa længe Dommeren forhører ham.

Hvad

Hvad Forhøret og Spørsmaalene angaaer, da er det samme dermed at iagttage, som forhen udi det 11 Capitel om Forhør udi Retten er mældet, og alting paa samme Maade udi Protocollen troelig at anføre.

Bekiender han da intet efterretligere, end som tilforn, fortsfares med Torturen igien, indtil han enten for Alvor giver sig til at bekiende, eller han haver holdet det ud i 1 Time, thi længer er det ei brugeligt at pine nogen paa engang.

Naar han nu haver giort sin Bekiendelse, og den rigtig er anført, spørges tilsidst, om han vil staae ved den samme Bekiendelse, naar han engang siden skal møde for Retten.

Imidlertid gives hannem Frist og Leilighed til at afhviles og forvinde Piinselens Smerter, udi det mindste 24 Timer, eller maaskee 2 til 3 Dage, efter Omstændigheder.

Naar det nu kommer dertil, at han bliver ført udi Retten, da oplæses for ham hans paa Pinebænken giorte Bekiendelse.

Den

Den som bliver piinlig forhørt, nægter enten eller han bekiender det som han sperges om, og hvis han haver nægtet paa Pinebænken, kan man ikke formode andet end at han bliver ved det samme; og naar han saaledes baade først og sidst haver nægtet, maa det blive derved, man kan ikke bringe det videre.

Men derimod, hvis han under Torturen haver tilstaaet og bekiendt, men fragaaer nu det samme udi Retten, da er det en nye Omstændighed, og hvad er derved at giøre?

Allevegne, hvor Tortur er i Brug, er det og vedtaget, i slige Tilfælde, at føre Delinqventen til Pinebænken igien, og forhøre ham paa samme Maade som tilforn, eller at Piinslerne blive endog skiærpede; og hvis han endnu ikke bliver ved sin Bekiendelse, naar han kommer udi Retten igien, bliver Torturen endnu igientagen tredie gang, men ikke nu omstunder oftere, skiønt han aldrig vil staae ved sin giorte Bekiendelse i Retten.

Og hvis man nogensinde skulde nedsages til at bruge Tortur hos os, da maatte dermed udi

lige-

ligemaade forholdes, i lige Tilfælde: thi ellers var det noget nær forgieves, at tage en under piinlig Forhør, hvis han saa lettelig kunde gaae fra sin giorte Bekiendelse igien.

Saasom der nu slet intet udi vore Love om piinlig Forhør er at finde, saa vilde mine kiere Landsmænd tage med denne ringe Underviisning til takke, hvilken er uddragen af den store Jurist Carpzow, og hvis jeg desuden haver fundet udi Ridder Stampes Jurid. Colleg.

15 Cap.

Om Sagsøgeren og hvad han fornemmelig haver at iagttage.

Som det ofte tilforn er blevet erindret, at Øvrigheden skal udi enhver Criminel-Sag beskikke Actor og Defensor hvor det behøves; saa er det nu Tid til at tale om den første, og hvad han ved Sagens Udførsel fornemmelig haver at iagttage,

tage, hvilket og tildeels udi det foregaaende er bleven anrørt.

a) Tilkommer det en Sagsøger at indvarsle baade den Sigtede og andre vedkommende, 1 B. 4 Cap. 2 Art., saavelsom Vidner og andre som kunde give nogen Oplysning udi Sagen.

Ligeledes, om nogen af dem er udi et andet District, da at give Øvrigheden det samme tilkiende, paa det de Fremmede maatte ved det Steds Øvrigheds Foranstaltning lovligen blive af- eller forhørte, endog, om fornødent giøres, indhentede til Sagens rette Værneting, for sammestedes at blive med de øvrige confronterede, hvilket ingenlunde maa vegres eller forhindres, Forordn. af 21 Maii 1751, 3 Art.

Slige Foranstaltninger imellem tvende forskiellige Steders Dommere kaldes *litere subsidiales* eller *mutii compassus*. *Struv. I. pr. l. 4. tit. 8. apb. 5.*

b) Hører det hannem til at opdage, om der er noget *corpus delicti* udi Sagen at finde, og om det er, da at lade samme granske og besigte, efter

efter enhver Sags Natur og Beskaffenhed, bemeldte Forordn. 2 Art. Hvad *corpus delicti* er, findes udi 1 D. 2 Cap. forklaret.

c) At besørge den Sigtedes Tilstedeblivelse, i det at lade ham paagribe og fængsle, med mindre han kan og maa stille Caution.

d) At foranstalte, at hans Gods og Midler, om han nogen haver, maa blive opteguet og sat udi Forvaring eller Arrest.

e) At forfatte og forestille Dommeren de Spørsmaale, som giøres til den Sigtede og Vidnerne, naar Sagen skal forhøres.

f) At svare paa de Indvendinger, som den Sigtede eller hans Forsvar kan forebringe under Sagens Drift.

g) Efterat Forhør er holdet, da at deducere, d. e. udføre Paastanden i Sagen.

Naar en Sag er ved den Sigtedes reene Bekiendelse tilstaaet, eller ved Vidners tydelige Udsagn tilstrækkelig beviist, kan der ikke være stor Vanskelighed ved at udføre den samme: ikkun at beraabe sig paa Vidnerne, eller den giorte Be-

kiendelse,

kiendelse, vise hvad Straf der følger paa efter Loven, hvorhos heller ikke glemmes de Omstændigheder som kunde forøge Straffen.

Men naar der nu ingen efterretlig Bekiendelse af den Sigtede er at erholde, heller ingen Vidner eller Documenter, som giøre noget synderligt Beviis; da kommer det an paa Sagsøgerens Duelighed, hvorledes han kan giøre saadan Deduction, som giør den Sigtede saa mistænkt eller besnæret i Sagen, at han ikke letteligt skal kunde udvikle sig deraf igien.

Hertil hører at uddrage af hans egne Giensvar, som og Vidnernes Udsigende, saa mange Formodninger som kunde findes, og den Sigtede paa nogen Maade kunde være imod; overveie dem og ligne med andre Sagens og Personens Omstændigheder, og bringe dem i saadan naturlig og anseelig Orden, hvoraf Slutningen maa endelig blive denne, at han er skyldig udi det han sigtes og beskyldes for.

Dette kan Sagsøgeren giøre, hvad heller han vil mundtlig eller skriftlig, naar Sagen

er af saadanne Omstændigheder, som sidstbemeldte.

For en som bruger skriftlig Deduction, hvilken i Almindelighed kaldes Indlæg, og saaledes udi den Norske Justits-Forordning af 19 Aug. 1735, men udi Loven Forsæt, er det særdeles at agte, at han ikke bliver for vidtløftig, som og er forbudet udi N. L. 1 B. 9 Cap. 10 Art. conf. 23 Cap. 9 Art.

Allermindst skulde vidtløftige Indlæg tillades udi Criminelle Sager, hvor det ofte koster stor Umage at beskrive og paa Dansk oversætte saadanne Processer, for ingen Skriverpenge.

En Sagsøger giør imod den christen Kierlighed, og viser en ond Tænkemaade, om han med grove og ugrundede Irettesættelser gaaer løs paa den Sigtede, over den Straf, som Loven haver fastsat.

---

16 Cap.

Om den Sigtedes Forsvar og Indvendinger.

Hvad heller den Sigtede gaaer selv udi Rette for sig, eller ham beskikkes til Defensor en anden, da gives hannem alle lovlige Midler til at udføre sine Undskyldninger og Forsvar udi Sagen.

Forsvaret bestaaer fornemmelig derudi, at svække eller tilintetgiøre Sagsøgerens Paastand, hvilket skeer først ved at opfinde adskillige Exceptioner imod Sagsøgningen, eller nogle Poster udi Hovedsagen selv.

Exceptiones, eller som Danske Jurister kalde dem, Indvendinger, ere de Imodsættelser, som den Værgende udi en Sag fremfører imod Sagsøgeren. De ere tvende Slags, nemlig *dilatoriæ* og *peremtoriæ*.

1) *Exceptiones dilatoriæ* ere saadanne Indvendinger, som giøres imod nogen af de Midler

som Sagsøgeren vil betiene sig af udi Sagens Drift og Fremgang, hvorved den Værgende søger at hindre, svække eller tilintetgiøre de samme.

Disse kan gives saa mange og uendelig forskiellige, ligesom Omstændighederne give Anledning til.

a) Imod Sagsøgerens egen Person.

b) Imod Dommeren eller Meddomsmændene.

c) Imod Stevningen.

d) Imod Stedet eller Værnetinget.

e) Imod Vidnerne.

Alle disse og endnu fleere ere meget bekiendte, endog iblant dem som ikkun maadelig ere lovkyndige, og kunde bruges med saa Skiel, at de ere grundede og passe sig paa nærværende Gienstand; ellers blive de ikkun til Udflugter og Kroglove, som en Procurator bør straffes for, N. L. 1 B. 9 Cap. 11 og 18 Art. f. Ex. en vil excipere imod nogen af Meddomsmændene eller Vidnerne, som den ikke var ærlig eller oprigtig, da maatte han i Forveien være betænkt paa at føre dertil noget Beviis, eller selv blive til skamme.

Er

Er et Ord eller Stavelse feilskrevet udi Stevningen, da lader det noget pedantisk at excipere derfor imod samme. For Ex. En blev engang stevnet til Tingsted, som udi daglig Tale kaldes Kaldadarnes, men han vilde paastaae, at det udi gamle Skrifter hedde Kaldrananes, og altsaa var Stevningen ulovlig. Men en siddendes Ret er alt for alvorligt Sted, for at den skulde opholdes over saadant Haarkløverie.

Alle *exceptiones dilatoriæ* bør fremføres ligesaa snart som der forekommer noget udi Sagsøgningen, som de skulle sættes imod: thi efter at man haver taget til Gienmæle i Sagen, agtes de ikke; saasom, naar en Sag er næsten udtalt for Retten, at han da først begynder at paaanke, han havde faaet alt for kort Varsel. Dog nægtes ikke, at der jo kunde gives Tilfælde, hvorudi en haver sin Exception forbeholden, om han ikke i Tide vidste at forebringe den; f. Ex. En bliver antagen til Vidne udi Sagen, som siden befindes at være berygtet eller dømt uærlig paa

et andet Sted, da kan man for Rettens Skyld ikke lade det saaledes passere.

2) *Exceptiones peremtoriæ* ere de Indvendinger, hvorved den Værgende søger at omstøde eller tilintetgiøre Sagsøgerens Paastand udi Hovedsagen, hvilke gives saa mange Slags, som Sagerne og deres Omstændigheder kunde være, men deres Beskaffenhed hænger for en stor Deel af *conteſtatione litis*.

Litis conteſtatio er et Lovsprog, som vel ikke findes udi den Danske eller Norske Lov, men er taget til Laans af den Rom. Tydske Ret, og betyder næsten det samme som hos os at tage til Gienmæle udi Sagen, *Carpz. p. 3. qv.* 106. *n.* 62. De Danske Jurister Hoyer og Stampe udtrykke med den Talemaade: at indlade sig udi Sagen.

Enhver ordentlig Proces er af den Natur og Egenskab, at den som er for Sagen, (hvorved den Sigtede er at forstaae,) N. L. 1 B. 4 Cap. 2 Art., om han er tilstæde, tager dog et slags Gienmæle, ibid. 10 C. 2 Art.; hvorndaf i det ringeste

tingeſte kan ſluttes, om han agter at tilſtaae, eller nægte og imodſige Sigtelſen.

Saadant Giennæle, om han indlader ſig udi Sagen paa den Maade, at tilſtaae hvad han ſigtes for, kaldes da *conteſtatio affirmativa*, d. e. tilſtaaende; og hvis han tilſtaaer ganſke reent ud, da hedder den *affirmativa pura*, en reent tilſtaaende, det er ligeſaa got ſom fuldkommen Bekiendelſe: og i ſaadant Fald kunde ikke mange Indvendinger udi Hovedſagen have Sted.

Tilſtaaer han med nogen Undtagelſe eller Forbeholdning, da hedder den *mixta*, eller blandet, hvorpaa det Exempel paſſer ſig, ſom vi have havt tilforn, om en tilſtaaer ſin Løsagtigheds Gierning med en Qvinde, men nægter dog at være hendes Barnefader.

Naar en tvertimod nægter Sagen, hedder det *conteſtatio negativa*, og enten nægter han ganſke, og da kaldes den *negativa pura*, eller om han nægter tildeels, da kaldes den *neg. mixta*, det er en blandet Benægtelſe; udi ſlige Tilfælde kunde da deſto flere Indvendinger finde Sted.

Hvad heller en tilstaaer eller nægter den Sag han bliver sigtet for, det kommer an paa hans egen Samvittighed, især paa de Steder, hvor ingen Tvangsmidler maae bruges for at bringe ham til Bekiendelse. Imidlertid, om han nægter den klare Sandhed, giør han meget ilde, saavel imod sin evige Velfærd, som og imod den timelige; thi dersom han siden paa en anden Maade bliver overbeviist, da haver han fortient en strængere Dom og haardere Straf, og som en forhærdet Synder og ubodfærdig Sandheds-fornægter forbrudt al den Naade, hannem ellers kunde muelig vederfares.

En Procurator, om han imod bedre Vidende bestyrker en Delinqvent i at fremture saaledes, kan heller ikke meget bedre ansees, da det aleene er hans Embede at forsvare den Sigtede ved Lov og fornuftige Undskyldninger, men ikke ved Løgn og Usandfærdigheder. Derfor siger Etatsraad Hoyer, *Regula: Si fecisti nega*, er ofte farlig.

Han haver da for det første at betiene sig af alle de Exceptioner, som kunde finde noget Sted udi Sagen.

Ligeledes kan han tage alle Sagsøgerens tilførte Formodninger, Beviisligheder og Rimeligheder udi Tvivl, opløse dem nøie, og udfordre paa enhver Paastand de strængeste Beviiser.

I Henseende til Vidnerne, maa han særdeles iagttage deres Udsigende, og begiere, at de over det og det Spørsmaal, hannem da falder ind, maa blive nøiere forhørte, og see til, om de ikke sige sig selv eller hinanden imod.

En Værgende maa udi alle sine Giensvar tage sig vare for at indføre eller paastaae noget, som han seer forud at vil blive hans Sag at bevise, med mindre han haver det Beviis forhaanden. Og i Fald Sagsøgeren har noget at udsætte paa hans Indvendinger, da at æske; han beviser anderledes, saasom det er ham der paaligger at bevise.

Udi Disputerkonsten er det en almindelig antagen Regel, at *affirmanti incumbit probatio*,

det er, at den som sætter eller paastaaer noget, kommer til at bevise det: altsaa kan man med lige Ret, og vel endnu strængere, fordre det samme udi Rettergangen, N. L. 1 B. 14 Cap. 5 Art.; og den som nægter eller tager udi Tvivl en Sætning, tør ikke ved at bevise sin Tvivl eller Nægtelse.

Dette (siger jeg) forholder sig saaledes i Almindelighed, men dog ikke umueligt, at der forefalde saadanne Indvendinger som have Skin af at være nægtende, men have dog i Grunden noget i sig, som sætter eller bekræfter en Ting.

Herpaa giver Loven selv et Exempel udi 6 B. 9 Cap. 15 Art., om en Stiemand bliver sigtet for Drab eller Saar, og han nægter Gierningen, eller siger at han ikke var paa Stedet, hvor Gierningen skede: Dette lader vel som et nægtende Svar; men ved det samme sættes, at han var andensteds, og det er det som Loven vil han skal bevise, nemlig hvor han var den gang.

Videre: Skal jeg gaae i Rette for en, der sigtes for Drab eller anden Misgierning, som uden

uden Overlæg og Forsæt kunde begaaes. Jeg indvender imod Sagsøgerens Beskyldning, at Synderen ikke var ved Forstanden, og at han ikke forstod hvad han havde giort. Vederparten paastaaer, at jeg beviser min fremførte Undskyldning; men jeg svarer, at i det jeg nægter Delinqventen Forstanden, saa bør jeg ikke bevise min Benægtelse, men det er ham, som kommer til at bevise det imodsatte, nemlig at Delinqventen var ved sin fulde Forstand. Hvorpaa Contraparten svarer, at i det jeg nægter ham Forstanden, saa sætter jeg tillige at han er gal eller rasende, og samme min Sætning skulde jeg bevise. Saadan Dispute vilde da ingen Ende have, med mindre Dommeren af sin Myndighed skiller Tretten, og siger hvem det er, som skal bevise.

Naar det nu kommer dertil, at den Værgende bliver foraarsaget at bevise sine Indvendinger, eller det af Dommeren bliver paalagt, da er det got, om han haver Beviis tilstede; men hvis ikke, da begierer han Opsættelse til et andet Ting.

Herudi

Herudi er Dommeren da pligtig at føie, og unde hannem den fornødne Tid til at samle sine Vidner og Beviser, saavel i Følge Lovens 1 B. 13 Cap. 15 Art., som og især Forordningen af 3 Martii 1741, 9 Art. Vel siges der, at saadant tillades ikkun engang udi samme Sag; men de Danske Jurister bekræfte, at det *in praxi* tillades dog ofte udi vigtige Sager, endog efter at *terminus probatorius* eller den bevilgede Beviisnings-Termin er ude, og indtil man seer at derved er intet at vinde, uden at forhale Sagen.

Heraf opkommer et Spørsmaal: Om den Værgende indstevner de samme Vidner igien, som Sagsøgeren tilforn haver ladet forhøre, enten for at vidne noget nøiere, eller forklare deres forrige Udsigende: om de da paa nye skulde tages udi Eed? Hvilket vel meer end engang haver givet Anledning til Dispute hos os; men det er nok altid det sikkerste, og Carpzow slutter saaledes, at deres Eed ikke kunde gielde videre end for den første Ret, hvor de bleve forhørte, *p.* 3. *qv.* 115. *n.* 83.

Endelig er det en vigtig Sag at tale om, hvilke Beviser paa den Værgendes Side udfordres, for at bestyrke hans Indvendinger og Forsvar?

Det synes ikke, at vores Lov sætter nogen Forskiel imellem Beviser, hvad heller de føres af Sagsøgeren, eller paa den Værgendes Side. Men udi den Tydske Rettergang er det vedtaget, at eet Vidne, eller andre halve Beviser, skal være nok til den Sigtedes Forsvar, *Carpz. p. 3. qv. 115. n. 75.* Grunden dertil skal være denne, at Lov og Ret altid er tilbøieligere til at forhielpe og friekiende, end at fælde og fordømme nogen.

Herover er og værdt at see en Tydsk Jurist, *Cb. Wette, de probat. plen. per un. testem, cap. 3. th. 3. Similem favorem defensio rei merita est, qvi sicut alias tantus est, ut ob illum á regulis juris recedatur; ita etiam hic id efficit, ut unicus testis ad probandam innocentiam sufficiat, qvod qvidem assertum nonnulli ita admittunt, si probatio rei, non*

sit

sit directe contraria probationi accusatoris vel fisci. Det er paa Dansk: „Lige Medhold „ fortiener og den Sigtedes Forsvar, hvilket, som „ det ellers er saa stort, at man for dets Skyld „ viger fra Lovens Regler; saa haver det herudi „ ligeledes den Virkning, at et eeneste Vidne „ kan være tilstrækkeligt for at bevise hans Uskyl„ dighed: Hvilket endelig nogle ville antage, „ med saa Skiel, om den Sigtedes Beviis ikke „ er lige imodstridende Anklagerens eller Fiscalens „ fulde Beviis.„ Videre siger han: *Finge fiscum vel accusatorem probasse per duos testes, qvod Mævius occiderit Titium. Mævium autem per unum testem probare, se non occidisse; qvo casu plenam illam probationem præferendam esse volunt, rei probationi.* d. e. „ Sæt, at Fiscalen eller Anklageren haver med „ tvende Vidner beviist, at Mævius haver om„ kommet Titium; men Mævius derimod beviser „ med et Vidne, at han ikke haver omkommet: „ udi hvilket Fald de ville, at det fulde Beviis skal „ gielde meere end den Sigtedes Beviisning. „

Dette

Dette troer jeg heller ikke skulde finde mange Modsigere hos os. Men hvad han tilsidst læg= ger hertil, nemlig: *Fateor tamen sententiam æqviorem mihi videri, qvæ indistincte regulam admittit statuitqve, ob unicum testem probationem accusatoris elidi, vel obnubilari, ita ut reus, si non in totum, tamen ab ordinaria poena liberetur.* Det er: „Dog „tilstaaer jeg, at mig synes billigere den Mee= „ning, som antager denne Regel uden Forskiel, „og tilholder, at Anklagerens Beviis, forme= „delst det eeneste Vidne, frasaldes og fordun= „kles; at den Sigtede, om han ikke bliver gan= „ske frikiendt, saa dog befries for den ordinaire „Straf:„ kan jeg umuelig rime sammen med vores Lov og Rtetergangs Brug.

Men om det hændte sig, at der bleve nogen= ledes lige stærke Beviser eller Rimeligheder paa begge Sider; da er det et Tilfælde, som af Ju= risterne saaledes er decideret, at der er intet imod den Sigtede beviist, og han bør frikiendes. Høyers Colleg. *p.* 217.

Frem=

Fremdeles hører det til Sagens Forsvar, at begiære Udskrifter af de Indlægge eller Documenter, som Sagsøgeren haver i Retten indleveret, for med desstørre Føie at kunde svare derpaa, og igiendrive Contrapartens Irettesættelser, hvilket hannem af Dommeren eller Skriveren ikke maa vegres, N. L. 1 B. 8 Cap. 7 Art.

Naar nu den Værgende seer og fornemmer, hvorhen Sagen vil helde, da retter han sin Paastand derefter, til den Sigtedes Forsvar og Befrielse, hvilket kan skee paa trende Maader.

a) At han (den Sigtede,) saasom hannem intet er overbeviist, eller han med Contra-Vidner haver fralagt sig den imod hannem giorte Beskyldning, maatte umiddelbar blive frikiendt for al videre Tiltale, og dertil erholde Bøder, Satisfaction og Omkostninger.

b) Om saadan Paastand ikke kan passe sig, da at eftersom der ingen tilstrækkelige Beviis, men ikkun nogle svage Formodninger, ere førte imod ham, og han selv ikke haver været udi saa lykkelige Omstændigheder, at kunde føre Vidner

paa

paa sin Uskyldighed, altsaa maatte ham tillades at frålægge sig Sagen med sin Eed.

Men herved lærer jeg ikke, eller raader nogen til, at indlægge den Ære og vinde sin Sag ved en falsk Eed; hvo som paa saadan Maade slipper ud af en Sag, kan ikke bryste sig stort deraf, men maatte heller sige: *Vinco seu vincor, totus ego maculor.* Altsaa,

c) Dersom han finder Sagens Beskaffenhed saaledes, at den skyldige ingen Eed kan tillades, at han dog beraaber sig paa nogen slags Undskyldning i Sagen, og begiærer at Dommen i samme Henseende maa formildes fra den sædvanlige Lovens Strænghed, eller Sagen tillige henstilles under Kongelig Resolution og Benaading.

Den Værgende kan ligesaavel, som Sagsøgeren, udføre sin Paastand, hvad heller han vil mundtlig eller skriftlig; det lader best, at begge Parterne giøre det paa samme Maade, udi vidtløftige Processer, og medens Sagen endnu staaer

 under

under Appell til høiere Retter, skeer det best skriftlig, men dog uden Vidtløftighed.

17 Cap.

Om Parternes Eeder.

Siden Beviser udi Criminelle Sager ofte ere svage og vanskelige, saa Dommerne derudover maa blive tvivlraadige, helst saasom ingen Tortur kan eller maa bruges; da er udi saadanne Tilfælde den sidste Udvei, at afgiøre Sagerne med Parternes Eed.

Om Eeder og deres adskillige Inddeelinger at tale, hører til den almindelige Lovkyndighed. Her skal de aleene betragtes for saavidt de finde Sted udi den Criminelle Rettergang.

Man giør her først Forskiel imellem *juramentum voluntarium* og *necessarium*.

Ved *juramentum voluntarium* forstaaes frivillige Eeder, som Parterne blive eenige om, at afgiøre Sagen ved, og paa saadan Maade haver

haver intet *juram. volunt.* udi Criminelle Sager Sted hos os, med mindre man vil kalde en til- eller frembuden Eed saaledes; men som det gierne skeer, at Contraparten ikke bliver tilfreds med saadan Eeds Tilbud, eller det i Henseende til Sagens Omstændigheder kan ikke være sikkert for Dommeren, at antage saadan tilbuden Eed, med mindre Processen føres ikkun for Syns skyld, og ingen Alvor; saa vil jeg slet intet have med saadan Eed udi Criminelle Sager at bestille.

Endnu haver jeg seet hvorledes en Jurist kalder *juramentum voluntarium* i den Henseende, at en Eed maa ikke imodtages, førend Contraparten samtykker det samme, i Følge Forordn. af 5 Novbr. 1723, hvilket kan være godt nok; men jeg tænker, at en som anlægger nogen Criminel Sag, giør det ikke først i den Henseende, at den Sigtede skal slippe strax derfra med sin Eed, men agter heller, enten at overbevise ham, eller at bringe hannem til Bekiendelse. Men slaaer dette nu feil, da kommer det dertil, at Dommeren paalægger den Sigtede Eed, og Sagsøgeren

ren, i Mangel af andre Udveie, lader det blive derved, eller han protesterer imod den aflæggende Eed, og appellerer til en høiere Ret, indtil han maaskee bliver træt og kied af, at holde det længer ud med Sagen, og lader den Sigtede raade i at aflægge Eeden. Saadan Eed kaldes da *juramentum voluntarium* i samme Meening, som *coactum velle est etiam velle*, det er, naar man lader en Ting saaledes gaae, fordi han kan ikke have det anderledes.

Juramentum necessarium er en nødvendig Eed, som Sagens Beskaffenhed endelig udfordrer, og den ikke uden samme paa nogen anden Maade er at afgiøre.

Saadanne Eeder adskilles i *juramentum purgatorium* og *suppletorium*, hvilket Slags Eeder det synes og at være, som Loven udi 1 B. 14 Cap. ommælder.

Efter Bogstaven vil *juramentum purgatorium* sige saa meget, som Renselses- eller Befrielses-Eed, hvilken ikke kan være andet end, eller noget forskiellig fra, den som vores Lov kal-

det

der Benægtelses-Eed; og altsaa er Benægtelses-Eed den Eed, hvorved den Sigtede nægter den hannem paaførte Beskyldning, og derved renser eller befrier sig fra al videre Paatale udi Sagen, eller den Sagens Post som Eeden gielder paa.

Juramentum suppletorium er ligeledes efter den bogstavelige Forstand en Opfyldnings-Eed, hos de Tydske Erfüllungs-Eyd: men slige Navne staae ikke udi vores Lov, endskiønt Eedens Brug maa af Fornødenhed findes der den samme.

Saadan Eed haver fornemlig sin Brug udi de Tilfælde, naar en haver beviist sin Paastand, men dog ikke saaledes tilfulde, at der jo kunde giøres nogen Indvending imod: Saaledes bør man bekræfte alle Documenter eller Gieldsbreve, hvorved han vil fordre noget udi et Boe, N. L. 5 B. 13 Cap. 44 Art. Ligeledes udi Tyvssager, hvor en søger efter stiaalne Koster eller Fæ, da bør han giøre sin Eed paa, at samme imod eller uden hans Villie ere hannem frakomne, 6 B. 17 Cap. 9, 10 Art.

Alle saadanne Eeder kan man kalde Opfyldnings-Eeder, men derfor ere de ikke Sigtelses-Eeder, som ingensteds udi Loven nævnes, og ingen Sted kunde have, undtagen man ville sige udi 5 B. 2 Cap. 88 Art., om nogen skalter og valter udi et Stervboe, da bør han lægge saa meget ud igien, som Vedkommende ville sigte hannem for med deres Eed.

Desuden er det ingen Rettergangsmaade hos os, at nogen tillades at sigte en anden ved sin Eed, og hvis det nogensinde skeer, da tør jeg sige, det er en stor Misbrug.

I Henseende til Edernes Brug, haver Loven de tvende Talemaader, at tillade Eed, og paalægge Eed; thi een af Deelene er det: enten bliver Edens Tilladelse af Parterne begiært, eller Dommeren finder sig aarsaget til at paalægge en af dem Eeden.

Man maa da for det første see, hvilken af Parterne, og udi hvilke Tilfælde det er, som Eden maa tillades eller paalægges.

Hvor intet er beviist imod den Sigtede, der behøver han heller ingen Benægtelses-Eed, men han bliver umiddelbarlig frikiendt, som det hedder hos Juristerne: *Actore non probante, reus absolvitur*.

Tvertimod, om han er overbeviist, da kan hannem ingen Benægtelses-Eed tillades, N. L. 1 B. 14 Cap. 3 Art., at forstaae imod det som er beviist; thi ere der andre ubeviiste Omstændigheder udi Sagen, saa kunde jo gierne tillades Eed imod dem.

Det er altsaa en Middelvei herudi, som de fleeste gode Jurister ville holde sig til, nemlig, naar der er ikkun *probatio semiplena* eller halv Beviis udi Sagen, og det ikke kan bringes til videre, at den da maa afgiøres med en af Parternes Eed. Heyers Colleg. *p*. 246.

Vores Lov synes at bygge paa den samme Grund, udi 1 B. 14 Cap. Efter dens 3 Art. synes det tilladeligt, at en giør sin Eed imod ubeedigede Vidner; men vil nogen indvende, at alle Vidner bør være med Eed bekræftede, da

kan man forestille sig et Tilfælde, hvorudi saadant ikke haver kundet lade sig giøre: Der tildrager sig en Sag paa det Sted, hvor Dommeren og Retten ikke ere forhaanden, men den Forurettede, for Sikkerheds Skyld, tager de Nærværendes skriftlige Attest over dens Begivenhed, og agter endelig ved Lov og Ret at forfølge Sagen; men imidlertid døe Vidnerne pludselig, og han kan da ikke videre, end fremlægge deres ubeeedigede Attester udi Retten: og da skulde det komme dertil, at den Sigtede, om han nægter Gierningen, maa giøre sin Eed.

Udi 1 B. 14 Cap. 6 Art. udtrykker Loven sig endnu tydeligere ved disse Ord: endog det ikke nøiagtig bevises, der dog er en vis Formodning, at den Sigtede er skyldig. Det forstaaes af sig selv, at hvor der nøiagtig Beviis er imod en, kan Benægtelses-Eed ikke have noget Sted.

Men som der nu er kiendelig Forskiel imellem nøiagtig Beviis og en vis Formodning, saa maa der være lige saadan Forskiel imellem vis

Formod-

Formodning og enhver Mistanke eller Gisning. Og den visse Formodning kommer altsaa til at passere her for det samme som Juristerne kalde *probatio semiplena*, eller halv Beviis; og er det troligt, at vores Lovgiver ikke haver villet betiene sig af dette Udtryk, halv Beviis, for dermed ikke at give Anledning til de Disputer og Haarklöverie, som paa andre Steder øves udaf de Underdeelinger som giøres i *probat. semipl. major & minor*, det er, større eller mindre halv Beviis.

Angaaende det andet, nemlig, hvilken af Parterne, enten Sagsøgeren eller den Værgende, skulde have Fortrinet i at giøre sin Eed: kan give en heftig Strid imellem dem indbyrdes, og en Dommer kunde ligesaavel derover falde udi Fristelse, hvis ikke alle, baade gamle og nye Love, samt almindelig vedtagen Rettergangsmaade, være for den Sigtede, at han jo først maa komme til at værge sig med sin Eed.

Hos os hedder det saa fra ældgamle Tider af: Sau skal synia er fyrir Sok verdur; det er:

Den som er for Sagen, eller bliver sigtet, skal nægte med sin Eed. Dette er et Lovsprog, skiønt jeg ikke haver fundet det med de selvsamme Ord udi Loven eller de Norske Retteboder, og det Ord at synia bruges paa utallige Steder udi Loven, for at nægte eller fragaae med sin Eed. F. Ex. Kiøbeb. 2 Cap. Allar þær Skuldir sem Eidar koma til, þa skal einn Eyris synia, tveir tveggia ꝛc.; d. e. Udi alle de Gieldssager som komme an paa Eeder, da skal een sværge for 1 Øre, to for 2 ꝛc. conf. Tyveb. 21 Cap., item Kiøbeb. 11 Cap. synie Eineide sa er seldi, d. e. værge sig med Eeneed den der solgte; men udi Tyveb. 19 Cap. staaer der i Steden for at synia: sa skal sveria fullann Eid fyrir sig, er fyrir Sok verdur: d. e. den skal sværge fuld Eed for sig, der bliver havt for Sagen. Men at blive for Sagen, og at blive sigtet, er det selvsamme, N. L. 1 B. 4 C. 2 A. Sagsøgeren skal stevne den som for Sagen er.

At dette forholder sig paa samme Maade i Henseende til den Sigtede, efter den N. Lov, viser

viser 1 B. 14 Cap. 6 Art., og nok saa tydelig den 7 Art. ibid. Vil den Sigtede ikke giore Benægtelses-Eed; hvoraf sees, at Dommeren endog uden hans Begiering, bør først tildømme hannem at giøre Eeden.

Ligeledes efter den Rom. Tydske Ret, hvorpaa jeg vil anføre en for alle *Schaumb. annot. ad Struv. I. pr. lib. 4. tit. 12. aph. 9. Si de veritate neuter jurare poteſt, reo potius purgatorium, quam actori ſuppletorium dictandum cum jura proniora ſint ad abſolvendum quam ad condemnandum.* Det er: „Om ingen af dem kan giøre sin Sandheds- (Vis-„heds-) Eed, bør den Sigtede heller at fore-„lægges Befrielses-Eed, end Sagsøgeren Op-„fyldnings-Eed, saasom Loven er stedse tilbøie-„ligere til at frickiende, end at fordømme.„ Hvilken Ret man maa ligeledes give Kong Christian den Femtes Lov, der efter Fremmedes Tilstaaelse er den beste og billigste Lov, som nogensteds kan være.

Herhos

Herhos indfalder det Betænkende, om Dommeren uden Forskiel kan tilstede eller paalægge alle og enhver at giøre Benægtelses-Eed? Eller om uærlige Mennesker, og de som ikke kunde passere for got Vidne, skal staae til troende, saa at de kunde aflægge Benægtelses-Eed?

Mange, og deriblant de største Jurister, tage saadant udi Tvivl. Carpzow siger: *modo tamen contra eum non sit suspicio perjurii;* d. e. „dog at ingen Mistanke om Meeneederie „staaer ham i Veien.„ Item Struw: *modo sit persona fide digna;* d. e. „med saa Skiel, „at han er en troeværdig Person.„

Paa saadan Maade kunde da ikke uden ærlige og skikkelige Folk slippe ud af Criminelle Sager med Eed, og at nævne en troeværdig Delinqvent, kommer mig for ligesaa paradox, som en christen Jøde.

Jeg kan tænke de Tydske Jurister have skrevet efter deres Lovs og Rettergangs Principier, hvor enhver mistænkt og ilderygtet bliver lagt paa Pinebænken, heller end ham tilstedes nogen Eed;

Eed; men siden der ingen piinlig Forhør gielder hos os, saa kan man ikke her meere i det eene end det andet, følge deres Lære; og skulde man følge dem, da gik Benægtelses-Eed i Rettergangen mestendeels ud af Brug, tvertimod det som vores Lov siger: om der en vis Formodning er imod ham.

Vi sætte et Tilfælde: Der findes et ihielskudt Menneske ude paa Marken, og der er ingen i Naboelanget eller Sognet, uden en eeneste, som haver Skydegevær; samme Mand bliver mistænkt, greben og sigtet for denne Gierning, og ingen kan nægte, det jo er en anseelig Formodning imod ham, i Henseende til Skydegeværet. Ikke desto mindre, som det var mueligt, at en Skielm uden hans Vidende havde taget Skydegeværet, og dermed dræbt den dødfundne, eller og det kan endnu være skeet af en Reisende og Fremmed; da som intet videre bliver den Sigtede overbeviist, bliver han tilfunden at fralægge sig Sagen med sin Benægtelses-Eed. Sætter jeg nu videre, at den som saaledes bliver sigtet, havde

havde tilforn, enten for sin Mund været dømt fra Æren, eller straffet for ringe Tyverie, da er det ude med ham, om hannem ikke skal tilstedes at befrie sig med sin Eed; han bliver dømt som en Morder: hvilken forskrækkelig Ret! Jeg kan altsaa ikke bifalde den foranførte Meening.

En bekiendt Stiemand kan heller ikke passere for ærlig, eller et got Vidne, dog nægtes hannem ikke at befrie sig med sin Eed, N. L. 6 B. 9 Cap. 15 Art.

Efter Lovens 1 B. 9 Art. 1 Art. maae lovfældte og mindre Mænd gaae udi Rette og svare for sig selv, naar de tiltales. Der er intet uden en tilstrækkelig Grund, og alting skeer udi en vis Hensigt; altsaa, naar en mindre Mand tilstedes at gaae udi Rette: saa slutter jeg, at hvo som maa gaae udi Rette naar ham tiltales, han maa forsvare sig: den som maa forsvare sig udi Rette, maa og bruge alle lovlige Forsvarsmidler: den som maa bruge alle lovlige Forsvarsmidler, maa ligesaa giøre sin Benægtelses-Eed; Nu maa en mindre

mindre Mand gaae udi Rette, derfor maa han og giøre Benægtelses-Eed. Ved hvilken Slutning jeg lader min Meening blive, indtil jeg finder anden grundigere; dog at undtage alle dem som tilforn udi Meeneederie ere befundne, ligesom Cicero skriver: *ubi semel qvis pejeraverit*, &c. Thi det er rimeligt, at en Meeneeder bliver til den Ende mærket paa sine to Fingre, at han ikke oftere skal komme til at sværge.

Enhver som bliver dømt til at giøre sin Eed, forelægges udi Dommen en vis Tid, inden hvilken han skal have den aflagt. Saaledes seer man, det haver været lovlig Brug i gamle Dage, af Landsl. B. 30 Cap. Skal sa Eidur framkominn innann 10 Vikna færra Daga; d. e. Skal den Eed aflagt inden 10 Uger føgne Dage. I Byesk ærs-Dom af 4 Maii 1631, siden Kongelig confirmeret, er Eedens Termin 14 Dage.

At tage imod Eed af nogen af Parterne, førend der er gaaen Dom i Sagen, er derfor ganske lovstridigt, som kan foraarsage den allerstørst:

største Hinder og Rettens Forkrænkelse i Sagens videre Fremgang.

Jeg tænker derfor, at en Deel Dommere ikke ret have indseet den Forskiel der er imellem at dømme en til Eed, og at imodtage en Eed.

Ved Forordn. af 5 Nov. 1723 er det udtrykkelig forbudt, at tage imod enten Benægtelses eller den Sigtendes Eed, saa længe Contraparten protesterer derimod, og Grunden dertil er udi samme Forordning tydelig forklaret, nemlig at forebygge Guds Navns Misbrug, og at den anden over Eeden misfornøiede Part ikke skal betages sin Ret. Men dermed er ikke forbudt, at jo Eeden maa tildømmes: thi hvis man ikke maatte dømme imod Parternes Paastand eller Protester, saa blev der heller ingen Ende paa Sagen. Det er derfor Hensigten ved bemeldte Forordning, at Eeden ikke skal aflægges eller exseqveres imod Vederpartens Protest; og altsaa følger heraf, at den som finder sig misfornøiet over den tildømte Eed, maa strax appellere

fra

fra Dommen til en høiere Ret. Der kunde appellere hvilken af Parterne som vil.

a) Sagsøgeren, om han holder for at Sagen tilstrækkelig er beviist, saa at der ingen Eed kunde gielde imod.

b) Den Sigtede, om hannem synes, at han ulovlig og uden nogen gyldige Beviiser er bleven beskyldet, og burde uden Eed være friekiendt. Eller:

c) Om hannem bliver nægtet, at giøre sin Befrielses-Eed, men Sagsøgeren tildømt, at giøre sin Eed imod ham.

Ingen Dom, saa længe samme staaer under Appell, kan exseqveres, altsaa heller ikke kan Eeden i samme Tilfælde exseqveres; og saaledes kan man appellere til en Ret fra den anden indtil Høieste Ret; men dersom ingen af Parterne appellerer, eller Appellen imidlertid frafaldes, da kan og bør en saadan Eed imodtages og aflægges til den i Dommen foresatte Tid.

Spørges der, om Eeden kan aflægges uden at Contraparten var tilstede? da skal det være

Brug udi Tydskland, at han bliver indstevnet dertil; og jeg holder for at vores Lov sætter hans Overværelse forud, som en vis og af den foregaaende Proces nødvendig følgende Sag: thi der kunde endnu ved Edens Aflæggelse forefalde de Omstændigheder, som hannem var meget magtpaaliggende at vide.

Det forstaaer sig vel, at det kommer Dommeren til, at forfatte Edens Formular, men Parterne maa og have noget derudi at erindre, og at den ikke indeholder noget meere eller mindre, end egentlig de Punkter der tvistes om.

Det kunde endog hænde sig, at den der skal svære, naar det kommer til Alvor, ikke vil aflægge Eeden, eller ikke paa den Maade, som hannem bliver forelagt, og da maa Vederparten nødvendig være tilstede, for at tage udi Agt hvad han vil eller skal derved giøre.

Er det den Sigtede, som ikke vil giøre Benægtelses-Eeden, da kunde hannem endnu *in favorem defensionis*, tillades at appellere fra Dommen, dersom det skeer inden 6 Uger, fra Dom-

Dommens Dato; men hvis han det heller ikke vil, da kommer endelig dertil, som Loven siger, at den Sigtende skal giøre sin Eed.

Sperger man, hvorledes dermed skal forholdes, da følger det af Fornødenhed, at denne heele Handling, ligesom de øvrige Hovedstykker og Deele af Processen, indføres udi Protocollen, og hvorledes den Sigtede enten undskylder sig, eller nægter at aflægge Eeden. Hvad den Sigtende svarer derpaa, og hvorledes Dommeren i saadant Fald finder sig foraarsaget til at lade ham giøre sin Eed; men at den Sigtede skal have tabt Sagen, bliver dømt skyldig til Straf og Undgieldelse efter Loven.

Den Eed, som den Sigtende i saadant Fald kommer til at aflægge, kaldes hos de Tydske Jurister *juramentum suppletorium*, som forhen er ommeldt, hvilken de adskille i *juramentum de veritate* og *de credulitate*.

Juramentum de veritate er den Eed som en giør paa, at han er ganske vis og fuld forsikkret om, at hans Sigtelse og Beskyldninger

ere sandfærdige, og at den Sigtede er den rette Gierningsmand og skyldige udi Sagen. Saadan Eed kan en Kone giere imod den som ikke kiendes ved at være hendes Barnefader, men kan dog ikke nægte for Gierningen.

Juramentum de credulitate er den Eed, som man gier derpaa, at han troer og meener, og veed ikke rettere end Tingen eller Sagen forholder sig saa, og ikke anderledes.

Efter de gamle Love vare saadanne Troeligheds-Eeder meget i Brug, ikke aleene hos os og i Norge, som Kong Christ. 4. Lov udviser, men i Dannemark ligesaa, som udi Kong Waldemars Jydske Lov paa mange Steder er at finde. Men hvad slige Eeder især hos os angaaer, da var deres Formalitet tre Slags:

a) Lyrittar Eidur, Tyveb. 21 Cap., for de ringeste Sager, hvorudi brugtes to Mænd, den Sigtede selv tredie.

b) Siettar Eidur, det er sex Mænds Eed, med fem Mænd, den Sigtede selv siette. Saadan Eed skulde giøres for *delicta culposa*, og andre,

andre, som ikke vare af groveste Slags; og endelig:

c) Tylftar Eidur, d. e. tolv Mænds Eed for alle Ubødemaal, Tyveb. 19 Cap.

Alle disse Eeder skulde være paa den Sigtedes Sandhed eller fulde Vished; men de øvrige, som stode hannem til Side, skulde svære At de for Gud ikke vidste andet rettere, end det som han soer.

Disse Formaliteter ere nu hos os ganske afskaffede, siden den Norske Lov blev hos os paabuden, hvor der staaer saaledes udi 1 B. 14 C. 8 Art. Ingen skal findes til Lov, som er Tylter Eed. Og om det gielder nu i vore Tider, at nogen kan tillades at giøre sin Eed paa de Ting han meener eller troer, og veed ikke bedre end de ere saaledes, men ikke ved egne Sandser, Syn eller Hørelse erfaret, det er noget som kunde tages udi Tvivl.

At en kan med Eed bekræfte sine Documenter, naar der ingen Anledning er til at holde dem for falske, er en afgiort Sag, N. L. 5 B.

 13 Cap.

13 Cap. 44 Art. Men udi andre Sager, som Loven ikke især haver udmærket, dertil vil høre stor Forsigtighed.

Jeg haver alt forhen udladet mig med min Meening, at en Uærlig eller mindre Mand kunde giøre sin Benægtelses-Eed. Men i Henseende til en som sigter og saggiver maa det forholde sig anderledes; thi er han mindre Mand, saa kan han ikke søge nogen Sag udi Rette, og altsaa heller ikke giøre nogen Opfyldnings- eller Bekræftelses-Eed, N. L. 1 B. 9 Cap. 2 Art.

---

18 Cap.
Om nogle Tilfælde udi Criminelle Sager.

Hidindtil er bleven meldet om det som gemeenlig og sædvanlig forekommer udi de fleste Criminel-Processer, men desuden kunde der indfalde nogle Tilfælde som giøre Forhindring eller Forandring udi Sagen, eller og slet ophæve den.

Slige

Slige Tilfælde kaldes hos Juristerne *nova emergentia*, hvilke paa adskillige Maader forefalde udi Civile Sager; men her tales ikkun om dem som udi Criminelle Processer kunde forekomme.

1) Det første og vigtigste af det Slags er, om en af Parterne døer ud fra Sagen.

a) Hvad Sagsøgeren angaaer, om han døer, da blive hans Arvinger ved at forfølge Sagen, N. L. 1 B. 22 Cap. 39 Art.; hvilken Regel lader til at være saa almindelig, at den gielder lige saavel i Criminelle som Civile Sager.

Men hvad, om Arvingerne vare umyndige, eller ikke ville blive ved at paatale Sagen: da, dersom det er en publique Misgierning, kommer Øvrigheden til at lade den forfølge.

Man kan og lægge dette til, at naar en ikke søger sin egen Sag, men er paa Rettens Vegne dertil beskikket, da kunde hans Arvinger, om de end nogenledes vare i Stand, ikke være forbundne til at forfølge samme Sag, men Øvrigheden kom til at beskikke en anden Actor i den Afdødes Sted.

Altsaa skeer det ugierne, at en Criminel Sag falder formedelst Sagsøgerens dødelige Afgang, dog kan man forestille sig saadan Hændelse, nemlig: en Fader søger sin Søn for Ulydighed eller andenslags Forbrydelse, og han døer inden Sagen er udageret eller afgiort, da bliver rimelig Sønnen hans Arving, men Sagen ophører.

Iligemaade, om en Broder taler den anden til for Arvesvig, eller anden urigtig Omgang med deres fælles Gods og Boe, men imidlertid døer ud fra Sagen, og lader den anden alting tilbage.

b) Om den Sigtede eller Skyldige døer under Processen, da er det en Sag af anden Beskaffenhed.

Det ansees for at en Proces varer fra han begynder med Stevnemaal, og til der er gaaet Dom udi Hovedsagen: altsaa er det her ikke Spørgsmaal, om en døde førend Sagen imod ham bliver anlagt, thi da døer han saa got som uskyldig. Heller ikke, om han døer efter at Dom udi Sagen gangen er, thi da døer han skyldig.

Men

Men om slige Tilfælde er ellers lidet eller intet udi vores Lov at finde, og altsaa er intet vissere, end at den vil at Sagen skal være uddød med den Sigtede eller skyldige, hvilket og er en almindelig Lære, *Carpz. p. 3. qv. 131. n. 28. per mortem delinqventis statim delictum exstingvitur*; item Ridder Stampes *Coll. Jurid. tollitur actio criminalis etiam morte delinqventis*, d. e. en Criminel Sag ophæves ved Delinqventens Død.

Man kunde aleene undtage de groveste Forgribelser imod Kongelig Majestæt, hvilke (som ofte tilforn er bleven erindret,) ikke ere bundne til de samme Forholdsregler, som andre almindelige Processer; saa have vi adskillige Exempler paa, at deres Straffe ere blevne exseqverede paa døde Legemer, eller eftergiorte Billeder.

Hvad andre Delinqventssager angaaer, hvor den Sigtede døer, førend han bliver dømt skyldig, da gielder det som forhen er sagt. See Heyers Colleg. *p.* 258.

Dog for at undersøge hvad udi omtalte Materie kan være det retteste og vissteste, maa man giøre Forskiel paa, hvad enten en døer førend han er overbeviist, eller haver bekiendt Sagen; eller det skeer ikke førend Sagen er udageret, og der fattes ikkun Dommen at affige.

I det første Fald kan lettelig sees, hvorledes Sagen maa falde, saasom en Død kan ikke lide Tiltale, ikke forhøres, ikke svare for sig; og altsaa haver ingen Procces noget Sted, N. L. 1 B. 4 Cap. 1 Art.

I det sidste kunde dette synes noget anderledes; dog saasom en Død kan naturligviis ikke dømmes, langt mindre straffes paa Liv eller Legeme, saa sees ikke det ringeste Tegn eller Spor udi Loven til saadant; langt meere, saasom der ikke maa dømmes paa en Afdødes gode Navn og Ære, 1 B. 6 Cap. 4 Art., saa kan man være forsikkret paa, at der heller ikke maa dømmes paa hans Legeme, eller nogen forestilt Execution giøres; ja man kan ikke nægte en udømt Begravelse.

Men hvad Bøder og Skades Erstatning angaaer, som den Afdøde skulde have kommet til at betale, om han var bleven dømt, da er det en anden Sag.

Alle de Bøder, som uden hans Æres Forkrænkelse kunde dømmes, de maa og dømmes, N. L. *ut supra*. Men var det nærlige Bøder, som Jgield og Tvigield, eller deslige, da holder jeg for at de ikke bør nævnes, men dog billigt, at den Forurettede bekommer tilbørlig Vederlag af hans Efterladenskaber, under et andet Navn.

2) Andet Tilfælde udi Criminelle Sager: om den Sigtede undviger, enten førend han bliver greben, eller han slipper ud af Fængsel og kan ikke igien indhentes; men som jeg siden agter at tale om Proces imod Remningsmænd aparte, saa forbigaaes det her.

3) Kan det hænde sig, at en bliver mistænkt for nogen Sag, paagreben, fængslet og anklaget, men siden opdages en anden, som er virkelig skyldig, og den første bliver sagesløs. Vel

haver

haver jeg ingen Exempler paa, at saadant er skeet hos os, men uden Tvivl paa andre Steder.

Udi saadant Fald sporges: om ikke den som uskyldig blev sigtet og paagreben, skal have Bøder eller Fyldestgiørelse for den ham vederfarne Uret? Hvortil svares: visselig, thi om en bindes med Uret, skal han have 60 Lod Selvs Bøder, følgelig maa han ligesaa have noget for andenslags Uret. Men det kunde og hænde sig, at han ingen Bøder fik, i Fald han selv paa nogen Maade havde giort sig mistænkelig, eller forsømt hvad som kunde være hannem til Undskyldning; eller og hans beskikket Forsvarsmand havde derudi været forsømmelig, da bør den samme være hannem ansvarlig for al den Skam og Skade. Forordn. af 19 Augusti 1735, 6 og 14 Art.

4) Endelig kan det hænde sig, at den som er Sagsøger udi Førstningen, bliver selv skyldig med det sidste, og den Sigtede bliver til Sagsøger igien; nemlig udi Tyvesager, naar en kiender sig ved Fæ udi en andens Hevd, men kan

siden

siden ikke bevise sin Rettighed: og da kan han mueligt blive selv til Tyv, og den Sigtede vinde Sagen. N. L. 6 B. 17 Cap. 11 Art.

---

19 Cap.

Om Domme udi Criminelle Sager.

Efter at al Tiltale og Giensvar, med alle Beviser og Beviisligheder, som haves kunde udi Sagen, ere fremkomne, blive Parterne gierne tilspurgte af Dommeren, om de have noget videre at erindre eller paastaae? Hvorpaa naar de have erklæret sig, at de ikke have videre, kaldes det *conclusio causæ*, *Struv. lib.* 4. *tit.* 3., eller at Sagen er sluttet under Dom, og hos os hedder det at Sagen bliver optagen til Doms.

Dom, i Almindelighed at sige, er en Eragtning eller Slutning, som Retten giver paa Parternes stridige Paastand. Saadanne Eragtninger adskilles i *Interlocutoria* og endelige Domme.

f. Den Glose *Interlocutorium* er vel ikke at finde udi vores Islandske eller Norske Lov, men mangfoldig udi andre nyere Forordninger, og er saaledes bleven bekiendt, at enhver kan bedre finde sig derudi, end om nogen skulde opfinde derover en anden nymodens Glose; det kaldes ellers Kiendelse, Afskeed eller Affigt.

Interlocutorium er den Eragtning som Dommeren giver paa enhver stridig Post der forefalder imellem Parterne, under Sagens Drift udi Retten; dog ikke Parterne aleene, men det kunde endnu gaae Vidnerne an: for Ex. et Vidne giør Indvending, at han ikke var lovlig indstevnet, eller ikke til det rette Værneting, og da kommer Dommeren til at kiende derpaa.

Som nu slige Kiendelser falde midt udi Sagens Drift og Forhandling udi Retten, saa maatte de udi samme Henseende, og uden Anstød, kaldes Mellemdomme eller Mellemkiendelser.

Vel bør alle Domme være endelige, det er, udtrykkelige, og som afgiøre noget vist; men i Hen-

Henseende til at det er en Dom, som tilsidst gier Ende paa heele Sagen, hvilken hos Juristerne hedder *Sententia difinitiva*, saa kaldes den samme udi vores Rettergang endelig Dom.

Det første som ved denne Dom er at iagttage, er, at ingen Sag, efter at den er udageret, maa udsættes eller optages til Dom længer end udi 6 Uger, undtagen det skeer af Forfald eller nogen sær Fornødenhed, N. L. 1 B. 5 C. 8 Art.

Det er alt forhen udi det 8 Capitel sagt, for hvilken Ret alle Criminelle Sager første Gang bør indstevnes, nemlig en Underret; altsaa bør de da foretages og dømmes af en Herredsdommer, som hos os ere Syssélmændene, og at det samme haver været her i Brug tilforn, vises endnu af adskillige gamle Domme, som findes beskrevne. Men ellers vil jeg nu ikke giere nogen Discours deraf, om det med første egentlig var Syssélmændenes Embede, at dømme udi slige Sager? Dog jeg finder det ikke tydelig udi vores gamle Lovbog: at de skulde søge og paatale de publique, det er Kongens Sager og Interesse;

teresse; ligeledes at de skulde ordinere en Ret, d. e. stevne et Ting, som det hedder udi Lovbogen; item udnævne Mænd i Dom, det er en klar Sag: men jeg kan ikke rime det vel tilsammen, hvorledes den samme Person skulde baade søge og dømme en Sag.

Udi Bisskop Arnes Historie 23 Cap. findes, at da Thorvard Thorarensen var her Kongelig Sysselmand sondenlands, at et Skib fra Vestmannøe, som agtede at reise til Norge, kom til nogen Skade, og maatte blive tilbage i Landet. En af Skibsfolket døde, men en anden, som var hans Stalbroder paa Skibet, blev mistænkt for, at han ikke oprigtig havde leveret den Afdødes Efterladenskab fra sig tilbage. Dette blev til en Sag, som Sysselmanden efter Vedkommendes Begiering paatalte. Men den Sigtede, ved Navn Olàv, tog sin Tilflugt til Bisskop Arne, der gierne var villig udi alt hvad som kunde være den verdslige Øvrigheds Myndighed imod; hvilken ikke aleene antog sig den Sigtedes Sag, men endog mødte selv til Tinge, og beraabte sig paa

de

de Pavelige *Decretalia*, som Syſſelmanden ri=melig ikke haver forſtaaet. Hvad der nu videre blev diſputeret imellem dem udi Sagen, hører ikke til mit Maal, uden aleene hvad Hiſtorien fortæller, at Syſſelmanden gik til Dommen og talede til Domsmændene ſaaledes: Seigid upp Dominn! enn hann mun eg ad eingu hafa, nema mier getiſt vel ad honum; d. e. Afſiger Dommen! men jeg agter den dog intet, med mindre den befalder mig vel. Heraf er det klart, at Syſſelmanden var ikke ſelv med i Dommen, og følgelig har det heller ikke været Sædvane udi de Dage, ikkun at de udnævnte Domsmænd have dømt. Dog dette maa nu være, ſom enhver kan beſt finde ſig i, og giør intet til Sagen nu omſtunder.

I Kong Frid. 3. Tid udgik en Forordning, dateret 27 April 1663, af det Indhold, at ingen Underdommer ſkal dømme udi Livs= og Ære=Sager, men henviſe dem til Overdommeren, ligeſom andenſteds udi Rigerne var brugeligt; hvilken Lov er at finde udi Chriſt. 4. Reces.

Der er da got ved at tænke, at de fleste eller alle Sager, som syntes af nogen Værdie eller Vanskelighed, bleve hensatte til Laugmandens og Laugrettens Paakiendelse. Men siden Kong Christ. 5. Norske Lovs Formalitet blev indført og paabudet her i Landet, er det kommet dertil igien, at Underdommere uden Forskiel domme udi alle Sager; dog ikke udi Livs- og Ære-Sager aleene, men skulde tage otte af de beste Tingmænd sig i Dom, N. L. 1 B. 5 C. 20 Art. og 7 Cap. 1 Art.

Nu kan man spørge, om det samme skal gielde udi alle andre Criminelle Sager? Hvortil svares: visselig; thi for Æresager forstaaes her ikke aleene de, som saaledes især navngives udi N. L. 6 B. 21 C., men endog alle de som paadrage nogen ærlig Straf, som Falsk, Meenederie, Tyverie, Ran &c. kortelig: alle som ikke maa skee Execution udi efter en Underretsdom, hvorom videre udi følgende Capitel.

Naar nu en saadan Sag skal paadømmes, da giver enhver af Meddomsmændene sit Votum eller

eller Meening tilkiende, naar han bliver efterspurgt, hvorpaa det tilkommer Dommeren at forfatte Domslutningen efter de fleste Stemmer.

Hænder det sig, at Domsmændene ikke blive eenige udi deres Stemmer, hvilket kaldes *diversa vota*, eller forskiellige Stemmer, da forfattes Dommen efter de fleste; og i Fald de blive lige mange paa hver af Siderne, da haver deres Meening Overhaand, som Dommeren bifalder, og Dommen bliver da derefter forfattet, hvilken de samme tillige med Dommeren udgive beskreven under deres Signeter, N. L. 1 B. 5 Cap. 30 Art.

Udi alle Domme er i Almindelighed to Hovedstykker at iagttage.

1) *Quæstiones facti*, hvorved Sagens eller Gierningens egen Beskaffenhed er at forstaae.

a) Om, eller hvorvidt og med hvilke Grunde den er beviist.

b) Eller hvorvidt den Sigtede haver fremført og beviist sine Undskyldninger.

 c) Om

c) Om han befindes skyldig, da hvad slags hans Misgierning er, om den bør henføres til *delictum culposum* eller *dolosum*, hvilke Konstord ofte tilforn ere blevne forklarede.

Dette er det samme som vores Lov Mannh. 17 Cap. kalder at ranſaka med Skinſeme og meta med Hoſi = = Saker og Misgiorninga, og tempra ſo Dominn epter Malavoxtum; d. e. at randſage med Skiønſomhed og overveie med Maade Sager og Misgierninger, og ligne ſaa Dommen efter Sagernes Beſkaffenhed.

2) Naar en Sag udi ſine Omſtændigheder ſaaledes er tilfulde overveiet, da forekomme *quæſtiones juris*, d. e. de Lovens Sætninger, ſom Sagen ſkal henføres til. Det falder ofte lettere at finde en og anden Lovens Artikel, ſom angaaer en Sag, end at ſee ind udi Sagen ſelv og dens Beſkaffenhed: thi nu omſtunder have vi Love over alle eller de fleſte Misgierninger, fremfor i gamle Dage, da Loven beſtod ikkun i nogle faa og almindelige Regler, og dens Heutydelſe paa Sagerne maatte meſt være Domsmændenes

vil=

vilkaarlige Meeninger underkastet, Manuh. 17 C. og Tingf. B. 4 Cap. Enn allt þad er Logbok sker ei skilrijklega ur, þa skal þad hafa af hveriu Mali sem Logrettumenn verda aller a eitt sautter. Det er: Men i alt hvad Lovbogen ikke tydelig bestemmer, da skal det gielde i enhver Sag, som alle Laugretsmændene blive eenige om.

Men i Anledning heraf kunde spørges: Om der nogentid forefaldt saadan en rar Sag, som Loven har intet om, hvad Dommeren havde da derved at giere?

Siden den gamle Lovs Formalitet, og den vilkaarlige Frihed, som Dommerne derved kunde benytte sig af, haver ophørt, kan ingen stifte nogen nye eller anden Lov, end den Kongen haver givet, 1 B. 1 Cap. 4 Art.; altsaa kom man til at foredrage den usædvanlige Sag, og begiere Kongens Resolution derpaa, ligesom ofte tilforn er skeet, og Forordn. af 16 Octbr. 1697 giver Anledning til, nemlig, om der kunde tilfalde grovere Mordsager, end derudi ommeldes,

 da

da at forespørge sig hos Kongen. Dog maa man heller ikke giøre formeget heraf, nemlig at referere en Sag, omendskient Loven ikke til Punkt og Prikke svarer til alle dens Omstændigheder: thi det var at velte sin egen Byrde paa Regieringen. Derfor er og slig Misbrug forbuden udi K. Haag. Retterb. dateret Tonsberg 1308: Ei vilium Vier, at þier hafid þann Sid hiedan af, at þier takid Bref af Gardinum til hvers Mauls sem þier eigit Rett af at giöra edur at þingum frámmflytia, nema full Þorf se til þess. Det er: Vi ville, at I herefter ikke have den Sædvane, at I hente Breve fra Gaarden (Hoffet) paa enhver Sag, som I selv bør giøre Ret over, eller fremføre til Tinge, uden fuld Fornødenhed.

Naar nu begge Deele, nemlig Gierningen i sig selv, og hvorledes den skal straffes, er imellem Domsmændene afgiort, bliver Domsslutningen forfattet, som forhen er meldt.

Til en fuldstændig Domslutning hører at anføre:

a) Sag=

a) Sagsøgeren og den Sigtede, saavelsom flere Vedkommende; dog dømmes ingen ustevenet, undtagen Procuratorer, naar de have noget forseet sig udi Sagens Drift.

b) Sigtelsen eller Beskyldningen, og hvorledes samme er beviist, eller om den er tilstaaet.

c) Den Sigtedes Indvendinger og Undskyldninger, og hvorvidt de ere beviiste eller antagelige.

d) *Rationes decidendi*, det er de Grunde, hvorfor man dømmer heller saa, end anderledes; dermed forstaaes og *rationes dubitandi*, eller de Grunde, hvorfor man frafalder en Ting eller Paastand: dette maa nødvendig følge med, da begge Parternes Beviser skal anføres. Men om Sagen er ganske klar og omstændelig bekiendt, gør man ikke ved at giøre Vidtløftighed heraf.

e) Endelig Slutningen selv, hvorudi den Sigtede bliver enten frikiendt, eller dømt skyldig udi Gierningen, eller for det tredie dømt til en mildere Straf end sædvanligt, hvor Dommeren maa give Raison for.

f) Hvilken Straf den skyldige skal lide: for Ex. det er ikke nok at sige, en skal miste Livet, men paa hvilken Maade.

g) Alle Strafbøder, Erstatninger og Omkostninger, under hvad Navn de end kunde være, maa paa det noieste bestemmes og skilles fra hinanden, og til hvem enhver især skal bødes og udlægges; hvilket alt udi Forordn. af 6 Decbr. 1743 er foreskrevet.

h) At bestemme Executions-Tiden udi en Criminel Dom, er i visse Omstændigheder unødvendigt, nemlig naar Sagen er af den Beskaffenhed, at den endelig maa for en høiere Ret indstevnes.

Men er det en anden Sag, som uden Indstevning kan exseqveres, da er det ret at fastsætte Executions-Tiden, og i nogle Tilfælde endog nødvendigt, nemlig udi de som N. Lovs 1. B. 5 Cap. 15 Art. ommælder: naar en dømmes til at giøre eller efterkomme noget, som ikke kan exseqveres, uden han giør det selv; for Ex. at giøre Afbigt eller igienkalde Skieldsord, romme Herred

Herred eller Landets Fierding, da maa der forelægges en vis Tid til, og en anden vis Straf, som kan exseqveres paa hannem, dersom han ikke vil efterkomme det første.

Det er bekiendt, at en Dom skal være med klare og tydelige Udtrykke, at der ingen Tvivlsmaal skal findes udi, eller den ikke skal kunde vendes og dreies til nogen anden forskiellig Meening, N. L. 1 B. 5 Cap. 12 Art. Saaledes findes iblant udi en Deel gamle Domme deslige Uendeligheder: med mindre andre skiellige Beviser komme derimod; it. uden om Laugmanden og Laugretten synes andet rettere.

Naar Dommen er forfattet, bliver den af Dommeren udi alle tilstedeværende Vedkommendes Paahør udi Retten lydelig oplæst, og strax derpaa i Protocollen indført, eller hvor Dommeren forretter Skrivertienesten selv, oplæses den af Protocollen, hvilket udi alle Tilfælde nok er det visseste.

Nogle have pleiet imod Enden af Slutningen at anføre de Lovens Artikler og Forordningers

Data, hvorpaa Dommen skal være grundet, men det er nu gammeldags, og ud af Moden.

Tilsidst, efterat Dommen er afsagt, og saasom Vedkommende pleie gierne at give tilkiende for Retten, enten de ere tilfreds med Dommen, eller de appellere og begiere den beskreven, saa bør saadan deres Appel og Begiering protocolleres, og en Delinqvent maa endelig efterspørges, om han vil appellere eller blive ved Dommen, Forordn. af 13 Jan. 1747, 2 Art.

Engang hos os hændte det sig, at Dommeren ikke vilde antage Delinqventens Appell, uden han stilte for sig Caution; og som der var ingen paa Tinget, der vilde cavere, gik Executionen, som var at pidskes til Kagen, for sig. Men at prætendere Caution udi slige Tilfælde, er hverken grundet paa vores Lov eller Forordninger: hvorfor samme Execution kostede siden Dommeren stor Umage og Pengespilde, inden han fik sig reddet ud af den Sag.

---

20 Cap.

20 Cap.

Om Appell og Indstevning til høiere Ret.

At appellere og indstevne en Sag til høiere Ret, tages gierne udi een Meening. Men Appell, efter den første Brug, betydede dog egentlig naar en befandt sig besværet og forurettet af en Underdommer, da at søge Overdommerens Hielp, for at see sig befriet; men desuden blive nu omstunder adskillige Sager, uden at paaklage Underdommeren, indstevnte til en høiere Ret, for at faae den første Dom udi Sagen bekræftet, hvilket kaldes at indstevne til Confirmation; og er noget andet end Appell, hvorved man søger at faae den første Dom forandret eller ophævet.

Alle Criminelle Sager kunde appelleres for en høiere Ret, naar den Paagieldende holder det for raadeligt; men der ere og mange af dem som Loven tilholder at endelig skulde indstevnes, forend der kan skee nogen Execution udi.

a) Trol-

a) Troldoms- og Drabs-Sager især, N. L. 1 B. 22 Cap. 53 Art.

b) Siden ved en Kongel. Anordning af 31 Martii 1719 er det befalet i Almindelighed, at alle Livssager skulde for en høiere Ret indstevnes; hvilken Forordning, skiønt jeg ikke finder udi Laugtings-Acterne, at den hos os er bleven forkyndet, haver dog gieldet *in praxi*.

c) Fremdeles er det ved Forordningen om Justitien i Norge, af 19 Aug. 1735, 6 Art. befalet, at alle de Sager som angaae nogens Ære, Boeslod, Fred, eller Arbeide paa visse Aar, skulle ligeledes for en høiere Ret indstevnes. Samme Forordning er heller ikke bleven forkyndet hos os, men dette maa dog gielde herudi, eftersom at to Delinqventer, som vare blevne dømte til Fængsel og Arbeide udi Citadellet Friderichshavn, bleve skikkede tilbage ind i Landet, Aar 1744, fordi de havde ikkun en Underrets-Dom, og ved samme Leilighed blev det efter Stiftamtmand Ochsens Ordre publiceret, at ingen saa-

dan

dan Delinqvent maatte til Citadellet henſendes, uden efter en Overdommeres Dom.

Men ſom adſkillige Tilfælde og ulige Fortolkninger over bemeldte Forordning ere ſiden opkomne, ſaa ere derudi ſiden, ved en og anden Leilighed, giorte adſkillige Forandringer.

a) I Henſeende til Smaatyverie førſte gang, da om Delinqventen ikke appellerer fra Dommen, eller begierer at den bliver indſtevnet, maatte Execution ſkee, Forord. af 13 Jan. 1749, 2 Art. hvorved det bliver endnu, ſaavidt jeg veed.

b) Men hvad grovere Delinqvent- eller Tyve-Sager angaaer, hvorudi en bliver dømt til at kagſtryges og brændemærkes, da bør ſaadanne Domme ikke aleene til en høiere Ret indſtevnes, men Overrettens Domme maa heller ikke exeqveres, førend efter Kongelig Reſolution, K. Miſſive til Grev Rantzau af 14 April. 1759.

c) Samme Befaling er endnu paa nye bleven indſkierpet ved et andet Kongel. Reſcript af 15 Oct. 1762.

Hvo

Hvo der skal indstevne en Sag paa Delinqventens Vegne?

En Delinqvent er ofte udi slige Omstændigheder, at han ikke har Leilighed eller Evne til at indstevne sin Sag til høiere Ret, og da nævner Loven hans Slægt eller Venner, som det kunde giøre paa hans Vegne, N. L. 1 B. 22 C. 53 Art.

Men siden det ved andre nyere Anordninger er befalet, at enhver Delinqvent skal beskikkes en Forsvarsmand udi Sagen, da tilkommer den samme at appellere og begiere Indstevning paa hans Vegne, eller en anden bliver til den Ende af Øvrigheden beskikket, Forordn. af 21 Maii 1751, it. af 7 Junii 1760.

Hos os er det endnu meest udi Brug, at enhver Syssselmand begierer Laugtingsstevning over sin Dom, og bliver da paa Laugtinget af Amtmanden beskikket en habil Mand til at gaae udi Rette paa Delinqventens Vegne.

Til at indstevne en Sag for høiere Ret hører først, at tage Dommen beskreven; hvorved forstaaes

staaes den heele Tingsact udi Sagen, med Dommerens og Domsmændenes Navne og Signeter under, 1 B. 2 C. 3 Art. og 6 C. 10 Art.

Det er bekiendt, hvorledes Dommere eller Skrivere ere pligtige at udstede Domme og Processer beskrevne, samt hvilken Straf der ligger paa, om de vegrer det at efterkomme, N.-L. 1 B. 8 Cap. 10 Art., item Kongel. Rescr. af 19 Jan. 1742. Dog ere de ikke pligtige til at give *Interlocutoria* beskrevne, førend tilligemed Dommen i Hovedsagen, Forordn. af 17 Maii 1690, paa det ingen af Vedkommende skal indstevne *Interlocutorium* især, og dermed forhale Hovedsagen.

Efter at den endelige Dom er afsagt, haver Appellanten i Almindelighed 6 Maaneders Frist, den Dag iberegnet som Dommen faldt, og den Dag som Overrettens Stevning bliver dateret, at indstevne Sagen til Laugtinget, N. L. 1 B. 6 Cap. 10 Art.

Dog udi de Sager, hvor en bliver dømt fredløs, eller til saadanne Boder, for hvilke han kan

blive fredløs, N. L. 1 B. 22 Cap. 13 og 15 Art.; maa Stevningen endelig hos Laugmanden udtages, inden 6 Uger fra Underretsdommens Dato; K. Rescr. af 19 Dec. 1749.

Det hedder at en Dom har overstaaet sine *Fatalia* naar forbemeldte Terminer ere ude, og Loven siger at den Paagieldende ikke haver Magt siden, den at paatale, 1 B. 6 Cap. 10 Art.; hvorfor der kunde sperges, om nogen efter den Tid vil udtage Stevning hos Laugmanden, om den da skulde udstedes?

I Henseende til Laugmanden kan det være ligegyldigt, om han i saadant Tilfælde udsteder Stevningen; men som det er rimeligt, at Underdommeren, og andre Vedkommende, ville protestere imod at saadan en Sag bliver foretagen udi Laugtinget: saa kommer saadan Indstevning Appellanten til ingen Nytte, men han bliver formodentlig dømt til at have tabt Sagen, samt at betale Kost og Tæring.

Vel staaer der udi Lovens 1 B. 4 C. 29 Art. at om Dommeren eller Skriveren forsætligviis

have

have opholdet med at give den Dom, som indstevnes skal, beskreven, da tilstædes Stevningen i saadant Fald endog efter Tiden; men som samme Artikel taler især om Indstevning til Høieste Ret, hvilken ansøges udi det Danske Cancellie, saa kan man deraf ikke drage en sikker Følge eller Slutning, til Indstevning for andre Retter.

Restitutio litis, eller Opreisning, er en Kongelig Bevilling til at indstevne en Sag for høiere Ret, efter Tiden, hvorom tales udi N. Lovs 1 B. 6 C. 12 Art. Kongen kan vel give Opreisning naar det behager; men ellers seer man udi Forordningen af 20 Febr. 1717, at Opreisninger gives ikke gierne paa Domme, som ere over tre Aar gamle.

Naar nogen Dom efter Opreisning bliver indstevnet, da bør saadan Indstevning ikke komme den Dommer som forhen haver dømt udi Sagen, til nogen Skade eller Udgieldelse, N. L. 1 B. 6 Cap. 12 Art., undtagen i saadanne Tilfælde som tilforn er anrørt, nemlig, om han

haver opholdet med at udstæde Tingsacten, for dermed Indstevning til høiere Ret at forhindre, da bør han ligesuldt for sin Dom at staae til rette, som den i Tide havde været paastevnet. Forordningen af 19 Aug. 1735, 9 Art.

Haver en Delinqvents Forsvarsmand forsømt at udtage Overrettens Stevning paa hans Vegne, da bør han ligeledes derfor at ansees; bemeldte Forordn. 6 Art.

Den som vil indstevne en Underretsdom, indleverer til Laugmanden en skriftlig Memorial eller Forestilling over Sagen, samt til hvilken Ende han vil have den indstevnet, hvad enten til Underkiendelse eller til Bekræftelse, samt anføre alle Sagens Vedkommende, som han finder fornødent at lade indstevne, saasom:

a) Underdommeren, og hvad paa hans Forhold udi Sagen kan være at udsætte.

b) Domsmændene, hvilke tillige med Dommeren bør indstevnes, og Loven tilholder at to af dem skulle møde for Laugtings-Retten, hvilket udi visse Tilfælde kan være umisteligt, skiønt det

det og undertiden kan undværes. N. L. 1 B. 7 Cap. 1 Art.

c) Sagsøgeren til at forsvare sin Action.

d) Vidner. Udi hvilke Tilfælde Vidner maa for en Laugtings-Ret indstevnes, kan sees af 1 B. 13 Cap. 25 Art. Alle Vidner bør indstevnes under Faldsmaals Straf, Forordn. af 8 Martii 1741.

Naar en Laugtings-Stevning bliver udtagen inden sictte Uges Dag fra Dommens Dato, behøver man ikke at give nogen længere end fiorten Dages Varsel til Laugtinget. Og siden adskillige Delinqventssager blive indstevnte til Extra-Laugtingene, som efter Kongel. Anordning af 2 Maii 1745 og 20 Maii 1746 holdes paa andre Tider og Steder, end som sædvanligt, saa er det ligeledes efter Kongel. Rescript af 3 April 1750 sørt i Brug, at stevne Sagerne derind med Aftensvarsel, hvilket er en Nats Frist.

Hvad Sagernes Udførsel med Tiltale og Giensvar for Laugtingsretten angaaer, da forholdes dermed paa samme Maade, som for en

Underret, undtagen i Henseende til Vidner og Beviser.

For Laugtinget eller andre Overretter høres ikke gierne nye Vidner, eller andre Beviser, end de samme, som ere blevne førte for Underretten, hvilke da blive paa nye undersøgte og overveiede.

Men som det undertiden kan hænde sig, at nogen af Parterne beraaber sig paa nye og ubekiendte Beviser, naar Sagen for Laugtingsretten er indkommen: da er det Spørsmaal, hvad Overdommeren derved haver at giøre.

Nogle selvkloge og underfundige Parter brugte det saaledes tilforn, at have deres fornemste Beviser forbeholdne, indtil det galdt for en høiere Ret, for derved enten at sætte Sagen udi Langdrag, eller at fixere Underdommeren, naar de nye Beviser for Overretten bleve fremførte. Men siden jeg engang haver erfaret dette, kan jeg vise det beste Raad i saadant Tilfælde, nemlig i Følge N. L. 1 B. 13 Cap. 28 Art. ikke at imodtage saadanne Beviser, uden den Paastaaende

de giør sin Eed paa, at han var ganske uvidende om de samme tilforn, da Sagen for Underretten blev tracteret. Man skulde ellers neppe kunde forestille sig, at nogen udi Delinqventsager brugte saadan tredsk Omgang.

Udi øvrigt, naar der er at giøre om et Menneskes Liv, Ære eller Frihed, saa kan aldrig nægtes, at føre Vidner og Beviser til den Sigtedes Forsvar. Altsaa naar nogen for en Langtingsret beraaber sig paa nye Vidner, som han tilforn ikke vidste af, da maa Dommeren bevilge Opsættelse udi Sagen, og paalægge hannem imidlertid at lade sine Vidner afhøre, og samme Tingsvidne til næste Laugting at indlevere.

Dersom en Dom bliver indstevnet aleene til Confirmation eller Bekræftelse, da synes det vel som en Deliinqvent ikke kunde paatale den, saasom det i Almindelighed gielder udi al Rettergang, ikke at paadømme noget som ikke er paastevnet.

Ikke desmindre forholder det sig dog anderledes med Delinqventsager: thi foruden at Loven

tillægger Overdommeren den Myndighed at reise eller fælde Underretternes Domme, hvad heller de beskyldes eller ei, N. L. 1 B. 5 C. 22 Art., da staaer det endnu udtrykkeligere udi den Norske Justits-Forordning af 19 Aug. 1735, 11 Art. da maa dog derpaa af Overdommeren, saavel til hans Frelse, som til hans Nachdeelkiendes, endskiont Stevning paa hans Side kan være forsomt. Men hans Procurator skal svare for sin Forsømmelse, ibid.

* * *

Om Appell til Overretten.

Mine Læsere, som ikke tilfulde ere underrettede om Rettergangen udi Island, skulde det maaskee ikke være ubehageligt, om jeg slutter dette Capitel med at melde noget om Overretten udi Island, som er den tredie og øverste Instants, hvorhen Sagerne appelleres; dog jeg ikke kan sige mig god for at give derom udi alt en ganske fuldstændig Efterretning: thi hidindtil haver ingen giort sig Umage for at erhverve et

Kon-

Kongeligt Reglement, hvorledes dermed skal forholdes, undtagen nogle visse Poster, som ved denne Leilighed skulle anføres.

Udi gamle Dage havde man her ingen saadan Overret; thi Laugtings-Dommene, om de bleve paaankede, skulde indstevnes for Kongen og Rigens Raad i Norge, Tingf. B. 4 og 9 C. Indtil udi Koug Frider. 2. Tid, da Lehnsmændene over Island have forestillet Kongen, hvorledes Laugmændene undertiden affagde her saadanne Domme, hvorved Indbyggerne bleve fornærmede, helst eftersom ingen maatte forandre eller omstøde en Laugmands Dom, uden Kongen selv; og derfor skulde det være tienligt for Landet, at give Lehnsmændene samme Magt i Hænder, ligesom man kunde være forvisset paa, at efterdi de vare Udlændinge, saa ville de udi deres Domme være retfærdigere end Laugmændene. Derpaa er denne Overret bleven stiftet ved en Kongel. Anordning af 17 Martii 1562, hvorudi Lehnsmanden skulde præsidere, med tiltagne 24 Mænd af de viiseste og fornemmeste.

Men da dette i Førstningen var en ubekiendt Sag, og ikke saa let at bringe tilsammen saa mange Mænd, der kunde ansees for værdige og häbile til at kiende paa Laugmændenes Domme, i Steden for Rigens Raad; tilmed er det troeligt, at de øvrige Betientere udi Landet have merket Lehnsmændenes Hensigt udi alt dette: saa blev den ikke ret bragt i Stand, førend udi Kong Christ. 4. Tid, ved hvis aabne Brev af 6 Dec. 1593 den er bleven fornyet. Dog som det endnu havde sin Besværlighed, at faae 24 Dommere samlede paa eet Sted, maatte man tage til Takke med adskillige iblant, som hverken være eedsorne, eller havde giort nogen Dom i sine Dage.

Med denne Rets Holdelse haver det saaledes tilgaaet, ikke uden Vanskelighed iblant, indtil udi Kong Christ. 6. Tid, da H. Maj. ved Rescript af 7 Martii tillod at den maatte holdes med 12 Mænd, Præses selv den trettende.

Nu omstunder præsiderer Stiftamtmanden, naar han er indenlands, men ellers Amtmanden: er

er han og i nogen Maade forhindret, da Landsfogden, og dernæst en af Laugmændene som ikke forhen haver dømt udi Sagen: og hvis ingen af disse, da den ældste af Sysselmændene som paa Laugtinget ere tilstede. Kongel. Rescript af 5 Martii 1734.

Stevninger til Overretten udstedes af den ordentlige Præses, under Landets publique Signet: de forkyndes 6 Uger før Retten holdes, men dog skal man ikke altid forlade sig derpaa.

Laugmændenes Domme, som blive affagde udi Julii Maaned det eene Aar, blive indstevnte til den Overret som holdes paa samme Tid Aaret efter. Nogle have forsøgt at forlænge denne Appellations-Termin, nemlig, først at udtage Overrettens Stevning inden Aar og Dag, fra Dommens Dato, og indstevne til det andet Aar efter; men det første er udtrykkelig fastsat ved K. Frid. 4. Rescript af 8 Febr. 1724.

Foruden Laugmændenes Domme ere der endnu flere slags Sager, som for Landets Overret maa indstevnes fra Underretterne, nemlig, for

Rettens Nægtelse, voldsom Tvang og Forurettelse; ligesom deslige Sager maa indstevnes for Over-Hofretten i Norge, 1 B. 6 Cap. 17 Art.

Udi Aaret 1752 blev der indstevnet en saadan Klage over en Syssełmand, da derom faldt diverse Vota, og Sysselmændenes Meening der gik ud paa, at saadan en Sag ikke skulde foretages, men burte først til Laugtinget indstevnes, havde Overhaand; men den blev igien paa høiere Steder frafalden, saa at Stiftamtmanden, Grev Rantzau, rescriberede Aaret derefter, at man herudi havde at rette sig efter den foranførte Lovens Artikel.

Vil man ellers spørge, hvad der meenes ved Rettens Nægtelse, voldsom Tvang og Forurettelse, da kunde derom skrives en temmelig Afhandling. Jeg vil ikkun henvise til N. Lovs 1 B. 5 Cap. 9 Art., hvor der tales noget om slige Sager; men der er ingen Tvivl paa, at de jo kunde gives meget fleere, saasom om Dommeren med Uret lader slutte en udi Fængsel, eller

med

med Piinsel og Tvangsmiddel under Hannem til at giøre Bekiendelse; nægter at høre Vidner, eller at indføre hans Forsvar, eller at give Processen beskreven; endelig, om han imod Appell, eller uden foregaaende Dom, giør Execution, o. s. fl. Udi alle saadanne Tilfælde kunde man indstevne sin Sag for Overretten.

21 Cap.

Om Execution.

Execution er en Rettens Forretning, hvorved de Ting, som forhen ere dømte, blive satte udi Verk.

Og da Dommene angaae baade Personer og Gods, saa skeer og ligeledes Execution paa begge Deele. Men hvad Execution paa Gods angaaer, som i den Norske Lov kaldes Nam og Indforsel, men paa Islandsk Adfor, da hører den til den almindelige Lovkyndighed; da der=

derimod Execution paa Liv, Legeme eller Lemmer, hører aleene til Criminel-Retten.

Udi alle Dommes Execution er dette fornemmelig at iagttage:

a) At ingen Dom exseqveres førend den lovlig er den skyldige forkyndet, hvilket først er bleven befalet ved Kong Christ. 1. Forordn. af 1450, 8 Art., og siden ved Justits-Forordn. i Norge af 19 Aug. 1735. Spørges der, om den skyldige ikke var tilstede, hvorledes Dommen da forkyndes? Svares: efter N. Lovs 1 B. 22 Cap. 19 Art., for hans Boepæl, eller i anden Maade, ligesom Loven formelder om Stevningers Forkyndelse.

b) At ingen Dom maa exseqveres efterat den er over Aar og Dag gammel, Forordn. af 17 Maii 1690; men dette er at forstaae om Namsdomme, og kan neppe hentydes paa Criminelle Sager: saa at dersom en dømt Tyv, eller anden Ugierningsmand, undviger af Fængsel, og paagribes siden engang efter Aar og Dags Forløb, skulde jeg tænke, man ikke behøvede at

hente

hente nogen nye Dom over hannem til Ex-secution.

c) I Gields- og Penge-Sager skeer heller ikke Exsecution, førend den i Dommen foresatte Tid er til Ende; men udi Criminelle Sager siger Loven, at alle Misdædere, efterat de ere dømte, skulle strax uden Ophold udstaae deres Straf, 1 B. 22 Cap. 54 Art. Hvilket nu maa forstaaes efter vore Tiders Brug, nemlig naar Dommen for en høiere Ret er bekræftet, og Sagen ikke længer indstevnes, eller at Kongen haver udstædet Ordre til Exsecution.

Dog gives der endnu andre Tilfælde, hvorudi Exsecutionen maa opholdes.

a) Om der, efter at Dom udi Sagen gangen er, opdages nogen nye Omstændighed, saasom andre Vidner, nye eller fleere Medskyldige, nye Misgierninger, som fortiene en strængere Straf.

b) Om Delinqventen havde nogen publique Regnskaber at føre, som ikke ere aflagde, da maa hannem dertil gives en behørig Tid. *Carpz.*

c) Om

c) Om Delinqventen bliver syg: da siger Carpzow, at han ikke skal straffes paa Kroppen, forend han kommer sig igien; men derimod, om han skal straffes paa Livet, saa haver man Aarsag til at skynde sig med Exsecutionen førend han døer paa Sengen.

d) Frugtsommelige Qvindfolk straffes hverken paa Liv eller Kroppen, førend de have giort Barsel.

Døer nogen førend Exsecution skeer, da haver hverken Livs eller Legems Straf nogen Sted, med mindre det var udi *Crimen Læsæ Majestatis*, thi saasom Loven tilholder, at der skal skee *exsecutio in effigie*, om Forræderen er undvigt; saa er det rimeligt, at den skal skee paa hans døde Legeme, om det er forhaanden, hvorpaa Exempler haves i udenlands Historier.

Exsecutio in effigie skeer saaledes, at man giør et Billede, som forestiller Forræderens Person, hvorpaa hans Navn og Forbrydelse bliver antegnet, hvilket siden paa et offentligt Sted sønderhugges og parteres i hans Sted. Saaledes skriver

ſkriver Baron Holberg udi Dannemarks Riges Hiſtorie, at der er gaaet med to Forrædere ſammeſteds.

At en Misdæder ſkal og gives Tid og Leilighed, for at berede ſig udi ſine Saligheds Sager til Døden, er en bekiendt Sag, ſom førſt er at finde udi vores gamle Lov Mannh. 17 C., ſiden i den N. Lovs 1 B. 22 Cap. 55 Art., ſaavelſom 2 B. 7 Cap., at Præſterne ofte ſkal beſøge dem i Fængſelet, ſom henſidde paa Livet, og underviſe dem i deres Saligheds Sag ꝛc.

Men allerudførligſt haves dette udi en Kongl. Anordn. af 13 Martii 1761, hvorved ikke meenes aleene de ſom ſidde paa Livet, men endog andre Delinqventer, ſom ſidde under Forfølgning til anden Straf.

Nu derſom nogen Delinqvent, ſom ſkal henrettes, beteer ſig ſaa føleløs eller forhærdet, at han viſer ingen Tegn til Omvendelſe eller Bodfærdighed: hvad der er da ved at giøre, om han udi ſlige Omſtændigheder ſkal tages af Dage,

eller

eller man skal opholde med Execution indtil han bedrer sig?

Paa de Steder, hvor man uden nogen synderlig Umage eller Tids Ophold kan indhente den høieste Øvrigheds Resolution, er der got ved at giøre udi slige Tilfælde; men paa saadan et Sted som hos os, hvor man over et heelt Aar maatte opbie den Kongel. Resolution, er det en besværlig Sag.

Over dette Problema findes vel stridige Meeninger hos *Carpz. p. 3. qv. 137.* Han selv lader til at være af den Meening, at ens Ugudelighed og Forhærdelse ikke bør staae i Veie for Executionen.

For nogle Aar siden tildrog sig hos os et saadan slags Tilfælde: En Delinqventinde, som havde ombragt sit Foster, skulde efter Kongelig Resolution straffes paa sin Hals; hvilket saasnart hende blev tilkiendegivet, faldt hun i Sygdom og Afsindighed, holdt sig fra Mad og Drikke, og talede næsten intet, eller dog gav ikkun ganske uefterretlige Svar, naar enten hendes Præst eller

eller Dommer talte med hende. Da nu Sysselmanden efter en Tidlang havde tilmældet Amtmanden denne Omstændighed, og erholdet Ordre igien, ikkun at fare fort med Execution en, og Delinqventinden fik at vide, det nu skulde gielde for Alvor, blev hun anderledes til Sinds, bekiendte sin forrige Tredskhed, og at hun om Nattetider, ved en falsk Regel, havde fundet Leilighed til at forsyne sig med Næringsmiddel, hvilket hun om Dagen forsagede.

Skulde man nu antage det for en Hovedregel, ikke at henrette en Delinqvent, førend han viser sig bodfærdig, saa maatte det undertiden bie længe nok, og Retten derover blive narret.

Og som jeg finder ingen Grund dertil udi Loven, saa heller ikke udi den gudelige Lære; tvertimod findes adskillige Exempler udi den H. Skrift, at nidkiere Guds Mænd have straffet Misdædere paa Livet, midt udi deres skiendige Gierninger, see 4 Mos. B. 25 Cap.

Endnu er det en Sædvane, at give en Misdæder under Executionen stærk Drik, at forstaae

naar han skal miste Livet; hvilket uden Tvivl haver sin Grund udi K. Salomons Ordspr. 3 C. 6 og 7 Vers, og fremdeles udi en anden Konges, nemlig Christ. 5. Kirke-Ritual, dog at det skal skee til Maade.

Dødsdomme oplæses af Stedets ordinaire Dommer paa Retterstedet, førend Executionen skeer, og bør den saa skee ret i Følge af Dommen, eller den Kongelige Resolution, hvorefter den foretages.

Naar en ikkun skal miste sin Hud, bør det ikke skee offentlig eller til Kagen, men udi Dommerens og 2 til 3 Mænds Overværelse. At *praxis* er saaledes i Dannemark, sees af Ridder Stampes Colleg. *Mscr.*

Tilforn pleiede nogle Dommere at bestemme en Kagstrygelse saaledes: sem nærst geingur Lifi hans; det er: at Deliqventen skulde hudflettes indtil det han uden yderste Livsfare kunde udstaae: hvilken Maade jeg troer her maa være opfunden af de Catholske Biskopper; men slige for-

forskrækkelige Executioner kunde aldrig være meente udi Loven.

De Danske Jurister lære os, at en som pidskes til Kagen, faae tre Slag af ni Riis, hvilket giør 27 tilsammen. Heyers Colleg.

Udi Aaret 1745 blev en Sysselmand tiltalt, for at han havde ladet en Tyv udstaae 360 Slag af Riis, og det samme blevført ind udi hans Protocoll. Hvilken Execution, efter Stiftamtmand Ochsens Ordre, blev for min Dom indstevnet. Men som det da, efter et af en anden Dommer tagen Tingsvidne, blev beviist, at Delinqventen efter saa mange Slag af smaa Riis, ikke havde taget nogen Skade paa Kroppen, undtagen man havde seet nogle røde Pletter og Hævelser paa Ryggen, og han var i Stand til at ride hiem af Tinget samme Aften; blev Sysselmanden frikiendt, og uden Mulct i samme Henseende. Dette anføres heller ikke hverken til de gamles eller nyeres Fornærmelse, men aleene til de efterkommendes Advarsel.

At melde noget om Skarpretteren, eller den som med Haandgierning forretter Execution, hører vel ikke til Criminel-Retten især; dog maa han forstaae det Haandverk tilgavns, og ikke tage Feil derudi, som Historien beretter at være skeet endog udi Engeland og Frankerig, men hos os er der neppe Exempel til. Dog er noget andet herved at erindre.

a) At den berømte Borgemester i Hamborg, Johan Andersen, haver udi sine Efterretninger om Island udgivet, at Sysselmændene her forrettede selv Executioner udi Criminelle og Livs Sager; og det maa være rimeligt, at de fleste got Folk i andre Lande, som læse hans Skrift, holde det for sandfærdigt, af saadan en Mand, (jeg kan ikke sige, som han var, men som han burde have været). Men en Dansk Author, nemlig forrige Assessor Horrebow, som omtrent 1750 opholdt sig et Par Aar udi Island, haver udi sine Anmerkninger, udgivne 1752 udi Kiøbenhavn, imod en Deel af Johan Andersens,

skrevet,

skrevet; at saadanne Execcutioner aldrig forrettes af nogen Syſſelmand.

Den første af disse Herrer haver skrevet i det eene, ligesom mange andre Ting, en urimelig Calumnie paa Landet, ikke betænkende at det var langt uden for Dommerstandens Værdighed, at være tillige Bøddel. Den anden, skiønt han, ligesom den første, var en *Doctor in Jure*, havde dog ikke læst den Islandske Lov, hvor det staaer meere end eengang, nemlig udi Mannh. 7 Cap. og Tyve-B. 2 Cap., at Syſſelmanden skal anskaffe en Mand til at afstraffe Tyve og Manddrabere.

Det er altsaa aldrig skeet nogensinde udi Island, at nogen Dommer haver selv fuldført Execution paa Delinqventer. Men vel have de undertiden havt vanskeligt med at anskaffe en Skarpretter, som endog er blevet til en Sag udi Laugtings-Retten 1658, af følgende Omstændigheder.

b) Blev for Laugtings-Retten refereret, af Syſſelmand Torfe Erlandsen, at hannem blev

 giort

giort Forhindring af Thorolv Gudmundsen, i det at lade Bøddelen Eindride, fordi han var uærlig, paalægge Revselse paa den Qvindesperson, som havde faldet udi Hoer med Præsten Jon til Reikedal, efterdi Thorolv holdt for det burde skee ved en ærlig Mand; blev der saaledes tilsvaret af Laugmændene og mange Laugretsmænd, at dennem syntes dertil skulde antages en ærlig Mand. Men dersom Syſſelmændene ikke kunde have det anderledes, da skulde dog ingen derfor unddrage sig fra Lovens Straf, imod Kronens og Landets Ret; men Syſſelmændene skulde dog betænke, ikke at tage til denne Forretning nogen Livløs, eller de Tyve, som havde fortient Galgen; thi saaledes staaer det i vor Lands Lovbog: „at Syſſelmanden bør faae en Mand „for sig.„

Men dette, som staaer udi Laugtings-Acten, Mand for sig, troer jeg at ikke haver nogensinde staaet saaledes udi Loven, men ikkun saaledes: at faae en Mand til, som det nu findes udi vore trykte Lovbøger.

Alle

Alle Bønder udi Tingsognet, saa mange som af Sysselmanden dertil opnævnes, ere pligtige at følge med og være tilstede, hvor en Execution paa Livet skal forrettes, Mannh. 7 Cap. og Tyveb. 2 Cap.

22 Cap.

Om Omkostninger udi Criminelle Sager.

Udi vore gamle Love er intet at finde om Omkostninger udi Criminelle Sager; dog det er rimeligt, at de have kommet paa Delinqventernes Boesloder, og hvor ingen Boeslod var, da paa Sysselmændenes egen Regning. Men man kan derhos sige, at deslige Bekostninger i gamle Dage ikke have været ret store; thi ofte blev en eller fleere Delinqventsager begyndte om Morgenen og førte til Execution samme Aften.

Efterat den Norske Lovs Formalitet blev paabuden og indført her i Landet, finder jeg, at

en Deel Sysselmænd have for Laugtings-Retten forespurgt sig, hvor de skulde tage den paa Delinqventen anvendte Bekostning, og at de ere blevne henviiste til Lovens 1 B. 22 C. 2 Art.

Hvad som nu samme Artikel siger derom, er dette, at de skal tages af Delinqventens Boeslod, hvilket, naar nogen Boeslod var forhaanden, er det naturligste.

Men som det er oftere, at deslige Delinqventer ere ganske arme, fortvivlede Prakkere og Landstrygere, som intet have til Beste, uden hvad de stiele og bedrage Folk fra, saa er der intet hos dem at hente, og da sætter Loven at Sagsøgeren skal betale Omkostningerne. Men det skulde være en Sag af besynderlige Omstændigheder, som nogen paa egen Haand vilde paatale, for der oven paa at betale alle dens Omkostninger; de fleste vilde heller frafalde den upaatalt, ligesom det haver viist sig baade hos os og paa andre Steder. See Hesselbergs Jurid. Coll. §. 327.

Desaarsage er det i saadant Fald anordnet, at Øvrigheden paa Rettens Vegne skal lade Sagen

gen paatale, da dens Omkostninger skulde tages af Kongens uvisse Sagefald, i Følge allegerede Lovens 1 B. 22 C. 2 Art.; og saaledes meener jeg det haver gaaet hos os, indtil alt det uvisse Sagefald blev Sysselmændene for vis aarlig Afgift overdraget.

Samme Sagefaldets Forpagtning skede udi Aaret 1737, og siden er det blevet anseet som en Byrde, der hænger af Forpagtningen, for enhver Sysselmand udi sit District, at underholde alle Delinqventer, og besørge deres Sagers Udførsel. Men som der stedse foreenes nye og fleere Omstændigheder med Delinqventssager, end som tilforn, da en af dem inden et halv Aar, eller i det længste et Aar, kunde være tilendebragt; men nu koster det ofte 2 til 3 Aar, siden slige Sager skulle gaae igiennem alle Retter i Landet, og tilsidst under Høieste Ret, eller Kongel. Resolution udi Cancelliet, hvorpaa man allermindst haver tænkt, da Sagefaldet blev saaledes forpagtet; Saa sluttes lettelig, at hvis mange Delinqventers Fangehold skulde komme paa en

Syſſelmand ad Gangen, maatte det ruinere hannem, eller han paa en ſnild Maade ſøger at undgaae ſaa mange Gieſter: og hvad derpaa fremdeles følger, er got at ſee, nemlig, at mange ſkyldige maa løbe uſtraffede.

Det var derfor den ſtørſte Nødvendighed, at ſiden alle Criminelle Sager ſkulle drives hos os paa ſamme Maade, ſom i Dannemark og Norge; men jo længere vort Land er borte fra ſin Konge, end de andre, jo længere Tid gaaer der hen, til Sagen kan blive afgiort: at man da vilde føie de ſamme eller lige ſaadanne Anſtalter hos os, ſom paa hine Steder ere giorte, for at beſtride Fangeholdets Bekoſtninger.

Derom ere udi Dannemark ſærdeles to Anordninger: den førſte, af 20 Aug. 1723, hvorefter Omkoſtningerne udi Tyveries, Røveries, Mords og Mordbrands Sager ſkal lignes paa heele Amtet, hvor Sagen har begivet ſig; men derſom de ſkulde overgaae 200 Rigsdaler, da paa heele Stiftet, Forordningen af 26 September 1732.

Udi

Udi Norge skulde Omkostningerne lignes paa Sognet, hvor Misgierningen er skeet, efter Forordningen af 19 Maii 1741; men siden ved en anden Anordning af 12 Febr. 1745 ere de lagde paa heele Amtet.

Hos os var der endnu ingen Anstalt til nogen publique Fængsel, eller Delinqventers Underholdning, indtil Aaret 1759, da Hans Kongel. Majestæt giorde Begyndelsen med at stifte et Tugthuus, som og tillige skal være et Arresthuus for Delinqventer udi Island.

Bemeldte Stiftelse, som er af Dato 20 Mart. 1759, haver da henlagt som en Fond for Tugthusets Indretning 2 ß. Danske af enhver Rigsdaler Specie, eller dens Værdie, som ydes i Landskyld og Leie af Jordegods, og staaende Inventarii-Qvæg over heele Landet, med nogle fleere Accidentier.

Herved have da Syſſelmændene erholdet den Lettelse, i Henseende til de Delinqventer som dømmes fra Livet, eller til Fæstnings-Arbeide, at naar Underrettens Dom er bleven ved Magt kiendt

udi

udi Langtingsretten, skal dennem fra Langtings-dommens Dato, for Delinqventernes Underhold-ning og Varetægt, godtgiøres for en Mandsper-son 24 ß, og for en Qvindesperson 16 ß. om Ugen, indtil Dommene blive exseqverede.

23 Cap.

Om Proces imod Romningsmænd.

Romning og Romningsmand ere to gamle og gode Danske Navne, af det Ord at romme, som hos Osterson Weile betyder at undvige for Drab eller anden Misgierning. Paa Islandsk hedder dette Flotti, Lat. *Fuga*, og Flottamenn eller *Fugitivi*, som den berømte Cicero udi en af sine Taler betiener sig af: *Dii te perdant, fugitive!* hvilket jeg meener saaledes kunde for-svarlig oversættes: straffe dig Gud, du Rom-ningsmand!

Udi det 13de Capitel af denne Deel er det sagt, at *fuga* eller Undvigelse er et iblant de

Tegn,

Tegn, som giøre en mistænkelig udi en Misgierningssag; dog det nødvendig sætter forud, at der paa et Sted er begangen en Misgierning, og *corpus delicti* er opdaget, samt at en udi slige Omstændigheder undviger, uden man veed at han havde nogen lovlige eller magtpaaliggende Ærender til at reise udi.

Det er vel rart hos os for nærværende Tider, at anlægge Processer imod Rømningsmænd, og maaskee Øvrighedspersonerne ere af den Tanke, at sligt tiener til intet, naar den skyldige ikke i egen Person kan haves til tilstede. Man neies med, naar en Misgierning er bedreven, og den Mistænkte undvigt, at lade hannem oplyse til Laugtinget, hvilket uden Tvivl er ret, i Følge Tingf. B. 5 Cap., ligesom skede med J. H. S. udi Aaret 1758, dog uden at give tilkiende, hvorudi hans Mordsag bestod. Men jeg holder for, at det er ikke nok dermed, men at Sagen endelig maa nærmere undersøges, hvilket ydermeere udi det følgende vil vises.

Den gunstige Læser behager at eftersee, hvad som forhen udi det 7 Capitel om Inqvisitions-Proces er skrevet, og desuden findes udi gamle Historier utallige Exempler, at Rømningsmænd, særdeles undvigte Mordere og Manddrabere, bleve straffede med Fredløshed eller evig Landflygtighed. Og at vore Forfædre have beholdet den samme Maade, viser sig paa adskillige, ja mange Steder udi Maunh. af vores Lovbog, ligeledes i den N. Lovs 6 B. 6 C. 1 Art. og 9 C. 13 Art.

Men det hører først til Sagen, naar Mord, Drab, eller anden saadan Ugierning er bedreven paa et Sted, at foretage en almindelig Ransagning om Misgierningens Beskaffenhed, efter Forordningen af 21 Martii 1751, 4 Art.; men siden, naar der ved saadan Forretning opdages noget besynderligt, hvorved en fremfor anden kan holdes for mistænkelig, eller bliver beskyldet, da kommer det til en besynderlig Ransagning over den samme, og hvis han undviger, da haver Loven givet Middel og Anviisning til at forfølge Sagen i hans Fraværelse.

Vil

Vil nogen indvende her, at det er til ingen Nytte at føre Proces imod en som er undvigt og fraværende, da er der igien meget som kan dertil svares.

a) Er det mueligt, og kan vel hænde, at han engang kunde indhentes og komme tilstede igien, men da var det maaskee for silde at føre Vidner paa den Sag, han er rømt for; de kunde imidlertid være døde eller forflyttede til andre Steder; derfor burde de være førte og afhørte paa fersk Fod, men deres Vidnesbyrd er siden stedse udi Protocollen i Behold.

b) Han kunde endog paa et andet Sted, og for en anden Sag blive paagreben, hvor Øvrigheden forlanger Underretning om hans Omstændigheder fra det første Sted, hvorfra han er bortrømt; i saadant Fald bør man da være forsynet med al den Oplysning som udi hans første Sag kunde haves.

Dette holder jeg for tilstrækkelige Grunde til at vise en Processes Nødvendighed imod en Rømningsmand.

Al Proces begynder sædvanlig af lovlig Stevnemaal, og altsaa, om nogen reiser eller rømmer bort efter at han er lovlig stevnet, kan Sagen forfølges paa samme Maade, som han var tilstede, N. L. 1 B. 4 C. 16 Art.. Men i Henseende til en som allerede er bortrømt, er det en anden Sag, hvorledes han skal indstevnes.

Det er vel ikke i vores Lov udtrykkelig sagt, hvorledes Rømningsmænd skulle stevnes, men udi 1 B. 4 Cap. 10 Art. tales om Stevning til den som ingen Boepæl haver i Riget, og ikke vil lade sig finde, hvilket Høyer udi sit Juridiske Colleg. *pag.* 132. haver hentydet paa Rømningsmænd, og det kan vel heller ikke andet være, end at den samme skal stevnes, hvor han sidst sin Boepæl eller Tilhold havt haver, med sex Ugers Varsel.

Det kan gierne være, at Sagsøgeren maa forsyne sig med Vidner angaaende Opholdsstedet; men som der siden staaer udi samme Artikel: og sex Ugers Varsel tillige til Laugting, da kunde alt dette synes meget vanskeligt at begribe,

gribe, og blive forskiellige Meeninger underkastet.

a) Saasom han først med 6 Ugers Varsel skulde stevnes til Hiemting, og siden, naar Dom sammesteds gangen er, da med en anden 6 Ugers Varsel til Laugtinget. Men dette kan dog ikke være den rette Meening: thi Loven siger at han skal stevnes tillige, det er under eet, eller til den samme Tid: derfor maa det være den samme Gang, men ikke efter hinanden. Altsaa kunde man sporge:

b) Om en Rømningsmand skal da stevnes paa eengang, for at møde og svare, baade for Under- og Laugtings-Ret tillige? Men dette er ikke mindre urimeligt end det første: thi Lovens 1 B. 2 C. 3 Art. viser, at ingen skal til nogen høiere Ret indstevnes, førend Sagen først til hans Værne- eller Hiemting er paadømt; og paa et andet Sted, nemlig 4 Cap. 5 Art., er det forbudet at stevne nogen for fleere end eet Retterting paa engang. Monne da disse to Artikler, nemlig den 5 og 10 udi samme Capitel

ere stridige og hinanden imodsigende? Nei, det kan ummelig være. Derfor maa man falde paa den tredie Meening:

c) At udi den 10 Art. tales ikkun om Stevningens Forkyndelse, at den bør skee baade til hans sidste Hiem eller Opholdssted, og saa tillige til Laugtinget; og til den Ende befales endnu at holde i saadant Tilfælde et sær Laugting, paa det Stevningens Forkyndelse ikke skal bie eller opholdes til det sædvanlige Laugting. Saaledes haver og den latinske Oversætter, Høyelsen, forstaaet samme Artikel, da der staaer udi hans Version: *totidemqve hebdomadas simul in foro provinciali vocatio denunciator.*

Af anførte lærer man her tillige, hvor magtpaaliggende det haver været anseet, at stevne en Rømningsmand, da Loven befaler, at til den Ende et Extra-Laugting skulde holdes.

Saadan Stevnemaal synes derfor samme Slags, og *citatio edictalis*, udi den Saxiske Ret, som der bruges ligeledes imod Rømningsmænd, hvilken forkyndes baade til Kirker og

Tin-

Tinge. *Struvii Iuris prud. Libr.* 1. *Tit.* 8. *Aph.* 5.

Ydermeere kan foranførte Meening bekræftes af N. L. 3 B. 18 C. 15 Art. No. 1., hvor der tales om Desertions-Proces imellem Ægtefælle, at den forladte Person skal stevne den bortrømte først til Hiemting og Laugting, og føre det beviist til Consistorium.

Herved er det ikke sagt, at den forløbne skal indstevnes for Hiemtings- og Laugtings-Ret, ligesom der skulde dømmes udi Sagen; thi enhver veed vel, at der ikke ere de Retter, for hvilke Ægteskabssager skulle indstevnes: men ikkun at Consistorialstevningen imod den forløbne bør publiceres paa disse Tinge, ligesom andet Proclama, og siden med Rettens Paaskrift for Consistorialretten fremlægges.

Nu som man ikke tør tænke, at en Remningsmand skulde møde den første Tingdag, da bliver hannem lagt Laugdag for, ligesom ellers pleier at skee, i Følge Lovens 1 B. 4 C. 32 Art., og endnu især et Kongel. Rescr. af 12 April 1751,

som siger, at der skal gives Laugdag udi alle Sager efter Loven. Og det følger af Fornødenhed, at samme Laugdag maa forkyndes paa samme Maade som alle andre Forelæggelser, nemlig hvor den forløbne havde sit sidste Tilholdssted, men at den tillige skulde publiceres til Laugtinget, finder jeg ikke udi Loven.

Naar Sagen nu paa den forelagde Laugdag kommer for Retten, men den Sigtede heller ikke møder, da retter man sig efter forberørte 32 Artikel, i det at tage Sagen for, og dømme derudi, efter Sagsøgerens førte Beviisligheder.

Det synes vel en betænkelig Sag, at dømme over en Fraværende; men her tales ikke om saadan en, som formedelst lovlig Forfald ikke kunde møde, men ikkun om dem, som ved *contumacia*, eller modvillig Udeblivelse, foragte Retten, eller af ond Samvittighed og Frygt for Sagens Udfald ere undvigte, hvilke have at tillægge sig selv al Skylden, at der er ingen som tager deres Sag udi Forsvar.

Loven

Loven siger end videre, at der maa skee Exsecution efter den Dom som saaledes bliver afsagt, ibid. Altsaa, naar enten Boeslod eller nogen Strafbøder blive dømte af en Rømningsmand, saa kan det exseqveres til den Tid som udi Dommen er fastsat, eller og Dommen kan for en høiere Ret indstevnes til Bekræftelse.

Paa en Rømningsmands Liv eller Legeme kan vel ingen Exsecution have Sted, saa længe han ikke igien indhentes; men det er endog Spørgsmaal, om han kan dømmes fra Livet?

Var det et *Crimen Læsæ Majestatis*, da kunde man ikke tvivle paa, han jo bør dømmes, og Dommen *in effigie* exseqveres, som ofte tilforn er ommeldet. Men angaaende andre almindelige Ubødemaal, er det en Sag af anden Beskaffenhed.

Efter den Tydske og Saxiske Ret dømmes Rømningsmænd ikke fra Livet, men i dets Sted udi *Bannum Imperii*, *Carpz. p. 3. qv.* 140. *n.* 1.

Bannus Imperii kaldes der det samme, som at blive erklæret udi Acten, og svarer til

det samme som udi vores Lov at blive fredløs og romme Kongens Riger og Lande; men hos os i gamle Dage, at fare landflygtig, uhellig, og have forbrudt Fred og Gods, Land og løse Øre, Mannh. 4 Cap.

Udi N. L. 6 B. 6 Cap. 1 Art. staaer det saaledes om en Manddraber, om han rommer, og ikke kan opspørges eller betrædes, da dømmes han fredløs. Det samme om en Stiemand, ibid. 9 Cap. 13 Art.

Nu er det bekiendt, at Mordere, Manddrabere og Stiemænd ere de groveste Misdædere, og dog vil Loven ikke, at udi deres Fraværelse skal fældes nogen Dødsdom over dem, ikkun at de dømmes fredløse; altsaa sluttes deraf med en god Grund, at andre Rømningsmænd bør heller ikke dømmes fra Livet, men de kan og bør dømmes fredløse, og til at paagribes hvor heldst de indenlands betrædes, og føres til det Steds Øvrighed, hvor Sagen haver sig tildraget.

24 Cap.
Om Benaadinger.

Jeg havde tænkt, efter de Tydske Juristers Maade, at slutte mit Skrift med at tale om *Remissio poenarum* og *Abolitio delictorum*, det er, hvorledes Misgierninger og Straffe kunde ophæves og eftergives, da saadan Lære kunde vel have Sted hos dem efter deres Love og Statsforfatninger.

Men ved nærmere Eftertanke finder jeg, at det er langt anderledes dermed beskaffent hos os, og at vor Konges Magt og Myndighed i Hans Majestæts Riger, i det at benaade, haver ingen Indskrænkninger; saa det ikke aleene er unødvendt, men endog formasteligt, at raisonnere noget om, hvad Kongen i saadant Tilfælde kan eller maa giøre.

Desuden er det hos os saa vel og priselig bestilt, at alle betydelige Criminelle Sager maa indkomme for Kongen selv, saa at, i Fald no-

gen Dommer havde taget feil, da bliver det samme forandret og rettet; og endelig, naar Kongen haver lagt den sidste Haand paa Dommen over et Menneske, kan den som skal exseqvere, giøre det uden al Bekymring og Samvittigheds Scrupel, naar han betænker at det ikke er hans egen, men Kongens Dom, som exseqveres.

Det samme er og i Henseende til Benaadinger, eller om Kongen fritager nogen fra den tildømte Straf; da kan ingen fortryde eller tvivle paa, at det er ligesaa ret og forsvarligt, som endnu skal vises.

At nogle saakaldne Theologi eller Casuister, have taget udi Tvivl eller nægtet, at en Konge eller anden Høieste Øvrighed, kunde eftergive Livsstraf udi Drabssager, er altsaa noget dristigt, men dog ikke at undre over; thi de vare endnu indtagne af gammeldags Præjudicier: at ingen uden Paven i Rom kunde benaade og dispensere. Da Paven tillod, at en maatte tage sin Moders Søster til Ægte, sagde der ingen imod; men see, om nogen af vore Konger havde tilladt det samme!

Da

Da Mordere og andre Malificanter toge deres Tilflugt udi Klostre og Kirker, bleve de næsten Hellige, saa ingen maatte røre dem paa et Haar; men nu, siden Reformationen, vil man disputere Konger og Fyrster den Rettighed, som de Papistiske Geistlige da havde udisputerlig. Slige Skriftlærde giøre det selv, som de lære andre, nemlig at tage Fornuften fangen, ved hvis Lys og Veiledning man dog kommer til at see ind i Sandheden.

Man forestille sig et Land eller Deel af Verden, som haver nogle eller mange Tusinde Mennesker til Indbyggere, der alle holde eet med hinanden, og have det samme fælles Øiemærke, at bevare sin Stat udi indvortes og udvortes Fred og Roelighed; det kalde vi en Republique, saaledes som vort Fæderneland var i gamle Dage. Nu hænder det sig, at en af Indbyggerne forurretter den anden, hvilket den Forurettede, eller hans Slægt og Venner, søger at hevne; men den anden har ligesaa Venner og Tilhængere, der ville tage hannem udi Forsvar. Naturligviis vil her blive af et Oprør udi Selskabet; men de fleste af

Borgerne, som ingen Deel tage derudi, finde for godt at dempe Tvistigheden i Tide, til hvilken Ende de maa holde et stort Raad, som haver endnu meere at sige, end de stridige Partier. Udfaldet herpaa bliver da enten saaledes, at den som først giorde Uret bliver straffet, eftersom Mængden af Borgerne finder for retviist, eller Sagen bliver forligt, og den skyldige enten tildeels eller ganske befriet, og hans Contraparter maa ved Eeder eller Cautioner forpligte sig til, at lade hannem være angerløs.

Saaledes viser Historien at det er tilgaaet, baade udi vores gamle Republique og andensteds; følger deraf uimodsigelig, at en Republique haver, og maa nødvendig have, en fuldkommen Ret og Myndighed, saavel til at benaade, som straffe.

Endnu den samme Magt og Rettighed, som en Republiques Borgere have udi dette, maa de og have til at stifte Love hos sig indbyrdes, eller hvo kunde forbyde det? saavelsom og at antage en til Fyrste eller Overhoved for dem. Hvis de giøre det, da følger af Fornødenhed, at den samme Magt

og

og Myndighed, de havde alle tilsammen og fælles, forflettes nu og foreenes udi det eene Overhoved, som vi kalde Konge eller Fyrste; og denne kan da virke det samme, som de alle forhen havde Magt til at giøre, følgelig at straffe og benaade, efter eget Gotbefindende.

Vil man komme til Guds Lov, som vi have udi den H. Skrift, da finde vi der ikke mindre Grunde til, at en Landets Fyrste eller Herre kan benaade.

Vel paastaae de Hoilærde, at Gud blev fortørnet over Kong Saul, fordi han sparede Agag den Amalekiter, 1 Sam. 15 C. Men var det ikke noget andet? omendskiønt man vilde tilstaae, at det var et almindeligt Guds Bud, og *Jus naturæ* og *talionis*, (som dog er endnu ikke afgiort,) at slaae en Manddraber ihiel; da er det en almindelig Regel, og almindelige Regler taale ofte Undtagelser. Men en speciel Befaling, som den Israels Konge havde til at slaae Agag ihiel, maatte til Punkt og Prikke efterleves og opfyldes.

Herimod kan sættes et andet Exempel: Ingen tvivler paa, at en Brodermorder jo bør miste Livet,

og

og at det var saaledes udi Israel vedtaget, bekræfter Qvindens af Thekoa Tale til Koug David, 2 Sam. 14 C. Ikke desmindre soer denne Konge ved Gud, at der ikke skulde falde et Haar af hendes Søn. Hvad siger nu min Herr Casuist hertil? Var David da saadan en, som ikke tog i Betænkning at sværge ved Gud, en Ting skulde skee, som var utilladelig, og ikke maatte tilstedes uden Guds høieste Forternelse? Eller var han ikke den Konge, der vidste meget vel, hvad han skulde giøre, og hvorvidt en Konges Myndighed strakte sig? Mon en saa høit oplyst Mand skulde sværge ved Gud andet, end det han vilde og kunde holde, uden at skade sin Samvittighed? Enhver lovlig Konge, skiønt han ikke hedder David, er da og Konge udi sit Rige, og haver den samme Myndighed, som han havde udi Israel: kan altsaa efter hans Exempel dispensere og pardonnere udi de Tilfælde, som det for got og nyttigt eragtes.

For-

Forklaring
over
nogle gammeldags Ord,
som hist og her forekomme i dette Skrift,
særdeles til Tieneste og Underretning
for fremmede Læsere.

Berserksgangur.

Den Kongel. Historiograph. Thorm. Torfæus, udi sin Norske Historie, skriver om Berserksgang særdeles paa tvende Steder: a) Pag. 144. om den gamle Odin, at han besad den Konst at hærde sine Krigsfolk saaledes, at de som nogle rasende Hunde eller Ulve faldte ind paa Fienden, og skiønt de vare uden Harnisk, eller ret som blotte og bare, saa kunde dog hverken Ild eller Jern beskade dem, og udi saadan Tryghed og Styrke rasede de frem ligesom vilde Tyre eller Biørne. Om saadant Raserie, og

meere

meere end menneskelige Kræfter, vare selvraadige, eller Virkning af en Slags Besættelse, er ikke saa let at sige, og hører til en anden Undersøgning; dog hvad bemeldte Author *b*) Pag. 421. skriver om de Arngrimssønner, at naar de fandt paa sig at Berserksgangen vilde overkomme dem, og de ingen Fiende havde forhaanden, paa hvilken de kunde udøve sin Rasenhed, da overfaldt de deres egne Folk, eller ginge paa Land og prøvede Styrke i det at bryde faste Klipper eller store Skovtræer af, indtil Raseriet gik over, og de bleve igien ikke aleene stille, men og afmægtige. Heraf skulde man snarere falde paa den Tanke, at Berserksgang ikke haver været selvraadig, men enten en Skrøbelighed eller Besættelse. Man vilde maaskee vide, hvad Navnet haver at betyde, og hvoraf sin Oprindelse.

Der er temmelig Rimelighed for at det kan være sammensat af ber, som er bar eller blot, og Serk, Lat. *thorax*, hvad heller man vil derved forstaae det blotte Overliv, eller og Brystſtykke eller Brystharnisk; og paa den Maade

kunde

kunde man troe, at Berserk blev kaldet den, som udi Slag fusede frem bar og blot, uden Brystharnisk. Men om det samme endnu er den rette Oprindelse til Navnet, skulde jeg tvivle, og langt heller falde paa den Tanke, at det var oprundet og sammensat af Østerlandske Sprog. Vore Forfædre, de gamle Væringer udi Constantinopel, lærte at kiende de Saracener, og førte mange Krige med dem. *Chrift. Matth.* udi *Theatr. Hift. p.* 794. skriver, at Saracenerne have kaldet sig saaledes af Sara, Abrahams Hustrue, men at deres Navn paa Chaldaisk var Serik, og udi det Arabiske Sarik, men vore Nordmænd have da kaldet dem Serke, og endelig de Lande baade udi Asia og Afrika, hvor disse Barbarer boede, bleve paa samme Maade kaldne Serkland, *Hift. Norv. p.* 4. *lib.* 4. *cap.* 46. Sætter man nu Bar forved dette Navn Serik, saa kommer der op af Berserk eller Sarai Søn. Og lad være ingen af disse Berserker her i Norden, vare Abrahams eller Saræ Sønner, saa haver man dog i Henseende

til

til deres Umenneskelighed i Lader og Opførsel, givet dem samme Navn, ligesom nu omstunder kaldes Tyrker de som ere grumme, og Joder de som udi Handel ere ubillige.

Bragþiofur.

Paa Latin *plagiarius:* er sammensat af Bragur, som betyder en Digt i bunden Stiil, og þiofur, en Tyv. Det betyder da den som stiæler anden Mands Digt, eller tillægger sig Æren af det som en anden har skrevet og forfattet.

Brennuvargur.

Er sammensat af *subst.* Brenna, Lat. *incendium*, paa Dansk Brand, som er bekiendt næsten udi alle de nordiske Sprog, og Vargur, *fera*, *Edda Isl. Resen.;* endskient Torfæus udi *Hist. Norv. p.* 1. *lib.* 10. *cap.* 42. oversætter Vargshaar, *pilus lupinus*, og tager altsaa Varg i Steden for Ulf: men det skieller som *genus* og *species*, saa man kan sige at al Ulfur er Vargur, men ikke tvertimod. Vargur er

da

da efter Edda ethvert grumt og graadigt Beest, men tages figurate for en Fiende, og udi Voluspaa findes og Mordvargur, hvorved forstaaes en mordisk Fiende.

Einviige.

Er sammensat af Einn, *unus*, og Viig, Slag eller Drab: det samme som *monomachia* eller Duell nu omstunder.

Farhyrder.

Sammensat af Far, Skib eller Fartei, *fæm.* Feria, eller paa Dansk Færge; Hyrder, den som skal vogte eller passe paa en Ting, betyder altsaa en Færgemand.

Flugumadur.

Lat. *assasinus.* Sammensat af Fluga, paa Dansk en Flue, og Madur, en Mand; betyder den som paatager sig at myrde nogen paa en Andens Vegne, hvilket i gamle Dage ikke sielden blev practiceret: og maa slige Skielme derfor

være kaldne saaledes, at de komme uformodentlig over Folk, ligesom en Flue, eller fordi de bleve udsendte ligesom Ganfluer af Hexemestere.

Fiolmælismadur.

Er sammensat af Fiold, som betyder en Mængde, og Mæle, som er Maal eller Mæle; vil derfor sige saa meget som *loqvax* eller *multiloqvus*, en som taler alt for meget, eller meere end han kan vedstaae, *sensu jurid.* en Løgner.

Fiolkyngi.

Fornavnet haver den samme Oprindelse, som det foregaaende, men kynge betyder noget forunderligt, ligesom ad kynia, at undre; derfor bruges saadant Navn til at bemærke med hvad som udrettes ved Hexerie.

Fiotur.

Er *subst. mascul. in plur.* fiotrar, betyder Baand, Bolte eller hvad slags Hæftelse, som en Fange bliver paalagt; maa uden Tvivl have

sin

fin Oprindelse af Fit, som ligeledes betyder Hast. Det staaer udi Loven, Landsl. B. 57 Capitel: at Fitium skal Fugla merkia; det er: det Hast, som Vandfuglene, Svaner, Giæs og Ænder have imellem Kløerne, hvorved de ere skabte til at svømme, derpaa skal Fuglenes Eiermand skiære sit Mærke, at forstaae naar de ere tamme. Ligeledes udi Gr. S. 80 Cap., da den Kiæmpe Gretter skulde svømme over Sundet fra Drangøe til det faste Land, siger der, at han lod fitia, d. e. sammenhæfte Fingrene med Baand.

Fiorbaugsgardur.

Udi et *Manuscript* efter den lærde Præst, Hr. Eyolf at Wollum, haves en meget smuk Afhandling over denne Glose, dens Brug og Bemærkelse udi Loven, hvilken er sammensat af *a*) Fior, *vita* eller Liv, og *b*) Baugur, som egentlig bemærker en Ring eller Kreds, men *juridice* Gield eller Bod, R. B. 3 Cap. og Kongi haulfa Mork i Raunbaug, d. e. og en halv Mark til Kongen i Ransbod. Fiorbaugur

kan altsaa forklares for et Middel, hvorved en Delinqvent kunde giøres tryg paa sit Liv; og den som var udi slige Omstændigheder, blev kalden Fiorbaugsmadur, eller den som kunde kiøbe sig udi Fred.

Hvad Fiorbaugsgard især angaaer, da vil bemelte Hr. Eyolfsøn at den skal betyde det samme som et Giærde eller afpasset Kreds rundt omkring et helligt Sted, saasom enten en Kirke eller Retterting, hvor inden for den Skyldige, saa længe han ikke havde afsonet sin Sag, maatte hverken staae eller gaae. Dette haver ingen Vanskelighed, og bestyrkes af adskillige Exempler udi vore gamle Historier, især af Kirkelovene, hvorefter den, som for nogen Sag døde uafløst, ikke maatte inden Kirkegaarden begraves.

Ellers synes jeg at have fundet Fiorbaugsgard af anden Beskaffenhed, nemlig: at den var som et *Asylum* eller Fristed, hvorudi den skyldige maatte være fri og fredhellig imod sine Fienders Forfølgelser; men hvis de traf ham der uden for, kunde de tage sin Hævn over ham. Saale-

Saaledes forholdt det sig med Olav Hildesøn, som blev forfulgt for et Aaverk eller Saar, han havde giort paa en uskyldig Mand, men søgte Tilflugt til Thorgils Oddesøn, en Høvding udi Vesterlandet, som betingede ham Fred paa saadan Maade, at han maatte være fri og angerløs paa Oddesøns Gaard Stadarhool, og inden dens Egn, samt paa alle de Reiser han var udi Følgeskab med bemeldte sin Patron, men ikke anderledes. Sturl. S. 11 Cap.

Fiorbaugsgardur tages ellers undertiden i den samme Meening som Sagen selv, hvilket vises af Nials S. 145 Cap.

Fra Fiorbaugs-Sok skieller meget Skoggangs-Sok, hvilken Terminus ellers ingensteds forekommer udi dette Skrift. Ved den sidste forstodes alle de grove Sager som galdte Liv eller Fred. Men hvad som gav Anledning til at kalde dem saaledes, var dette: at en som blev erklæret fredløs, maatte søge Skiul udi Skove, hvorfor han blev kaldet Skoggangs-, eller kortere, Skogar-Madur. Men efter at

den gamle Lov Graagaas, under den Kongel. Norske Regiering, blev forandret og omstøbt til en anden Lov, ere og disse gamle Talemaader, Fiorbaugs- og Skogar-Madur, forglemte, saa mangen en forstaaer nu ikke engang, hvad de havde at sige. Men udi deres Sted findes udi den anden Lovbog Botamadur, den som kunde rette for sig, til at beholde Liv og Fred indenlands, og Obotamadur, den som blev ganske fredløs, Mannh. 1 Cap. Slige Sager kaldedes og i Norge Ubodemaal, og udi Dannemark Orbodemaal, Osterf. Weiles *Gloff.*

Foole.

Betyder udi Loven det samme som stiaalne Koster, og maa have sin Oprindelse af Stammeordet at fela, paa Dansk skiule eller siæle, *præt. imperf.* jeg fool, hann fool, saasom det er naturligt, at Tyvekoster blive skiulte.

Fordæda.

Den Præposition for, tages meget forskiellig naar den sammensættes med andre Ord. Under-

dertiden intenderer den og lægger endnu større Vægt til det tilsatte Ord, saasom at forstærke, forhøie, fordoble. Atter ophæver den eller tidt og ofte indskrænker det tillagte Ords Kraft, saasom at forbyde: thi at byde er udi sig selv det samme, som at befale en Ting eller Gierning skal skee, men at forbyde er tvert imod. Saaledes forekommer mig det udi Navnet Fordæda. Dædi maa være gammel Dansk, skiønt ikke meget bekiendt, af lige Bemærkelse som Daad, eller det Tydske That, en mandig Gierning. Af samme Raison kalder man en Veldæder, Misdæder, en Udædisk etc. Fordæda vil da sige saa meget som Forgiørelse: thi jeg troer det er got brugeligt Dansk, at forgiøre en, eller at en er bleven forgiort, som bliver inficeret ved Drik eller andre utilladelige Midler; altsaa haver jeg ladet Fordæda gielde for *Veneficium*.

Fornæme.

Denne Partikel for, haver adskillig Brug, naar den lægges til andre Ord; men her gielder

den saa meget som *nimis* eller *nimium*. Næmi er det samme som det Danske Nami, og Stammeordet at nema, ɔ: tage, er uden Tvivl gammel Dansk, siden det endog haves udi Tydsken, betyder altsaa Fornæmi saa meget som Forgreb eller Forgribelse.

Fridla eller Frilla.

Paa Latin *concubina*. Er uden Tvivl draget af Fred, ligesom i det Danske Slegfred-Qvinde. Hos Østerf. Weile er endnu at finde Frilla udi den samme Meening, da man ikkun for Udtalens Skyld haver forandret Bogstaven d til l. *Hinc* Frillulife, samme som *concubinatus*.

Fullrette. See Rettur.

Galdur.

Magia, eller paa Dansk Hexerie. Navnet maa være draget af Stammeordet at gala, d. e. synge eller qvæde: thi man finder udi en Deel gamle Historier, at der ere blevne brugte

et

et Slags Sange i og med magiske Operationer. Saaledes staaer udi Edda, Fab. 56. hun gool Galdra sina yfir Þor, d. e. hun sang sine Hexeviiser over Thor. Hvilke udi den anden Edda kaldes Groougaldur.

Grip.

Er forstaaeligt nok af Stammeordet at gripa, paa Dansk gribe. Gripdeild er sammensat af det første og Deild, som betyder Trette. Ligesom Loven siger at tale og deele sig til rette, N. L. 1 B. 1 C. 3 Art.

Heidne.

Er det samme i almindelig Tale, som paa Dansk Hedenskab eller Hedningdom; men udi Lovbøgen vil det sige saa meget som Afguderie eller Troldom. *Inde* Heidinn *adject.* og Heidinge *subst.*, paa Dansk en Hedning, den som ikke er døbt, eller Christen. Men i gamle Dage bleve vilde Dyr, saasom Ulve og Biørne,

Rr 5 og

og detslags, kaldne Heidingiar. See Edda Sæm. Atlamaal:

Hair fann ec Heidingia, ridit i Hring raudann.

D. e. Jeg fandt Ulvehaar (som Torfæus vil have det,) knyttet i den røde Ring. Heidi *singul.* og Heidar *plur.* kalder man *tesqva* eller øde Fiælde, hvor vilde Dyr opholde sig, og have deraf faaet saadant Navn; og siden Barbarer eller vilde Mennesker i Lignelse af Beesterne.

Heimild.

Maa have sin Oprindelse af *adverb.* heima, *domi*, eller hiemme; *hinc* Heimile, det Sted, hvor en pleier at holde Huus eller have sit bestandige Tilholdssted. Hvad som en nu haver udi sit Huus, det ansees at være ham heimilt, eller høre hannem med Rette til. Afstaaer han samme sin Rettighed til en anden, da hedder det at heimila, det er, hiemle hannem Tingene; hvilken saaledes overdragne Rettighed hedder paa Islandsk Heimild, og den, som afstaaer eller over-

overdrager til en anden, Heimildar Madur: paa Dansk Hiemmel.

Heitingar.

In sing. Heiting. Stammenavnet er Heiti, og betyder mest *votum*, eller et Løfte. Derimod at hoota, tages i den verre Meening; dog findes det ofte udi gamle Skrifter, at Heitingar betyder det samme som *minæ* og Trusler.

Hernadur.

Her betyder det samme paa Dansk og Islansk, nemlig Folk som er udrustet til Krig; at heria betyder at føre Krig, *inde* Hernadur, *actus militaris* eller Herverk.

Hoorkona.

Er det samme paa Dansk, en Hore, *adultera*, og behøver ingen videre Forklaring.

Hundrad.

Betyder vel det samme paa Islandsk, som Hundred paa Dansk; dog giøres hos os Forskiel imellem

imellem store og smaa Hundrede. Det smaa Hundred bestaaer af 10 *decades* eller ti gange ti, som jeg meener det bruges overalt, og betegnes udi gamle Skrifter med et Romersk C. Det store bestaaer af 12 *decades* eller 10 Tylster, og kaldes derfor tolfrædt Hundrad udi Loven, Landsl. B. 57 Cap. Paa saadanne Hundrede haver man ført al sin Regning hidindtil udi Handel og Gieldssager her indenlands. Men at de Gamle have brugt samme Maade i Folks og Tids Beregninger, kan jeg umuelig troe, og ikke omendskiønt man vilde citere Assessor Arne Magnæus for det samme. I Henseende til Folketallet viser Sn. Sturl. Edda langt andet, hvor der staaer udi Resenii Edit. Her er 100, og strax derpaa: Tiju Hundrud tyræd eru i Þusund; derfor, hvor jeg finder tegnet C Mænd, forstaaer jeg derved 100, og ikke 120: og hvor der staaer et Romersk *M*, forstaaer jeg *mille* eller 1000. Det samme udi Tidens Beregning: thi hvis de ved ethvert C havde meent store Hundrede, da kunde deres Chronologie aldrig komme

over

overeens med fremmede Skribenteres, som den dog visselig giør, og derfor maa de begge have betient sig af eens Maade i at tælle deres Aarhundrede.

Hvinn.

Oprindelsen til denne Glose kiender jeg ikke, dog er den gammel Norsk; thi saaledes staaer der udi en Kong Harald den Haardraades Skiemteviise:

Hygg ec at hieti, Hvinngestur Fadir pinn.

Heller ikke finder jeg noget Dansk Ord, som svarer til Hvinn. Det haver noget endnu ringere i sig, og ikke saa infame som Tyv. Udi Kong Christ. 4. N. L. Tyveb. 13 Cap. haver man sat Mindremand i Steden for Hvinn.

Klam.

Om denne Glose er ægte Dansk eller Norsk af sin Oprindelse, skal jeg ei kunde sige, eller den er laant af det Latinske *Clam*, hvilken Dom overlades til andre, som udi gamle Skrifter ere beder verserede. Imidlertid er intet urimeligt

i det

i det sidste, da vore Gamle have udtalt *Clam* med *acutum*, eller ligesom *au* i vore Dage. Ligeledes kommer Bemærkelsen temmelig overeens med hinanden, da *Clam* betyder hemmelig, men ved Klam betegnes *obscæna*, eller de hemmelige Steder paa Legemet; *hinc* Klamord, *verba obscæna*, og Klamhogg, *verbera obscæna*, d. e. naar en blev slagen eller saaret paa de lønlige Steder.

Landraadasøk.

Sammensat af Land og Raad, findes forklaret udi den 1 Deel 7 Cap., og Landraadamadur, den som bliver skyldig udi saadan en Sag. Landraadesag findes baade først og sidst udi K. Christ. 4. Norske Lov.

Legord.

Er sammensat, som Leiermaal, og betyder altsaa det selvsamme.

Lyritta.

Den bekiendte lærde Laugmand P. Vidalin haver skrevet en Forklaring over næsten alle de gamle og vanskelige Ord udi vores Lovbog, og deriblant om Lyritta, hvilket Navn han vil at skal være sammensat af *subst.* Hlyr eller Hlyre, og *verbo* at hitta. Hlyre udi Edda Isl. betyder det samme som Broder, og haver udi sig Relation til en anden, enten Broder eller Søster: thi ellers kan det Begreb om Broder ikke have Sted. Man applicerer dette Navn Hlyre endog til livløse Ting, som bestaae af to ligedanne eller parallele Deele, saasom begge Hagerne eller Fløiene paa et Skibsanker, begge Pindene paa en Gaffel; paa en Kiortel kalder man ligeledes begge enten For- eller Bagstykkerne Hlyra, fordi de maa nødvendig være eens, og svare til hinanden. Desligest naar der deeles en Ager eller Mark i to lige Deele, vil Hr. Vidalin kalde dem samme Navn. At hitta paa Islandsk, er det samme som at komme tilsammen, eller møde hinanden. Naar da to afdeelte

deelte Stykker af Landet ligge tæt ved Siden af hinanden, siger man de hittes der, hvor de komme tilsammen. Der sætter man da ned Grændseskiæl eller Steene, hvilke af anførte Raison kaldes Lyrittar, Landsl. B. 3 Cap., i Steden for Hlyrhittar: thi begge Bogstaverne h, h gaae ud af Navnet for den lættere Udtales Skyld, ligesom udi mange andre Ord; saa findes ofte udi gamle Skrifter Rafn for Hrafn, at laupa, løbe, for hlaupa; og ligesom bemeldte Lyrittar-Steene skal være 3 udi Tallet efter Loven, saa udfordres der og til en Lyrittar-Eed 3 Mænd lige ved Siden af hinanden for Retten. Der er neppe nogen, som hidindtil haver taget udi Tvivl, eller understaaet sig til at imodsige hvis Hr. Vidalin haver skrevet. Men ellers haver jeg seet noget, som kunde give Anledning til en anden Tanke om Navnets Oprindelse.

Den lærde Præst Hr. Eyolfur at Vollum, haver udi et Exemplar af Viigaglums Saga, som jeg haver seet med hans meget kiendelige Haand skrevet Lydretti, hvilken Glose jeg ikke

mindes

mindes at have fundet andensteds. Samme Glose er ellers god at forstaae, naar man antager, at den er sammensat af de Navne Lydur og Rettur.

Lydur, er *populus* eller Landsfolk, see Sn. Sturl. Edda, men Rettur *jus*, eller Ret paa Dansk, saa bliver af denne Sammensættelse Lydrettur, *jus populare* eller *commune*, det er en almindelig Landsret, som hos Juristerne kaldes *jus civile*. Lydretti siges baade *in dat.* og *ablat.*, men man kan ligesaavel giøre Navnet til et *neutrum*, og sige Lydretti *in Casu recto*, ligesom der paa utallige Steder staaer Fullretti udi Loven, og Haylfretti, Mannh. 29 Cap. Til Lydretti svarer vel Lydskylda, som er at finde udi Christend. B. 3 Cap. Nu med þvi Landsfolkid a mikla Lydskyldu ad veita Konginum. Det er: Nu eftersom Landets Folk bør udvise en stor Almueskyldighed (eller Almuepligt) imod Kongen. Man kan derfor oversætte Lydskylda paa Latin: *Obligatio civium publica erga imperantem*; paa Dansk:

 Al-

Almuens eller Landsmændenes borgerlige Pligt imod Regieringen. Af samme Raison kan man ved Lydretti forstaae *Jus civile* eller den borgerlige Ret udi et Land eller Rige, og ved Lyrittar- eller Lydrettar-Eid den Eed, som efter Landsloven skal gielde i Almindelighed, ligesom nu var denne Lyrittar-Eidur vi tale om. Vel findes der paa nogle Steder udi Loven Eineidi, det er en eenestes Eed; men Lyrittareidur var dog endnu almindeligere. Man tager i Agt, at den Bogstav d, som her udelades af Navnet Lydretti, naar der siges Lyritte, giør intet til Sagen: thi den gaaer ligesaa bort udi mange andre Ord, f. E. udi Frilla, for Fridla *ut supra*; hárla, som med rette bør skrives og forstaaes hardla, eller hardlega, *valde vel stricte*. e og i bruges vilkaarlig udi mange Ord, saasom Dan. Fred, men Isl. Frid: paa samme Maade have nogle vel udtalt Rett, andre sige Riett, og endnu nogle ligesom Ritt; mangen Gang haver jeg hørt Almuen sige Logrittumann, i Steden for Logrettumann: og saale-

saaledes kan man være kommen i Vane med ikke aleene at udtale, men endog at skrive Lyritti i Steden for Lydrette. Men den gunstige Læser behager at dømme, om denne sidstanferte Oprindelse til Navnet synes ikke nok saa beqvem og naturlig, som den første Hr. Vidalin haver opfundet.

Endnu den tredie Oprindelse til Navnet Lyritte er opsøgt af Biørn at Skardsaa, en vittig Laugretsmand udi forrige Aarhundrede, som haver skrevet om adskillige Ting, og er altsaa bleven noget bekiendt udi den lærde Historie; skal være af Læ, som betyder *dolus malus* eller Svig, og *verbo* at rifta, d. e. ophæve eller tilintetgiøre. Men den kommer mig saa tvungen og unaturlig for, at jeg tænker ikke nogen kan finde sig derudi.

Meinsæri.

Er sammensat af Mein, som betyder *malum*, eller nogetslags Ondt, ligesom det Danske Meen: Særi kommer af at sveria, og be-

tyder samme som Eed, Tingf. B. 2 Cap.; altsaa er Meinsæri det samme som Meeneederie.

Misfange.

Denne Partikel Mis betyder det samme paa Islandsk som Dansk. Fange *subst.* er noget som man fanger eller tager fat paa: altsaa er Misfange naar man tager feil af en Ting, for Exempel: en andens Hat i Steden for sin egen. Misgrip, det samme.

Mork.

Da der paa adskillige Steder udi dette Skrift nævnes Islandske Marker, vil det være min Skyldighed, at give Læseren derudi videre Underretning, og vise den Forskiel, som er og haver været imellem den og de Danske Marke.

I Forveien maa man giøre Forskiel imellem veginn Mork og talinn Mork. Den veiede eller vegtige Mark brugtes baade udi Norge og Island, som kan sees udi Christ. 4. Norske Lov Kiøbeb. 29 C. It. Bismerpund er 24 Mark, er

er 12 Skaalepund. Det samme viser Osters. Weile: et Lodie Mark Solv er 16 Lod Solv, som er halvt Skaalepund. Men om slige Marker tales ingensteds udi vores Lov. Her er aleene at giøre om de talte eller beregnede Marker paa Islandsk Viis, som nu uden Tvivl ere gandske ubekiendte udi andre Lande, skiønt jeg ikke tvivler paa, at de jo i gamle Dage have paa samme Maade været bekiendte og brugelige udi Norge som hos os. Thi da Nordmænd første beboede Island, have de vel ikke forandret den Maade, i at taxere Tingene efter udi Kiøb og Sal, samt anden Handel og Udgifter, som de vare vante til, kunde heller ikke, siden der var en stedsevarende Commerce imellem dem og deres Frænder og Venner udi Norge, ja saa betydelig, at nogle Hundrede Nordmænd overvintrede her aarlig, og ligesaa mange Islændere hos dem igien. Men efter at Norge blev foreenet med Dannemark, saa er der og bleven indført Dansk Myndt, saa en Mark haver gieldet det samme udi begge Riger, og den gamle Nor-

ſke Mark maa da være gaaen ud af Brug, ſaa- ſom Oſterſon veed intet af den at ſige, og taler ingenſteds uden om Danſke og Lybſke Mark.

Men for eengang at komme til den Islandſke Mark, da er den endnu bekiendt hos os, ſkiønt ikke ſaa ret brugelig i Almindelighed, og Laug- mand Vidalin haver ſkrevet derom en egen Af- handling: at en Islandſk Mark galdt 8 be- regnede eller talte Øre, men en Øre galdt 6 Alen Vadmel efter vores Lov, Kiøbeb. 5 Cap. Videre ſiger han, at 1 Alen Vadmel galdt udi de Dage, nemlig da Lovbogen blev forſattet, 2 Fiſke eller 4 Skaalepund hærdet eller indtørret Stokfiſk. Man ſeer da kortelig, at 1 Mark Islandſk var 48 Alen eller 192 Pund Isl. Stok- fiſk. Nu at giøre dette for Fremmede endnu forſtaaeligere, maae en Mark Islandſk lignes imod Penge.

Loven ſiger udi anførte Capitel, at en Øre brændt Sølv gielder 6 Øre, at forſtaae be- regnede Øre, ſom forhen er ommeldt, hvoraf en gielder 6 Alen, 6 gange 6 er 36, altſaa galdt

den

den 36 Alen. En Øre brændt Sølv var det samme som 2 Lod Sølv eller 1 Rigsdaler Specie, som ellers kaldtes en Jochimsdaler, og haver stedse gieldet for 6 Øre udi Bøder og Sagesald, men ikke i anden Regning meere end 5 Øre hos os. To saadanne Øre brændt Sølv gier halvanden Isl. Mark, det er 72 Alen; følgelig vare da 3 Islandske Marker 4 Rdlr., 4 Marker 5 Rdlr. 2 Mk., 5 Marker 6 Rdlr. 4 Mk., 10 Marker 13 Rdlr. 2 Mk., 13 Marker 17 Rdlr. 2 Mk., hvilket er de største Bøder som findes udi den Islandske Lov, undtagen paa eet Sted tretten Marker og otte Ortuger Sølv, Kong Eriks Retterb. 3 Cap., som er en Bod for Landraadesag, naar en Bonde sidder overhørig, og ikke efter Befaling indfinder sig naar en Konge skal udvælges; men kan ikke komme os ved, thi aldrig haver man tænkt paa at kalde Bønder fra Island til et Kongeval udi Norge, med mindre nogen af dem ved Hændelse havde været der tilstede udi slige Omstændigheder. En Ortug Sølv er og ubekiendt udi Island, uden hvis

Osterson Weile skriver, at den var $7\frac{1}{2}$ Skilling, og i Norge ikkun 4 Skill., men otte Ortug og tretten Mark Sølv 7 Rdlr., eller dog efter nogles Meening ikkun $6\frac{1}{2}$ Rdlr. 3 Ort., hvilket aldrig kan have været saa med det første: thi hvorfor skulde saa ringe Bøder være i saadan et Land, som Norge, imod Island? eller at store, og hartad Landraadesager, kunde der afsones med slige Bagateller? Nei, det kan umuelig være, indtil det Norske Marketal var glemt, og de Norske have da maaskee ikke befundet sig ilde ved, at betale 1 Mark Danske i Steden for den gamle Norske Mark.

I Ligning med den Myndt og Regnemaade, som nu bruges i Island, kommer den gamle Mark overeens med 2 Rdlr. 24 Skill. Courant.

Muta.

Udi vores Lov, Landsl. B. 2 Cap. staaer: Ef Madur tekur Mutu til ad byggia Kongs Jardir edur annara Manna; men udi Kong Christ. 4. Norske Lov, Landsl. B. 6 Cap. staaer

saa-

saaledes: Tager Kongens Ombudsmand Gaver for Kongens Jord, eller anden Mands Jord at bortfæste. Heraf er forstaaeligt nok, at Muta skal være det samme som Gave, men dog kan ikke enhver Gave forstaaes ved samme Navn, men det maa være saadan Gave, hvorved man laver sig underslikke til at giøre noget uret og ulovlig. Saaledes hedder det og Muta hos os, om nogen Dommer eller anden Øvrigheds person tager imod Gave til at krænke Retten, eller vise imod nogen en ubillig Føielighed til en andens Nachdeel; og saaledes forklares det udi Chr. 4. Lov: om han fæster Jorden fra en anden Mand uden lovlig Aarsag. Det kan og skee paa en anden Maade, nemlig, om han fæster eller bygsler den for ringere Landgilde, end ret og sædvanligt er, for dermed at tiene Leilændingen, men giøre Jorddrotten Skade: thi saa er det aabenbare Utroeskab, som fortiener en infame Straf. Udi Osterf. Weiles *Glossarium* er vel at finde Mude udi samme Bemærkelse, som hos os Muta, men Oprindelsen til Navnet

finder jeg ingensteds. Jeg har ellers hørt, at nogle vil have det af *mutus*; men hvis Oprindelsen skal søges udi det Latinske, saa kunde det ligesaavel være af *muto*.

Nafnbot.

Er sammensat af Nafn, paa Dansk Navn, og Bot, *melioratio* eller Forbedring, og betyder altsaa en Character eller Værdighed, som en bliver tillagt, saasom i gamle Dage Hyrdmadur Kongs, Handgeinginn, Lendurmadur, Riddare rc. Men nu omstunder adskillige Raads-Characterer, samt Doctorer og Magistrer udi det lærde *Foro*.

Nijd.

En gammeldags Dansk og Norsk Glose, som findes udi Kong Ol. Tryggesens Hist. 170 Cap., da en Islænder, navnlig Thorlev Jarleskald, leverede Hakon Jarl udi Norge de nærgaaende Skumlevers, som kaldes Hakonar-Nijd, og Torfæus oversætter *Carmen famosum*, eller *In-*

Incantatorium: Det er med Rette en Pasquill. Deraf Nijdingur, den som forfatter saadanne Pasquiller; men tages ellers for det allerværste Afskum af Mennesker, som en Landsforræder og *parricida:* ligesom slige Misgierninger, som udi sin Grovhed overgaae andre Ubodemaal, kaldes Nidingsverk.

Odur.

Drages uden Tvivl af Stammenavnet Ædi, som i Almindelighed betyder ens Lader og Opførsel, men især tages for *furor* og Raserie; deraf odur, *adject. furiosus* eller rasende. En Rasende kaldes paa anden Islandsk Ær, og ærsli *furor aut rabies.* B. Arnes Christ. R.

Oqvædisord, see Qvedskap.

Ofrijke.

Er sammensat af den Partikel of, som betyder saavel *nimis* eller formeget, som og iblant over; Rijke er Magt eller Vold, Lat. *vis*, og altsaa er Ofrijke samme som Overvold.

Okur.

Paa Latin *foenus*, Dansk Aager; men da det tages gemeenlig i den verre Meening, hedder det hos Jurister *usuraria pravitas*. Okur, hvis det ikke er et Stammenavn, da maa det være draget af Ok, paa Dansk Aag, som betyder et tungt Læs, og i en overført Meening, alleslags Paalæg og Tynge.

Puta.

At Navnet er gammeldags, og betyder en Skioge, vises udaf K. Haag. Retterbod, som er anført udi den 1 D. 20 Cap. Men at dets første Bemærkelse er en udstoppet Ting, som bruges til Heste- eller Seele-Tøi, har jeg lært af en Norsk Bondekarl, som kaldte saadant en Pute, og kommer saa overeens med Pude paa Dansk, det som er opfyldet eller udstoppet til at ligge eller sidde paa. Det maa altsaa være figurate talt, at en gemeen løs Qvinde er kommen til samme Navn.

Qved-

Qvedskapur.

At qveda betyder vel egentlig det samme som at digte Rim eller Vers, see Osterson Weile om Ordet Digter; *hinc* Qvedskapur, *versificatio*, og tages gierne for Skumlevers eller Pasquill udi Loven. Men at qveda betyder endog at tale udi ubunden Stiil, saa findes utallig ofte udi gamle Skrifter: hann qvad eller qvadst, for: han sagde. Deraf Oqvæde eller Oqvædisord, Lat. *infandum*, det som ei bør nævnes eller tales.

Raidspell.

Er sammensat af Raid, som udi sin egentlige Bemærkelse er *consilium*, eller paa Dansk Raad; men i en lidet overført Meening tages det for Lykke eller Befordring, og følgelig et got Raad for got Giftermaal. Spell er paa Dansk det samme som Spilde eller Krænkelse. Naar nu Spilde lægges til Raad, vil det sige saa meget, som Skade eller Hinder udi et got Giftermaal. For samme Aarsags Skyld er den

Erstat

Erstatning, som en skulde give en Mee, han havde krænket, bleven kaldet Raudspell, ligesom man kalder de Bøder, som komme for Aaverk udi en andens Jord, Landnam.

Rettur.

Er et Stammenavn, og betyder udi alle Tilfælde det samme som Ret paa Dansk. Heraf kommer Fullrette, *neutr.*, der betyder en Satisfaction eller Fyldestgiørelse, som en skulde have for tilføiet Uret, see 2 Deels 3 Capitel; og Halfrette, naar det ikke skulde være meere end halve Bøder.

Rogur.

Om dette er et Stammenavn, kan jeg ikke sige, men skulde snarere tænke, at det var et *verbale*. Ragur, *adject.*, som findes ofte udi gamle Skrifter, og maa være ligesaa got Dansk og Norsk, som det er Islandsk, bemærker især en som er feig, men i Almindelighed en daadløs, arrig eller udydig: og hvad kan være

re imod, at argur og ragur er jo det selvsamme? at rægia er det samme som *calumniari*, at giøre en forhadt og foragtelig: Slutteligt, at Rogur deraf haver sin Oprindelse, hvis egentlige Bemærkelse udi den 1ste Deel 17 Cap. findes forklaret.

Saurlijfe.

Er sammensat af Saur, som betyder Ureenlighed, og Lijfe, *vita*, paa Dansk Liv eller Levnet; er altsaa det samme, som nu kaldes Skiørlevnet.

Sif.

Rimeligst et Stammenavn, som betyder Roe og Stilhed; *hinc verbum* at sifia, at blive sevnig eller efterladen udi sine Sager. I en overført Meening er Sif det samme som Venskab, eller og Forvandtskab, som noksom er viist udi J. Olsens lærde Afhandling *de Cognat. spirituali*, hvoraf er let at forstaae, at Sifiaspell er det samme som Slægt- eller Svogerskabs Spilde.

Sna-

Snapur.

I den egentlige Bemærkelse er det samme, som Lat. *rostrum*, eller paa Dansk Snabel; men overført, og som det bruges udi Lovbogen, betyder det en uforskammet Mund, hvorfor det skal være eens Character, som siger sig at have besovet et uberygtet Fruentimmer.

Tylstareidur.

Er 12 Mænds Eed: thi Tylft, eller Dan. Tylt, er en *duodecas* eller Tolvtall. Saadan Eed kaldtes ligeledes udi gamle Dage Low, N. L. 1 B. 14 Cap. 8 Art. Ingen skal findes til Lov som er Tyltereed for nogen Sag; thi er det ufornødent at skrive, med hvilke Formaliteter saadanne Eeder bleve aflagde, men kan sees udi Tyveb. 19 Cap., ogsaa udi gamle Danske og Norske Love.

Viig.

Lat. *cædes*, eller Drab: kommer af Stammeordet at vega, som haver en dobbelt Betydning:

ning: *a) trutinare*, at veie med Bismer eller Vegtskaale, og *b)* at dræbe: *inde* vegande, *particip.*, en Drabsmand. Heraf kommer Vijglysing, d. e. et Drabs Bekiendtgiørelse. Saaledes at lyse det op i gamle Dage, naar en havde begaaet et Drab, holdtes for en ærlig Sag; men hvis det skede ei den samme Dag eller Nat, som han begik Drabet, da holdtes Drabsmanden for infame, og Gierningen blev kalden Skemdarvijg, d. e. skammeligt Drab, eller Mord, hvorom en Hoben er at læse udi Graagaas.

Vyrke.

Neutrum: kan ikke andet end være kommet af Værk, *opus*, men betyder udi Loven, saavelsom adskillige gamle Historier, et Gierde eller Forskandsning, som nogle her indenlands udi gamle Dage lode opføre, uden omkring deres Vaaningshuuse; undertiden bleve de opførte til Landeforsvar, som det navnkundige Dannevirke. Røvere og Stiemænd giorde og ligeledes det samme, hvor de havde deres Tilhold.

Yderſkotseidur.

Yderſkot tages her udi en overført Meening for et Paaſkud eller falſk Forevending, det er, en bedragelig *reſervatio mentalis*, og altſaa et det Yderſkotseidur, naar den Sværgende meener andet end han ſiger. Derpaa haves et tydeligt Exempel udi Sturl. Saga 275 Cap., da Kolbeirn Unge, en Høvding udi Norder-Island, vilde giøre ſig Veſterlandet underdanigt, eller i det ringeſte bringe det derhen, at Indvaanerne ſammeſteds ikke maatte underſtaae dem til at tiene hans Contraparter, eller ſtaae dem bie med nogenſlags Raad eller Daad: ſkikkede han ſine Bud udi Veſterlandet, til den Ende, at tage Bønderne udi Eed. En af dem, ſom ſkulde imodtage Ederne, hedde Eyolſur; den ſamme talede med Gisle af Raudaſande, en gammel fornemme Mand, at han og ſkulde giøre en ſaadan Eed; men da denne vilde ſig ikke dertil bequemme, ſagde Eyolf ſaaledes til ham: Sver þu Kolbeini Unga: Eg ai þann Son er Kolbeirn heitir, og mætti þau vera rettur.

Eidur

Eidur þinn, ef þu veitir þad i Hug þier, ad þu þikist honum sveria. Det er: Læg af din Eed til Kolbeirn den Unge: Jeg haver en ung Søn, som hedder Kolbeirn, og saa maatte din Eed være rigtig, om du haver det udi din Tanke, at dū svær hannem.

Þegngylde.

Þegn er en Undersaat, og Gylde eller Gield ere de Beder, som Kongen skulde have for en Undersaattes Drab. Thegngield er ligeledes at finde udi Kong Chr. 4. Norske Lov, og udi Osters. Weiles *Glossarium*.

Ende paa den anden Deel.

Trykfeil.

Side 195. *Devortium* læs *Divortium*
" 351. *Extraordinarium* l. *Extraordinariam*
" 367. Ravn l. Navn
" 388. Lannnam l. Landnam
" 454. bi l. thi
" 486. Forilig l. Forlig
" 511. *mutii* l. *mutui*
" 526. *cccusatorem* l. *accusatorem*

Register

over

de fleste merkværdige Ting,

som forekomme

udi begge Deele af dette Skrift.

A.

Børn

Ende-

Fuga

Hore-

J.

Ind-

Literæ

Paa=

P.

Præ-

Q.

R.

T.

U.

V.

Y.

